



เครือข่าย ขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสาร
ของโครงการสวนผักคนเมือง

โดย

นางสาวกฤษิตา เขวงศักดิ์สงคราม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
วารสารศาสตร์มหาบัณฑิต
สาขาวิชาสื่อสารมวลชน
คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2558
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เครือข่าย ขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสาร
ของโครงการสวนผักคนเมือง

โดย

นางสาวภูริดา เขวงศักดิ์สงคราม



วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
วารสารศาสตร์บัณฑิต
สาขาวิชาสื่อสารมวลชน
คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ปีการศึกษา 2558
ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์



NETWORK, CAMPAIGN, AND COMMUNICATION STRATEGIES FOR A
THAI CITY FARM PROJECT

BY

Miss Poolida Chavengsaksongkram



A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
PROGRAM IN MASS COMMUNICATION
FACULTY OF JOURNALISM AND MASS COMMUNICATION
THAMMASAT UNIVERSITY
ACADEMIC YEAR 2015
COPYRIGHT OF THAMMASAT UNIVERSITY

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน

วิทยานิพนธ์

ของ

นางสาวภูริดา เขวงศักดิ์สงคราม

เรื่อง

เครือข่าย ขั้นตอนการรณรงค์ และกลยุทธ์การสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง

ได้รับการตรวจสอบและอนุมัติ ให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
วารสารศาสตรมหาบัณฑิต (สื่อสารมวลชน)

เมื่อ วันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2559

ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา ปันทรานวงศ์)

กรรมการและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

.....
(รองศาสตราจารย์กัลยกร วรกุลฐานันท์)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
(อาจารย์ ดร.พิริยทศ โอพันธ์)

กรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธাত্রี ใต้ฟ้าพูล)

คณบดี

.....
(รองศาสตราจารย์พรทิพย์ สัมปตตะวนิช)

หัวข้อวิทยานิพนธ์	เครือข่าย ขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสารของ โครงการสวนผักคนเมือง
ชื่อผู้เขียน	นางสาวภูริดา เขวงศักดิ์สงคราม
ชื่อปริญญา	วารสารศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	สื่อสารมวลชน วารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	รองศาสตราจารย์กัลยกร วรกุลลัญฐานีย์
ปีการศึกษา	2558

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง “เครือข่าย ขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมืองและศึกษาลักษณะเครือข่ายการสื่อสารและรูปแบบความร่วมมือของเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง ตลอดจนศึกษาปัจจัยในการเข้ามามีส่วนร่วมและกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็กของโครงการสวนผักคนเมือง โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

ผลการวิจัยด้านขั้นตอนการรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง ในส่วนที่1 คือ ขั้นตอนวางแผนโครงการ พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการได้มีการวางแผนโครงการในการรณรงค์ทั้งหมด 9 ขั้นตอน ได้แก่ 1.การศึกษาข้อมูล 2.การกำหนดเป้าหมาย 3.การกำหนดวัตถุประสงค์ 4. การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย 5.การกำหนดวิธีการประเมินผล 6.การเตรียมสาร 7.การผลิตสื่อ 8.การกำหนดตารางการรณรงค์และการจัดทำแผนปฏิบัติการ และ9.การกำหนดงบประมาณ ส่วนที่2 คือ ขั้นตอนการดำเนินการรณรงค์ พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการดำเนินการรณรงค์ ได้แก่ 1.การหาแนวร่วม โดยการชักชวนเครือข่ายและผู้มีประสบการณ์ด้านการทำเกษตรในเมืองมาร่วมมือกันรณรงค์ร่วมกัน และ2.การรักษากระแส ได้แก่ การจัดกิจกรรมและประชาสัมพันธ์โครงการอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ในส่วนที่3 การประเมินผลและวิธีการติดตามผล พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการติดตามการดำเนินงานและประเมินผล ได้แก่ 1.การประเมินความรู้ ความพึงพอใจและการนำไปใช้ และ2.การประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์อบรมเกษตรในเมือง หน่วยอบรมเคลื่อนที่ และสมาชิกโครงการขนาดเล็ก ส่วนกลยุทธ์การสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง ได้แก่ กลยุทธ์เกี่ยวกับผู้ส่ง

(2)

สาร กลยุทธ์ด้านสาร และกลยุทธ์การใช้สื่อ โดยกลยุทธ์เกี่ยวกับผู้ส่งสาร พบว่า มีแนวทางในการสื่อสาร ได้แก่ การสร้างความน่าเชื่อถือ การสร้างความเป็นเพื่อนและความไว้วางใจ การเตรียมตัวและวางแผนก่อนการจัดกิจกรรม และการใช้ทักษะในการสื่อสารและเทคนิคในการโน้มน้าวใจ ส่วนกลยุทธ์ด้านสาร ได้มีแนวทางในการนำเสนอสาร ได้แก่ การถ่ายทอดเทคนิคและวิธีการใหม่ๆ การนำเสนอเรื่องง่าย ใกล้เคียงและเป็นรูปธรรม การนำเสนอเรื่องราวจากต่างประเทศ การนำเสนอข้อเท็จจริง การนำเสนอโดยใช้เหตุและผล การให้กำลังใจ การบอกประโยชน์ที่จะได้รับ การชี้ให้เห็นถึงผลกระทบ การนำเสนอเรื่องง่ายและได้ผลเร็ว การลงมือปฏิบัติ การเรียนรู้ที่นำไป การนำเสนอรูปธรรมผ่านการเยี่ยมชมและสำรวจพื้นที่จริง การตั้งคำถาม และการเน้นข้อความสะดุดหู สะดุดตา ตลอดจนในส่วนของกลยุทธ์การใช้สื่อ พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการเลือกใช้สื่อในการถ่ายทอดความรู้และประชาสัมพันธ์ ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อเฉพาะกิจ สื่อกิจกรรม สื่อใหม่ และสื่อมวลชน

ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง เป็นเครือข่ายการสื่อสารแบบวงล้อ เครือข่ายการสื่อสารแบบทุกช่องทาง และเครือข่ายการสื่อสารแบบวงกลม โดยรูปแบบความร่วมมือของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง ประกอบด้วย การร่วมมือกันแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และข้อมูลเชิงวิชาการ แลกเปลี่ยนและระดมทรัพยากรระหว่างกัน ผลักดันประเด็นใหม่ๆ และเผยแพร่ความรู้และประชาสัมพันธ์ โดยในส่วนใหญ่ในการตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็ก ได้แก่ ปัจจัยในตัวบุคคล ปัจจัยสภาพแวดล้อม ปัจจัยผลักดันจากเพื่อนและเจ้าหน้าที่โครงการ เงินทุนสนับสนุน และการหากิจกรรมเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม สำหรับกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็ก พบว่า สมาชิกโครงการขนาดเล็กได้มีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลกับโครงการสวนผักคนเมือง

คำสำคัญ: การวางแผนการรณรงค์,การดำเนินการรณรงค์,การประเมินผลและวิธีการติดตามผลการรณรงค์,ลักษณะเครือข่ายการสื่อสาร,รูปแบบความร่วมมือของเครือข่าย,ปัจจัยในการเข้ามามีส่วนร่วม,กระบวนการมีส่วนร่วม

Thesis Title	NETWORK, CAMPAIGN, AND COMMUNICATION STRATEGIES FOR A THAI CITY FARM PROJECT
Author	Miss Poolida Chavengsaksongkram
Degree	Master of Arts
Major Field/Faculty/University	Mass Communication Journalism and Mass Communication Thammasat University
Thesis Advisor	Associate Professor Kalyakorn Worakullattanee
Academic Years	2015

ABSTRACT

The City Farm Project is Thailand's first non-governmental organization program promoting and practicing urban farming in Bangkok and its neighboring provinces. To examine the campaign, communication strategy, network communication, and cooperative networking of the Thai City Farm Project, document analysis, in-depth interview, and participant observation were used to collect data. Factors affecting participation and participation process of the project's small project members were also studied.

Results were that project planning was a primary process. Steps involved: (1) finding the information; (2) setting a goal; (3) setting purposes; (4) setting a target group; (5) setting evaluation methods; (6) preparing messages; (7) producing media; (8) scheduling a campaign and making an operational plan; and (9) setting a budget. The second process was finding an alliance and holding trends. The third was project evaluation and tracking methods evaluated: (1) knowledge, satisfaction; implementation; (2) training center operation, mobile training center, and small project members.

Communication consisted of source, message, strategies; and media strategies. Source strategies included creating reliability; building friendships and trust; preparing and planning activities, and using communication skills and persuasive techniques. Message strategies included teaching new techniques and methods;

(4)

presenting easy, familiar, and concrete ideas; presenting foreign stories; presenting facts; reasonable presenting; giving encouragement; indicating benefits; pointing out impacts; presenting easy, fast and effective ideas; practicing; learning origins; presenting concrete things by visiting and surveying actual areas; questioning and emphasizing outstanding messages. For teaching and advertising, Thai City Farm Project used word of mouth, specialized media, activities, new media, and mass media.

Communications involved wheel, all channel, and circle networks. Network cooperation consisted of collaborating and exchanging knowledge and academic information; exchanging and providing resources; pushing forward issues; sharing knowledge and advertising. Decision-making involved intrapersonal, environmental, friendly, and project director influences. Grants and exploring activities for social change also played a role. Members participated in planning, doing activities, gaining, and evaluating the Thai City Farm Project.

Keywords: campaign planning, campaign operation, campaign evaluation and tracking methods, attribute of network communication, the cooperative networking, factors affecting participation, participation process.

กิตติกรรมประกาศ

“องค์ประกอบที่สำคัญในการปลูกผัก ก็คือ การมีดินที่ดี มีแหล่งน้ำที่มีคุณภาพและมีแสงแดดที่เพียงพอ” เช่นเดียวกับวิทยานิพนธ์เรื่อง เครือข่าย ขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมืองของผู้วิจัยที่จะสำเร็จลุล่วงไปไม่ได้ หากขาดองค์ประกอบที่สำคัญ ก็คือ รองศาสตราจารย์กัลยกร วรกุลสถฐานีย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ทุ่มเท เอาใจใส่ ให้โอกาส รับฟัง ให้คำแนะนำและชี้แนะลูกศิษย์คนนี้เสมอมา และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัฉรภา ปันจอรานวงศ์ ประธานกรรมการวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.พิรยุทธ โอธพันธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาติรี ใต้ฟ้าพูล กรรมการวิทยานิพนธ์ ที่ได้ให้ความกรุณาชี้แนะ ให้คำแนะนำที่มีประโยชน์ในการปรับปรุง และแก้ไขวิทยานิพนธ์ให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ตลอดจนผู้ช่วยศาสตราจารย์รุจน์ โกมลบุตร และผู้ช่วยศาสตราจารย์วันชัย ธนะวังน้อย ที่ได้ทำให้ผู้วิจัยได้เข้าใจถึงความหมายของคำว่า การสื่อสารเพื่อการพัฒนาและความสำคัญของการรณรงค์ ทั้งนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอาจารย์ทุกท่านที่เปรียบเสมือนดินที่ดีซึ่งเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วง

ขอกราบขอบพระคุณโครงการสวนผักคนเมือง โครงการรณรงค์ที่มีแนวความคิดดีๆ ที่ต้องการสื่อสารให้คนเมืองลุกขึ้นมาปลูกผักและพึ่งพาตนเอง ซึ่งสร้างแรงบันดาลใจในการทำวิทยานิพนธ์ให้กับผู้วิจัยเป็นอย่างยิ่ง เปรียบเสมือนแหล่งน้ำที่มีคุณภาพซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผักเจริญเติบโต โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มตัวอย่างทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือในการอนุเคราะห์ข้อมูลเป็นอย่างดี ที่ได้ให้คำแนะนำที่ดีทุกครั้งที่มีสัมภาษณ์ รวมถึงให้ข้อคิดและมุมมองด้านการทำเกษตรในเมือง และการรณรงค์ ซึ่งเปิดมุมมองใหม่ให้กับผู้วิจัยในฐานะคนเมืองให้ได้มีมุมมองที่เปลี่ยนไป ทำให้ได้เรียนรู้วิถีชีวิตของคนเมืองอีกกลุ่มที่ทำให้ได้เข้าใจว่าเมืองไม่ได้มีแต่ตึก ความวุ่นวาย ความเร่งรีบ หรือสิ่งสำเร็จรูป แต่ยังมีกลุ่มคนที่มีวิถีชีวิตเกษตร พึ่งพาตนเอง บนความเรียบง่าย รวมถึงเป็นจุดเริ่มต้นให้ผู้วิจัย ซึ่งไม่ชอบกินผักได้เริ่มต้นปลูกผัก และหันมาใส่ใจกับการกินผักมากขึ้น

สุดท้ายต้องขอขอบคุณแสงแดด ซึ่งก็คือ ครอบครัว เพื่อน ที่คอยสนับสนุนให้กำลังใจมาโดยตลอด โดยเฉพาะแม่จิม ลูกปลา เพื่อนๆ MA32 กลุ่ม DEV.COM. ที่เป็นแสงส่องทางและให้ความอบอุ่นแก่ผู้วิจัยเสมอมา

นางสาวภูริดา เขวงศักดิ์สงคราม

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	(1)
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	(3)
กิตติกรรมประกาศ	(5)
สารบัญตาราง	(9)
สารบัญภาพ	(10)
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 ปัญหานำวิจัย	13
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	13
1.4 ขอบเขตของการวิจัย	13
1.5 นิยามศัพท์	14
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	16
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	18
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารการรณรงค์	18
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับกลยุทธ์การสื่อสาร	29
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายและเครือข่ายการสื่อสาร	38
2.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย	39
2.3.2 แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายการสื่อสาร	47
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อการพัฒนา	55

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	61
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	66
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	75
3.1 รูปแบบการวิจัย	75
3.2 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย	76
3.3 ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย	78
3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	79
3.5 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	81
3.6 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ	85
3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล	85
3.8 การนำเสนอข้อมูล	86
บทที่ 4 ผลการวิจัย	88
ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับโครงการ “สวนผักคนเมือง”	88
ส่วนที่ 2 ผลการวิจัย	100
ปัญหานำวิจัยข้อที่ 1 : โครงการสวนผักคนเมืองมีขั้นตอนการรณรงค์ และกลยุทธ์การสื่อสารเป็นอย่างไร	100
ปัญหานำวิจัยข้อที่ 2 : โครงการสวนผักคนเมืองมีลักษณะเครือข่ายการ สื่อสารและรูปแบบความร่วมมือของเครือข่ายเป็นอย่างไร	194
ปัญหานำวิจัยข้อที่ 3 : ปัจจัยในการเข้ามามีส่วนร่วมและกระบวนการมีส่วน ร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็กของโครงการสวนผักคนเมืองเป็นอย่างไร	215
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	225
5.1 สรุปผลการวิจัย	225
5.2 อภิปรายผล	241
5.3 ข้อเสนอแนะทั่วไป	265

5.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป	267
รายการอ้างอิง	269
ประวัติผู้เขียน	274



สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
3.1 วัตถุประสงค์และวิธีการศึกษา	76
4.1 กลุ่มเป้าหมายของศูนย์อบรมเกษตรกรในเมืองและหน่วยอบรมเคลื่อนที่	110
4.2 รายชื่อวิทยากรประจำศูนย์อบรมเกษตรกรในเมือง ประสบการณ์และความถนัด	124
4.3 รายชื่อวิทยากรรับเชิญ ประสบการณ์และความถนัด	125
4.4 กิจกรรมของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง	183
4.5 เฟซบุ๊กและเว็บไซต์ในการประชาสัมพันธ์ข่าวสารของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง	193
4.6 การร่วมมือของเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และข้อมูลเชิงวิชาการ ในด้านต่างๆ	209
4.7 ปัจจัยในการเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็ก	219

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมของโครงการสวนผักคนเมือง	7
1.2 เพจ 'สวนผักคนเมือง' ใน Facebook	8
1.3 เว็บไซต์ของโครงการสวนผักคนเมือง http://www.thaicityfarm.com	8
1.4 หนังสือที่ทางโครงการสวนผักคนเมืองได้จัดทำขึ้น	9
1.5 แผนที่แสดงที่ตั้งศูนย์อบรมเกษตรกรในเมืองทั้ง 6 แห่งของโครงการสวนผักคนเมือง	10
2.1 การแสดงวิสัยทัศน์ของการวางแผนประชาสัมพันธ์เพื่อแสดงให้เห็นว่าการประเมินผลเป็น ขั้นตอนสุดท้ายและเป็นจุดเริ่มต้นของการวางแผน	29
2.2 การเชื่อมโยงของปัจเจกต่อปัจเจก	40
2.3 การเชื่อมโยงของปัจเจกต่อกลุ่ม	41
2.4 การเชื่อมโยงกลุ่มต่อกลุ่ม	41
2.5 การเชื่อมโยงของเครือข่ายต่อเครือข่าย	42
4.1 โลโก้ (LOGO) หรือสัญลักษณ์ของโครงการสวนผักคนเมือง	91
4.2 โครงสร้างการดำเนินงานของโครงการสวนผักคนเมือง	93
4.3 ตัวอย่างแผนปฏิบัติการของโครงการสวนผักคนเมืองในปี พ.ศ.2557-2558	117
4.4 การใช้ทักษะเฉพาะตัวของวิทยากรในการร่วมร้องเพลงและเล่นเกมส์	133
4.5 การนำเสนอเทคนิคและวิธีการใหม่ๆ ในการปลูกผัก	135
4.6 การนำเสนอเทคนิคและวิธีการใหม่ๆ ในการปลูกผักปลูก ในรูปแบบของหนังสือ	136
4.7 การนำเสนอเรื่องราวประสบการณ์การปลูกผักของคนเมือง	136
4.8 การนำเสนอเรื่องราวความเคลื่อนไหวเรื่องเกษตรกรในเมืองจากต่างประเทศ	137
4.9 การนำเสนอแนวคิดและแนวทางการพัฒนาเกษตรกรในเมืองโดยรวมเป็นหนังสือ	138
4.10 การนำเสนอเหตุผลในการปลูกผักของโครงการสวนผักคนเมือง	139
4.11 การนำเสนอสารโดยการบอกประโยชน์ที่จะได้รับของโครงการสวนผักคนเมือง	140
4.12 การนำเสนอเทคนิคและวิธีการใหม่ๆ ในการพึ่งตนเอง	141
4.13 การชี้ให้เห็นถึงผลกระทบจากความไม่มั่นคงทางอาหาร	142
4.14 การนำเสนอข้อเท็จจริงเพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของโครงการสวนผักคนเมือง	143
4.15 โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมของโครงการสวนผักคนเมือง	143
4.16 การนำเสนอภาพภารกิจต่างๆ ในการดำเนินงานของทางโครงการสวนผักคนเมือง	144

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
4.17 การนำคำขวัญ “ปลูกผัก ปลูกเมือง ปลูกชีวิต” มาใช้ในการเชิญชวน	145
4.18 การแนะนำศูนย์อบรมเกษตรกรในเมืองของโครงการสวนผักคนเมือง	145
4.19 แผนที่พื้นที่ความสุสึเสียชีวิตได้ในWebsiteของทางโครงการสวนผักคนเมือง	146
4.20 การประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมของโครงการสวนผักคนเมือง	146
4.21 การจำลองบ้านพึ่งตนเอง ภายในงานมหกรรมอาหารและสุขภาพวิถีไท ครั้งที่2	147
4.23 การเชิญชวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมคัดแยกขยะและลดขยะในบริเวณพื้นที่จัดงาน	147
4.24 การนำเสนอเทคนิคและวิธีการใหม่ๆในการปลูกผักและการทำเกษตรในเมือง	149
4.25 การให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ลงมือปฏิบัติเพาะปลูกด้วยตนเอง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมอบรมปลูกผักของศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic Way	151
4.26 การเปิดโอกาสให้ผู้เข้ากิจกรรมได้มีส่วนร่วมในการลงมือทำ ของศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic Way และ ศูนย์เรียนรู้เกษตรในเมืองบ้านเจ้าชายผัก	152
4.27 การอบรมของศูนย์อบรมเกษตรกรในเมืองที่มีแนวทางในการนำเสนอสารที่ชี้ให้เห็นถึงผลกระทบ	153
4.28 การนำเสนอรูปธรรม ผ่านการเยี่ยมชมและสำรวจพื้นที่จริง	154
4.29 การจัดทำบ้านพึ่งตนเองที่ใช้นวัตกรรมการพึ่งตนเองต่างๆ เช่น การพึ่งตนเองจากพลังงานโซลาร์เซลล์ เพื่อเป็นรูปธรรมในการนำเสนอ	155
4.30 การนำเสนอข้อมูลและรายละเอียดในกิจกรรมของทางเครือข่าย	157
4.31 การออกแบบตัวการ์ตูนที่เป็นเอกลักษณ์ของเครือข่ายเพื่อใช้ในการเชิญชวนกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นเด็ก ของ หน่วยอบรมเคลื่อนที่ Truck Farm	158
4.32 การนำเสนอรูปธรรมต่างๆของเครือข่ายสวนผักคนเมือง	159
4.33 สื่อบุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในด้านต่างๆ ที่ทางโครงการสวนผักคนเมืองได้เรียนเชิญมาเป็นวิทยากรในงานสวนหัวข้อ “ปลูกกล้า่น้อยกลางเมือง”	161
4.34 หนังสือของทางโครงการสวนผักคนเมือง	163
4.35 คู่มือปลูกผักของโครงการสวนผักคนเมือง	164
4.36 โปสเตอร์เพื่อใช้ในการรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง	165
4.37 ภาพการจัดกิจกรรมของโครงการสวนผักคนเมืองภายในงานงานมหกรรมอาหารและสุขภาพวิถีไท ครั้งที่ 2	167

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
4.38 ภาพการจัดกิจกรรมทัวร์สวนผักคนเมือง:ตลาดฟ้า เขียว กินได้ ณ สวนเกษตรตลาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่	168
4.39 ภาพบรรยากาศการจัดงานเทศกาลสวนผักคนเมือง2015 ตอนปลูกกล้าอ่อน กลางเมือง	169
4.40 รูปแบบเว็บไซต์ของโครงการสวนผักคนเมือง : http://www.thaicityfarm.com	171
4.41 รูปแบบ Facebook Fanpage ของทางโครงการสวนผักคนเมือง	172
4.42 รูปแบบช่อง Youtube ของทางโครงการสวนผักคนเมือง	173
4.43 แผ่นพับของโครงการสวนผักคนเมือง	174
4.44 ไปสเตอร์ประชาสัมพันธ์กิจกรรมของทางโครงการสวนผักคนเมือง	175
4.45 ป้าย(Standy)ตัวการ์ตูนสวนผักคนเมือง	176
4.46 ป้ายธงร้อยเชือกของโครงการสวนผักคนเมือง	176
4.47 ตัวการ์ตูนสวนผักคนเมือง	177
4.48 เสื้อของโครงการสวนผักคนเมือง	177
4.49 การจัดนิทรรศการของโครงการสวนผักคนเมือง	178
4.50 โครงการสวนผักคนเมืองบนพื้นที่เสื่อมโทรมอย่างสื่อโทรทัศน์	179
4.51 คู่มือและเอกสารของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง	187
4.52 แผ่นพับให้ความรู้เรื่องผักอินทรีย์และผักออร์แกนิกของโครงการกินเปลี่ยนโลก	188
4.53 สื่ออินโฟกราฟิก (infographics)ของโครงการสวนผักโรงรถ ฟาร์มลุงริย์	188
4.54 วารสารเกษตรกรรมธรรมชาติของมูลนิธิศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนา	189
4.55 ไปสเตอร์ประชาสัมพันธ์ของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง	191
4.56 การออกหนังสือร่วมกับสำนักพิมพ์บ้านและสวนของเครือข่ายโครงการ สวนผักคนเมือง	192
4.57 ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง	206

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อกล่าวถึงคำว่า “การพัฒนา” ทุกคนคงจะนึกถึงการทำให้เจริญ ทันสมัย หรือมองไปที่การพัฒนาด้านเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ในฐานะกลไกหลักที่ทำให้สังคมนั้นมีความกินดีอยู่ดี มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยหลงลืมไปว่าการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจนั้นไม่ใช่องค์ประกอบเดียวของสังคมที่ทำให้สังคมเจริญก้าวหน้าไปได้ ซึ่งบทเรียนจากการพัฒนาในยุคแรกเริ่มนั้นได้ให้บทเรียนต่างๆไว้เป็นอย่างดี ว่าทำไม “การพัฒนา” ที่มีการนิยามในมิติด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว นั้น ถึงทำให้ประเทศพบเจอปัญหาต่างๆมากมายมานับการ

แต่อย่างไรก็ตามการพัฒนา ไม่ได้มีการหยุดนิ่งตายตัว นับตั้งแต่แนวคิดการพัฒนาที่เกิดขึ้นมาในสังคมนับตั้งแต่ทศวรรษ 1950 พบว่า แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนา ได้มีการปรับเปลี่ยนและพัฒนาเรื่อยมาเป็นลำดับ กล่าวคือ ในยุคแรกเริ่มของการพัฒนา การพัฒนาหมายถึงการทำให้ทันสมัยอย่างสังคมตะวันตก ผ่านการพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาอุตสาหกรรมและการพัฒนาเมือง หรือที่เรียกขานกันในแวดวงการศึกษาการพัฒนาในยุคนี้ว่า “ทฤษฎีการทำให้ทันสมัย” (modernization theory) ซึ่งหมายถึงการมุ่งเน้นพัฒนาประเทศให้ทันสมัย แตกต่างจากสังคมดั้งเดิมหรือสังคมประเพณี (traditional society) อย่างสิ้นเชิง ทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม ความรู้สึกนึกคิดและความรู้ของผู้คนในสังคม โดยมีพื้นฐานความเชื่อที่ว่า การทำให้ประเทศเป็นสังคมอุตสาหกรรมนั้น จะนำมาซึ่งความรุ่งเรืองและความทันสมัย เพราะนั่นหมายถึงการเพิ่มพูนผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ การพัฒนาความเป็นเมือง และการกระจายความเจริญไปสู่ชนบท โดยการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัยนั้นจำเป็นต้องมีการลงทุนอย่างหนักในเรื่องของโครงสร้างพื้นฐานสาธารณูปโภค ไม่ว่าจะเป็นการสร้าง ถนน สร้างเขื่อน ไฟฟ้า ประปา เพื่อรองรับการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม นอกจากนี้แล้วยังเกิดการพึ่งพาประเทศที่พัฒนาแล้ว ไม่ว่าจะ เป็นในเรื่องของเงินลงทุนและเทคโนโลยีใหม่เพื่อนำมาสนับสนุนความก้าวหน้าของสังคม (เกศินี จุฑาวิจิตร, 2548, น.10)

จากการพัฒนาด้วยกระบวนการที่เน้นความทันสมัยในยุคแรกเริ่มของการพัฒนา ที่ส่งผลให้บรรดาประเทศกำลังพัฒนาต่างๆ เช่น ประเทศในแถบลาตินอเมริกาที่ได้รับผลพวงของการพัฒนาประเทศไปสู่ความทันสมัย ซึ่งก็คือการที่ประเทศต่างๆเหล่านี้ต่างก็ต้องพึ่งพิงบรรดาประเทศที่พัฒนาแล้วเป็นหลัก ดังนั้นนักวิชาการในประเทศดังกล่าวจึงนำเสนอกระบวนการที่ใหม่ซึ่งถือเป็นยุคที่สองของการพัฒนา (ช่วงทศวรรษที่ 1970) ที่คัดค้านกระบวนการที่เดิมคือทฤษฎีการพึ่งพา

(Dependency theory) ซึ่งมีใจความหลักว่า การพัฒนาแบบที่ผ่านมาเป็นตัวการสำคัญให้ประเทศด้อยพัฒนาต้องไปพึ่งพาหรือขึ้นต่อประเทศที่พัฒนาแล้ว (กาญจนา แก้วเทพ, 2548, น.19) และจากผลเสียที่มากกว่าผลดีของการพัฒนาที่ผ่านมา ที่เหมือนจะเป็นการพัฒนาที่ได้ไม่คุ้มเสีย ส่งผลให้แนวคิดการพัฒนานั้นมีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์อีกครั้ง โดยเริ่มตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1980 ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นยุคที่สามของการพัฒนา ที่ได้เกิดแนวคิดการพัฒนาน่าสนใจและชวนให้ติดตามเกิดขึ้นอีกมากมาย โดยแนวคิดที่เกิดขึ้นมานั้นได้สร้างความหวังให้กับประเทศกำลังพัฒนาได้เป็นอย่างมาก อาทิเช่น แนวคิดการพัฒนาที่เน้นความยั่งยืน แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดการพึ่งพิงตนเอง เป็นต้น ซึ่งแนวคิดต่างๆเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มุ่งเน้นการพัฒนาที่มาจากรากฐานของประเทศตัวเองเป็นสำคัญ ลดการพัฒนาตามแบบตะวันตก และหันกลับมาเน้นการพัฒนาในแบบที่เหมาะสมกับตัวเอง และลดการพึ่งพิงต่างประเทศ ซึ่งถือได้ว่าเป็นทางเลือกและทางออกใหม่ในการพัฒนาของประเทศที่น่าสนใจไม่น้อย รวมถึงประเทศไทยด้วยเช่นกันที่กำลังหาทางออกจากผลพวงของการพัฒนาในยุคแรกที่ได้สร้างบาดแผลความเจ็บปวดให้กับประเทศ

ประเทศไทยถือได้ว่าเป็นประเทศหนึ่งที่ตกหลุมพรางและวนเวียนอยู่ในกระบวนทัศน์การพัฒนาระแสหลัก เห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติในช่วงแรกๆที่มุ่งเน้นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยมีเป้าหมายการพัฒนาคือการเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ เริ่มจากการส่งเสริมอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้าและตามด้วยการเน้นการส่งออกสินค้าอุตสาหกรรม ตลอดจนการลดบทบาทภาคเกษตรกรรม รวมทั้งทรัพยากรต่างๆในชนบทถูกนำมาตอบสนองต่อภาคอุตสาหกรรมโดยไม่คำนึงถึงต้นทุนทางด้านสิ่งแวดล้อม อีกทั้งมีการปรับเปลี่ยนเมืองให้กลายเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาภาคธุรกิจ เกิดการพัฒนาแบบกระจุกตัว ไม่ว่าจะเป็นโอกาสทางการศึกษา โอกาสในการทำงานในภาคเศรษฐกิจที่ทันสมัย โอกาสทางรายได้ที่เพิ่มมากขึ้น เป็นต้น ที่กระจุกตัวอยู่ในเขตเมือง ซึ่งเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดการอพยพเข้าเมืองตามมาทำให้ประชากรในเมืองเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและขยายตัวของเมืองในทุกๆด้าน เนื่องด้วยอุปสงค์และอุปทานด้านการบริโภคที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นซึ่งรวมถึงพื้นที่กรุงเทพมหานคร ที่ถูกพัฒนาให้กลายเป็นศูนย์กลางในการบริหารประเทศ

จากกระแสการเจริญเติบโตของเมืองทำให้ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมการอยู่อาศัยแบบท้องถิ่นที่ถูกแปรเปลี่ยนไปตามกระแสการขยายตัวของเมือง นำไปสู่ปัญหาต่างๆไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านพื้นที่ทางการเกษตรที่ลดจำนวนลงไป ด้วยการแทนที่ของภาคอุตสาหกรรมจากการขยายตัวของเมือง ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม มลพิษ เช่น แม่น้ำลำคลองที่เกิดมลภาวะ สภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยเสื่อมโทรม ซึ่งเห็นได้จากเมืองใหญ่อย่างกรุงเทพฯที่ปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่เคยมี

แหล่งผลิตอาหารของตัวเอง กลายเป็นป่าคอนกรีตที่เต็มไปด้วยอาคารสำนักงาน คอนโด ห้างสรรพสินค้า ฯลฯ

การเปลี่ยนแปลงนั้นรวมไปถึงวิถีชีวิตของคนในเมืองที่เปลี่ยนแปลงตามไปด้วยเช่นกัน โดยหันมาเน้นความสะดวกสบาย ง่าย และรวดเร็ว ซึ่งรวมถึงด้านการบริโภคด้วย ที่คนส่วนใหญ่หันมาพึ่งพาตลาดและฝากท้องกับการซื้อกินมากยิ่งขึ้น ประกอบกับท่ามกลางตึกรางบ้านช่องและวิถีชีวิตอันวุ่นวายในเมือง ไม่ว่าจะเป็ความเหนื่อยล้าจากการทำงาน การประสบปัญหาจราจรติดขัดในเมือง ฯลฯ ซึ่งปัจจัยต่างๆเหล่านี้ส่งผลให้คนส่วนใหญ่ไม่มีเวลาในการเข้าครัวประกอบอาหาร ซึ่งบางครั้งนำมาสู่การละเลยในเรื่องของโภชนาการทางอาหาร ตลอดจนเสี่ยงต่ออาหารที่ไม่ปลอดภัย หรือไม่มีประโยชน์ต่อร่างกาย จนกลายเป็นปัญหาสุขภาพตามมาในที่สุด

แม้ว่าที่ผ่านมาคนเมืองอย่างคนกรุงเทพฯ นั้น จะไม่ได้ทำการปลูกผักหรือทำการเกษตร แต่ทว่าก็ยังมีอาหารสำหรับบริโภค ทำให้หลายคนเชื่อว่ามึอาหารเพียงพอต่อการบริโภคแล้ว ดังนั้นคำถามที่ว่าอาหารที่เราบริโภคกันอยู่ทุกวันนี้แท้จริงแล้วมาจากไหน ใครเป็นผู้ผลิต ผลิตอย่างไร และขนส่งมาด้วยวิธีการใด จึงกลายเป็นเรื่องทั่วไปที่คนละเลย ทั้งๆที่คำถามเหล่านั้นล้วนสำคัญกับชีวิต อย่างไรก็ตามจากวิกฤติเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นครั้งแล้วครั้งเล่าตลอดช่วงระยะเวลาแห่งการพัฒนาประเทศที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็วิกฤติเศรษฐกิจปี 2540 วิกฤติการเมืองในทศวรรษที่ผ่านมา หรือวิกฤติปัญหาน้ำท่วมปี 2554 ซึ่งได้เป็นตัวสะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบต่างๆ ในช่วงวิกฤติที่เราต้องเผชิญ ไม่ว่าจะเป็ปัญหาข้าวยากหมากแพง การตกงาน หรือระบบการขนส่งที่ถูกตัดขาดเห็นได้จากวิกฤติการณ์น้ำท่วมปี 2554 ที่สินค้าในเมืองหลวงขาดแคลน พื้นที่ทางการเกษตรเสียหาย เป็นต้น ซึ่งจากวิกฤติเหล่านี้ล้วนแล้วแต่ทำให้หลายฝ่ายตั้งคำถามถึงประเด็นเรื่อง “ความมั่นคงทางอาหาร” ตลอดจน “การพัฒนา” ว่าควรหันกลับมาให้ความสำคัญกับการ “พึ่งพิงตนเอง” แล้วหรือยัง

ในขณะที่เดียวกันท่ามกลางวิกฤติต่างๆเหล่านี้ ก็ได้เกิดการแสวงหาวิธีการในการหาทางออกเพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ซึ่งปรากฏออกมาในรูปของปรัชญาและแนวคิดในการพัฒนาหลายแนวทางด้วยเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืน แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดการพึ่งพิงตนเอง รวมถึงแนวคิดการทำเกษตรในเมือง ซึ่งถือได้ว่าเป็นแนวคิดที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

แนวคิดเกษตรในเมือง (City Farm) ได้มีหลักแนวคิดที่สำคัญคือ การทำเกษตรในพื้นที่เมืองและชานเมืองโดยเน้นการเพิ่มความสามารถในการพึ่งตนเองของคนเมือง รวมถึงเกี่ยวข้องกับเรื่องอื่นๆ อาทิเช่น การมองเรื่องเกษตรเชื่อมโยงกับมิติของเมือง เช่น การใช้ประโยชน์ในที่ดิน การจัดการ

ของเสีย การจัดการมลภาวะ การใช้พลังงาน การพัฒนาภูมิทัศน์ของเมือง และการเพิ่มพื้นที่สีเขียว หนุนเสริมให้เกิดความมั่นคงทางอาหารในเมือง กล่าวคือ การมีแหล่งอาหารอยู่ในเมือง ซึ่งโยงถึงเรื่อง การมีความสามารถในการพึ่งตนเองได้ทางอาหารทั้งยามปกติและยามวิกฤติ การเข้าถึงอาหาร การมีอาหารให้บริโภคอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงการได้บริโภคอาหารที่มีโภชนาการ เช่น สด ปลอดภัย มีคุณภาพที่ดี มีคุณประโยชน์ต่อร่างกาย ตลอดจนการยกระดับอธิปไตยทางอาหาร(food sovereignty) ที่ใส่ใจต่อสิทธิในการเข้าถึงอาหาร (right to food) ของกลุ่มคนจนเมืองและคนชายขอบให้ได้รับความ เป็นธรรม อีกทั้งแนวคิดเกษตรในเมืองนั้นยังสามารถเพิ่มความยืดหยุ่นของเมืองได้ในหลายลักษณะ เช่น ช่วยเพิ่มความยืดหยุ่นของเมืองเพื่อการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศอันสืบเนื่องมาจากภาวะโลกร้อน ตลอดจนสามารถช่วยทำให้มีอาหารสำรองยามฉุกเฉินได้ อีกทั้งยังเป็นโอกาสในการสร้างรายได้ ซึ่งจะเป็นหลักประกันความปลอดภัยจากวิกฤติเศรษฐกิจในครัวเรือนที่มักเกิดขึ้นตามมากับภัยพิบัติ วิกฤตการณ์ต่างๆ รวมทั้งแนวคิดเกษตรในเมืองยังมุ่งเน้นการพัฒนาเครือข่ายทางสังคมเพื่อขับเคลื่อนให้เกิดเครือข่ายการผลิตและการกระจายอาหารเป็นสำคัญ ซึ่งเครือข่ายทางสังคมที่เข้มแข็งก็จะมีส่วนช่วยสร้างความสนิทสนม ความไว้วางใจ และการพึ่งพากัน ให้เกิดขึ้นในสังคมตามมาอีกด้วย (ปิยะพงษ์ บุชบงค์,2555,น.21)

โดยแนวคิดเกษตรในเมือง(City Farm) ถือได้ว่าเป็นกระแสที่ได้รับความนิยมในต่างประเทศเป็นอย่างมาก เห็นได้จากการที่มีบุคคลผู้มีชื่อเสียงได้หันมาสนใจเรื่องการปลูกผักสวนครัว เช่น นางมิเชล โอบามา สุภาพสตรีหมายเลขหนึ่งของสหรัฐที่ริเริ่มให้ทำแปลงสวนผักที่ทำเนียบขาว โดยมีวัตถุประสงค์ก็เพื่อต้องการให้แน่ใจว่าครอบครัวของเธอ รวมทั้งเจ้าหน้าที่และแขกผู้มาเยือน ทำเนียบขาว จะได้รับประทานผักและผลไม้สด ๆ ("มิเชล โอบามาปลูกผักในทำเนียบขาว," 2552) อีกทั้งกระแสแนวคิดเกษตรในเมืองยังเกิดขึ้นตามพื้นที่สาธารณะต่างๆในต่างประเทศ เช่น สวนผักริมทางรถไฟที่กรุงเฮกและแฮมป์สตีดีฮิต เนเธอร์แลนด์ เป็นตัวอย่างของการใช้และการพัฒนาที่ดินในเมือง ตลอดจนในบางประเทศก็ได้มีการผลักดันในระดับนโยบายเลยทีเดียว เช่น เมืองโรซารีโอ ประเทศอาร์เจนตินาที่ได้กำหนดให้แนวคิดเกษตรในเมืองกลายเป็นวาระเชิงนโยบายของเทศบาล เพื่อผลักดันให้เกิดสวนเกษตรชุมชน เพื่อให้คนสามารถเข้าถึงผักปลอดสารพิษในตลาดท้องถิ่น เพิ่มการเข้าถึงที่ดิน และสร้างความมั่นคงในการถือครองที่ดินเพื่อการเพาะปลูกในเมือง(ปิยะพงษ์ บุชบงค์,2555,น.20)

ดังนั้นแล้วเราจะเห็นได้ว่าแนวคิดเกษตรในเมืองนั้นได้ถือได้ว่าเป็นแนวคิดที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์ต่อการหาทางออกในภาวะวิกฤตของสังคมเมือง โดย ปิยะพงษ์ บุชบงค์ (“สัมมนาวิชาการและมหกรรมเกษตรในเมือง,” 2555) ได้กล่าวถึงแนวคิดเกษตรในเมืองว่า “เกษตรในเมืองไม่ใช่การทำสวนที่บ้านอย่างเดียว แต่เป็นการทำทำยวิกฤตอาหาร โดยเฉพาะวิกฤตของระบบอาหารที่ถูกควบคุมโดยบริษัทขนาดใหญ่ ซึ่งเราไม่สามารถจะไปโจมตีด้วยการทำระบบให้ใหญ่กว่า แต่พวกเรา

ก็สามารถที่จะสร้างระบบของตนเองขึ้นมาได้ เป็นเหมือนการสร้างภูมิคุ้มกันให้ตัวเอง” จากแนวคิดดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเกษตรในเมืองนั้น ไม่ใช่แค่กระแสแต่ยังคือทางรอดของสังคมอีกด้วย ซึ่งสังคมไทยจำเป็นต้องหาสิ่งที่จะต้องหันมาให้ความสำคัญและหันมาสร้างกระแสให้คนในสังคมเกิดการตื่นตัวและตระหนักถึงความสำคัญของการพึ่งพิงตนเอง และความมั่นคงทางอาหาร

สำหรับประเทศไทยเองนั้นแนวคิดการปลูกผักสวนครัวไว้รับประทานเองถือได้ว่าเป็นแนวคิดที่มีมาช้านาน หากย้อนกลับไปในอดีตจะเห็นได้ว่าสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรมที่มีการปลูกผักสวนครัวไว้บริโภคในครัวเรือน จนถือได้ว่าเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของคนไทยมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ จนกระทั่งเข้าสู่ยุคสมัยของการพัฒนา เมื่อเริ่มแผนพัฒนาฉบับที่ 1 ที่เริ่มส่งผลให้วิถีชีวิตของคนไทยเริ่มเปลี่ยนแปลงไปเป็นวิถีชีวิตแบบสังคมเมือง ซึ่งอาจจะทำให้เรื่องการปลูกผักสวนครัวเอาไว้บริโภคเองนั้นเป็นเรื่องไกลตัวและก็ยากที่จะเป็นจริง จนวัฒนธรรมนี้เริ่มสูญหายไปอย่างน่าเสียดาย

แต่อย่างไรก็ตามในปัจจุบันได้มีการคิดค้นนวัตกรรมการปลูกผักใหม่ๆหลายรูปแบบที่สอดคล้องกับข้อจำกัดของคนเมืองโดยเฉพาะด้านพื้นที่มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการทำเกษตรบนพื้นปูน การทำสวนผักดาดฟ้า การทำสวนแนวตั้ง หรือสวนลอยฟ้า นอกจากนี้ หากพิจารณาดีๆ ยังพบว่าในเมืองยังมีพื้นที่ที่ถูกทิ้งร้างอย่างไร้ประโยชน์จำนวนมาก ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นสวนผักได้

อีกทั้งยังประกอบกับกระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งถือได้ว่าเป็นกระแสของคนรุ่นใหม่ในสังคมเมือง เช่น การหันมาบริโภคสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การหันมาทำกิจกรรมเพื่อสังคม (Corporate Social Responsibility) ของภาครัฐและหน่วยงานเอกชนต่างๆที่หันมาให้ความสนใจกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้น เช่น โครงการรักษ์ป่า สร้างคน 84 ตำบลวิถีพอเพียง ของ ปตท. หรือโครงการ SCG รักษ์น้ำเพื่ออนาคต เป็นต้น ตลอดจนกระแสรักสุขภาพที่กำลังมาแรง หรือแม้กระทั่งการกินอาหารเพื่อสุขภาพ (Clean Food) ดังนั้นแล้วการรณรงค์ในเรื่องของเกษตรในเมือง หรือการปลูกผักบริโภคเองในเมือง จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจไม่น้อย เนื่องจากตอบโจทย์ของกระแสการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการบริโภคเพื่อสุขภาพได้เป็นอย่างดี และด้วยประโยชน์ของการปลูกผักสวนครัว ที่ก่อประโยชน์ในหลายๆด้าน ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมช่วยแก้ปัญหาด้านสุขภาพ การทำให้มีอาหารปลอดภัยไว้บริโภค การช่วยลดรายจ่ายในครัวเรือน ทำให้พึ่งตนเองทางอาหารได้มากขึ้น ตลอดจนกิจกรรมปลูกผักที่ยังก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านความสัมพันธ์ ซึ่งมีผักเป็นตัวสานสายใยทั้งระหว่างคนในครอบครัว ชุมชน หน่วยงาน และสังคม อีกทั้งยังช่วยเพิ่มพื้นที่สีเขียวอันเป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ และช่วยคลายเครียดให้กับคนเมืองได้อย่างดีด้วย

ทั้งนี้ในการแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคม มักมีการนำเอา “การรณรงค์” เข้ามาใช้เป็นเครื่องมือในการมุ่งหวังเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม ซึ่งหากจะว่าไปแล้วนั้นการรณรงค์มิใช่

ปรากฏการณ์ใหม่ในสังคมแต่อย่างใด แต่สิ่งที่เป็นปรากฏการณ์ใหม่สำหรับการรณรงค์นับตั้งแต่ศตวรรษที่ 20 ก็คือ ระบบสื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ต่างๆ ซึ่งเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการรณรงค์ และพัฒนาองค์ความรู้ด้านการรณรงค์ (ปาริชาติ สถาปิตานนท์, 2551, น. 20) โดยมี “การสื่อสาร” เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการรณรงค์ ดังที่ Flay and Cook (1981) ได้กล่าวถึงการรณรงค์เอาไว้ว่า “การรณรงค์บนพื้นฐานของการใช้สื่อต่างๆ ซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง มักได้รับการออกแบบให้ป้องกันพฤติกรรมที่เล็งเห็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่พึงปรารถนาของสังคมหรือเป็นอันตราย การรณรงค์เหล่านี้เกี่ยวข้องกับการใช้สื่อต่างๆ อย่างหลากหลาย”

ในปัจจุบันนั้นจะเห็นได้ว่ามีผู้สนใจเริ่มจัดทำโครงการรณรงค์เพิ่มมากขึ้น เพื่อนำมาใช้แก้ไขปัญหาต่างๆ ในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โครงการเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและโครงการเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพของคนเมือง ซึ่งในการรณรงค์นั้นมีการใช้สื่อต่างๆ รวมถึงสื่อใหม่เข้ามาใช้เป็นเครื่องมือในการรณรงค์ อาทิเช่น การรณรงค์ของโครงการผูกปิ่นโตข้าว ไข่เฟซบุ๊กเป็นสื่อกลางให้ชาวนา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ผู้ผลิตได้เจอกับผู้บริโภคทั้งยังเป็นแรงกระตุ้นให้ชาวนาหันมาทำเกษตรอินทรีย์อีกด้วย หรือเช่นโครงการบีกทรี ซึ่งเป็นกลุ่มที่รวมตัวกันผ่านเฟซบุ๊ก โดยมีเป้าหมายให้เกิดการขับเคลื่อนทางสังคมในการอนุรักษ์ต้นไม้ใหญ่และสร้างสรรค์ให้เมืองน่าอยู่มากขึ้น ซึ่งเป็นโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมภายในเขตเมืองที่น่าสนใจไม่น้อย หรือในส่วนของโครงการจักรยานมหานคร ซึ่งจัดทำขึ้นโดยกลุ่มผู้ใช้จักรยานที่ต้องการรณรงค์การใช้จักรยานในประเทศไทย เพื่อส่งเสริมให้คนไทยใช้จักรยานในการลดมลพิษ และเสริมสร้างสุขภาพให้แข็งแรงด้วยการปั่นจักรยานอย่างแพร่หลายและเพื่อนำมากระตุ้นให้เมืองไทยเป็นมหานครจักรยานมากยิ่งขึ้นโดยได้มีการเคลื่อนไหวผ่านเฟซบุ๊กและสื่อต่างๆ โดยจะเห็นได้ว่าโครงการรณรงค์ต่างๆ ในปัจจุบันล้วนมีการนำเอากลยุทธ์การสื่อสารมาใช้ในการรณรงค์อย่างหลากหลาย อาทิเช่น การใช้สื่อต่างๆ หลากหลายช่องทางเข้ามาใช้ในการรณรงค์เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งรวมถึงโครงการสวนผักคนเมืองที่ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาด้วยเช่นกัน

โครงการสวนผักคนเมืองนั้น ได้เกิดขึ้นจากความตระหนักถึงความสำคัญของประโยชน์จากการปลูกผักและศักยภาพของคนเมือง ซึ่งริเริ่มโดยมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย) ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชน โดยได้วางแผนจัดทำโครงการสวนผักคนเมืองขึ้นในปี 2553 โดยมีวัตถุประสงค์คือ 1. ขยายพื้นที่และกลุ่มคนทำเกษตรในเมืองให้เห็นเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น 2. สนับสนุนและสร้างแหล่งเรียนรู้ให้มีรูปแบบและหลักสูตรที่หลากหลายสอดคล้องกับวิถีคนเมือง อันจะนำไปสู่การเกิดนวัตกรรมใหม่ๆ 3. สร้างเครือข่ายคนปลูกผักเพื่อให้เกิดพลวัตความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตคนเมือง 4. รณรงค์สาธารณะเพื่อสร้างความคิดเรื่องการพึ่งตนเอง การบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อมและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในสังคม ผ่านการทำเกษตรในเมืองและการปลูกผักไร้สารเคมี

ในการดำเนินงานของทางโครงการสวนผักคนเมือง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่โครงการได้กำหนดไว้ ทางโครงการสวนผักคนเมืองจึงได้มีการใช้กลยุทธ์การสื่อสาร เช่น กลยุทธ์การใช้สื่อ ซึ่งโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการเลือกใช้สื่อในการรณรงค์หลากหลายช่องทางด้วยกัน เช่น การใช้สื่อกิจกรรม ที่ทางโครงการสวนผักคนเมืองได้ดำเนินการมาตลอด อาทิ การจัดเทศกาลสวนผักคนเมืองเป็นประจำในทุกๆปี การเข้าร่วมงานมหกรรมอาหารและสุขภาพวิถีไท การจัดกิจกรรมทัวร์สวนผัก เพื่อเผยแพร่และแลกเปลี่ยนความรู้กับสาธารณชนในเรื่องการทำเกษตรในเมืองและการปลูกผักไร้สารเคมี การพึ่งพิงตนเอง ฯลฯ ตลอดจนยังมีการจัดกิจกรรมส่งเสริมต่างๆอีกมากมาย เช่น การจัดกิจกรรมร่วมสนุก อาทิ การร่วมส่งภาพถ่ายสวนผักและเรื่องราวประสบการณ์ และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการทำสวนผักของหน่วยงาน องค์กร หรือชุมชนของตนเองเข้าประกวด เพื่อร่วมชิงเงินรางวัล เป็นต้น



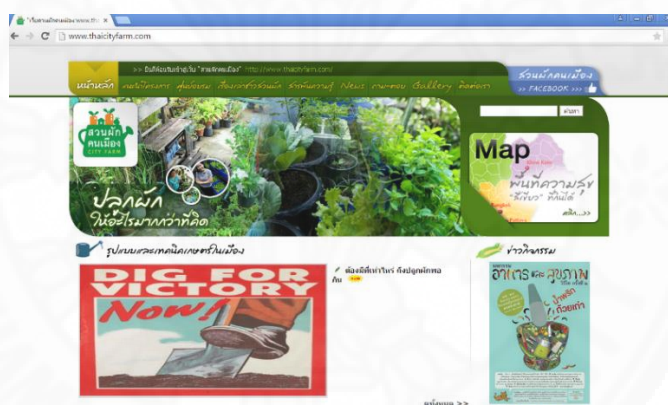
ภาพที่ 1.1 โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมของโครงการสวนผักคนเมือง

นอกจากนี้แล้วโครงการสวนผักคนเมืองนั้นยังได้มีการใช้สื่อใหม่ในการรณรงค์และประชาสัมพันธ์โครงการ ผ่านสื่อสังคมออนไลน์โดยมีการจัดทำเพจสวนผักคนเมือง “<https://www.facebook.com/thaicityfarm>” ซึ่งถือได้ว่าเป็นเพจยอดนิยมเพจหนึ่งที่ส่งเสริมและให้ความรู้ด้านการทำเกษตรในเมือง การปลูกผักไร้สารเคมี การพึ่งพิงตนเอง และยังไว้ติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนความรู้กับสาธารณชนอีกด้วย โดยเพจ ‘สวนผักคนเมือง’ เริ่มต้นมาตั้งแต่ปี 2553 ควบคู่กับการจัดกิจกรรมของโครงการฯ ปัจจุบันเพจโครงการสวนผักคนเมืองได้มีผู้กด ‘ถูกใจ’ กว่า 120,800 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 25/1/2558) ซึ่งนอกจากเพจfacebookแล้วนั้น ทางโครงการสวนผักคนเมืองยังได้มีการจัดทำเว็บไซต์ “<http://www.thaicityfarm.com>” เพื่อสื่อสารแนวคิดและแลกเปลี่ยนข้อมูล องค์กร

ความรู้เกี่ยวกับการทำการเกษตร การปลูกผักในเมือง รวมทั้งการใช้ประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆ อีกด้วย



ภาพที่ 1.2 เพจ 'สวนผักคนเมือง' ใน Facebook



ภาพที่ 1.3 เว็บไซต์ของโครงการสวนผักคนเมือง <http://www.thaicityfarm.com>

นอกจากสื่อดังกล่าวที่ยกตัวอย่างไปในข้างต้นแล้วนั้น ทางโครงการยังใช้สื่อต่างๆ ในการรณรงค์อีกหลายประเภท ไม่ว่าจะเป็นสื่อบุคคล เช่น การใช้วิทยากรที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ในเรื่องของการทำเกษตรในเมืองหรือเรื่องต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาถ่ายทอดและนำเสนอสารไปสู่สาธารณชนและผู้เข้าร่วมกิจกรรมให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ หรือการใช้สื่อเฉพาะกิจ เช่น หนังสือโปสเตอร์ แผ่นพับ ฯลฯ ที่ทางโครงการได้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นสื่อกลางในการรณรงค์ นอกจากกลยุทธ์การใช้สื่อแล้ว โครงการสวนผักคนเมืองยังได้มีการใช้กลยุทธ์การสื่อสาร เช่น กลยุทธ์เกี่ยวกับผู้ส่งสารในเรื่องของการคัดเลือกวิทยากรมาถ่ายทอดความรู้ด้านการทำเกษตรในเมืองและการพึ่งพิงตนเองเมื่อมีการจัดกิจกรรมต่างๆ ของทางโครงการ ตลอดจนกลยุทธ์ด้านสารที่ทางโครงการสวนผักคนเมืองได้มีแนวทางในการนำเสนอสารที่หลากหลาย เช่น การนำเสนอเทคนิคและวิธีการใหม่ๆ ในการปลูกผัก

การให้กำลังใจ การชี้ให้เห็นถึงผลกระทบต่างๆ เป็นต้น ดังนั้นแล้วผู้วิจัยจึงมีความสนใจเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาการรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมืองที่ถือได้ว่าเป็นโครงการที่มีกลยุทธ์การสื่อสารที่หลากหลายและน่าสนใจ นอกจากนั้นแล้วในการศึกษาขั้นตอนการรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมืองยังมีความน่าสนใจไม่น้อย ถึงการวางแผนโครงการ การดำเนินโครงการ และการประเมินผลโครงการ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่งในการรณรงค์ของทางโครงการสวนผักคนเมืองที่จะทำให้โครงการสวนผักคนเมืองประสบผลสำเร็จและบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการที่ได้วางเอาไว้



ภาพที่ 1.4 หนังสือที่ทางโครงการสวนผักคนเมืองได้จัดทำขึ้น

ในส่วนของการดำเนินงานรณรงค์ จะเห็นได้ว่าโครงการรณรงค์หลายโครงการได้ดำเนินงานในลักษณะที่มีคณะบริหารที่ได้รับการแต่งตั้งมาบริหารงานเป็นผู้รับผิดชอบการรณรงค์ โดยไม่มีการเปิดโอกาสให้กลุ่มคน หน่วยงาน หรือองค์กรอื่นๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งส่งผลให้ประชาชนขาดการมีส่วนร่วมกับโครงการ ขาดการแลกเปลี่ยนข้อมูล ขาดทรัพยากรในการดำเนินงาน ฯลฯ ซึ่งส่งผลให้การดำเนินงานไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร แต่ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าโครงการรณรงค์หลายๆโครงการ ได้มีการทำงานในลักษณะของเครือข่าย โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชน กลุ่มคน หน่วยงาน องค์กรต่างๆเข้ามามีส่วนร่วมในงานรณรงค์ของทางโครงการมากยิ่งขึ้น โดยร่วมกันทำงานเป็น “เครือข่าย”

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543,น.28) ได้ให้ความหมายของคำว่า “เครือข่าย” ว่า หมายถึง “การที่ปัจเจกบุคคล องค์กร หน่วยงาน หรือสถาบันใด ๆ ได้ตกลงที่จะประสาน เชื่อมโยงเข้าหากัน ภายใต้วัตถุประสงค์หรือข้อตกลงอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันอย่างเป็นระบบ” ทั้งนี้ในการทำงาน

รวมกันเป็นเครือข่าย ได้ส่งผลให้มีลักษณะการแลกเปลี่ยน ที่นำเอาส่วนดีหรือจุดแข็งของแต่ละฝ่ายมาสนับสนุนกันและกัน จะช่วยให้เกิดการผนึกกำลัง (Synergy) ในลักษณะที่ 1+1 ได้ผลรวมมากกว่า 2 เสมอ ($1+1 > 2$) เป็นการรวมกันให้เกิด"พลังทวีคูณ" ไม่ใช่ทวีบวก ผลลัพธ์ที่ได้จากการทำงานเป็นเครือข่าย จึงต้องดีกว่าผลลัพธ์ของการต่างคนต่างแล้วนำมารวมกัน (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543,น.34) ซึ่งส่งผลให้โครงการสัมฤทธิ์ผลโดยไม่ยากอีกด้วย ดังนั้นเพื่อให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการทำงานเป็นเครือข่าย ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายมาใช้ศึกษาการดำเนินงานของโครงการสวนผักคนเมือง ซึ่งการดำเนินงานของโครงการสวนผักคนเมืองในการรณรงค์นั้น ได้มีการประสานงานกับบุคคล กลุ่ม องค์กรต่างๆ อาทิ มูลนิธิศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนา คณะทำงานกินเปลี่ยนโลก และชมรมเกษตรในเมือง ตลอดจนสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เป็นต้น ในการสนับสนุนและร่วมมือกันรณรงค์ส่งเสริมการทำเกษตรในเมืองและการปลูกผักโดยไม่ใช้สารเคมีของคนเมือง ซึ่งในการร่วมมือกันนั้น โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการร่วมมือกันทำงานเป็นเครือข่ายเพื่อผนึกกำลังในการรณรงค์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยการดึงเอาจุดแข็งของแต่ละเครือข่ายมาใช้ อาทิเช่น การร่วมมือกันระหว่างบุคคล กลุ่มที่ทำการเกษตรในเมืองมาก่อน อย่างเช่น นคร ลิ้มปศุศตถาวร หรือเจ้าชายผัก เข้ามาร่วมเป็นเครือข่าย เพื่อช่วยในการถ่ายทอดองค์ความรู้เกี่ยวกับการปลูกผัก โดยได้จัดตั้งเป็นศูนย์อบรมเกษตรในเมืองบ้านเจ้าชายผักขึ้นมาเพื่อเป็นสถานที่อบรมให้ความรู้กับผู้ที่สนใจ ได้เข้ามาเรียนรู้เกี่ยวกับการปลูกผักหรือการทำเกษตร ทั้งนี้โครงการสวนผักคนเมืองยังได้มีการดึงบุคคลที่มีศักยภาพด้านการทำเกษตรในเมืองมาทำงานร่วมกันโดยการจัดให้เป็นเครือข่ายศูนย์อบรมเกษตรในเมือง โดยในปัจจุบัน โครงการได้มีศูนย์อบรม ในเครือข่ายจำนวนทั้งสิ้น 6 ศูนย์ ซึ่งกระจายอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ตลอดจนยังมีหน่วยอบรมเคลื่อนที่อีก 2 หน่วย เพื่ออบรมให้ความรู้ทั้งในภาคทฤษฎีและปฏิบัติแก่ผู้ที่สนใจเรื่องการทำเกษตรในเมือง



ภาพที่ 1.5 แผนที่แสดงที่ตั้งศูนย์อบรมเกษตรในเมืองทั้ง 6 แห่งของโครงการสวนผักคนเมือง

นอกจากนี้แล้วโครงการยังได้มีรูปแบบความร่วมมือในด้านอื่นๆอีกด้วย เช่น เครือข่ายในการสนับสนุนทุน ได้แก่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เครือข่ายกิจกรรมที่เน้นการช่วยเหลือ ร่วมมือกันทำกิจกรรม เช่น คณะทำงานกินเปลี่ยนโลก เป็นต้น เพื่อผนึกกำลังในการส่งเสริมณรงค์ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ทางโครงการได้วางเอาไว้

ในการทำงานร่วมกันหรือการประสานงานกัน องค์ประกอบที่สำคัญก็คือการติดต่อสื่อสาร (Communication) เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูล ตลอดจนมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน หรือมีการทำกิจกรรมต่างๆร่วมกัน ดังนั้นแล้วในวิเคราะห์ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะการสื่อสารถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญที่แทรกอยู่ในทุกกระบวนการของเครือข่าย โดยการศึกษาลักษณะเครือข่ายการสื่อสารนั้นจะช่วยสำรวจทิศทางการไหลเวียนและการประสานงานของสมาชิกเครือข่ายในการดำเนินงานร่วมกันของโครงการสวนผักคนเมือง โดยจะช่วยให้มองเห็นถึงบทบาทเชิงการสื่อสารของสมาชิกและประสิทธิภาพในการดำเนินงานของทางโครงการ ซึ่งจะทำให้สามารถนำผลที่ได้มาพัฒนาความร่วมมือในการร่วมกันรณรงค์ส่งเสริมและสนับสนุนการปลูกผักแบบไม่ใช้สารเคมีและการพึ่งตนเองของคนเมืองตามเป้าหมายของโครงการให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นอีกด้วย ดังนั้นแล้วผู้วิจัยจึงมีความสนใจเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาถึงลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมืองในการประสานความร่วมมือระหว่างกันตลอดจนรูปแบบความร่วมมือของเครือข่ายในรูปแบบต่างๆ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งในการเสริมประสิทธิภาพของโครงการรณรงค์

นอกเหนือไปจากการทำงานเป็นเครือข่ายที่เปิดโอกาสให้กลุ่ม บุคคล หรือหน่วยงานต่างๆที่มีศักยภาพเข้ามามีส่วนร่วมร่วมกับโครงการในการดำเนินงานขับเคลื่อนโครงการด้วยกันแล้วนั้นโครงการสวนผักคนเมืองยังเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปได้เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการอีกด้วย โดยการจัดกิจกรรมโครงการขนาดเล็ก เพื่อให้กลุ่มบุคคล ชุมชน หน่วยงาน หรือองค์กรต่างๆที่อยู่ในพื้นที่เป้าหมาย ได้เสนอโครงการขนาดเล็กเข้ามาร่วมเป็นสมาชิกโครงการขนาดเล็กของโครงการสวนผักคนเมือง เพื่อร่วมสร้างสรรค์คุณภาพชีวิตด้านต่างๆของคนเมืองให้ดียิ่งขึ้นและเป็นรูปธรรม โดยโครงการสวนผักคนเมืองได้เริ่มจัดกิจกรรมนี้ขึ้นตั้งแต่ปี 2553 เป็นต้นมา และได้จัดกิจกรรมนี้ขึ้นในทุกๆปี โดยมีเป้าหมายในการสนับสนุนปีละ 30 โครงการ ซึ่งในปัจจุบันโครงการสวนผักคนเมืองได้สนับสนุนโครงการขนาดเล็กไปแล้วกว่าจำนวน 124 โครงการ โดยกิจกรรมดังกล่าวนี้มีแนวคิดมาจากความต้องการที่จะผลักดันให้เกิดคนและกลุ่มคนที่หันมาสนใจรวมกลุ่มกันปลูกผักแบบไม่ใช้สารเคมีใดๆไว้บริโภคและแบ่งปันกัน เพื่อให้เกิดพื้นที่อาหารปลอดภัยและยกระดับการพึ่งตนเองด้านอาหารของคนเมือง ตลอดจนกิจกรรมดังกล่าวนี้ถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่ทำให้เกิดผลเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน อีกทั้งยังช่วยขยายเครือข่ายคนปลูกผักออกไปให้เป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้นอีกด้วย ดังนั้นแล้วกิจกรรมดังกล่าวจึงถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจไม่น้อย ในแง่ของกิจกรรมการรณรงค์ที่เปิดโอกาสให้

ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและลงมือปฏิบัติ อันเนื่องมาจากการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการนั้น ถือได้ว่าเป็นเป้าหมายสำคัญในการดำเนินงานของโครงการรณรงค์เนื่องมาจากงานรณรงค์จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ ในการสนับสนุนให้โครงการประสบความสำเร็จ รวมทั้งการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ยังช่วยให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมและเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนและต่อยอดองค์ความรู้ ตลอดจนขยายเครือข่ายออกไปในวงกว้างมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะทำให้โครงการนั้นประสบความสำเร็จในที่สุด ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาถึงปัจจัยในการเข้ามามีส่วนร่วมและกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมเป็นสมาชิกโครงการขนาดเล็กของโครงการสวนผักคนเมือง

จากที่กล่าวมาในข้างต้นจะเห็นได้ว่าโครงการสวนผักคนเมืองนั้น ได้มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานรณรงค์ที่น่าสนใจในการส่งเสริมให้คนเมืองปลูกผักแบบไม่ใช้สารเคมีและรณรงค์เพื่อสร้างความคิดเรื่องการพึ่งตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาในปัจจุบัน ที่เน้นการพึ่งพิงตนเอง ตลอดจนโครงการสวนผักคนเมืองยังได้ดำเนินงานมาแล้วกว่า 5 ปี และมีการพัฒนาเติบโตขึ้นเรื่อยๆ เห็นได้จากการขยายเครือข่ายคนปลูกผักโดยการส่งเสริมโครงการขนาดเล็ก ด้วยเหตุนี้การศึกษาวิจัยถึง “เครือข่าย ขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง” จึงนับเป็นประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษาวิจัยเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพื่อที่จะได้ทราบถึงโครงการสวนผักคนเมือง ได้มีขั้นตอนการรณรงค์ ได้แก่ การวางแผน การดำเนินการ การประเมินผลเป็นอย่างไร และมีการใช้กลยุทธ์ในการสื่อสารการรณรงค์อย่างไร ไม่ว่าจะเป็นกลยุทธ์เกี่ยวกับผู้ส่งสาร กลยุทธ์ด้านสาร และกลยุทธ์การใช้สื่อ ที่ทางโครงการสวนผักคนเมืองได้นำมาใช้ในการรณรงค์ส่งเสริมการปลูกผักแบบไม่ใช้สารเคมีและการพึ่งตนเองของคนเมือง ตลอดจนเพื่อจะได้ทราบถึงการทำงานรณรงค์ในลักษณะของเครือข่ายในการประสานความร่วมมือต่างๆระหว่างกันในการรณรงค์ ว่าได้มีรูปแบบความร่วมมือของเครือข่ายและมีลักษณะเครือข่ายการสื่อสารกันเป็นอย่างไร เพื่อให้เห็นถึงประสิทธิภาพโครงการรณรงค์ในการทำงานในลักษณะเครือข่าย นอกจากนี้แล้วเพื่อให้ทราบถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการรณรงค์ ผ่านการศึกษาปัจจัยในการเข้ามามีส่วนร่วมและกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็กของโครงการสวนผักคนเมืองที่ได้ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งในการศึกษาองค์ประกอบต่างๆที่ได้กล่าวมานี้ ล้วนแล้วแต่เป็นการศึกษาองค์ประกอบสำคัญของโครงการรณรงค์ ที่ส่งผลให้โครงการรณรงค์นั้นประสบความสำเร็จทั้งสิ้น นอกจากนี้ยังทำให้ทราบถึงปัญหา จุดอ่อน หรือข้อบกพร่องต่างๆของโครงการสวนผักคนเมือง อันจะนำไปสู่การพัฒนา ปรับปรุงการดำเนินงานให้ดียิ่งขึ้น จนสามารถพัฒนาการรณรงค์ให้มีประสิทธิภาพและเกิดผลสำเร็จต่อไป รวมถึงเป็นตัวอย่างให้โครงการรณรงค์อื่นๆนำไปใช้เป็นแบบอย่างในการพัฒนาการดำเนินงานในการรณรงค์ได้อีกด้วย

1.2 ปัญหานำวิจัย

- 1.โครงการสวนผักคนเมืองมีขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสารเป็นอย่างไร
- 2.โครงการสวนผักคนเมืองมีลักษณะเครือข่ายการสื่อสารและรูปแบบความร่วมมือของเครือข่ายเป็นอย่างไร
- 3.ปัจจัยในการเข้ามามีส่วนร่วมและกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็กของโครงการสวนผักคนเมืองเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง
2. เพื่อศึกษาลักษณะเครือข่ายการสื่อสารและรูปแบบความร่วมมือของเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง
3. เพื่อศึกษาปัจจัยในการเข้ามามีส่วนร่วมและกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็กของโครงการสวนผักคนเมือง

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

1. การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสาร ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารและรูปแบบความร่วมมือของเครือข่าย และปัจจัยในการเข้ามามีส่วนร่วมและกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็ก โดยศึกษาเฉพาะทีมงานโครงการสวนผักคนเมืองและเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง รวมถึงสมาชิกโครงการขนาดเล็ก ที่เข้ามาประสานงานร่วมกันกับโครงการสวนผักคนเมืองระหว่างเดือนกุมภาพันธ์-เดือนกันยายน 2558 เท่านั้น

2. การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษากิจกรรมของโครงการสวนผักคนเมือง เฉพาะกิจกรรมอบรมปลูกผักของศูนย์อบรมเกษตรในเมืองและหน่วยอบรมเคลื่อนที่ของโครงการสวนผักคนเมือง รวมถึงกิจกรรมของโครงการสวนผักคนเมืองระหว่างเดือนกุมภาพันธ์-เดือนกันยายน 2558 ได้แก่ กิจกรรมของสวนผักคนเมืองในงานมหกรรมอาหารและสุขภาพวิถีไทครั้งที่2 กิจกรรมทัวร์สวนผักคนเมือง: ตาดฟ้า เขียว กินได้ และกิจกรรมในงานเทศกาลสวนผักคนเมือง 2015 เท่านั้น

1.5 นิยามศัพท์

โครงการสวนผักคนเมือง หมายถึง โครงการที่มีวัตถุประสงค์ในการรณรงค์ส่งเสริมการปลูกผักโดยไม่ใช้สารเคมี และการสร้างความคิดเรื่องการพึ่งตนเอง การบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในสังคมของคนเมือง ดำเนินงานโดยมูลนิธิเกษตรกรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย) ร่วมกับเครือข่าย อาทิ มูลนิธิศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนาและศูนย์อบรมเกษตรกรในเมือง ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

การรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง หมายถึง ชุดของกิจกรรมการสื่อสารที่มีการวางแผนหรือกำหนดแนวทางการสื่อสารไว้ล่วงหน้าอย่างเป็นระบบเป็นขั้นเป็นตอน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของโครงการสวนผักคนเมือง

ขั้นตอนการรณรงค์ หมายถึง แนวทางการรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมืองที่ประกอบไปด้วยขั้นตอนต่างๆ คือ การวางแผนโครงการ การดำเนินการรณรงค์ และการประเมินผลโครงการ

กลยุทธ์การสื่อสาร หมายถึง แนวทางการสื่อสารที่โครงการสวนผักคนเมืองกำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการรณรงค์เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของโครงการ ซึ่งประกอบด้วย กลยุทธ์เกี่ยวกับผู้ส่งสาร กลยุทธ์ด้านสาร กลยุทธ์การใช้สื่อ

- **กลยุทธ์เกี่ยวกับผู้ส่งสาร** หมายถึง แนวทางที่วิทยากรของโครงการสวนผักคนเมืองนำมาใช้สื่อสารกับผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยวิทยากรเป็นบุคคลที่ทางโครงการสวนผักคนเมืองได้เลือกมาทำหน้าที่สื่อสารกับผู้เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของโครงการสวนผักคนเมือง โดยมีแนวทางในการสร้างความน่าเชื่อถือ การสร้างความเป็นเพื่อนและความไว้วางใจ มีการเตรียมตัวและวางแผนก่อนการจัดกิจกรรม ตลอดจนการใช้ทักษะในการสื่อสารและเทคนิคในการโน้มน้าวใจ
- **กลยุทธ์ด้านสาร** หมายถึง แนวทางในการนำเสนอสารของทีมงานโครงการสวนผักคนเมืองและเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมืองที่ต้องการส่งไปยังสาธารณชนและผู้เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อใช้โน้มน้าวใจ โดยได้มีการกำหนดประเด็นในการนำเสนอสารให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง ได้แก่ การรณรงค์ส่งเสริมการทำเกษตรในเมืองและปลูกผักโดยไม่ใช้สารเคมี และ การสร้างความคิดเรื่องการพึ่งตนเองและการบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม โดยมีแนวทางในการกำหนดเนื้อหาสารในการนำเสนอและวิธีการนำเสนอสาร ได้แก่

การถ่ายทอดเทคนิคและวิธีการใหม่ๆ การนำเสนอเรื่องง่าย ใกล้ตัว และเป็น
รูปธรรม การนำเสนอเรื่องราวจากต่างประเทศ เป็นต้น

- **กลยุทธ์การใช้สื่อ** หมายถึง แนวทางในการกำหนดช่องทางในการนำเสนอสาร
ของทีมงานและเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย
ของโครงการสวนผักคนเมือง โดยการเลือกใช้สื่อ ได้แก่ การเลือกใช้สื่อที่ใช้
ถ่ายทอดความรู้และสื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์ เช่น สื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อ
เฉพาะกิจ สื่อกิจกรรม และสื่อใหม่ เป็นต้น

เครือข่าย หมายถึง บุคคล กลุ่ม หรือองค์กร และสมาชิกโครงการขนาดเล็กที่มีการ
ประสานงานร่วมกันกับโครงการสวนผักคนเมือง โดยมีการติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูล
และมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มีการทำกิจกรรมต่างๆร่วมกัน เพื่อให้ได้มาซึ่งความสำเร็จจากการ
ร่วมมือ ภายใต้วัตถุประสงค์ร่วมกันคือการรณรงค์ส่งเสริมการปลูกผักโดยไม่ใช้สารเคมี และการสร้าง
ความคิดเรื่องการพึ่งตนเอง การบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อมและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันใน
สังคมของคนเมือง

ลักษณะเครือข่ายการสื่อสาร หมายถึง ลักษณะทิศทางในการสื่อสาร ทิศทางการ
ไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารในเครือข่าย และบทบาทเชิงการสื่อสารของกลุ่ม บุคคลหรือหน่วยงาน
ต่างๆ ที่เข้ามาเป็นเครือข่ายในการประสานงานกับโครงการสวนผักคนเมือง

รูปแบบความร่วมมือของเครือข่าย หมายถึง การกระทำของเครือข่ายที่เข้ามาร่วม
สนับสนุนการดำเนินงานของโครงการสวนผักคนเมืองในรูปแบบต่างๆ เช่น การร่วมมือกันแลกเปลี่ยน
องค์ความรู้และข้อมูลเชิงวิชาการ การร่วมมือกันแลกเปลี่ยนและระดมทรัพยากรระหว่างกัน การ
ร่วมมือกันสร้างสรรค์และพัฒนาความรู้ใหม่ๆ การร่วมมือกันผลักดันประเด็นใหม่ๆ และการร่วมมือกัน
เผยแพร่ความรู้และประชาสัมพันธ์ เพื่อใช้ประโยชน์ของเครือข่ายในการร่วมมือกันให้บรรลุ
วัตถุประสงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง

ปัจจัยในการเข้ามามีส่วนร่วม หมายถึง องค์ประกอบที่มีส่วนในการผลักดันให้กลุ่ม
บุคคลมีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมเป็นสมาชิกโครงการขนาดเล็ก ซึ่งประกอบไปด้วยปัจจัยในด้าน
ต่างๆ ได้แก่ ปัจจัยในตัวบุคคล ปัจจัยสภาพแวดล้อม ปัจจัยผลักดันจากเพื่อนและเจ้าหน้าที่โครงการ
เงินทุนสนับสนุน และการหากิจกรรมเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม

กระบวนการมีส่วนร่วม หมายถึง บทบาทของสมาชิกโครงการขนาดเล็กของโครงการ
สวนผักคนเมืองที่เข้ามามีส่วนร่วมในด้านต่างๆได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมใน

การดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

สมาชิกโครงการขนาดเล็ก หมายถึง กลุ่มบุคคลที่เป็นสมาชิกโครงการขนาดเล็กที่เข้ามาประสานงานร่วมกันกับโครงการสวนผักคนเมือง และมีบทบาทเป็นสมาชิกเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง

ทีมงานโครงการสวนผักคนเมือง หมายถึง บุคลากรประจำโครงการสวนผักคนเมืองซึ่งทำหน้าที่เป็นฝ่ายบริหารโครงการสวนผักคนเมือง โดยมีหน้าที่ในการวางแผนการรณรงค์ ประสานงานกับเครือข่าย และออกแบบสื่อและสารในการรณรงค์และประชาสัมพันธ์

วิทยากรโครงการสวนผักคนเมือง หมายถึง ผู้ส่งสารหรือผู้ทำหน้าที่ในการสื่อสารกับผู้เข้าร่วมกิจกรรม ประกอบไปด้วย วิทยากรประจำศูนย์อบรมเกษตรในเมืองและวิทยากรจากเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม หมายถึง บุคคล กลุ่ม หรือองค์กรที่เข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการสวนผักคนเมือง และบุคคล กลุ่ม หรือองค์กรที่เข้าร่วมกิจกรรมอบรมปลูกผักกับศูนย์อบรมเกษตรในเมือง และหน่วยอบรมเคลื่อนที่ของโครงการสวนผักคนเมือง

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ทราบถึงขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมืองให้มีประสิทธิภาพและเหมาะสมมากยิ่งขึ้น
2. เพื่อให้ทราบถึงลักษณะเครือข่ายการสื่อสารและรูปแบบความร่วมมือของเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง เพื่อสามารถนำไปใช้พัฒนาและปรับปรุงลักษณะเครือข่ายการสื่อสารและรูปแบบความร่วมมือของเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมืองให้ดียิ่งขึ้น
3. เพื่อให้ทราบถึงปัจจัยในการเข้ามามีส่วนร่วมและกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็กของโครงการสวนผักคนเมือง
4. ผลการวิจัยที่ได้จะเป็นประโยชน์ให้โครงการรณรงค์อื่นๆได้นำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้และพัฒนาปรับปรุงการรณรงค์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5. เพื่อขยายความรู้ทางวิชาการด้านการรณรงค์ เพื่อนำไปใช้ในการศึกษาและพัฒนาต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้ด้านเครือข่าย ขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสาร



บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “เครือข่าย ขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง” เป็นการวิเคราะห์ถึงขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารและรูปแบบความร่วมมือของเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง รวมถึงปัจจัยในการเข้ามามีส่วนร่วมและกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็กของโครงการสวนผักคนเมือง ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่างๆมาประกอบ เพื่อสนับสนุนและเป็นแนวทางสำคัญอันจะนำไปสู่ผลการวิจัยที่มีความน่าเชื่อถือ ตลอดจนสามารถเป็นกรอบกำหนดทิศทางให้งานวิจัยเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยผู้วิจัยได้ใช้กรอบแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ มาเป็นกรอบในการวิจัย ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารการรณรงค์
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับกลยุทธ์การสื่อสาร
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายและเครือข่ายการสื่อสาร
- 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อการพัฒนา
- 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารการรณรงค์

โครงการสวนผักคนเมืองนั้น ถือได้ว่าเป็นโครงการที่มีวัตถุประสงค์ในการรณรงค์ส่งเสริมการปลูกผักโดยไม่ใช้สารเคมี เพื่อสร้างความคิดเรื่องการพึ่งตนเอง การบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่เมือง ดังนั้นแล้วเพื่อให้เห็นถึงภาพรวมของการรณรงค์ ผู้วิจัยจึงได้ทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารการรณรงค์ เพื่อให้เห็นภาพของการรณรงค์ของทางโครงการสวนผักคนเมืองได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

โดยในปัจจุบันการรณรงค์ถูกนำมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆมากมาย ทั้งในระดับประเทศและระดับโลก โดยการรณรงค์เริ่มมีบทบาทครั้งแรกในประเทศโลกที่3 เมื่อศตวรรษที่19 (1960-1970) เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดแก่สมาชิกของสังคม ซึ่งอาจเป็นเพียงกลุ่มสังคม ชุมชนขนาดเล็ก ไปจนถึงประชากรทั้งหมดของประเทศ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต้องอาศัยพลังของมวลชน

ไม่เฉพาะปัจเจกบุคคลใดบุคคลหนึ่ง การทำการณรงค์จึงมีแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการสื่อสารรองรับอยู่มากมาย (กิตติ กันภัย,2543)

2.1.1 ความหมายของการณรงค์

Schramm (อ้างถึงใน กิตติ กันภัย,2543,น.227) กล่าวว่า (1)เราต้องมองว่า การณรงค์ทั้งหมดวางอยู่บนฐานของความเข้าใจชีวิต ความเชื่อ และทัศนคติของชาวบ้าน รวมทั้งปัจจัยทางสังคมต่างๆที่มีส่วนกำหนดวิถีชีวิตของเขา (2) เราต้องวางแผนใช้การสื่อสารแบบเผชิญหน้า (face-to-face communication)โดยอาศัยทีมงานภาคสนาม (field workers)หรือคนอื่นๆ...และ(3)เราต้องใช้ช่องทางการสื่อสารแบบผสมผสาน ที่แต่ละช่องทางต้องถูกกำหนดให้เกิดประโยชน์สูงสุดในแง่ของการกำหนดข้อมูลข่าวสารในแต่ละคราว

ณรงค์ สมพงษ์ (อ้างถึงใน เกศินี จุฑาวิจิตร,2548,น.357)กล่าวว่า การณรงค์ คือวิธีการดำเนินการที่จะสร้างความร่วมมือในการทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อนำไปสู่การยอมรับวิธีปฏิบัติ ให้แพร่กระจายออกไปอย่างกว้างขวางและต่อเนื่องในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง

เกศินี จุฑาวิจิตร (2548,น.220) กล่าวว่า การณรงค์ เป็นการสื่อสารประเภทหนึ่งที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบเป็นขั้นเป็นตอนโดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญ คือ การเปลี่ยนความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมของบุคคลในสังคม

Atkin (อ้างถึงใน กิตติ กันภัย,2543,น.228) กล่าวว่า การณรงค์เผยแพร่ข่าวสาร (Information campaign) มักจะเกี่ยวข้องกับชุดเนื้อหาสารที่มีลักษณะกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Promotional messages) ในสาธารณชน สารดังกล่าวถูกแพร่กระจายผ่านช่องทางสื่อมวลชนต่างๆไปสู่ผู้รับสารเป้าหมาย

Rogers (อ้างถึงใน กิตติ กันภัย,2543,น.228) กล่าวว่า การสื่อสารการณรงค์ (communication campaign) คือชุดของกิจกรรมการสื่อสารที่ถูกวางแผนเอาไว้ล่วงหน้า ได้รับการออกแบบขึ้นเพื่อเข้าถึงและจูงใจประชาชน โดยการใช้สาร(message)ที่มีความเฉพาะ การณรงค์นั้นทำในช่วงเวลาสั้นๆ (ปกติคือ 1สัปดาห์ ถึง 3เดือน) โดยมีวัตถุประสงค์เชิงทัศนคติและพฤติกรรม การณรงค์มักจะใช้สื่อหลากหลาย(multimediaapproach)เสมอ

Raice and Atkin (อ้างถึงใน ปารีชาติ สถาปิตานนท์,2551,น.21) ได้กล่าวว่า การณรงค์ด้านการสื่อสารสาธารณะ เป็นความพยายามซึ่งสะท้อนให้เห็นวัตถุประสงค์ในการให้ข้อมูล โน้มน้าวใจและจูงใจการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมให้เกิดขึ้นกับผู้บริโภคกลุ่มใหญ่ที่มีการระบุไว้ค่อนข้างชัดเจน และมักเป็นไปเพื่อประโยชน์ในด้านที่ไม่ใช่การค้า แต่เป็นประโยชน์ต่อบุคคลและสังคมวงกว้าง

นอกจากนี้แล้ว Paisley (2001) ยังได้กล่าวถึง“การสื่อสารการรณรงค์”ไว้ว่า การสื่อสารการรณรงค์นั้นเป็นกระบวนการสำคัญซึ่งได้ประยุกต์ใช้การสื่อสารแบบต่างๆนับตั้งแต่ กิจกรรมด้านการข่าว การผลิตสื่อต่างๆ การให้ความรู้สาธารณชน การพัฒนากลุ่มย่อยๆตลอดจนการพยายามแสวงหาแนวทางในการสื่อสารให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกันไป

ดังนั้นแล้วจากคำอธิบายโดยสภาพทั่วไปของการรณรงค์ดังกล่าว ทำให้สรุปเรื่องลักษณะหน้าตาของ “การรณรงค์” (อ้างถึงใน กิตติ กันภัย,2543,น.231) ได้ว่า

1.การรณรงค์เป็นการกระทำที่ต้องมีเป้าประสงค์ หมายความว่า ลักษณะของการรณรงค์ที่ต้องมีเป้าประสงค์นี้ สอดคล้องกับที่มาของคำว่า “รณรงค์” ที่เป็นศัพท์ทางทหารที่แปลว่า “การต่อสู้” ทั้งนี้โดยอาศัยการสื่อสารเป็นอาวุธเพื่อให้ได้มาซึ่งชัยชนะ ผลที่ได้จากการรณรงค์มีความหลากหลายตั้งแต่ผลกระทบระดับความนึกคิดของปัจเจกบุคคล (individual-level cognitive effects) ไปจนถึงการเปลี่ยนแปลงในระดับโครงสร้างทางสังคม (social-level structural changes) ผลนั้นจะเป็นประโยชน์กับผู้ส่งสารหรือผู้รับสารในกระบวนการรณรงค์

2.การรณรงค์พุ่งเป้าไปที่คนจำนวนมาก หรือกลุ่มคนขนาดใหญ่ หมายความว่า การรณรงค์นั้นไม่ได้ทำในระดับการสื่อสารระหว่างคนสองคนหรือในหมู่คนเพียงไม่กี่คนเท่านั้น ผู้รับสาร (Campaign audience) ถูกกำหนดว่าเป็นใคร มีจำนวนประมาณเท่าใด โดยมีเป้าหมายของการรณรงค์เป็นเกณฑ์

3.การรณรงค์จะต้องมีกำหนดระยะเวลาชัดเจน หมายความว่า ช่วงระยะเวลาของการรณรงค์หมายถึงช่วงเวลาตั้งแต่มีการเริ่มมีการวางแผนคิดทำจนถึงขั้นการประเมินผลการรณรงค์ที่เป็นขั้นตอนสุดท้าย ระยะเวลาการรณรงค์อาจเป็นได้ตั้งแต่ 2-3สัปดาห์ หรือ 2-3เดือน ซึ่งจัดว่าเป็นการรณรงค์ระยะสั้น และ 5-10ปี สำหรับการรณรงค์ระยะยาว

อย่างไรก็ตาม จุดเริ่มและจุดสิ้นสุดของการรณรงค์อาจจะไม่ชัดเจน หากมีการวางแผนและประเมินสถานการณ์ที่ละเอียดและใช้เวลามาก (Extensive formative research) หรือผลกระทบที่เกิดขึ้นกับกลุ่มผู้รับสารเป้าหมายเป็นผลระยะยาวที่ต้องใช้เวลาสังเกตต่อเนื่องใช้เวลามาก

โดยผลเสียของการที่ไม่สามารถกำหนดระยะเวลาในการทำการรณรงค์ให้ชัดเจนได้ คือ ปัญหาในการบริหารทรัพยากรและเงินทุน รวมทั้งความยากลำบากในการปรับแผนงานเป็นระยะๆ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่อง

4. การรณรงค์นั้นเกี่ยวข้องกับชุดกิจกรรมการสื่อสารที่มีการจัดการวางแผนการใช้ไว้ล่วงหน้า หมายความว่า กิจกรรมการสื่อสารหลักๆ ได้แก่ การผลิตเนื้อหาสาร (Message

production) และการเผยแพร่กระจายสาร (Message distribution) ผ่านช่องทางการสื่อสารแบบต่างๆ กิจกรรมเหล่านี้ถูกจัดวางเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ต้องการรณรงค์ ที่สื่อและองค์กรที่รับผิดชอบกับเรื่องที่จะรณรงค์กำหนดไว้ โดยปกติไม่อาจทำได้ด้วยกำลังที่มีอยู่ เช่น การรณรงค์ให้คนไทยใช้ของไทย ช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ ที่ต้องอาศัยการรวมพลังของภาครัฐและเอกชน (โดยเฉพาะอย่างยิ่งเอกชน) เพราะลำพังกำลังในด้านช่องทางการสื่อสารและทรัพยากรจากตัวสถาบันภาครัฐหรือภาคเอกชนแต่เพียงฝ่ายเดียวไม่อาจทำได้เต็มที่

ข้อที่น่าสังเกตของการแพร่กระจายข่าวสารของการรณรงค์ประการหนึ่งคือ การกระจายส่วนใหญ่ก็มีลักษณะเป็นไปในทิศทางเดียว (linear nature) โครงการรณรงค์จำนวนไม่น้อยใช้วิธีกำหนดรูปแบบเนื้อหาสารโดยองค์กรที่รับผิดชอบโครงการและยังเป็นผู้กำหนดการเลือก การสร้าง และการเชื่อมประสานช่องทางการสื่อสารอีกชั้นหนึ่งด้วย ในบางโครงการแม้ว่าจะเป็นการรณรงค์ด้วยวิธีเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องโดยตรงได้มีส่วนกำหนดกิจกรรมการสื่อสาร (“emancipatory” approach) แต่ก็ยังหลีกเลี่ยงการจัดการออกแบบและกระจายเนื้อหาสารไปไม่พ้น กล่าวคือ การกำหนดจากล่างขึ้นบน (bottom up) แทนที่จะเป็นจากบนลงล่าง (top down) เช่น โครงการรณรงค์ในชุมชนที่คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาและช่องทางการสื่อสาร

โดยสรุปเราอาจนิยาม “การรณรงค์” ว่า (1) เป็นเจตจำนงดีในการทำให้เกิดผลลัพธ์หรือผลกระทบบางประการ (2) ในกลุ่มปัจเจกบุคคลจำนวนค่อนข้างมาก (3) ในช่วงเวลามักกระบุรีว้ชัดเจน และ (4) โดยอาศัยชุดกิจกรรมการสื่อสารที่มีการออกแบบจัดการไว้ล่วงหน้า เช่นเดียวกับโครงการสวนผักคนเมืองที่มีวัตถุประสงค์ของการรณรงค์เรื่องการปลูกผักโดยไม่ใช้สารเคมีของคนเมือง และสร้างความคิดเรื่องการพึ่งตนเอง การบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อมและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในสังคม โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองหรือมีวิถีชีวิตแบบเมือง ซึ่งเป็นปัจเจกบุคคลที่มีจำนวนค่อนข้างมาก โดยมีการออกแบบชุดกิจกรรมการสื่อสารไว้ล่วงหน้าด้วยเช่นกัน

2.1.2 ประเภทของการรณรงค์

บุษบา สุธีธร (อ้างถึงใน ทิพารัตน์ เด่นชัยประดิษฐ์, 2539) ได้จัดประเภทของโครงการรณรงค์ที่มีการปฏิบัติกันอยู่มากในปัจจุบันโดยพิจารณาจาก 2 เกณฑ์ดังนี้ คือ

1. การจัดประเภทโครงการรณรงค์โดยใช้เกณฑ์เรื่องระยะเวลาการปฏิบัติงานของโครงการ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1.1 โครงการรณรงค์เฉพาะกิจ เป็นโครงการที่มักจัดทำขึ้นเพื่อหวังผลให้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มักเป็นโครงการรณรงค์ที่จัดทำขึ้นเพื่อสนับสนุนด้านการตลาดขององค์กรภาครัฐกิจ โดยใช้โครงการรณรงค์ทางการประชาสัมพันธ์เข้าช่วยสนับสนุนโครงการด้านการโฆษณาหรืออาจจัดทำใน

ลักษณะโครงการรณรงค์ทางการกุศลต่างๆ เมื่อได้ผลเป็นที่น่าพอใจแล้ว ก็ถือเป็นอันสิ้นสุดโครงการ และเนื่องจากเป็นการดำเนินงานระยะสั้นๆ วัตถุประสงค์ของโครงการรณรงค์ประเภทนี้จึงมักตั้งเป้าหมายในลักษณะของการสร้างความรับรู้ สร้างความสนใจในประเด็นใดประเด็นหนึ่งหรือกระตุ้นให้เข้าร่วมกิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นครั้งคราวเท่านั้น

1.2 โครงการรณรงค์แบบต่อเนื่อง โครงการประเภทนี้จะมีการกำหนดวัตถุประสงค์ ให้กลุ่มเป้าหมายมีพฤติกรรมไปในแนวทางที่ต้องการอย่างค่อยเป็นค่อยไป ด้วยการสร้างการรับรู้และความสนใจให้เกิดขึ้นในกลุ่มเป้าหมายก่อนแล้วจึงค่อยสร้างความต้องการให้เกิดขึ้นในการที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในแนวทางที่ต้องการ

ในการจัดประเภทโครงการรณรงค์โดยใช้เกณฑ์เรื่องประเภทขององค์กร แบ่งออกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

(1) โครงการรณรงค์ที่จัดทำโดยหน่วยงานภาครัฐ มักจัดขึ้นในกรณีต่างๆ เช่น เมื่อเริ่มโครงการใดโครงการหนึ่งซึ่งประชาชนยังไม่เคยรับรู้มาก่อนและโครงการนั้นต้องการความร่วมมือจากบุคคลหลายฝ่าย หรือการจัดทำโครงการอันเป็นประโยชน์ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีแก่ประชาชน ช่วยส่งเสริมหรือแก้ปัญหาของสังคม และเมื่อมีกฎหมาย กฎระเบียบราชการใหม่ๆ ที่ประชาชนจะต้องทราบและปฏิบัติตาม เป็นต้น

(2) โครงการรณรงค์ที่จัดทำโดยหน่วยงานภาครัฐกิจเอกชน อาจจัดขึ้นในกรณีต่างๆ เช่น เพื่อเผยแพร่สินค้าหรือบริการขององค์กรที่ไม่เคยมีมาก่อน หรือขยายสายของผลิตภัณฑ์ใหม่ให้มากไปจากเดิม หรือจัดทำโครงการรณรงค์เพื่อสร้างภาพพจน์ที่ดีให้เกิดขึ้นแก่องค์กรโดยใช้การประชาสัมพันธ์ในลักษณะของการโฆษณาประชาสัมพันธ์ หรือที่เรียกว่าโฆษณาสถาบัน (Corporate Advertising) หรือการเข้าร่วมโครงการรณรงค์ซึ่งทางหน่วยงานราชการหรือองค์การสาธารณกุศลได้จัดขึ้นโดยรับเป็นผู้อุปถัมภ์ด้านค่าใช้จ่ายหรือจัดโครงการในลักษณะที่เป็นสาธารณประโยชน์

(3) โครงการรณรงค์ที่จัดทำโดยองค์การสาธารณกุศลและวิชาชีพ เป็นองค์การที่จัดตั้งขึ้นโดยไม่แสวงหากำไรทางการค้า แต่เป็นองค์การที่เกิดจากการรวมตัวของกลุ่มบุคคลที่ต้องการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคมหรือสมาชิกขององค์การ ดังนั้นภารกิจสำคัญขององค์การสาธารณกุศลและวิชาชีพจึงเกี่ยวข้องกับการรณรงค์ในเรื่องต่างๆ เช่น โครงการรณรงค์เพื่อระดมให้ประชาชนทั่วไปเข้าใจและยอมรับเข้าร่วมในกิจกรรมอันเป็นสาธารณประโยชน์ที่องค์การจัดตั้งขึ้น โครงการรณรงค์เพื่อหารายได้หรือเงินบริจาคเข้าไปดำเนินกิจการขององค์การ โครงการรณรงค์เพื่อเพิ่มขยายจำนวนสมาชิกขององค์กรให้มากขึ้นเพื่อจะได้เก็บค่าบำรุงสมาชิกมากขึ้น และมีบุคลากรที่จะดำเนินงานตาม

เป้าหมายขององค์การได้มากขึ้น และโครงการรณรงค์เพื่อเผยแพร่แนวคิดขององค์การให้เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป เป็นต้น

2.1.3 องค์ประกอบของการรณรงค์

ปาริชาติ สถาปิตานนท์ และคณะ(2546,น.135) ได้สรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับการรณรงค์ว่ามีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

- 1.องค์ประกอบเชิงบุคคล/องค์การรณรงค์ ได้แก่ แกนนำและกลุ่มพันธมิตร
 - 2.องค์ประกอบเชิงกระบวนการรณรงค์ ได้แก่ เป้าหมายในการรณรงค์ วัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย ข้อมูล/ประเด็นในการรณรงค์ ช่องทางการสื่อสาร กลยุทธ์การสื่อสาร และการวิจัย
- นอกจากนี้องค์ประกอบเชิงกระบวนการรณรงค์ เป้าหมายในการรณรงค์เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการรณรงค์ กล่าวคือ เป้าหมายเปรียบเสมือนสภาพที่นักรณรงค์อยากให้เกิดขึ้น หลังจากดำเนินโครงการรณรงค์ หรือหลังจากโครงการสิ้นสุดลง โดยเป้าหมาย แบ่งออกได้เป็น 2 ระดับ ได้แก่ เป้าหมายระดับบุคคล และเป้าหมายระดับโครงสร้าง โดยเป้าหมายระดับบุคคลสามารถสรุปได้ 4 ด้าน คือ 1.การกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวต่อสภาพปัญหา 2.การปรับเปลี่ยนทัศนคติในทางที่เหมาะสม 3.การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทิศทางที่พึงประสงค์ และ 4.การสร้างสำนึกหรือความภูมิใจ (Self-esteem)ให้กับบุคคลเป้าหมาย ส่วนเป้าหมายระดับโครงสร้าง ได้แก่ การรณรงค์เพื่อผลักดันเชิงนโยบาย หรือการปรับเปลี่ยนกฎหมาย เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างของระบบสังคมอย่างจริงจัง

- 3.องค์ประกอบเชิงระบบที่เกี่ยวข้องกับการรณรงค์ ได้แก่ การพัฒนากลไกการเชื่อมประสานการสื่อสารรูปแบบต่างๆในระบบสังคม การพัฒนาระบบ ส่งเสริมศักยภาพของชุมชนในการรณรงค์ในพื้นที่ และการร่วมมือกับกลุ่มพันธมิตรในการพัฒนามาตรการเชิงระบบอื่นๆในสังคม

2.1.4 ขั้นตอนการรณรงค์

เกศินี จุฑาวิจิตร (2548,น.207)ได้สรุปแนวทางการรณรงค์ไว้ว่า การรณรงค์ประกอบไปด้วยขั้นตอนต่างๆ 3ขั้นตอน คือ การวางแผนโครงการ การดำเนินการรณรงค์ และการประเมินผลโครงการ

(1) การวางแผนโครงการ

ขั้นตอนนี้ถือได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของการรณรงค์ ถ้าวางแผนดีก็จะทำให้มองเห็นภาพของความสำเร็จอยู่ไม่ไกลเกินเอื้อม ในทางตรงข้ามถ้าวางแผนไม่ดีก็อาจจะทำให้จับประเด็นผิดพลาด และต้องเสียเวลามากในขั้นตอนต่อไป โดยการวางแผนโครงการรณรงค์ ประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1.1 การศึกษาข้อมูล เป็นการศึกษาข้อเท็จจริงต่างๆที่เกี่ยวข้องและวิเคราะห์ถึงปัญหาที่กำลังจะทำการณรงค์ แยกแยะประเด็นแล้วจัดลำดับตามความสำคัญ ศึกษาตัวแปรต่างๆที่เกี่ยวข้องสาเหตุของปัญหา ความรู้ ความเชื่อ ทักษะคติ และพฤติกรรม

การแยกแยะประเด็นแล้วจัดลำดับตามความสำคัญนี้ นับว่าเป็นขั้นตอนหนึ่งที่มีความสำคัญมากทีเดียว เพราะจะทำให้เรามีกรอบในการสร้างสารและผลิตสื่อ ประเด็นที่น่าเสนอก็คจะชัดเจน แหลวมคมและมีทิศทาง นอกจากนี้การวิเคราะห์อย่างรอบด้าน ยังทำให้เรามองเห็นถึงสาเหตุที่แท้จริงของปัญหา ตลอดจนทางออกที่เหมาะสมอีกด้วย ซึ่งการศึกษาข้อมูล สามารถทำได้โดยการวิจัย การสัมภาษณ์เจาะลึก การสังเกตพฤติกรรม การจัดเสวนากลุ่ม เป็นต้น

1.2 การกำหนดวัตถุประสงค์ เป็นการกำหนดหรือตัดสินใจว่าในการณรงค์เรื่องใดเรื่องหนึ่งนั้น ต้องการให้เกิดอะไรขึ้นกับผู้รับสารเป้าหมาย ทั้งนี้ควรตัดสินใจให้แน่นอนว่า คาดหวังให้ผู้รับสารเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างไร ในระดับใด โดยวัตถุประสงค์ที่ดี จะต้องมีความชัดเจนและมีความเป็นไปได้ในการกระทำตามภาวะเงื่อนไขของความเป็นจริงทางสังคมและวัฒนธรรม นอกจากนี้วัตถุประสงค์ที่ดีจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการกำหนดเนื้อหาสาระของสารที่จะส่งไปยังกลุ่มเป้าหมายอีกด้วย

1.3 การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มเป้าหมายของโครงการ หมายถึง กลุ่มบุคคลที่โครงการฯ ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ทักษะคติและพฤติกรรมเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี

เมื่อกำหนดกลุ่มเป้าหมายของโครงการ ฯ อย่างชัดเจนแล้ว ก็ต้องคำนึงถึงกลุ่มเป้าหมายของการสื่อสารเป็นลำดับต่อไป เราควรจะแบ่งกลุ่มเป้าหมายของการสื่อสารออกเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มเป้าหมายหลักและกลุ่มเป้าหมายรอง โดยจัดให้กลุ่มเป้าหมายของการรณรงค์หรือโครงการพัฒนาต่างๆเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของการสื่อสาร และจัดให้บุคคลที่มีอิทธิพลต่อกลุ่มเป้าหมายของโครงการฯเป็นกลุ่มเป้าหมายรอง

ต่อจากนั้น จึงทำการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายเพื่อประโยชน์ 2 ประการ คือ ประการแรก จะทำให้เราได้ทราบว่าพวกเขาเหล่านั้นมีความต้องการอย่างไร สนใจอะไร มีความรู้ขนาดไหน มีทักษะคติ ความเชื่อ ค่านิยมอย่างไร มีพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารจากแหล่งข่าวสารใดบ้าง อย่างไรก็ตาม ประการที่สอง จะได้วางแผนล่วงหน้า เพื่อเตรียมปรับการสื่อสารของเราให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายนั้น สามารถทำได้โดยการจำแนกกลุ่มตามลักษณะทางประชากร (demographic characteristics) เช่น จำแนกตาม อายุ เพศ การศึกษา สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม ศาสนา เป็นต้น โดยมีสมมติฐานว่าบุคคลที่มีลักษณะดังกล่าวร่วมกัน ย่อมจะมีทักษะคติและพฤติกรรมคล้ายคลึงกัน นอกจากนี้ ก็อาจจะใช้วิธีวิเคราะห์โดยการสำรวจ หรือวิจัย

เกี่ยวกับทัศนคติ และความคิดเห็นของกลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับประเด็นที่เราต้องการทราบ หรืออาจจะใช้วิธีการสัมภาษณ์เจาะลึก การจัดสนทนากลุ่มและการเข้าถึงเหตุการณ์แบบมีส่วนร่วมในชุมชนนั้นๆ

นอกจากนี้แล้วในการกำหนดกลุ่มเป้าหมาย ปารีชาติ สถาปิตานนท์และคณะ (2546,น.136) พบว่า การกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการรณรงค์ อาจแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเป้าหมายที่รณรงค์ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และกลุ่มเป้าหมายที่รณรงค์ต้องการให้เป็นแนวร่วม

1.4 การกำหนดวิธีการประเมินผล เป็นการวางแผนสำหรับการประเมินผลโครงการคือ กำหนดวิธีประเมินผลตามวัตถุประสงค์ โดยกำหนดระยะเวลาที่แน่นอน และวิธีการเฉพาะสำหรับตรวจสอบกระบวนการ การประเมินผลนี้ นอกจากจะเป็นการวัดความสำเร็จของโครงการรณรงค์ตามวัตถุประสงค์แล้ว เรายังอาจใช้ผลที่ได้จากการประเมินเป็นแนวทางในการปรับปรุงงานด้วย

1.5 การเตรียมสาร การกำหนดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนและการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย ได้ถูกต้อง จะช่วยให้สร้างสารได้อย่างสอดคล้องและตรงกับความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย เนื้อหาสาระของสารที่มีประสิทธิภาพ ขึ้นอยู่กับความคิดสร้างสรรค์และประสบการณ์ของผู้สร้างสาร

การนำเสนอ “สาร” อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ควรจะหยิบยกประเด็นหรือสาระสำคัญ ที่จะชี้ให้กลุ่มเป้าหมายมองเห็นประโยชน์หรือโทษได้อย่างชัดเจนตรงไปตรงมา โดยมีหลักฐานหรือรูปธรรมต่างๆประกอบ เพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ผลจากการศึกษาข้อมูลนั้น จะทำให้เราทราบว่า ข้อมูลอะไรบ้างที่กลุ่มเป้าหมายทราบอยู่แล้ว เราอาจไม่จำเป็นต้องเน้น และลืกลงไปว่า นั้นต้องทราบว่า เขามีความรู้สึกรู้สึก ทัศนคติ หรือความเชื่ออย่างไร

ณรงค์ สมพงษ์ (2530,น.85) ได้กล่าวถึง การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายว่าเป็นการศึกษา ลักษณะทั่วไปของผู้ดูหรือกลุ่มเป้าหมาย ที่จะนำไปใช้ เนื่องจากประชากรต่างมีความสามารถเฉพาะตัวแตกต่างกันด้วย เช่น ความรู้ ความเชื่อ อาชีพ สถานะทางสังคม ประเพณี วัฒนธรรม ทำให้มีปัญหา และความต้องการแตกต่างกันไป ดังนั้น จึงควรวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายดูก่อนว่าเขามีลักษณะอย่างไร ซึ่งการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายอาจได้มาจากการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง การสอบถาม การสังเกต หรือการออกสำรวจพื้นที่ เมื่อรวบรวมข้อมูลต่างๆมาแล้ว ก็ทำการวิเคราะห์และสรุปเกี่ยวกับกลุ่มเป้าหมายว่าเขามีปัญหา ความต้องการอย่างไร ข้อมูลที่ได้จะเป็นตัวกำหนดสื่อที่จะใช้ เนื้อหาสาร วิธีการนำเสนอ การใช้ภาษาและตัวหนังสือ เป็นต้น

นอกจากนี้ การออกแบบสาร (Message Design) Atkin (อ้างถึงใน ปารีชาติ สถาปิตานนท์,2551,น.49) ได้พบว่า การออกแบบสารมักเน้นการนำเสนอเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือ ความมีเสน่ห์ และการเข้าใจได้ง่าย ผ่านจุดจับใจต่างๆ อาทิ การใช้ความกลัว การใช้ข้อความด้านบวก การใช้จุดจับใจแบบผสมผสาน นอกจากนี้ ยังมีการใช้หลักฐาน การนำเสนอข้อมูลด้านเดียว/สองด้าน การ

นำเสนอผ่านคนกลาง การใช้สำนวนภาษาต่างๆ การเน้นนำเสนอเนื้อหาแบบชัดเจนหรือแบบเจตนาให้เกิดความคลุมเครือ เป็นต้น

1.6 การผลิตสื่อ เป็นการเตรียมผลิตสื่อสำหรับการรณรงค์ เช่น สปอตวิทยุ สปอตโทรทัศน์เพื่อเผยแพร่ทางสื่อมวลชน การผลิตสื่อเฉพาะกิจต่างๆ เช่น โปสเตอร์ ป้ายไม้อัด แผ่นผ้า แผ่นพับ ฯลฯ รวมไปถึงสื่อที่ใช้เป็นของที่ระลึก เช่น เสื้อยืด เข็มกลัด ปากกา นาฬิกา ที่ทับกระดาษ กระดาษบันทึกข้อความ ฯลฯ โดยอาจจะจัดรวบรวมสื่อเหล่านี้ไว้เป็นชุด ซึ่งเรียกว่า “Campaign Kit” สำหรับเป็นคู่มือให้กับผู้นำในระดับหมู่บ้านหรือเป็นคู่มือให้กับโรงพยาบาล โรงเรียน หน่วยงานต่างๆ ไว้เพื่อเป็นแนวทางในการรณรงค์

1.7 การกำหนดตารางการรณรงค์ เป็นการเขียนแผนปฏิบัติการก่อนที่จะเริ่มดำเนินการ โดยกำหนดประเด็นของเนื้อหา หรือข้อมูลเฉพาะการรณรงค์ การกำหนดกิจกรรม และสื่อต่างๆ ให้มีความต่อเนื่องกัน ส่งผลกระทบซึ่งกันและกัน และสัมพันธ์กับช่วงระยะเวลา การเขียนแผนปฏิบัติการนี้อาจจะจัดทำให้อยู่ในรูปของปฏิทินการปฏิบัติงานหรือตารางการรณรงค์ ซึ่งจะทำให้งานของเรามีระบบ โดยเริ่มตั้งแต่กิจกรรมในสัปดาห์แรกไปจนถึงสัปดาห์สุดท้ายและผู้ร่วมงานทุกคนสามารถมองเห็นภาพได้ตรงกัน ตารางการรณรงค์นี้ไม่จำเป็นต้องมีรูปแบบที่เหมือนกัน

1.8 การกำหนดงบประมาณ หน่วยงานหรือองค์กรที่ทำการรณรงค์จะต้องประเมินค่าใช้จ่ายหรืองบประมาณด้วย เพื่อมิให้เกิดปัญหาในภายหลัง เช่น งบประมาณไม่พอเพียง เป็นต้น การกำหนดงบประมาณ ยังหมายรวมถึงการจัดสรรอัตรากำลังหรือบุคลากรต่างๆ ที่จะใช้ดำเนินการด้วย

โดยสรุปแล้ว แผนการรณรงค์ที่ดี ควรมี 4 ลักษณะด้วยกัน กล่าวคือ 1. ยืนยาว คือ การมองด้วยวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มองแบบองค์รวมในระยะยาว 2. ยืนยง คือ ทุกคนที่เกี่ยวข้องจะต้องมีความมั่นคง มั่นใจและเห็นความสำคัญของการวางแผน 3. แยกแยะ คือ ความสามารถในการจัดลำดับเรื่องราวต่างๆ ตามความสำคัญของปัญหาและความเร่งด่วน 4. ยืดหยุ่น คือ แผนที่ดีจะต้องมีความยืดหยุ่นในการปรับใช้ให้เหมาะสมตามเหตุการณ์ หรือสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

(2) การดำเนินการรณรงค์

เป็นขั้นของการเริ่มลงมือปฏิบัติการตามตารางการรณรงค์ แม้ว่าขั้นตอนการวางแผนจะดีอย่างไร ถ้าไม่มีการดำเนินการ การบริหารจัดการที่ดีตามแผนที่วางไว้ การรณรงค์เพื่อการพัฒนา ก็จะไม่ประสบประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ไปได้ อย่างไรก็ตามการดำเนินการที่ดีจะต้องรู้จักการปรับใช้และการยืดหยุ่นด้วย เพราะเมื่อสถานการณ์บางอย่างเปลี่ยนแปลงไป เราก็ต้องปรับตัวเองให้ทันด้วย

การดำเนินการรณรงค์ ควรจะต้องจุดประกายความสนใจและใช้กิจกรรมต่างๆ ผสมผสานกันไปตามที่ได้วางแผนไว้ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆอันได้แก่ การสร้างกระแส การประกาศจุดยืน การรักษากระแสและการปิดโครงการ

2.1 การสร้างกระแส เป็นขั้นตอนของการปูพื้นความรู้ความเข้าใจ ซึ่งประเด็นปัญหาอันเป็นที่มาของการรณรงค์ เพื่อให้คนทั่วไปหรือมวลชนได้เกิดความตระหนัก อาจเรียกได้ว่าเป็นขั้นตอนของการแสวงหา “แนวร่วมในการรณรงค์” ส่วนกลุ่มพลังที่จะช่วยสร้างกระแสได้ดีที่สุดกลุ่มหนึ่ง ก็คือ สื่อมวลชน ในขั้นนี้ เราสามารถที่จะนำกิจกรรมทางการประชาสัมพันธ์และการโฆษณามาใช้ได้เป็นอย่างดี เช่น การจัดทำข่าวเพื่อการประชาสัมพันธ์ (press release) การจัดประชุมแถลงข่าว (press conference) การจัดทัศนศึกษาพาชมแหล่งที่มาของการรณรงค์ (press tour) การลด แลก แจก แถม เป็นต้น วิธีการดังกล่าวจะทำให้ประชาชนทั่วไปได้สนใจ รับทราบ และตระหนักในประเด็นปัญหา

นอกจากนี้แล้วในการแสวงหาแนวร่วมในการรณรงค์ สามารถอธิบายเพิ่มเติมในแนวคิดการระดมพลังสังคม (Social Mobilization) ซึ่งปารีชาติ สถาปิตานนท์ (2551, น.34) ได้อธิบายไว้ในเชิงภาพรวมการระดมพลังทางสังคมเป็นการแสวงหาแนวทางในการร่วมมือกับพันธมิตรในทุกระดับอย่างมียุทธศาสตร์ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการจัดกิจกรรมสนับสนุนที่หลากหลาย และเพื่อกระตุ้นให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับรู้เกี่ยวกับการเพิ่มพลังต่างๆในการควบคุมและจัดการสภาวะแวดล้อมโดยตรง อย่างไรก็ตาม การระดมพลังทางสังคมมีจุดต่างจากการตลาดเพื่อสังคมในด้านที่การตลาดเพื่อสังคมที่มักมุ่งเน้นการแสวงหาแนวทางในการสร้างจุดจับใจในระดับบุคคล และการกระตุ้นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคล ในขณะที่การระดมพลังทางสังคมมุ่งเน้นการพัฒนาสัมพันธภาพกับพันธมิตร ซึ่งพันธมิตรต่างๆมักทำหน้าที่ในการกระตุ้นให้เกิดการแพร่ขยายของแนวคิดออกไปในวงกว้างและในขณะเดียวกันก็กระตุ้นให้เกิดบรรยากาศที่เอื้อต่อการยอมรับแนวคิดใหม่อย่างชัดเจน เช่นเดียวกันกับโครงการสวนผักคนเมืองที่ได้มีการแสวงหาแนวร่วมในการรณรงค์ หรือการหาเครือข่าย เพื่อร่วมมือกันในการรณรงค์ในด้านต่างๆเพื่อให้เกิดการเผยแพร่และขยายแนวความคิดตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของทางโครงการต่อไป ซึ่งถือได้ว่าเป็นขั้นตอนสำคัญในการดำเนินการรณรงค์

2.2 การประกาศจุดยืน ขั้นนี้นับเป็นขั้นของการเปิดตัวอย่างเป็นทางการของโครงการรณรงค์ เป็นการบอกหรือประกาศให้ประชาชนทั่วไปทราบถึงหลักการเหตุผล วัตถุประสงค์ของการรณรงค์ ตลอดจนวิธีการที่ประชาชนจะให้ความร่วมมือ ซึ่งอาจจะได้แก่ การร่วมลงนามเป็นบัญชีรายชื่อ เพื่อแสดงความเห็นด้วยกับโครงการ หรือการเข้าร่วมพิธีกรรมบางอย่าง เช่น การถวายสัจจะว่าจะไม่ซื้อ ไม่ขาย เป็นต้น โดยการประกาศจุดยืนที่ได้รับความสนใจจากประชาชนวิธีหนึ่ง คือการจัดงาน Launching Day เช่นการจัดงาน “สัปดาห์พันธุ์ดี” “สัปดาห์เปิดกรุหนังไทย” “จัดทอดผ้าป่าหนังสือ” หรืออาจจะเป็นการจัดกิจกรรมในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันเอตส์โลก วันสิ่งแวดล้อมโลก เป็น

ต้น จุดมุ่งหมายสำคัญของการจัดงานในลักษณะนี้ ก็คือ การจุดประกายความสนใจอย่างเป็นรูปธรรม จากประชาชนทั่วไปและกลุ่มเป้าหมาย

2.3 การรักษากระแส เป็นขั้นตอนของการจัดกิจกรรมต่างๆ ตามที่ได้วางแผนไว้เพื่อมุ่งให้ความรู้ เปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายและเพื่อรักษาความสนใจของประชาชนที่เป็นแนวร่วม อันจะไม่ทำให้ข่าวคราวในเรื่องนี้เงียบหายไป กิจกรรมในช่วงนี้ ได้แก่ การจัดประชุมทางวิชาการ การสาธิต การเยี่ยมบ้าน การจัดประกวดคำขวัญ ภาพถ่าย ภาพวาด ตราสัญลักษณ์ของหน่วยงานหรือของโครงการ การเขียนข่าวหรือบทความเพื่อรายงานความคืบหน้า และความเคลื่อนไหวของโครงการฯ เผยแพร่ทางสื่อมวลชนต่างๆ ฯลฯ การรักษากระแสนี้ จะต้องพยายามดึงความสนใจของประชาชนไว้ให้ได้โดยตลอด จนกระทั่งสิ้นสุดโครงการ ซึ่งโดยทั่วไปโครงการรณรงค์ต่างๆ มักจะมีลักษณะ “มาแรง” หรือเป็นที่สนใจกันมากในช่วงแรก แต่พอมาช่วงต่อมาก็เงียบหาย ถ้าจับกระแสความสนใจของประชาชนมาเขียนเป็นเส้นกราฟ ในช่วงนี้เส้นกราฟจะค่อยๆ ตกลงไปเป็นศูนย์ การที่จะยังคงรักษาเส้นกราฟให้อยู่ในระดับสูงต่อเนื่องกันไปได้นั้น ทางโครงการฯ จะต้องพยายามหาประเด็นหรือรูปธรรมใหม่ๆ มาเสนอ เช่น ผลการวิจัยจากต่างประเทศหรือเหตุการณ์ที่แสดงถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ชนบทต่างๆ เป็นต้น

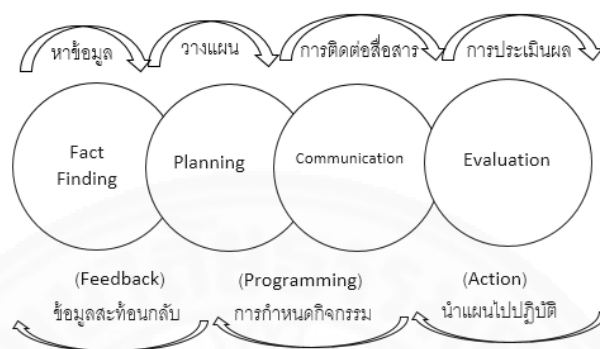
2.4 การปิดโครงการ เมื่อถึงวันกำหนดสิ้นสุดโครงการ ก็เป็นโอกาสดีที่โครงการจะได้รายงานผลการดำเนินงาน เช่นเดียวกับการเปิดตัวในช่วงของการประกาศจุดยืน โดยเชิญบุคคลสำคัญกลุ่มเป้าหมาย ประชาชนทั่วไป ตลอดจนสื่อมวลชนมาร่วมงาน โอกาสนี้สามารถใช้เป็นโอกาสในการขอบคุณผู้ที่มีส่วนร่วมงานหรือประกาศเกียรติคุณแก่ผู้นำในระดับหมู่บ้านด้วย

(3) การประเมินผล

การติดตามและประเมินผล จะทำให้โครงการรณรงค์ทราบว่าปัญหาหรืออุปสรรคข้อขัดข้องประการใดเกิดขึ้นบ้างในระหว่างการทำงาน และทราบว่าผลการดำเนินงานเป็นอย่างไร บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ เพราะเหตุใด การเก็บข้อมูลเพื่อนำมาประเมินผลนี้ มีอยู่หลายวิธีทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ สามารถกระทำได้ทั้งในระหว่างการทำงานและกระทำเมื่อสิ้นสุดโครงการ

ในการประเมินผลโครงการ จิตรภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์ (2544, น.209) ได้กล่าวไว้ว่า การประเมินผลเป็นขั้นตอนสุดท้ายของการวางแผนประชาสัมพันธ์หรือโครงการ ในขณะที่เดียวกันได้เป็นจุดเริ่มต้นของการวางแผนและการทำงานใหม่ๆต่อไปในอนาคต การประเมินผลเป็นความต้องการของผู้วางแผนและผู้ปฏิบัติหน้าที่หรือนำแผนไปปฏิบัติ เพื่อทราบผลลัพธ์ที่ได้และการบรรลุเป้าหมายตามที่ได้กำหนดไว้ในแผนหรือโครงการนั้น ข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลจะเป็นผลดีต่อการดำเนินงานของแผนและโครงการในคราวต่อไป ซึ่งเชื่อมโยงไปถึงขั้นการหาข้อมูล การกำหนดกิจกรรม

และการนำไปสู่การปฏิบัติ การประเมินผลทำให้ผู้ปฏิบัติได้ทราบว่าการดำเนินงานแต่ละกิจกรรมนั้นได้ส่งผลดีหรือผลเสียอย่างไร ควรจะมีการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงาน การจัดรูปแบบกิจกรรมในการประชาสัมพันธ์ให้ดีขึ้นอย่างไร จึงจะเหมาะสมกับความต้องการและความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย



ภาพที่ 2.1 การแสดงวัฏจักรของการวางแผนประชาสัมพันธ์เพื่อแสดงให้เห็นว่าการประเมินผลเป็นขั้นตอนสุดท้ายและเป็นจุดเริ่มต้นของการวางแผนหรือโครงการใหม่ (Cutlip & Center, อ้างถึงใน จิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์, 2544, น.209)

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารการณรงค์ (Communication campaign) ผู้วิจัยได้นำแนวคิดนี้มาใช้เป็นกรอบในการศึกษาวิจัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นเรื่องขั้นตอนการณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง เพื่อให้เห็นภาพขั้นตอนการณรงค์ของทางโครงการสวนผักคนเมืองได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น อันเนื่องมาจากโครงการสวนผักคนเมืองได้มีลักษณะเป็นโครงการการณรงค์โครงการหนึ่ง

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับกลยุทธ์การสื่อสาร

ในการรณรงค์นั้นย่อมมีการนำกลยุทธ์ทางสื่อสารมาใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการรณรงค์ที่ทางโครงการกำหนดไว้ โดยโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการนำกลยุทธ์การสื่อสารต่างๆ มากมายมาใช้ในการรณรงค์ด้วยเช่นกัน ซึ่งคำว่า “กลยุทธ์” (Strategy) ได้มีผู้ให้ความหมายไว้มากมาย แตกต่างกันไป ดังนี้

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543, น.26) ได้ให้ความหมายไว้ว่า กลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ ซึ่งตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Strategy ว่าหมายถึง การกำหนดแนวทางรูปธรรมที่ดีที่สุดในการระดมและจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ ทั้งนี้โดยคำนึงถึงเงื่อนไขข้อจำกัดต่างๆ ประกอบด้วย

Cutlip, Center, & Broom (1999) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “กลยุทธ์” หมายถึง แผนสำหรับทำให้การรณรงค์บรรลุผลสำเร็จ

เสนีย์ แดงวัง (2525, น.25) ให้ความหมายไว้ว่า กลยุทธ์ หรือ ยุทธศาสตร์ (Strategy) หมายถึง การวางแผนจัดขบวนการหรือสิ่งแวดล้อมในการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ ซึ่งประกอบไปด้วย เทคนิค รายละเอียดของวิธีการ ตลอดจนขั้นตอนของวิธีการดำเนินการที่จะนำมาใช้ให้สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายของแผนการประชาสัมพันธ์นั้น

ดังนั้นกลยุทธ์การสื่อสาร (Communication Strategy) จึงหมายถึง การวางแผนในการสื่อสารที่กำหนดขึ้นเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายของโครงการ กลยุทธ์จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับหน่วยงานที่ทำการรณรงค์ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้เพราะกลยุทธ์มีส่วนในการกำหนดความสำเร็จของการรณรงค์ด้วย การรณรงค์ที่ไม่มีการกำหนดกลยุทธ์จะก่อให้เกิดการ “หว่านแหล็ก” ที่ให้ผลกระทบเชิงลบ คือ เกิดช่องว่างของข้อมูลข่าวสาร (information gap) ในหมู่มวลชนผู้รับสารที่ตกเป็นเป้าของการหว่านแหล็ก ช่องว่างนี้คือ ความแตกต่างใน 2 ลักษณะ คือ มีมากมายเสียจนบางครั้งเกิดความท่วมท้นเกินต้องการ (Information rich) และบางครั้งเกิดความยากจนขาดแคลนจนต้องโหยหา (information poor) (กิตติ กัญภัย, 2543) ดังนั้นแล้วผู้จัดทำโครงการรณรงค์จึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการกำหนดกลยุทธ์เพราะเป็นการเตรียมความพร้อมของหน่วยงานในอันที่จะนำเสนอสารของตนสู่สาธารณชน กลยุทธ์ที่กำหนดขึ้นในช่วงก่อนทำการสื่อสารไม่ถือเป็นกลยุทธ์ที่ตายตัว การปรับกลยุทธ์ให้เหมาะสมในแต่ละช่วงเวลาส่งผลให้การสื่อสารกับสังคมของการรณรงค์นั้น ได้มีโอกาสปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสถานการณ์ และสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสม ก่อให้เกิดสมดุลในการสื่อสารระหว่างหน่วยงานผู้ส่งสารกับกลุ่มเป้าหมายผู้รับสาร

ในส่วนของ “กลยุทธ์การสื่อสาร” จึงถือเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้การสื่อสารประสบความสำเร็จได้ง่ายขึ้น โดยการศึกษาถึงปัจจัยต่างๆ ที่ก่อให้เกิดการสร้างกลยุทธ์ทั้ง 4 รูปแบบ ได้แก่ กลยุทธ์เกี่ยวกับผู้ส่งสาร กลยุทธ์การสร้างสาร กลยุทธ์การใช้สื่อ และกลยุทธ์เกี่ยวกับผู้รับสาร เพื่อเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์กลยุทธ์การสื่อสารในรูปแบบต่างๆ โดยในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกศึกษา 3 กลยุทธ์ด้วยกันคือ กลยุทธ์เกี่ยวกับผู้ส่งสาร กลยุทธ์ด้านสาร และกลยุทธ์การใช้สื่อ

2.2.1 กลยุทธ์เกี่ยวกับผู้ส่งสาร

ในกระบวนการเผยแพร่ความคิดเห็นใหม่หรือประดิษฐ์กรรมใหม่ การสื่อสารจะเป็นแบบหลายขั้นตอน ในสมัยโบราณเมื่อเทคโนโลยียังไม่เจริญก้าวหน้า การสื่อสารด้วยวาจาจะเป็นวิธีแรกในการสื่อสาร ต่อมามีการประดิษฐ์ตัวอักษร เราเริ่มมีการสื่อสารกันเป็นลายลักษณ์อักษร และในปัจจุบันนี้เมื่อเทคโนโลยีก้าวหน้าอย่างมาก มีสื่อชนิดต่างๆ มาช่วย แม้มนุษย์รับสารจากเทคโนโลยีแล้ว มนุษย์มีการส่งต่อสารนั้นต่อไป และมีผู้รับสารบางคนที่ไม่ได้รับสารโดยตรงจากเครื่องมือสื่อสารชนิดใหม่ก็

ยังต้องอาศัยผู้อื่นส่งต่อข่าวสารนั้นมาให้ ฉะนั้นผู้สื่อสารส่งต่อจึงมีอิทธิพลอย่างมากในการที่จะสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ตัวสารด้วยคุณลักษณะของผู้สื่อสารเอง อนึ่งพึงเข้าใจว่า ผู้สื่อสารเองไม่จำเป็นต้องเป็นตัวบุคคลเสมอไป อาจเป็นในรูปของสถาบัน องค์กร การ หน่วยงาน กลุ่มบุคคล คณะทำงานใดๆก็ได้ โดยกลยุทธ์เกี่ยวกับผู้สื่อสารที่สำคัญก็คือ แนวทางในการสร้างความน่าเชื่อถือของผู้สื่อสาร (อรวรรณ ปิลันธน์โอวาท, 2554, น.123) โดยประกอบไปด้วย

1.มีความสามารถหรือเป็นผู้ชำนาญ (Competence of expertness) เช่น การมีความรู้ ไหวพริบ มีประสบการณ์ทำงาน ได้รับการฝึกฝน มีอำนาจหน้าที่และมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆเป็นอย่างดี

2.มีความน่าไว้วางใจ เช่น มีความปรารถนาดี และความตั้งใจจริง ต่อผู้รับสาร

3.มีบุคลิกภาพที่ดี เช่น มีความเมตตา กรุณา โอบอ้อมอารี สุภาพรอบคอบ สุขุม พุดจริง ทำจริง ใจดี เข้ากับคนอื่นได้ง่าย มีความเป็นเพื่อน ร่าเริง มีศีลธรรม อุดม เป็นต้น

4.มีความคล่องแคล่ว กระตือรือร้น ไม่เฉื่อยชา

5.ความทักษะในการสื่อสารที่ดี ไม่ว่าจะเป็นการพูด การรับฟัง และการโน้มน้าวใจ เป็นต้น

6.มีความคล้ายคลึงกันในทัศนคติ ผู้สื่อสารอาจจะเรียนทัศนคติของกลุ่มชนชั้นนั้นได้จากกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มสหกรณ์ สหภาพแรงงาน และพยายามแสดงตนเองว่ามีทัศนคติคล้ายคลึงกันไป

7.มีการปรับสารของตนเองให้เข้ากับกลุ่มผู้รับสารส่วนใหญ่ แต่ต้องไม่เปลี่ยนบทบาทของตนเองจากผู้โน้มน้าวใจ มาเป็นผู้ถูกโน้มน้าวใจ เพียงเพื่อเอาใจผู้รับสาร

นอกจากนี้แล้ว การวิจัยด้านความน่าเชื่อถือของผู้สื่อสารที่ได้พัฒนาโดย เบอร์โกล และ คณะ ซึ่งวิเคราะห์ออกมาได้ข้อสรุปว่ามีปัจจัย 3 ประการที่ผู้รับสารมักใช้ในการตัดสินความน่าเชื่อถือของผู้สื่อสาร ได้แก่

1.ปัจจัยที่สร้างความอบอุ่นใจ (safety factor) ผู้สื่อสารที่จะมีคุณลักษณะด้านนี้ได้ต้องมีคุณสมบัติ ได้แก่ ใจดี เข้ากับคนอื่นได้ง่าย มีความเป็นเพื่อน ร่าเริง อุดม เป็นต้น

2.ปัจจัยที่เป็นคุณสมบัติของผู้สื่อสาร (qualification factor) ส่วนใหญ่ปัจจัยนี้จะเน้นความรู้ ความชำนาญ ประสบการณ์ของผู้สื่อสาร ได้แก่ การมีประสบการณ์ การได้รับการฝึกฝน มีความชำนาญ มีความสามารถ เป็นต้น

3.ปัจจัยด้านพลวัตของผู้สื่อสาร (dynamism factor) ปัจจัยนี้คือ ปัจจัยที่แสดงความคล่องแคล่ว กระตือรือร้น ความไม่เฉื่อยชาของผู้สื่อสาร

2.2.2 กลยุทธ์ด้านสาร

ในการรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการนำกลยุทธ์ด้านสารมาใช้ในการนำเสนอสารไปยังกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยลักษณะของสารรณรงค์ (Types of Campaign Messages) Atkin (อ้างถึงใน ปาริชาติ สถาปัตตานนท์ ,2551) ได้อธิบายไว้ว่า สารรณรงค์ที่ประสบความสำเร็จมักมีเนื้อหาที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1.การสร้างความตระหนัก ด้วยการกระตุ้นให้สนใจแสวงหาข้อมูลต่างๆต่อ หรือการสร้างควมห่วงใยต่ออารมณ์/ความรู้สึก ผ่านช่องทางต่างๆ เช่น ข่าว โฆษณา รายการบันเทิง เป็นต้น

2.การให้การแนะนำแนวปฏิบัติ ด้วยการให้ข้อมูลต่างๆเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติตน (how to do it) เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้รับความรู้และทักษะต่างๆในการปฏิบัติตน ตลอดจนการสร้างควมเชื่อมั่นในความสามารถของแต่ละบุคคล เป็นต้น

3.การโน้มน้าวใจ โดยเน้นการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมผ่านทางกรให้ความรู้ต่างๆและการตอกย้ำสารด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติตนอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการใช้จุดจับใจเชิงแรงกระตุ้นด้านบวกและลบ ซึ่งพบว่าสารที่สามารถโน้มน้าวใจได้สูงมักเน้นการใช้การที่โน้มน้าวใจ และการสนับสนุนจากคนกลางที่น่าเชื่อถือ หรือหลักฐานต่างๆที่ตอกย้ำการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม อย่างไรก็ตามพบว่า นักรณรงค์อาจใช้วิธีการสื่อสารในการกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับจังหวะเวลาและกลุ่มเป้าหมาย

นอกจากนี้ กลยุทธ์ด้านสารถือได้ว่าเป็นกลยุทธ์สำคัญในการโน้มน้าวใจ เพื่อเร้าอารมณ์ โดยมีลักษณะดังต่อไปนี้ (ปาริชาติ สถาปัตตานนท์,2546,น.144)

(1) แนวทางเชิงลบ (negative approach)

1.1 การใช้ความน่ากลัว (fear appeal) เป็นแนวทางในการนำเสนอข้อมูลเพื่อสร้างความอ่อนไหวทางอารมณ์ (emotional appeal) ให้กับกลุ่มเป้าหมาย เช่น การนำเสนอข้อความสำนวนภาษาต่างๆเพื่อเร้าความกลัว การใช้รูปภาพสะท้อนความรุนแรง ตลอดจนมีการนำเสนอภาพความกลัวในลักษณะเรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตบุคคลจริงๆ

1.2 การใช้บุคคลทำหน้าที่ตักเตือนกลุ่มเป้าหมาย การตักเตือนเป็นแนวทางการนำเสนอข้อมูลในเชิงลบ (negative appeal) เพื่อสร้างความอ่อนไหวเชิงอารมณ์ให้กับกลุ่มเป้าหมายเช่นกัน โดยพบว่านักรณรงค์นิยมให้บุคคลบางกลุ่มที่กลุ่มเป้าหมายให้ความเชื่อถือ ศรัทธาทำหน้าที่ตักเตือนหรือบอกเล่าข้อมูลต่างๆเพื่อกระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายไม่กระทำพฤติกรรมที่ไม่เป็นผลดีต่อสุขภาพ

1.3 การนำเสนอข้อเท็จจริง การนำเสนอข้อเท็จจริงเป็นแนวทางการรณรงค์ที่มุ่งเน้นการให้ข้อมูล (informative approach) เพื่อชี้แจงข้อมูลในด้านต่างๆที่เกี่ยวข้องให้กลุ่มเป้าหมายรับทราบ อาทิ สถิติ ผลการวิจัย หรือตัวอย่างต่างๆในด้านที่เกี่ยวข้องกับประเด็นในการรณรงค์ และผลของการกระทำพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ต่างๆ เพื่อให้เกิดการครุ่นคิด การนำข้อมูลดังกล่าวไปเผยแพร่ต่อ หรือใช้ประกอบการตัดสินใจ เป็นต้น

(2) แนวทางเชิงบวก (positive approach)

2.1 การให้กำลังใจ การให้กำลังใจเป็นแนวทางการรณรงค์เชิงบวก (positive approach) ที่สามารถมุ่งการนำเสนอข้อมูลไปสู่กลุ่มเป้าหมายเฉพาะ และกลุ่มเป้าหมายทั่วไปโดยในการเน้นกำลังใจกับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ มักมุ่งการใช้สื่อบุคคล หรือสื่อเฉพาะกิจต่างๆทำหน้าที่สื่อสารผ่านถ้อยคำที่มีความหมายและก่อให้เกิดความรู้สึกกินใจกับกลุ่มบุคคลเป้าหมาย โดยเน้นในจังหวะที่บุคคลกำลังเผชิญปัญหา หรือพยายามปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

2.2 การเน้นความทันสมัย เป็นแนวทางการรณรงค์เชิงบวก(positive approach)โดยนักรณรงค์อาจพยายามนำเสนอภาพ หรือ บรรยากาศแห่งความทันสมัยหรือสอดคล้องกับสมัยนิยม มาใช้ประกอบการรณรงค์ เป็นการขายสัญญาณของการปฏิบัติตนที่ดี อาทิ การออกแบบภาพกราฟฟิก การใช้โทนสี แสง เงาต่างๆ ตลอดจนการเลือกเพลง หรือข่าว หรือข้อมูลต่างๆให้สอดคล้องกับสมัยร่วมสมัย เป็นต้น

2.3 การเน้นข้อความสะดุดหู สะดุดตา เป็นแนวทางการรณรงค์ที่มุ่งเน้นการใช้วาทิลิป (rhetoric) เพื่อสร้างความประทับใจต่อกลุ่มเป้าหมาย และสาธารณชนทั่วไป เพื่อให้เกิดการพูดกันปากต่อปาก และเพื่อให้เกิดกระแสความตื่นตัวให้กลุ่มเป้าหมาย และสาธารณชน เพื่อให้เกิดบรรยากาศที่เอื้อต่อการแก้ไขปัญหา

2.4 เลี่ยงการตำหนิ แต่ประกาศเชื่อเชิญให้ทำพฤติกรรมที่พึงประสงค์ การหลีกเลี่ยงการตำหนิ หรือปะทะคารม โดยมุ่งเน้นการใช้มุมมองที่หลากหลายในการโน้มน้าให้บุคคลกลุ่มดังกล่าวเห็นความสำคัญของสภาพปัญหา และสามารถเข้ามามีบทบาทเป็นส่วนหนึ่งในการลดปัญหา

2.5 การนำเสนอภาพพฤติกรรมที่พึงประสงค์โดยคนมีชื่อเสียง เช่น ดารา นักร้อง บุคคลที่มีชื่อเสียงในสังคม เพื่อมุ่งเน้นให้บุคคลที่กลุ่มเป้าหมายให้ความเชื่อถือ ศรัทธา แสดงให้กลุ่มเป้าหมายเห็นว่า ตนได้ดำเนินพฤติกรรมที่พึงประสงค์ โดยคาดหวังว่าจะส่งผลให้กลุ่มเป้าหมายสนใจที่จะประยุกต์พฤติกรรมที่เหมาะสมของกลุ่มคนดังกล่าว เป็นเสมือนแม่แบบในการดำรงชีวิต เป็นต้น

2.6 การสร้างสัญลักษณ์ร่วม เป็นแนวทางการรณรงค์ที่มุ่งเน้นการสร้างความรู้สึกในเชิงอารมณ์ (emotional appeal) เพื่อให้กลุ่มบุคคลเกิดความรู้สึกร่วม สำนึก ค่านิยม ความร่วมมือ หรือ

พฤติกรรมที่พึงประสงค์ร่วมกัน โดยนักบรรณรค์พยายามค้นหาสัญลักษณ์ร่วมที่พึงประสงค์ของกลุ่มเป้าหมาย และใช้สัญลักษณ์ดังกล่าวเป็นช่องทางในการกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับต่างๆร่วมกัน โดยสัญลักษณ์ที่เป็นรูปธรรม อาทิ ธง เพลง หรือนามธรรม เช่น ความสวยงาม เป็นต้น

2.7 การตอกย้ำความสำคัญของ “ชุมชนเข้มแข็ง” การเน้นความเข้มแข็งของชุมชน เป็นกลยุทธ์การสื่อสารเชิงบวกที่คาดหวังผลสำเร็จในระยะยาว ทั้งในเชิงการจัดปัญหาแบบไม่ตอกย้ำสภาพปัญหาที่กำลังเผชิญ แต่เน้นการร่วมมือกันสร้างสภาพที่ชุมชนคาดหวังอยากเห็นและกระตุ้นให้เกิดความร่วมมือของสมาชิกในการพัฒนาเรื่องดังกล่าวให้เกิดขึ้นจริงและยั่งยืน

โดยการดำเนินการ เพื่อตอกย้ำความสำคัญของชุมชนเข้มแข็ง มักเป็นการสื่อสารในแนวระนาบ โดยการพูดคุยกัน ซึ่งอาจดำเนินการในรูปแบบต่างๆ อาทิ การจัดเวทีพูดคุยและแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน การจัดอบรมกลุ่มผู้นำ การที่นักบรรณรค์ก้าวเข้าไปเป็นสมาชิกหนึ่งในชุมชนเป้าหมาย และทำกิจกรรมด้านการพัฒนาร่วมกับสมาชิกในชุมชน การกระตุ้นให้เกิดการสร้างเครือข่ายในพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อคอยติดตามสภาพปัญหา เป็นต้น

โดยการณรงค์ในแนวทางนี้ จะเกี่ยวข้องกับการร่วมมือกับสื่อมวลชน ภายหลังจากที่การสื่อสารในแนวระนาบได้ดำเนินไปในระยะหนึ่ง และนักบรรณรค์ต้องการนำเสนอภาพความร่วมมือดังกล่าวไปสู่สาธารณชน เพื่อขยายความร่วมมือกับพื้นที่อื่นๆ โดยนักบรรณรค์อาจทำหน้าที่เชิญชวนสื่อมวลชนเข้าไปสัมผัสบรรยากาศในสถานที่จริง และรายงานข้อมูลดังกล่าวให้สังคมรับทราบ หรือในบางครั้ง พบว่าสื่อมวลชนก็อาจเข้าไปนำเสนอเรื่องราวดังกล่าวเอง หลังจากที่ได้ข้อมูลจากแหล่งข่าว เป็นต้น

2.8 การสื่อในเรื่องที่ง่าย ใกล้ตัว และเป็นรูปธรรม ผลการวิจัยพบว่า หากสามารถสื่อให้กลุ่มเป้าหมายเห็นกิจกรรม หรือพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในเชิงรูปธรรมได้อย่างชัดเจน การดำเนินการดังกล่าวจะช่วยให้กระตุ้นเป้าหมายสามารถสร้างมโนภาพได้ชัดเจนขึ้น เห็นแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนขึ้น และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ง่ายขึ้น

2.9 การให้ข้อมูล 2 ด้าน (pro and con approach) นอกจากนั้น ผลการวิจัยยังพบว่า ในโครงการที่นักบรรณรค์เห็นว่ากลุ่มเป้าหมายเป็นผู้มีความรู้สูง หรือมีการใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจต่างๆหรือเป็นกลุ่มที่ตื่นตัวในการแสวงหาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ นักบรรณรค์ส่วนหนึ่งเริ่มหลีกเลี่ยงการให้ข้อมูลด้านเดียว แต่หันมาให้ความสำคัญกับการนำเสนอข้อมูล 2 ด้านทั้งด้านบวกและด้านลบ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้ใช้วิจารณญาณส่วนบุคคลในการพิจารณาเปรียบเทียบถึงจุดดี จุดด้อยของข้อมูลในมิติต่างๆด้วยตนเอง

2.2.3 กลยุทธ์การใช้สื่อ

การกำหนดกลยุทธ์ในการรณรงค์นั้น จำเป็นที่จะต้องใช้กลยุทธ์ที่หลากหลายในการกำหนดช่องทางในการนำเสนอสารของโครงการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ

วิทยากร ท่อแก้ว (อ้างถึงใน อติพล เอื้อจรัสพันธ์, 2553, น.41-42) ได้กำหนดแนวทางการกำหนดกลยุทธ์การใช้สื่อไว้ว่าเกี่ยวกับการวิเคราะห์สื่อซึ่งมักพิจารณาในด้านต่างๆดังนี้

- 1.ด้านความสะดวกในการเข้าถึง โดยพิจารณาว่า สื่อใดที่ผู้รับสารเป้าหมายจะเข้าถึงได้ง่ายที่สุด
- 2.ด้านการครอบคลุมสื่อ หมายถึง ความสามารถหรือประสิทธิภาพของสื่อที่จะไปถึงผู้รับ โดยพิจารณาจากการครอบคลุมพื้นที่หรือบริเวณที่ผู้รับสารอาศัยอยู่
- 3.ด้านประสิทธิผลของสื่อ พิจารณาได้จากการเรียกความสนใจ การให้ความเข้าใจ การชักจูงใจ และการสร้างความจดจำ
- 4.ด้านความน่าเชื่อถือ โดยทั่วไปกล่าวกันว่า สื่อโทรทัศน์เป็นสื่อที่มีความน่าเชื่อถือในแง่ของข่าวสารมากที่สุด รองลงมาคือ สื่อหนังสือพิมพ์

การกำหนดกลยุทธ์การใช้สื่อจะเป็นการวิเคราะห์ว่าควรใช้สื่ออะไร ด้วยวิธีการนำเสนออย่างไร เมื่อไร จึงจะสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ของการสื่อสารนั้นได้ การกำหนดกลยุทธ์การใช้สื่อต้องพิจารณา 2 ประเด็น (อ้างถึงใน อติพล เอื้อจรัสพันธ์ , 2553, น.42) ดังนี้

- 1.วิธีการใช้สื่อ เป็นการพิจารณาถึงวิธีการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายและวิธีการประยุกต์ใช้สื่อให้เกิดผลตามที่ต้องการ
- 2.ประเภทของสื่อ เป็นการพิจารณาว่าจะใช้สื่ออะไร อย่างไร โดยแนวทางการวิเคราะห์เกี่ยวกับสื่อที่เหมาะสมกับการพัฒนา ได้แก่

- (1) สื่ออะไรที่ช่วยตอบสนองจุดมุ่งหมายได้
- (2) สื่อที่ใช้มีกลุ่มเป้าหมายจำนวนมากน้อยเท่าไร
- (3) ปัญหาในการผลิตสื่อ มีแหล่งสนับสนุนในกรณีที่ต้องการหรือไม่
- (4) ปัญหาด้านงบประมาณและระยะเวลาในการผลิตสื่อ
- (5) จำนวนสื่อที่จะผลิต
- (6) ปัญหาด้านการเก็บรักษา
- (7) ปัญหาอื่นๆที่ตามมาจากการนำสื่อไปใช้ปฏิบัติ
- (8) ช่องทางการเผยแพร่กระจายสื่อไปสู่กลุ่มเป้าหมาย
- (9) ความจำเป็นในการอบรมบุคลากรในการนำสื่อไปใช้

นอกจากนี้การกำหนดกลยุทธ์การใช้สื่อควรให้ความสำคัญกับประเด็น ดังต่อไปนี้

1. ความสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย มีความจำเป็นที่ต้องกำหนดการใช้สื่อและเนื้อหาในสื่อให้สอดคล้องกับความต้องการและความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายยอมรับและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ มิเช่นนั้นกลุ่มเป้าหมายอาจปฏิเสธเนื้อหา

2. ความสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความเป็นอยู่ของกลุ่มเป้าหมาย รวมทั้งภาษาที่จะสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้

3. การบูรณาการสื่อเป็นแนวทางที่จะช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ แต่ควรระวังมิให้เนื้อหาของสื่อแต่ละประเภทขัดแย้งกันเอง และต้องมีความคงเส้นคงวาของเนื้อหาที่น่าเสนอ

3.1 กลยุทธ์การใช้สื่อแบบบูรณาการ

(1) การใช้จุดเด่นของสื่อหนึ่งเพื่อลดข้อจำกัดของสื่อหนึ่ง เป็นการใช้สื่อร่วมกัน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างสมบูรณ์ หรือการใช้สื่อผสมผสานเพื่อนำเสนอเนื้อหาได้อย่างครบถ้วน

(2) การใช้สื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่มีระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน ซึ่งเป็นการใช้สื่อหลายประเภทให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น กลุ่มไม่รู้หนังสือ ใช้สื่อที่มีเสียงและภาพ เป็นต้น

(3) การใช้สื่อให้กระจายข่าวสารครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายได้ทุกกลุ่ม กลุ่มเป้าหมายอาจจะมีแหล่งที่อยู่กระจายกันออกไป

(4) การใช้สื่อหลายประเภทเสริมแรงกระตุ้นและเรียนรู้เร็ว เป็นการใช้สื่อเพื่อกระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการตอบสนองหลายๆทาง

การเลือกใช้สื่อ

การเลือกใช้สื่อ เป็นกลยุทธ์ของการวางแผนในการประชาสัมพันธ์เพื่อที่จะเข้าถึงประชาชนเป้าหมาย เมื่อทราบว่ากลุ่มเป้าหมายคือใครแล้ว การหาวิธีการและการวางแผนการใช้สื่อที่เหมาะสม จึงเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึง (จิตรภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์, 2544, น.123)

การเลือกใช้สื่อมีวิธีการแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของผู้รับสาร โดยความแตกต่างของสื่อแต่ละประเภท สามารถแบ่งได้ดังนี้ (ทริสุตา ปณทวนันท์ อ่างถึงใน สิริพรรณ ศรีบุญลือ, 2549, น.20-21)

1. สื่อบุคคล เป็นการนำเอาบุคคลมาใช้เป็นตัวกลางในการส่งผ่านสารของโครงการไปยังกลุ่มเป้าหมาย โครงการรณรงค์ส่วนมากใช้บุคคลที่มีชื่อเสียงที่เป็นที่ยอมรับกันในสังคมหรือเจ้าหน้าที่ราชการเป็นผู้ที่จะนำข่าวสาร ความรู้เกี่ยวกับโครงการไปถ่ายทอดให้กับกลุ่มเป้าหมาย โดยอาศัยรูปแบบของการสื่อสารระหว่างบุคคลและการสื่อสารในกลุ่มย่อย โดยมีวัตถุประสงค์ในการสร้างทัศนคติและโน้มน้าวใจกลุ่มเป้าหมายให้มีพฤติกรรมไปในทิศทางที่โครงการต้องการ ทำให้สามารถเผยแพร่ข่าวสารได้โดยตรง มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้ การซักถาม เพื่อสร้างความเข้าใจ

และรับรู้ปัญหาของกลุ่มเป้าหมายและยังสร้างความไว้วางใจจากกลุ่มเป้าหมายเพราะเกิดการพูดคุย
 อย่างเป็นกันเอง

สื่อบุคคลสามารถปรับและยืดหยุ่นสาร รูปแบบการนำเสนอแก่กลุ่มเป้าหมายที่แตกต่าง
 กันเป็นรายๆไป ที่สำคัญคือ การปฏิบัติตามบุคคลที่เราไว้วางใจและมีความน่าเชื่อถือจะสร้างความรู้สึก
 ในการได้รับรางวัลทันทีของกลุ่มเป้าหมายเพราะมีแรงจูงใจสูง

2. สื่อมวลชน เป็นสื่อที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายจำนวนมากในเวลาอันรวดเร็วหรือใกล้เคียง
 กัน มีประสิทธิภาพในการให้ความรู้และข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนได้ดีถึงแม้จะเป็นการสื่อสารแบบ
 ทางเดียว แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่สามารถที่จะเจาะจงหรือระบุผู้รับสารได้อย่างเด็ดขาดและได้รับการ
 สื่อสารกลับซ้ำหรือไม่ได้เลย สื่อมวลชนที่เป็นที่นิยมใช้ในการรณรงค์ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ แผ่นพับ
 ใบปลิว นิตยสาร หนังสือพิมพ์ เป็นต้น

สื่อมวลชนจึงได้เปรียบสื่อบุคคลในแง่ของจำนวนกลุ่มเป้าหมายในการสื่อสารต่อครั้งและ
 ยังสามารถสร้างความน่าสนใจได้มากและสะดวกในการเปิดรับข่าวสารจากกลุ่มเป้าหมาย นอกจากนี้
 ยังนำเสนอหาสาระอันเป็นประโยชน์สอดแทรกไปกับความบันเทิงในรูปแบบของการนำเสนอสาระผ่าน
 ความบันเทิงแบบEdutainmentอีกด้วย

3. สื่อเฉพาะกิจ หมายถึง สื่อที่ถูกผลิตขึ้นมาโดยมีเนื้อหาสาระที่เฉพาะเจาะจงและมี
 เป้าหมายหลักอยู่ที่ผู้รับสารเฉพาะกลุ่ม (เกตสินี จุฑาวิจิตร, 2548, น. 187) สื่อเฉพาะกิจที่พบในโครงการ
 รณรงค์ส่วนใหญ่ได้แก่ คู่มือ จุลสาร แผ่นพับ โปสเตอร์ นิทรรศการ ภาพทัศน์ เป็นต้น การเลือกใช้
 สื่อผสมเอื้ออำนวยให้ผู้ทำโครงการรณรงค์สามารถนำเสนอเนื้อหาของสารเฉพาะให้แก่กลุ่มเป้าหมาย
 เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้รับข่าวสารโดยตรงและได้รับความรู้อย่างถูกต้อง ปฏิบัติตามเจตนารมณ์ของ
 โครงการได้อย่างถูกต้อง นอกเหนือจากข้อมูลข่าวสารที่ได้รับจากสื่อมวลชน

ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าเหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้สื่อเฉพาะกิจมีความสำคัญและมี
 ความจำเป็นอย่างยิ่ง ก็คือสื่อเฉพาะกิจเป็นสื่อที่สามารถควบคุมได้ ทั้งในแง่ของความถูกต้องของ
 เนื้อหาตามข้อเท็จจริงและแนวคิด อีกทั้งยังเป็นสื่อที่ค่อนข้างมั่นคงในได้เข้าถึงตัวผู้รับสาร

อย่างไรก็ตามสื่อเฉพาะกิจเหล่านี้ก็มีข้อจำกัดในการสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมายเพราะมี
 ลักษณะ Passive คือถ้าไม่เปิดอ่านหรือเปิดรับก็ไม่สามารถสื่อสารข้อมูลใดๆออกไปได้และไม่เป็นผล
 ต่อการประชาสัมพันธ์เชิงรุก การเลือกใช้สื่อประเภทต่างๆจึงต้องมีการวางแผนและศึกษารายละเอียด
 เกี่ยวกับพฤติกรรมในการเปิดรับสารของกลุ่มเป้าหมายอย่างรอบคอบอีกด้วย

4. สื่อกิจกรรม เป็นสื่อที่นำมาใช้สนับสนุน หรือจัดการให้กลุ่มเป้าหมายได้รับรู้สิ่งต่างๆ
 ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5 รวมทั้งได้มีส่วนร่วมในการแสดงออกในกิจกรรมนั้นๆ ซึ่งเป็นสื่อที่นับได้ว่ามี
 ความสำคัญอย่างยิ่งในงานส่งเสริมเผยแพร่ เนื่องจากได้เรียนรู้สิ่งเร้าหลายๆทางแล้ว กลุ่มเป้าหมาย

ยังได้นำตัวเองไปสัมผัสถึงสิ่งเร้าเหล่านั้น ทำให้ได้รับประสบการณ์แปลกๆใหม่ๆที่ไม่เคยเห็นมาก่อน หรือเคยเห็นมาแล้วแต่ยังไม่เข้าใจดีพอ (ณรงค์ สมพงษ์,2530,น.413)

5.สื่อใหม่ เป็นสื่อที่เกิดขึ้นจากการหลอมรวมเทคโนโลยีการสื่อสารภายใต้พัฒนาการของภาษาระบบตัวเลข กล่าวคือ เทคโนโลยีการสื่อสาร 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ 1.เทคโนโลยีด้านการพิมพ์ 2.เทคโนโลยีแพร่ภาพและกระจายเสียง 3.เทคโนโลยีสื่อสารโทรคมนาคมและคอมพิวเตอร์ เช่น หนังสือพิมพ์ออนไลน์,โปรแกรมสนทนา เช่น MSN,ICQ,Skype รวมถึง เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Social Media Network) เช่น Facebook,ทวิตเตอร์,เวบบอร์ด(Web Board),เว็บไซต์ (Website),Blog โดยสื่อใหม่มีจุดเด่นในการแพร่กระจายข่าวสารได้อย่างรวดเร็ว จากผู้ส่งสาร 1 คน อาจขยายไปถึงผู้รับสารทั่วโลกภายในเวลาเดียวกัน และมีลักษณะของข่าวสารข้อมูลที่สามารถใช้งานร่วมกันได้ระหว่างผู้เผยแพร่และผู้ใช้ข้อมูล (ณฐา สุวันทรัตน์,2555,น.37-38)

ดังนั้นแล้วในการรณรงค์นั้น การเลือกใช้สื่อที่ได้ว่าเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการวางแผนการรณรงค์ให้มีประสิทธิภาพ เนื่องจากแต่ละสื่อนี้มีข้อดีและข้อด้อยแตกต่างกัน

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าแนวคิดเกี่ยวกับกลยุทธ์การสื่อสารนั้นถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญในการทำให้การสื่อสารนั้นประสบความสำเร็จ เนื่องจากการสื่อสารจะช่วยสร้างความเข้าใจและความร่วมมือจากกลุ่มเป้าหมาย ด้วยเหตุนี้ในการวางแผนการดำเนินงานของโครงการ จึงต้องอาศัยกลยุทธ์ในการสื่อสาร เพื่อที่จะนำไปวางแผนการดำเนินงานให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้วางเอาไว้ ดังนั้นการศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดกลยุทธ์การสื่อสารจะช่วยให้มองเห็นภาพและวิเคราะห์กลยุทธ์การสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมืองได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายและเครือข่ายการสื่อสาร

โครงการสวนผักคนเมืองถือได้ว่าเป็นโครงการรณรงค์ที่มีการดำเนินงานร่วมกันเป็นเครือข่าย รวมทั้งได้มีวัตถุประสงค์ในการสร้างเครือข่ายคนปลูกผัก กล่าวคือ โครงการสวนผักคนเมืองนั้นได้มีการสร้างเครือข่ายเพื่อระดมความร่วมมือจากกลุ่มต่างๆที่มีความเชี่ยวชาญในการทำการเกษตรในเมืองและงานรณรงค์หรือพัฒนาด้านการเกษตร เพื่อประสานความร่วมมือและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ร่วมกันระหว่างเครือข่าย ตลอดจนการดำเนินงานและจัดกิจกรรมร่วมกันต่างๆ ร่วมกัน เพื่อที่จะขยายองค์ความรู้ด้านเกษตรในเมืองออกไปสู่สาธารณชน และมุ่งสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบายของเมืองต่อไปตามเป้าหมายที่โครงการได้วางเอาไว้ ดังนั้นแล้วผู้วิจัยจึงเห็นถึงความสำคัญของการนำแนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายและเครือข่ายการสื่อสารมาใช้ในการวิเคราะห์

ให้เห็นถึงลักษณะเครือข่ายการสื่อสารและรูปแบบความร่วมมือของเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมืองเพื่อให้เห็นภาพการดำเนินงานของโครงการสวนผักคนเมืองอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

2.3.1 แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่าย

กาญจนา แก้วเทพ (2538) ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า เครือข่าย หรือ network ในภาษาอังกฤษว่า “net” หมายถึง ตาข่ายที่โยงใยถึงกันและพร้อมที่จะ “work” เมื่อต้องการใช้งาน ดังนั้น ความหมายของ “เครือข่าย” จึงหมายถึง รูปแบบหนึ่งของการประสานงานบุคคล กลุ่ม หรือองค์กรหลายๆองค์กรที่ต่างก็มีทรัพยากรของตัวเอง มีเป้าหมาย มีวิธีทำงาน และมีกลุ่มเป้าหมายของตัวเอง บุคคลหรือกลุ่มองค์กรเหล่านี้ได้เข้ามาประสานงานกันอย่างมีระยะเวลายาวนานพอสมควร แม้อาจจะไม่มีกิจกรรมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอก็ตาม แต่ก็จะมีรากฐานวางเอาไว้ (เปรียบเสมือนมีสายโทรศัพท์ต่อไว้) เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีความต้องการที่จะขอความช่วยเหลือหรือขอความร่วมมือจากกลุ่มอื่นๆเพื่อแก้ปัญหาก็สามารถติดต่อไปได้

นฤมล นิราธร (2543,น.10) กล่าวถึงเครือข่ายว่า เป็นการทำงานที่เป็นรูปแบบความร่วมมือหรือการพึ่งพาวางอาศัยกันและกัน ดังนั้นเครือข่ายจึงหมายถึงรูปแบบการประสานงานกลุ่มของคน หรือองค์กร ที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน ช่วยเหลือกัน โดยการติดต่อสื่อสารอาจทำได้ทั้งการผ่านศูนย์กลางหรือแม่ข่ายและการติดต่อโดยตรงระหว่างกลุ่ม ซึ่งมีการจัดรูปแบบหรือจัดระเบียบที่ยังคงความอิสระโดยมีรูปแบบการรวมตัวแบบหลวมๆตามความจำเป็น หรือเป็นโครงสร้างที่มีความชัดเจนซึ่งนอกจากคำว่าเครือข่าย ยังมีคำที่ใกล้เคียงที่ใช้ความหมายคล้ายคลึงกัน เช่น แนวร่วมเชิงกลยุทธ์ (strategic alliance) หุ้นส่วนในการทำงาน (partner) หรือคำในอดีต เช่น คำว่า การประสานงานระหว่างองค์กร (inter organizational coordination) ซึ่งสิ่งสำคัญในการทำงานแบบเครือข่าย คือ การแสวงหารูปแบบขององค์กรที่มีความยืดหยุ่น มีโครงสร้างแนวราบ มีความเป็นอิสระต่อกัน สามารถตอบสนองต่อโลกที่มีปัญหา มีความสลับซับซ้อน เปลี่ยนแปลง

จากความหมายดังกล่าว จะเห็นได้ว่า เครือข่ายนั้น หมายถึง ความร่วมมือและการเปิดรับของฝ่ายต่างๆ ที่มีข้อตกลงร่วมกันในการทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งข้อกำหนดที่เกิดขึ้นนั้น เป็นความพยายามที่จะระดมทรัพยากร กระบวนการ ความรู้ และวิธีการต่างๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งความสำเร็จ จากการร่วมมือและการเปิดรับสิ่งใหม่ที่น่าเสมอ

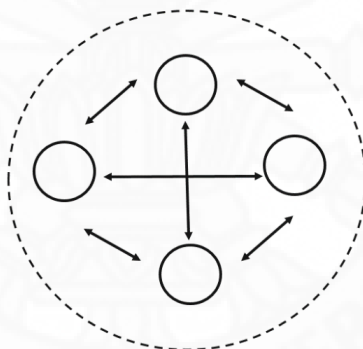
ตลอดจน เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543,น.28) กล่าวถึงเครือข่ายว่า หมายถึง การที่ปัจเจกบุคคล องค์กร หน่วยงานหรือสถาบันใดๆ ได้ตกลงที่จะประสานเชื่อมโยงเข้าหากันภายใต้วัตถุประสงค์ หรือข้อตกลงอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันอย่างเป็นระบบ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อกิจกรรม

ต่างๆ เช่น การปฏิรูปการศึกษา โดยกลุ่มเครือข่ายนี้ต้องมีการแสดงออกเป็นการลงมือกระทำกิจกรรมร่วมกัน

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ ได้แบ่งการเชื่อมโยงเครือข่ายเป็นหลายระดับด้วยกัน เนื่องจากเครือข่ายอาจเป็นการร่วมมือระหว่างปัจเจก/กลุ่ม/องค์การประเภทเดียวกัน หรืออาจเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างกลุ่ม/องค์การต่างประเภท ในความหมายเช่นนี้ เครือข่ายจึงมีได้หลายระดับ ตั้งแต่การเชื่อมโยงระหว่างปัจเจกต่อปัจเจก การเชื่อมโยงปัจเจกกับกลุ่ม การเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มต่อกลุ่ม หรือแม้กระทั่งการเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายต่อเครือข่าย กลายเป็นเครือข่ายย่อยภายใต้เครือข่ายใหญ่ โดยสามารถอธิบายได้ดังต่อไปนี้

1. ลักษณะโครงสร้างการเชื่อมโยงของปัจเจกต่อปัจเจก

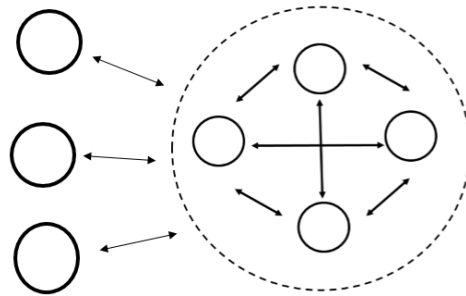
การเชื่อมโยงลักษณะนี้มีความซับซ้อนน้อยที่สุด กล่าวคือ แต่ละคนเชื่อมโยงถึงกันและกันโดยตรงและถึงกันทั้งหมด และอาศัยการสื่อสารระหว่างบุคคลเป็นสำคัญ ทำให้มีการติดต่อสื่อสารกัน และมีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) โดยตรง และทุกทิศทาง ซึ่งเหมาะกับการสื่อสารภายในเครือข่ายขนาดเล็กและมีสมาชิกไม่มาก



ภาพที่ 2.2 การเชื่อมโยงของปัจเจกต่อปัจเจก

2. ลักษณะการเชื่อมโยงของปัจเจกต่อกลุ่ม

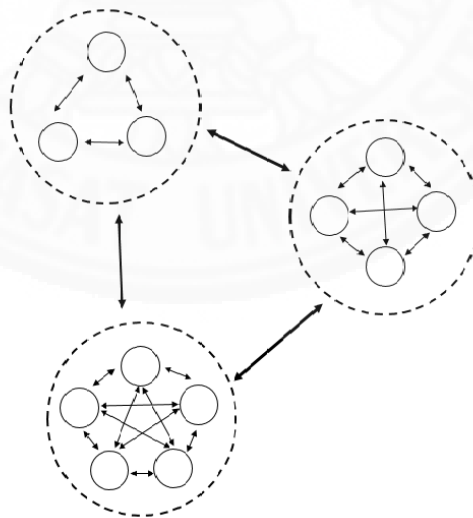
เป็นการเชื่อมโยงปัจเจกบุคคลเข้ากับกลุ่มเครือข่ายหนึ่ง ซึ่งบุคคลดังกล่าวมิได้เป็นสมาชิกของกลุ่มเครือข่ายที่ติดต่อดังกล่าว แต่มีการติดต่อสื่อสารเพื่อแลกเปลี่ยนกันและกัน การเชื่อมโยงลักษณะเช่นนี้ ดำรงอยู่ในสังคมมานาน อาทิ หน่วยงานนอกเครือข่ายเข้ามาสนับสนุนกิจกรรมของเครือข่าย แต่ไม่ได้เป็นสมาชิกของเครือข่าย การสื่อสารระดับนี้จึงเป็นการสื่อสารแบบเป็นทางการและกึ่งทางการผสมผสานกันไปตามสถานการณ์และบริบทแวดล้อมที่เหมาะสม



ภาพที่ 2.3 การเชื่อมโยงของปัจเจกต่อกลุ่ม

3. ลักษณะโครงสร้างการเชื่อมโยงกลุ่มต่อกลุ่ม

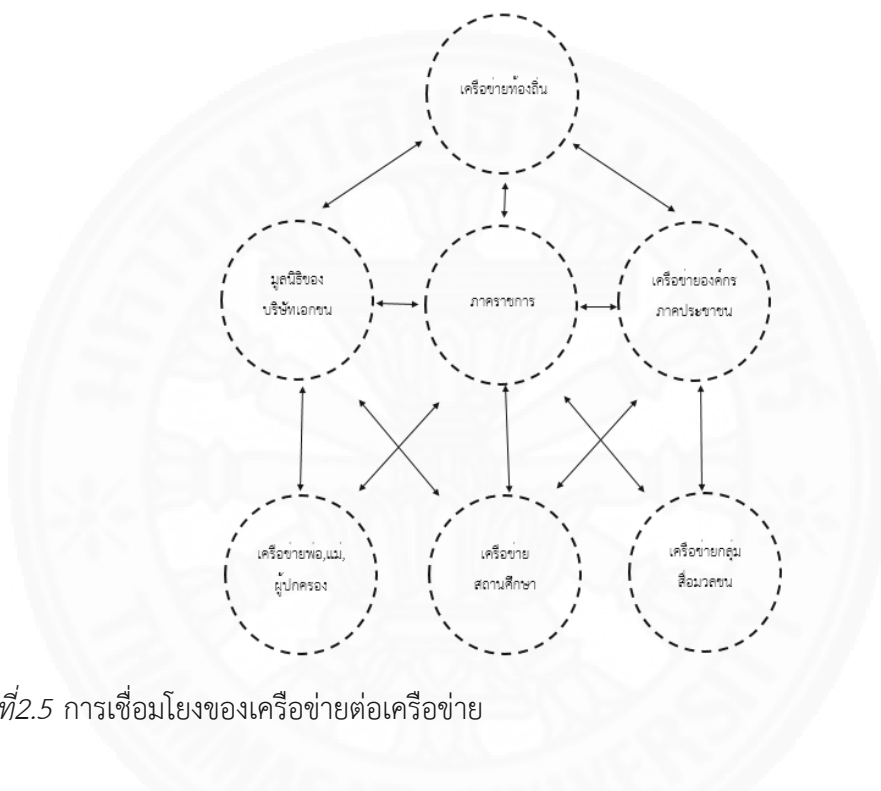
การเชื่อมโยงของกลุ่มต่างๆเกิดจากกลุ่มบุคคลแต่ละกลุ่มมาเชื่อมโยงกันเพื่อวัตถุประสงค์ใดวัตถุประสงค์หนึ่งจำนวนสมาชิกของแต่ละกลุ่มมากหรือน้อยไม่เป็นอุปสรรคในการรวมเข้าเป็นภาคีเดียวกัน หากกลุ่มคนเหล่านี้มีเจตนาร่วมกันที่ชัดเจนในการรวมตัว โครงสร้างการเชื่อมโยงระดับนี้อาศัยการสื่อสารระหว่างกลุ่มที่อาจมีกิจกรรมเหมือนหรือแตกต่างกัน หรือเป็นการติดต่อสื่อสารระหว่างตัวแทนของแต่ละกลุ่ม รูปแบบการสื่อสารจึงเป็นแบบทางการมากกว่าแบบการเชื่อมโยงระหว่างบุคคลต่อกลุ่ม และแต่ละกลุ่มสามารถติดต่อกันได้อย่างทั่วถึง



ภาพที่ 2.4 การเชื่อมโยงกลุ่มต่อกลุ่ม

4. ลักษณะโครงสร้างการเชื่อมโยงของเครือข่ายต่อเครือข่าย

การเชื่อมโยงของเครือข่ายต่อเครือข่ายเป็นการเชื่อมโยงที่มีลักษณะซับซ้อนมากที่สุด ประกอบไปด้วยกลุ่มบุคคลต่างๆที่รวมตัวกันเป็นเครือข่ายหนึ่ง และเชื่อมโยงเครือข่ายของตนเองกับเครือข่ายอื่นๆในสังคมที่มีอุดมการณ์ร่วมกัน การรวมตัวในระดับนี้ ส่วนใหญ่เป็นการรวมตัวของเครือข่ายระดับมหภาค (Macro network) ที่สามารถสร้างพลังในการสื่อสารได้มากกว่าการเชื่อมโยงในระดับต้นๆ



ภาพที่ 2.5 การเชื่อมโยงของเครือข่ายต่อเครือข่าย

การเชื่อมโยงในลักษณะของเครือข่าย มีความหมายไกลกว่าเพียงการที่คนมา “รวมกัน” แต่ไม่ได้ “รวมกัน” ในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ดังนั้นการเชื่อมโยงเข้าหากันเป็นเครือข่ายนี้จึงมิใช่เพียงการรวมกลุ่มของสมาชิกที่มีความสนใจร่วมกันในระดับเพียงแค่การพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือร่วมสร้างสรรค์ด้วยกันเท่านั้น หากแต่จะต้องมีการพัฒนาไปสู่ระดับของการลงมือทำกิจกรรมร่วมกัน ด้วยเป้าหมายที่ร่วมกันด้วย เครือข่ายจึงต้องมีการจัดระบบให้กลุ่มบุคคล หรือองค์กร ที่เป็นสมาชิกของเครือข่ายให้สามารถดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน เพื่อนำไปสู่จุดหมายที่สมาชิกแต่ละคนในเครือข่าย เห็นพ้องต้องกัน ซึ่งอาจเป็นกิจกรรมที่รวมกันเฉพาะกิจ หรืออาจเป็นเครือข่ายที่ดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องไปเรื่อยๆก็ได้

องค์ประกอบของเครือข่าย

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2543, น.36-43) ได้จัดองค์ประกอบของเครือข่ายที่สำคัญไว้ 7 ประการ คือ

1. การรับรู้มุมมองร่วมกัน (Common perception) หมายถึง สมาชิกที่เข้าร่วมมาอยู่ในเครือข่ายต้องมีความรู้สึกนึกคิดและการรับรู้ร่วมกันถึงเหตุผลในการเข้าร่วมเป็นเครือข่าย เช่น การเข้าใจปัญหา มีสำนึกในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกเครือข่ายเกิดความรู้สึกผูกพันในการดำเนินกิจกรรมบางอย่างเพื่อแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น

2. การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Common Vision) หมายถึง การมองเห็นจุดมุ่งหมายร่วมกันระหว่างสมาชิกในกลุ่ม โดยมีการรับรู้ทิศทางและเป้าหมายเดียวกันในขบวนการเคลื่อนไหวของเครือข่ายทำให้มีพลัง เกิดเอกภาพ

3. การมีผลประโยชน์และความสนใจร่วมกัน (Mutual interest/benefits) หมายถึง การที่สมาชิกแต่ละคนมารวมกันบนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกันที่มากเพียงพอจะดึงดูดให้รวมกันเป็นเครือข่าย

4. การมีส่วนร่วมของสมาชิกเครือข่ายอย่างกว้างขวาง (All stakeholders participation) การมีส่วนร่วมของสมาชิกมีความสำคัญต่อการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่าย เนื่องจากเป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ คิด ตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำ ดังนั้นสมาชิกเครือข่ายจึงมีลักษณะเท่าเทียมและในฐานะหุ้นส่วน (Partner) ของเครือข่าย และสานต่อความสัมพันธ์ในแนวราบ (Horizontal relationship)

5. การเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (Complementary relationship) หมายถึง การที่สมาชิกในเครือข่ายต่างก็ต้องเสริมกระบวนการทำงานของกันและกัน โดยใช้จุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยเสริมจุดอ่อนของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งจะทำให้เกิดการสานประโยชน์ร่วมกันได้มากกว่าไม่รวมเป็นเครือข่าย

6. การพึ่งอิงร่วมกัน (Interdependence) หมายถึง การเติมเต็มในส่วนที่ขาดของแต่ละฝ่าย เช่น ความรู้ กำลังคน เงินทุน ประสบการณ์ของสมาชิกในเครือข่าย เป็นต้น เพื่อเสริมสร้างให้กับสมาชิกและหุ้นส่วนซึ่งกันและกัน

7. การมีปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยน (Interaction) หมายถึง การมีกิจกรรมร่วมกัน เช่น การประชุมพบปะสัมมนาาร่วมกันของสมาชิกเครือข่ายเพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนระหว่างกันและนำไปสู่การแลกเปลี่ยนภายในเครือข่ายตามมาด้วย

การแบ่งประเภทของเครือข่าย

การแบ่งประเภทเครือข่าย ก็เพื่อประโยชน์ในการจำแนกกลุ่มบุคคลที่มีอยู่ให้ง่ายต่อความเข้าใจ เหนือกว่าในการแบ่งประเภทของเครือข่ายมิได้หลากหลาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการใช้งาน ซึ่งเกณฑ์การแบ่งประเภทของเครือข่ายมีดังนี้ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2543, น.44-46)

1.ขนาดของกลุ่ม ประเภทของเครือข่ายแบ่งตามขนาดของกลุ่มได้เป็น (1)เครือข่ายรวม (Total network) และ (2) เครือข่ายย่อย (Subnetwork) โดยที่เครือข่ายรวมเปรียบเสมือนสังคมใหญ่ในภาพรวม ในขณะที่เครือข่ายย่อยเปรียบเสมือนกลุ่มสังคมย่อยที่อยู่ในสังคมนั้นๆ

2.พื้นที่ ประเภทของเครือข่ายแบ่งตามพื้นที่อาจแบ่งได้เป็น (1) เครือข่ายระดับหมู่บ้านในพื้นที่ตำบล (2) เครือข่ายระดับหมู่บ้านข้ามพื้นที่ตำบล (3) เครือข่ายระหว่างตำบลภายในอำเภอ (4) เครือข่ายระดับตำบลข้ามพื้นที่อำเภอ (5) เครือข่ายระดับอำเภอภายในจังหวัด (6) เครือข่ายระดับอำเภอข้ามพรมแดนจังหวัด และ (7) เครือข่ายระดับจังหวัดภายในภูมิภาคใดภูมิภาคหนึ่ง

3.ประเด็นที่สนใจร่วม ประเภทของเครือข่ายขึ้นอยู่กับประเด็นที่เครือข่ายนั้นสนใจ ซึ่งอาจแบ่งได้หลากหลาย เครือข่ายหนึ่งเครือข่ายอาจมีประเด็นที่สนใจหลายประเด็นรวมอยู่ก็ได้

4.วิชาชีพของสมาชิกกลุ่ม ประเภทของเครือข่ายแบ่งตามระดับวิชาชีพของสมาชิกในเครือข่าย เช่น เครือข่ายนักการเมือง เครือข่ายนักวิชาการ เครือข่ายนักธุรกิจ เครือข่ายสื่อสารมวลชน เป็นต้น ทั้งนี้อาจนับเครือข่ายผู้นำชุมชน เครือข่ายผู้นำศาสนา เข้ามาร่วมด้วยก็ได้

5.บทบาทของกลุ่ม ประเภทของเครือข่ายพิจารณาจากบทบาทหลักที่เครือข่ายนั้นดำเนินการอยู่ เช่น เครือข่ายการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ เครือข่ายการศึกษาวิจัย เครือข่ายวิเคราะห์และเสนอแนะนโยบาย เป็นต้น

6.ลักษณะภาคร่วมในเครือข่าย ประเภทของเครือข่ายแบ่งตามลักษณะของภาคร่วมในเครือข่ายเกิดขึ้นได้ 2 ลักษณะ คือ (1) เครือข่ายแนวนอน (Horizontal network) เป็นการสร้างเครือข่ายของกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะทางสังคมใกล้เคียงกัน เผชิญปัญหาที่คล้ายคลึงกัน เช่น การรวมกลุ่มของมูลนิธิ และ NGOs และ (2) เครือข่ายแนวตั้ง (Vertical network) เป็นการสร้างเครือข่ายระหว่างภาคร่วมที่แตกต่างกัน เช่น การรวมกลุ่มระหว่างหน่วยงานรัฐกับองค์กรชุมชน การรวมตัวระหว่างองค์กรท้องถิ่นกับมูลนิธิของบริษัทธุรกิจ เป็นต้น

7.ระดับความผูกพัน ประเภทของเครือข่ายที่แบ่งด้วยเกณฑ์นี้ใช้ระดับความผูกพันระหว่างบุคคลที่เป็นจุดศูนย์กลางของเครือข่ายกับภาคร่วมต่างๆ ซึ่งอาจแบ่งออกเป็นเครือข่ายที่มีความผูกพันใกล้ชิดกันในระดับสูง เครือข่ายที่มีความผูกพันในระดับรองลงไป จนถึงเครือข่ายที่มีความ

ผูกพันในระดับห่างไกลออกไป การแบ่งในลักษณะนี้ช่วยในการประเมินระดับอิทธิพลของบุคคลที่เป็นศูนย์กลางของเครือข่ายที่จะมีต่อสมาชิกในเครือข่าย

นอกจากนี้แล้ว สมพันธ์ เตชะอธิกและคณะ (อ้างถึงใน ปารีชาติ วลัยเสถียร, 2543) ยังได้จำแนกประเภทของเครือข่าย โดยแบ่งตามประเภทการดำเนินงานของเครือข่ายดังนี้

1. เครือข่ายความคิด

เป็นเครือข่ายที่เน้นการทำงานด้านความคิด ความรู้ หรือเทคนิคต่างๆ เพื่อเผยแพร่และแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ของเครือข่ายกับคนอื่นๆ เช่น เครือข่ายกลุ่มครู เครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน เป็นต้น

2. เครือข่ายกิจกรรม

เป็นเครือข่ายที่เน้นการช่วยเหลือ ร่วมมือกันทำกิจกรรม มีสมาชิกคอยช่วยเหลือร่วมมือกัน

3. เครือข่ายสนับสนุนทุน

ในการดำเนินงานของเครือข่าย “ทุน” เป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่สำคัญอย่างมากที่จะช่วยสนับสนุนและพัฒนาคุณภาพของเครือข่าย

เครือข่ายที่เป็นเครือข่ายขนาดใหญ่มักจะมีเครือข่ายย่อยที่คอยสนับสนุนด้านต่างๆ อยู่พร้อม ทั้งเครือข่ายความคิด เครือข่ายกิจกรรม และเครือข่ายสนับสนุนทุน เครือข่ายย่อยต่างๆ เหล่านี้จะเป็นแรงช่วยผลักดันให้เครือข่ายรวมสามารถดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายให้ลุล่วงไปได้

กล่าวโดยสรุปแล้ว การแบ่งประเภทของเครือข่ายนั้นก็เพื่อจุดประสงค์ในการทำความเข้าใจกับเครือข่ายที่เกิดขึ้น และเพื่อการนำผลที่ได้รับไปใช้งานต่อไป อาทิ เพื่อกำหนดนโยบาย หรือเพื่อการวางแผนขยายเครือข่ายต่อไป เป็นต้น

การใช้ประโยชน์ของเครือข่าย

การร่วมมือกันของเครือข่ายนั้น ได้มีรูปแบบความร่วมมือในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการร่วมมือกันจัดกิจกรรม การแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ เป็นต้น ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของโครงการสวนผักคนเมืองให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อันเนื่องมาจากการร่วมมือกันของเครือข่ายในการประสานงานร่วมกัน ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบความร่วมมือของเครือข่าย ซึ่งสามารถนำเรื่องการใช้ประโยชน์ของเครือข่ายมาอธิบายถึงรูปแบบความร่วมมือของเครือข่ายได้ ดังต่อไปนี้

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543, น. 84-89) ได้กล่าวถึง การใช้ประโยชน์เครือข่ายว่า เครือข่ายที่จัดตั้งขึ้นแต่ละกลุ่ม ต่างมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของตนเอง อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาในเชิงมหภาค (macro view) แล้ว เครือข่ายแต่ละกลุ่มสามารถจะดำเนินบทบาทหลักๆ ได้ ดังที่จะ

นำเสนอต่อไปนี้ ยิ่งเครือข่ายใดที่สามารถเล่นบทบาทเหล่านี้ได้ครบถ้วน เครือข่ายนั้นก็จะมีพลังในการเคลื่อนไหว และมีอิทธิพลต่อสังคมในวงกว้างมากขึ้นเท่านั้น

1. การใช้เครือข่ายเพื่อเป็นเวทีกลางประสานงานร่วมกัน

เครือข่ายเป็นช่องทางที่ช่วยให้เกิดการประสานงานระหว่างฝ่ายต่างๆ ทั้งการประสานในส่วน of ความรู้ ความเข้าใจในวัตถุประสงค์ ขอบข่าย แผนการทำงาน วิธีการทำงาน ตลอดจนแนวทางการปฏิบัติให้ไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อมิให้เกิดสภาพของการที่สมาชิกต่างคนต่างทำงานและทำงานซ้ำซ้อนกัน นอกจากนี้ การประสานงานช่วยให้รู้ว่าใครขาดอะไรและใครต้องการอะไร แต่เครือข่ายจะเป็นเวทีประสานงานระหว่างกันได้ก็ต่อเมื่อมีการจัดระบบการสื่อสารดังที่ได้นำเสนอไปแล้ว ผ่านการจัดเวทีเพื่อเสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างสมาชิกเครือข่าย เพื่อเปิดโอกาสให้มีการถกเถียงและกำหนดข้อตกลงระหว่างกัน ตลอดจนการสร้างวิสัยทัศน์หรือจุดหมายร่วมกันระหว่างสมาชิกของกลุ่มหรือเครือข่ายด้วย

2. ใช้เครือข่ายเพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนสารสนเทศและความรู้

ยิ่งเครือข่ายมีอัตราการหมุนเวียนแลกเปลี่ยน (velocity of exchange) สารสนเทศและความรู้ระหว่างสมาชิกมากขึ้นเท่าใด เครือข่ายนั้นก็เกิดการเรียนรู้ระหว่างสมาชิกมากขึ้นเท่านั้น เพราะการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ หรือบทเรียนใหม่ๆ ที่ค้นพบขึ้นมา จะช่วยให้เกิดการพัฒนาต่อยอดความคิด และความรู้อันระหว่างสมาชิกเครือข่าย อีกทั้งยังช่วยประสานงานให้รู้ว่าปัจจุบันมีใครที่สนใจเรื่องเดียวกันบ้าง เขาทำอะไรไปแล้วบ้าง เราจะเอาบทเรียนและรูปแบบของเขามาปรับใช้ได้อย่างไร

3. การใช้เครือข่ายเพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนและระดมทรัพยากร

สมาชิกของเครือข่ายสามารถแลกเปลี่ยนทรัพยากรระหว่างกันได้ หรืออาจเป็นการนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นบุคลากร เงินทุน สถานที่ หรือวัสดุอุปกรณ์

4. การใช้เครือข่ายเพื่อเป็นเวทีร่วมสร้างสรรค์และพัฒนาความรู้ใหม่ๆ

องค์ความรู้ใหม่ๆ จะเกิดจากเครือข่ายได้ หากมีการแลกเปลี่ยนความรู้และลงมือศึกษาค้นคว้าร่วมกันระหว่างสมาชิก

5. การใช้เครือข่ายเพื่อเป็นเวทีสร้างกระแสผลักดันประเด็นใหม่ๆ

เครือข่ายสามารถที่จะเป็นผู้ที่สร้างกระแสบางเรื่อง เพื่อปลุกให้สังคมเกิดความตื่นตัวในเรื่องนั้นๆ และอาจรวมถึงการขยายผลออกไปในวงกว้างขึ้นได้ด้วย แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นกับระดับความกว้างขวางและความเข้มแข็งของเครือข่ายด้วย หากเครือข่ายมีความกว้างขวาง ประกอบไปด้วยคนหลากหลายกลุ่มของสังคม ก็ยิ่งเพิ่มโอกาสที่สังคมจะรับรู้ประเด็นที่เครือข่ายเคลื่อนไหวมากขึ้น

จากการที่โครงการสวนผักคนเมืองนั้นได้มีการสร้างเครือข่ายเพื่อระดมความร่วมมือจากกลุ่มต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อผนึกกำลังในการร่วมกันรณรงค์ส่งเสริมแนวคิดเกษตรในเมืองตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการสวนผักคนเมือง ทั้งนี้ในการดำเนินงานของโครงการสวนผักคนเมืองนั้นได้มีการดำเนินงานในลักษณะของเครือข่าย โดยมีความร่วมมือจากเครือข่ายต่างๆในการทำงานร่วมกัน ดังนั้นแล้วในการศึกษาคั้งนี้ ผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายมาช่วยในการทำความเข้าใจและวิเคราะห์รูปแบบความร่วมมือของเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง ซึ่งจะสามารถช่วยในการพัฒนาความร่วมมือของเครือข่ายร่วมกันมากยิ่งขึ้นเพื่อขับเคลื่อนประเด็นรณรงค์ที่ทางโครงการได้วางเป้าหมายเอาไว้ให้สำเร็จ

2.3.2 แนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายการสื่อสาร

การรวมกลุ่มของโครงการสวนผักคนเมืองในการดำเนินงานและขับเคลื่อนร่วมกันจนเกิดเป็นเครือข่ายนั้น ย่อมมีเครื่องมือที่สำคัญในการเชื่อมโยงการทำงาน นั่นก็คือ การสื่อสารระหว่างกัน ดังนั้นแล้วในการวิเคราะห์เครือข่ายต่างๆตลอดจนการวิเคราะห์เครือข่ายการสื่อสารจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เพราะการสื่อสารถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญที่แทรกอยู่ในทุกกระบวนการของเครือข่าย

Everett Rogers (1981) ได้อธิบายเรื่องเครือข่ายว่าเครือข่ายการสื่อสาร (Communication Network) เกิดจากการติดต่อสื่อสารระหว่างกันจนเกิดเป็นรูปแบบ (Pattern) ขึ้นมา ซึ่งประกอบไปด้วยสมาชิกที่อยู่ในเครือข่าย โดยมีลักษณะการเชื่อมโยงหรือมีความเกี่ยวพันโดยรูปแบบการถ่ายทอดข่าวสารนั่นเอง

พัชนี เขยจรรยา และคณะ (2541,น.43) อธิบายความหมายของเครือข่ายการสื่อสารว่า คือ ระบบการแพร่กระจายข้อมูลในบรรดาสมาชิกกลุ่ม จึงมีลักษณะต่างจากช่องทางการสื่อสารซึ่งเป็นเพียงตัวกลางการสื่อสารระหว่างผู้สื่อสาร

ดังนั้นเครือข่ายการสื่อสารที่เกิดจากการติดต่อสื่อสารระหว่างกันจนเป็นรูปแบบขึ้นมา จึงสามารถนำมาวิเคราะห์เครือข่ายการสื่อสารเพื่อให้เห็นความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง ซึ่งมีการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารและมีการเชื่อมโยงเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน

ประเภทของเครือข่ายการสื่อสาร

พัชนี เขยจรรยา และคณะ (2541,น.43) ได้มีการจำแนกประเภทของเครือข่ายการสื่อสารออกเป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ

1.เครือข่ายการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ (Informal network) หรือเครือข่ายการสื่อสารที่เกิดขึ้นเอง (Emergent Communication Network) เกิดขึ้นจากการสื่อสารระหว่างบุคคล

ซึ่งไม่มีใครได้รับมอบหมาย หรือบังคับให้ใช้การติดต่อผ่านช่องทางใดช่องทางหนึ่งอย่างตั้งใจ ตรงกันข้ามเครือข่ายเหล่านี้เกิดขึ้นเมื่อสมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นอย่างอิสระในอัตราความถี่ และความเข้มข้นของการสื่อสารที่ต่างกัน จากการศึกษาพบว่า เมื่อเวลาผ่านไปเครือข่ายที่เกิดขึ้นนี้จะค่อยๆ กลายเป็นแหล่งข้อมูลที่ไม่เป็นระเบียบ (Unstructured)

2. เครือข่ายการสื่อสารแบบเป็นทางการ (Formal Network) หรือเครือข่ายการสื่อสารที่ถูกกำหนดไว้ (Prescribed Communication Network) เป็นประเภทของการสื่อสารระหว่างบุคคล ซึ่งเกิดปฏิสัมพันธ์ในเครือข่ายที่ได้มีการวางแผนอย่างแน่นอน ดังนั้น เครือข่ายเหล่านี้มีโครงสร้างที่มีแบบแผน บทบาทและสถานภาพของสมาชิกจึงเป็นสิ่งที่ควรพิจารณาอย่างมาก ชีวิตในสังคมส่วนใหญ่ทุกวันนี้ต้องการวางรูปแบบเครือข่ายการสื่อสารแทบทั้งสิ้น

รูปแบบการสื่อสารของเครือข่าย

Harold J. Leavitt (อ้างถึงใน วินิจ เกตุขำ, 2522, น.16) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบของการสื่อสาร พบว่า การสื่อสารแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. การสื่อสารแบบมีศูนย์กลาง (Central communication)

เป็นการสื่อสารที่มีบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นศูนย์กลาง โดยที่สมาชิกทุกคนไม่มีการติดต่อกันโดยตรง แต่สามารถติดต่อผ่านตัวกลางได้ ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

(1) เครือข่ายการสื่อสารแบบวงล้อ (The wheel network)

มีลักษณะเป็นเครือข่ายการสื่อสารที่สมาชิกศูนย์กลางจะเป็นผู้รับข่าวสารจากสมาชิกคนใดคนหนึ่ง แล้วส่งต่อไปยังสมาชิกคนอื่นๆ ซึ่งบุคคลที่อยู่ตรงกลางจะเป็นผู้มีอำนาจอย่างแท้จริงในการตัดสินใจแก้ไขปัญหา และส่งผลข้อมูลกลับไปยังสมาชิก

(2) เครือข่ายการสื่อสารแบบลูกโซ่ (The chain network)

มีลักษณะเป็นเครือข่ายการสื่อสารที่สมาชิกแต่ละคนจะต้องติดต่อไปยังสมาชิกคนอื่นที่อยู่ถัดไปเท่านั้น สมาชิกที่อยู่ในเครือข่ายจะส่งข่าวสารไปยังสมาชิกคนอื่นๆ โดยผ่านคนกลางเท่านั้นไม่สามารถติดต่อกันได้โดยตรง เนื่องจากมีข้อจำกัดในแง่การประสานงานและติดต่อระหว่างสมาชิกในกลุ่ม บางครั้งก็เป็นความยากลำบากที่กลุ่มจะทำงานให้สำเร็จได้ตามที่ต้องการ

(3) เครือข่ายการสื่อสารแบบตัววาย (The Y network)

มีลักษณะเป็นเครือข่ายการสื่อสารที่มีสมาชิกอยู่ตรงกลางเพียงสองคน จะทำหน้าที่ประสานงานและส่งข้อมูลที่รับจากสมาชิกคนอื่นๆ ที่อยู่รอบนอก การสื่อสารแบบนี้มีความ

เหมาะสมกว่าแบบลูกโซ่ในแง่ที่ทำงานให้สำเร็จได้ดีกว่า เพราะข้อมูลสามารถผ่านทิศทางต่างๆ ได้มากกว่า รูปแบบการสื่อสารแบบตัววยนี้ มักจะเกิดขึ้นในกลุ่มที่มีสมาชิกเพียงหนึ่งหรือสองคนเท่านั้น ที่เต็มใจรับงานและรับผิดชอบต่อผลสำเร็จของงาน

โดยรูปแบบเครือข่ายการสื่อสารแบบนี้ สมาชิกที่อยู่ศูนย์กลางเป็นผู้บังคับบัญชา ทำให้ความสำเร็จของงานจะอยู่ที่ผลิตภัณฑ์ (Product) มากกว่าประสิทธิภาพหรือกระบวนการ (Process) โดยที่สมาชิกในเครือข่ายที่อยู่บริเวณรอบนอกมีหน้าที่ทำตามคำสั่ง โดยไม่มีโอกาสได้ตรวจสอบหรือย้อนถาม

2.การสื่อสารแบบกระจายอำนาจ (Decentralized communication)

เป็นการสื่อสารที่สมาชิกในกลุ่มติดต่อกันโดยอิสระ ไม่มีใครตัดสินใจคนเดียว แต่ร่วมกันคิดร่วมกันแก้ไขปัญหา เป็นวิธีที่ใช้ได้ตรงกับกระบวนการกลุ่ม เพราะทุกคนมีปฏิสัมพันธ์กัน (Interaction) ผลที่ออกมาจะได้ทั้งผลผลิต (Product) และกระบวนการ (Process) ของกลุ่ม การสื่อสารแบบกระจายอำนาจแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

(1) เครือข่ายการสื่อสารแบบวงกลม (The circle network)

มีลักษณะเป็นเครือข่ายการสื่อสารที่สมาชิกในกลุ่มทุกคนมีสถานะเท่าเทียมกัน สามารถติดต่อกับสมาชิกที่อยู่ถัดจากตนได้ทั้งสองข้าง ในการแก้ปัญหาช่องทางของเครือข่ายการสื่อสารแบบนี้ สมาชิกทุกคนจะทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการตัดสินใจ แต่จะหาคนรับผิดชอบไม่ได้เพราะไม่มีศูนย์กลางของกลุ่ม

(2) เครือข่ายการสื่อสารแบบทุกช่องทาง (The all channel network)

มีลักษณะเป็นเครือข่ายการสื่อสารที่สมบูรณ์ที่สุด ซึ่งสมาชิกทุกคนสามารถติดต่อกับสมาชิกทุกคนในเครือข่ายได้โดยตรง ไม่ต้องผ่านตัวกลางหรือสมาชิกคนอื่นๆ ทั้งในการรับและส่งข่าวสาร จัดว่าเป็นการสื่อสารที่เปิดโอกาสให้สมาชิกมีความสัมพันธ์ต่อกันและเกิดปฏิกริยาย้อนกลับ (Feedback) สูงสุด

Shaw (อ้างถึงใน ยุบล เบ็ญจรงค์กิจและคณะ, 2534, น.84) ได้สรุปผลการวิจัยในเรื่องของเครือข่ายการสื่อสาร ไว้ดังนี้

(1) เครือข่ายแบบรวมอำนาจสู่ส่วนกลาง จะก่อให้เกิดผู้นำเพียงคนเดียว และเกิดขึ้นได้ง่ายกว่าแบบกระจายอำนาจ เพราะคนกลางในโครงสร้างจะได้รับข่าวสารเกี่ยวกับปัญหา มากกว่าสมาชิกคนอื่นๆ ทำให้เขาเป็นผู้ควบคุมความสำเร็จในการทำงานของกลุ่ม เพราะเขาอยู่ในตำแหน่งตัวเชื่อมการสื่อสารที่สำคัญ

(2) โครงสร้างการสื่อสารแบบกระจายอำนาจ มีประสิทธิภาพมากกว่าในการแก้ปัญหาที่สลับซับซ้อน แต่โครงสร้างการสื่อสารแบบรวมอำนาจ มีประสิทธิภาพมากกว่าในการแก้ไขปัญหาต่างๆในการทำงาน เนื่องจากใช้ข้อมูลข่าวสารจำนวนน้อย ในงานที่ต้องการข้อมูลเพียงประการเดียว เครือข่ายแบบรวมอำนาจจะทำงานโดยก่อให้เกิดข้อผิดพลาดน้อย และสำเร็จกว่าแบบขยายอำนาจ เพราะการติดต่อสื่อสารแบบนี้ เป็นการติดต่อทางเดียวที่ถูกครอบงำโดยผู้นำเพียงคนเดียว ความเป็นระเบียบถูกกำหนดขึ้นเพื่อไม่ให้มีข่าวสารมาก ส่วนการติดต่อสื่อสารแบบวงกลมสมาชิกของกลุ่มจะติดต่อกับบุคคลสองคนได้ จึงต้องใช้เวลามากกว่า แต่ในงานที่ต้องใช้ข้อมูลร่วมกันและต้องมีการปฏิบัติด้วยนั้น โครงสร้างการสื่อสารแบบกระจายอำนาจจะทำงานได้รวดเร็วและมีข้อผิดพลาดน้อยกว่าแบบรวมอำนาจ

(3) สภาวะข่าวสารท่วมท้นจะเกิดขึ้นในเครือข่ายการสื่อสารแบบรวมอำนาจ เพราะข่าวสารและการตัดสินใจจะไปรวมอยู่ที่จุดศูนย์กลางของเครือข่าย ทำให้ผู้นำของโครงสร้างการสื่อสารแบบนั้นอยู่ในสภาวะข่าวสารท่วมท้นได้ ส่วนเครือข่ายการสื่อสารแบบกระจายอำนาจนั้น ทุกคนต้องใช้ข้อมูลร่วมกันต้องเป็นผู้ตัดสินใจ และเป็นผู้นำ ดังนั้นจึงยากที่จะเกิดสภาวะข่าวสารท่วมท้น

การวิเคราะห์เครือข่ายการสื่อสาร

ปาริชาติ สถาปิตานนท์ (อ้างถึงใน ชโนทัย บุญพัก, 2550, น.14) ได้ศึกษาแนวคิดเรื่อง “การวิเคราะห์เครือข่ายการสื่อสาร” (Communication network analysis) ในทางปฏิบัติ การทำความเข้าใจภาพรวมของการสื่อสารและเครือข่าย ประกอบด้วยการศึกษาใน 5 ประเด็นย่อย ได้แก่ 1. การค้นหากลุ่มบุคคลในเครือข่าย 2. การระบุบทบาทเชิงการสื่อสารของบุคคลต่างๆในเครือข่าย 3. การวาดเส้นทางการสื่อสารในเครือข่าย 4. การวิเคราะห์ประเด็นที่สื่อสารในเครือข่าย และ 5. การกำหนดดัชนีในการบ่งบอกศักยภาพเชิงการสื่อสารของเครือข่าย อันนำไปสู่การรับรู้ภาพรวมของ “เครือข่าย” ซึ่งสะท้อนโครงสร้างการสื่อสารอย่างไม่เป็นทางการในสังคม

1. การค้นหากลุ่มบุคคลในเครือข่าย

การค้นหากลุ่มบุคคลต่างๆในเครือข่ายเป็นข้อมูลเบื้องต้นที่ช่วยในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับ “ภาพร่าง” ของเครือข่าย โดยในการค้นหากลุ่มบุคคลในเครือข่าย นักวิชาการด้านการสื่อสารให้ความสนใจกับการค้นหาจุดต่างๆที่เชื่อมต่อกันในเครือข่าย (nodes) ตัวต่อระหว่างจุดต่างๆ (hubs) กลุ่มย่อยต่างๆ (cliques/subgroups) ขนาดของเครือข่าย (size) และกฎเกณฑ์ต่างๆ (rules) ของสมาชิกในเครือข่าย โดยมีคำถามหลัก คือ เครือข่ายมีขนาดเท่าใด ประกอบด้วยใครบ้าง หรือกลุ่มบุคคลใดบ้าง

1.1 จุดต่างๆที่เชื่อมต่อกันในเครือข่าย (Nodes)

คำว่า nodes หรือ “จุดต่างๆที่เชื่อมต่อกันในเครือข่าย” มักปรากฏคู่กับคำว่า “เส้นทางการติดต่อ” (line) โดยหากเปรียบเทียบระบบอินเทอร์เน็ตเป็นเครือข่ายหนึ่ง node หรือจุดต่างๆที่เชื่อมต่อกันในเครือข่าย ได้แก่ เครื่องคอมพิวเตอร์ที่มีการเชื่อมต่อกับระบบอินเทอร์เน็ต ไม่ว่าจะเป็นการเชื่อมต่อผ่านสายโทรศัพท์ สายLAN หรือจะเป็นการเชื่อมต่อด้วยระบบ wireless ซึ่งทำหน้าที่เป็นเส้นทางการเชื่อมต่อนั้นเอง เราจะไม่ถือว่าเครื่องคอมพิวเตอร์ใช้งานอิสระที่ไม่เชื่อมต่อกับระบบอินเทอร์เน็ตเป็น node

1.2 ตัวต่อระหว่างจุดต่างๆ (Hubs)

หากเปรียบเทียบระบบเส้นทางการคมนาคมด้วยรถไฟ BTS เป็นเครือข่ายหนึ่ง เราอาจกล่าวได้ว่า สถานีรถไฟทุกสถานีมีสถานภาพเป็นจุดต่างๆที่เชื่อมต่อกันในเครือข่าย (node) โดยในกรณีนี้ สถานีรถไฟสยามจะมีคุณสมบัติพิเศษกว่าสถานีอื่นๆที่เป็นเพียงแค่นodeเท่านั้น แต่สถานีรถไฟสยามจะมีสถานภาพเป็นตัวต่อ (hub) หรือชุมทางระหว่างเส้นทางหมอชิต-อ่อนนุช และสถานีตากสิน-สนามกีฬา โดยผู้โดยสารที่เดินทางมาจากหมอชิตที่ต้องการจะไปตากสิน สามารถเปลี่ยนรถไฟที่สถานีสยาม ดังนั้น เราอาจกล่าวได้ว่า ตัวต่อระหว่างจุดต่างๆ (hubs)หรือชุมทางก็คือจุดที่มีศักยภาพในการเชื่อมต่อในเชิงการกระจายข้อมูลข่าวสารไปยังจุดอื่นๆอีกหลายๆจุดนั่นเอง

1.3 กลุ่มย่อยต่างๆในเครือข่าย (Cliques/Subgroups)

ในระบบสังคมหนึ่งๆอาจมีความเป็นไปได้ไม่น้อยมากที่บุคคลจะแยกตัวเป็นอิสระ โดยไม่มีการติดต่อสื่อสาร หรือพบปะกับบุคคลอื่น แต่ในทางปฏิบัติบุคคลมักมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆในลักษณะเป็นกลุ่มย่อยต่างๆโดยนักวิชาการด้านการสื่อสารเรียกกลุ่มย่อยที่สมาชิกในกลุ่มทุกคนมีการติดต่อสื่อสารแบบถึงกันหมดว่า Clique ในขณะที่เรียกกลุ่มย่อยที่สมาชิกบางคนอาจทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการติดต่อสื่อสารกันในกลุ่มว่า Subgroup

1.4 ขนาดของเครือข่าย (Size)

การที่แนวคิดเครือข่ายเน้นการศึกษาสัมพันธภาพของบุคคลในเครือข่าย นำไปสู่การที่แนวคิดเรื่องขนาดของเครือข่ายเน้นหนักไปที่จำนวนเส้นทางการติดต่อของสมาชิกในเครือข่าย แทนความสนใจเกี่ยวกับจำนวนของสมาชิกในเครือข่าย โดยข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนเส้นทางการติดต่อของสมาชิกหรือขนาด (Size)ของเครือข่ายดังกล่าว จะช่วยสะท้อนให้เห็นถึงสัมพันธภาพของสมาชิกในเครือข่าย โดยเฉพาะในด้านความสนิทสนมกันระหว่างสมาชิกต่างๆในเครือข่าย

1.5 กฎเกณฑ์ (Rules)

ในขณะที่การทำความเข้าใจกับกฎหมาย หรือ กฎระเบียบ เป็นเสมือนแนวปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันของสมาชิกในสังคม เป็นหัวข้อสำคัญในการศึกษาเกี่ยวกับระบบสังคม ในทางเดียวกัน การทำความเข้าใจกับกฎเกณฑ์ต่างๆในเครือข่าย (rules) อาทิ ข้อกำหนดที่สมาชิกในเครือข่ายได้ยึดถือปฏิบัติร่วมกัน ก็เป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับการศึกษาด้านการสื่อสารและเครือข่าย ซึ่งกฎเกณฑ์ต่างๆเหล่านี้ อาจมีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร หรือเป็นเพียงธรรมเนียมปฏิบัติที่รับรู้กันในหมู่สมาชิก โดยกฎเกณฑ์ที่สำคัญในด้านการสื่อสารและเครือข่าย ได้แก่ วิธีการสื่อสารของสมาชิกทั้งหลายในการสื่อสาร ความถี่ในการสื่อสาร ระยะเวลาในการสื่อสาร สถานที่ในการสื่อสาร ลักษณะของบุคคลที่มีอำนาจ หรือมีสิทธิในการริเริ่มดำเนินการสื่อสารประเด็นต่างๆ เป็นต้น

2. การระบุบทบาทเชิงการสื่อสารของบุคคลต่างๆในเครือข่าย

2.1 บทบาทเบื้องต้นของบุคคลในเครือข่าย ประกอบไปด้วยบุคคล 3 กลุ่มได้แก่

(1) แกนนำเครือข่าย มักได้แก่ บุคคลที่สมาชิกเครือข่ายศรัทธา เชื่อถือ ยกย่อง โดยอาจประกอบด้วยแกนนำเครือข่ายอย่างเป็นทางการ ซึ่งมีการประกาศให้รับรู้โดยทั่วกัน และแกนนำเครือข่ายอย่างไม่เป็นทางการ ซึ่งบุคคลที่สมาชิกเครือข่ายมักจะขอความคิดเห็นในวาระต่างๆ โดยแกนนำเครือข่ายมีบทบาทสำคัญในด้านต่างๆ อาทิ เป็นส่วนหนึ่งของการริเริ่มเครือข่าย เป็นบุคคลที่มีบทบาทในการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมต่างๆของเครือข่าย ทั้งในด้านการกระจายข้อมูลข่าวสารสู่สมาชิก การริเริ่มตั้งประเด็นต่างๆการจัดกระบวนการต่างๆในการระดมสมอง หรือรับฟังความคิดเห็นจากสมาชิก การแสวงหาแนวทางในการผลักดันให้เกิดกระบวนการตัดสินใจของเครือข่ายในเรื่องต่างๆ

(2) สมาชิกเครือข่าย ได้แก่ บุคคลที่เป็นส่วนหนึ่งของเครือข่าย ทั้งในด้านการกระทำกิจกรรมต่างๆการร่วมเสนอความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่างๆ ตลอดจนร่วมรับผิดชอบกับผลต่างๆที่เกิดขึ้นภายหลังการตัดสินใจ โดยการที่บุคคลก้าวเข้ามาเป็นสมาชิกของเครือข่ายหนึ่งๆ มิได้หมายความว่า บุคคลไม่สามารถเป็นสมาชิกของเครือข่ายอื่นได้ แต่ในทางปฏิบัติ บุคคลหนึ่งๆสามารถเป็นสมาชิกได้หลายเครือข่าย ขึ้นอยู่กับความสนใจ การแบ่งบทบาท หน้าที่ เวลา ตลอดจนความรู้สึกไว้นือเชื่อใจของสมาชิกอื่นๆในเครือข่าย

(3) พันธมิตร ได้แก่ บุคคลที่ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของเครือข่าย แต่มีส่วนช่วยสนับสนุนเครือข่ายในเรื่องต่างๆ อาทิ การแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็น การอำนวยความสะดวกในการติดต่อประสานงาน การให้การสนับสนุนด้านนโยบาย กิจกรรม บุคลากร ตลอดจนงบประมาณต่างๆ เป็นต้น

2.2 บทบาทของกลุ่มบุคคลที่เป็นตัวต่อต่างๆ (Hubs) ในเครือข่าย

(1) ล่าม (Liaison) ได้แก่ คนที่มีได้สังกัดอยู่ในกลุ่มย่อยกลุ่มใดในเครือข่าย แต่ทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมกับกลุ่มต่างๆหรือบุคคลต่างๆที่ไม่ได้มีการติดต่อสื่อสารกันเข้าด้วยกัน ทั้งในเชิงการส่งต่อข้อมูลและการรับข้อมูลเพื่อมากระจายต่อในเครือข่าย

(2) สะพาน (Bridge) คือ คนที่เป็นสมาชิกกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งในเครือข่าย และมีบทบาทในการเป็นตัวเชื่อมกับสมาชิกกลุ่มอื่นๆในเครือข่าย และทำหน้าที่ประสานงานกับบุคคลในกลุ่มอื่นๆ

(3) ดาวเด่น (Star) คือ คนที่เป็นตัวเชื่อมกับคนอื่นๆในกลุ่มต่างๆของเครือข่ายเป็นจำนวนมาก ทั้งบุคคลที่อยู่ในกลุ่มของตน และบุคคลที่เป็นสมาชิกของกลุ่มอื่นในเครือข่าย โดยทำหน้าที่ในการส่งต่อข้อมูลและการรับข้อมูลเพื่อมากระจายต่อในเครือข่าย

บทบาทอื่นๆของบุคคลในเครือข่าย

(1) ผู้ปลีกวิเวก (Isolate role) คือ บุคคลที่เป็นสมาชิกของเครือข่าย แต่มักเก็บตัวไม่ค่อยสูงส่ง หรือติดต่อกับสมาชิกคนอื่นๆในเครือข่าย

(2) คนขอบข่าย (Boundary spanning) ได้แก่ บุคคลที่เชื่อมต่อระหว่างเครือข่ายตน กับสังคมภายนอก อันทำให้เกิดการหมุนเวียนหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลภายในเครือข่ายกับข้อมูลอื่นๆในสภาวะแวดล้อม

(3) คนควบคุมข้อมูล (Gatekeeper) ได้แก่ บุคคลที่มีบทบาทในการควบคุมการกระจายข้อมูล หรือการหมุนเวียนข้อมูลระหว่างสมาชิกต่างๆในเครือข่าย หรือระหว่างแกนนำกับสมาชิกเครือข่าย ตลอดจนระหว่างคนขอบข่ายกับสมาชิกคนอื่นๆในเครือข่าย

ในทางปฏิบัติ เราอาจพบว่า คนที่ทำหน้าที่ควบคุมข้อมูล อาจเป็นบุคคลเดียวกับบุคคลที่เป็นล่าม สะพาน หรือดาวเด่น ทั้งนี้เนื่องจากการตัดสินใจว่า ใครเป็นคนควบคุมข้อมูล มักกระทำบนพื้นฐานของการพิจารณาว่าใครเป็นผู้มีข้อมูลอยู่ในมือ และมีอำนาจในการตัดสินใจแพร่กระจายข้อมูลไปยังบุคคลอื่น ในขณะที่บุคคลที่มีบทบาทเป็นตัวต่อ ไม่ว่าจะเป็นล่าม สะพาน หรือดาวเด่น มักพิจารณาบนฐานความคิดของปริมาณเส้นทาง (line) ในการติดต่อและแพร่กระจายข้อมูลสู่บุคคลอื่นๆในกลุ่มและในเครือข่าย

นอกจากนั้น เรายังอาจพบว่า บุคคลที่เป็นแกนนำเครือข่าย อาจเป็นคนเดียวกับบุคคลที่เป็นล่าม สะพาน หรือดาวเด่นอีกด้วย ทั้งนี้เนื่องจากพิจารณาความเป็นแกนนำเครือข่ายมักพิจารณาด้วยเกณฑ์ของการที่บุคคลอื่นๆในเครือข่ายให้ความเคารพ ยกย่อง และมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของสมาชิก ในขณะที่บุคคลซึ่งเป็นล่าม สะพาน หรือ ดาวเด่น พิจารณาโดยอิงเส้นทางในการติดต่อและแพร่กระจายข้อมูลสู่บุคคลอื่นๆนั่นเอง

3. การวัดเส้นทางการสื่อสารในเครือข่าย

การวัดเส้นทางการสื่อสารในเครือข่ายเกี่ยวข้องกับการกำหนดทิศทางในการสื่อสารเชิงอำนาจระหว่างบุคคลหนึ่งกับบุคคลอื่นๆ ทิศทางในการไหลเวียนข้อมูลข่าวสารในเครือข่ายขนาดเล็ก และทิศทางในการแพร่กระจายข่าวสารในเครือข่ายขนาดใหญ่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ทิศทางในการสื่อสาร (Direction)

ทิศทางในการสื่อสาร ได้แก่ เส้นทางการส่งต่อข้อมูลข่าวสารจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่งในเครือข่าย โดยเฉพาะการค้นหาในประเด็นต่างๆ ดังนี้

(1) ทิศทางการสื่อสารเป็นไปในลักษณะทางเดียว (One-way communication) หรือเป็นไปในลักษณะสองทาง (two-way communication)

(2) ทิศทางในการสื่อสารเป็นไปในลักษณะการสื่อสารจากบุคคลที่มีอำนาจหรือสถานภาพสูงกว่า ไปสู่บุคคลที่มีอำนาจหรือสถานภาพต่ำกว่า ที่เรียกว่าการสื่อสารในแนวตั้ง (vertical communication) หรือเป็นไปในลักษณะการสื่อสารจากบุคคลที่ในระดับเดียวกัน ที่เรียกกันว่าการสื่อสารในแนวระนาบ (horizontal communication)

3.2 ทิศทางการไหลเวียนของข้อมูลในเครือข่ายขนาดเล็ก (information flow)

การไหลเวียนของข้อมูล (Flow) ได้แก่ การที่เรื่องราวหนึ่งถูกส่งต่อจากบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลอื่นๆ ในเครือข่าย โดยเครือข่ายขนาดเล็ก มักให้ความสนใจกับการแพร่กระจายข้อมูลในเครือข่ายว่ามีลักษณะแบบใด อาทิ แบบวงกลม แบบซี่ล้อ แบบโซ่ หรือแบบทุกทิศทาง (All-channel)

3.3 ลักษณะการแพร่กระจาย (Information diffusion)

การแพร่กระจายของข้อมูล ได้แก่ การที่ข้อมูลข่าวสารหนึ่งได้รับการบอกเล่าจากบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลอื่นๆ ในระบบ โดยการวิเคราะห์การแพร่กระจายของข้อมูล นิยมศึกษาในประเด็นต่างๆ อาทิ ใครเชื่อมต่อกับใคร ข้อมูลข่าวสารไหลเวียนจากใครไปถึงใครกันบ้าง หรือจากกลุ่มใดไปยังกลุ่มใดกันบ้าง ข้อมูลข่าวสารไหลเวียนผ่านช่องทางอะไรกันบ้าง แต่ละช่องทางมีระดับความเป็นทางการเพียงใด เรื่องราวที่แตกต่างกันจะมีการไหลเวียนหรือกระจายผ่านกลุ่มสมาชิกในเครือข่ายแตกต่างกันหรือไม่ และแบบแผนการกระจายของข้อมูลอยู่ในลักษณะใด อาทิ การแพร่กระจายอยู่ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือเครือข่ายใดเครือข่ายหนึ่ง หรือ การแพร่กระจายจากจุดหนึ่งออกไปสู่จุดอื่นๆ

4. การวิเคราะห์ประเด็นที่สื่อสารในเครือข่าย

John Arquilla & David Ronfeldt นักวิจัยจาก National Defense Research Institute ซึ่งเป็น ผู้เขียนหนังสือ Networks and Netwars (2001) พบว่า “เครือข่ายประกอบสร้างขึ้นผ่านเรื่องเล่า หรือเรื่องราวต่างๆ ซึ่งบอกเล่าโดยผู้คน” โดยเรื่องราวต่างๆ เหล่านี้ทำหน้าที่สะท้อน

ให้เห็นอัตลักษณ์ (identity) และความรู้สึกเป็นเจ้าของ (belonging) โดยอาจเป็นเรื่องราวที่ทำให้เกิดความรู้สึกร่วมว่าพวกเราเป็นใคร เรามารวมตัวกันทำไม และเครือข่ายเราแตกต่างจากคนอื่น ๆ อย่างไร นอกจากนี้เรื่องราวยังทำหน้าที่บอกเล่าถึงความรู้สึกเกี่ยวกับมูลเหตุในการก่อกำเนิดของเครือข่าย วัตถุประสงค์ และภารกิจของเครือข่าย ตลอดจนเป้าหมายวิธีการหรือจุดยืนเชิงวัฒนธรรม

นอกจากประเด็นดังกล่าวแล้ว Johnson J.D.(1992) ยังเน้นว่าการวิเคราะห์ประเด็นที่สื่อสารในเครือข่าย ยังสามารถวิเคราะห์ในเชิงคุณลักษณะของเนื้อหา ทั้งในส่วนของเนื้อหาที่ปรากฏ และสิ่งที่อยู่เบื้องหลังการนำเสนอเนื้อหาดังกล่าว เช่น วิธีการถ่ายทอดเนื้อหา การคัดเลือกเนื้อหา เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าในการศึกษาลักษณะการสื่อสารของเครือข่ายนั้นจะช่วยสำรวจทิศทาง การไหลเวียนและการประสานงานของสมาชิกเครือข่ายในการดำเนินงานร่วมกันของโครงการสวนผักคนเมือง โดยจะเห็นถึงบทบาทของสมาชิกในเครือข่ายที่มีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันไป เนื่องจากแต่ละที่ก็ต่างมีศักยภาพ ความรู้ ความเชี่ยวชาญและความสามารถในการทำงานร่วมกับเครือข่ายที่แตกต่างกัน นอกจากนี้แล้วยังช่วยให้มองเห็นถึงประสิทธิภาพในการดำเนินงานของทางโครงการในการทำงานในลักษณะของเครือข่าย ที่มีการประสานความร่วมมือในด้านต่างๆร่วมกัน โดยมีการสื่อสารเป็นส่วนสำคัญในการเชื่อมโยงระหว่างกัน เพื่อให้เข้าใจถึงกระบวนการรณรงค์หรือการทำงานของโครงการรณรงค์ที่มีการทำงานเป็นลักษณะเครือข่าย ตลอดจนได้ทราบถึงลักษณะในการสื่อสารของสมาชิกในเครือข่าย เพื่อที่จะสามารถพัฒนาความร่วมมือในการร่วมกันรณรงค์ตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่ได้วางเอาไว้

2.4 แนวคิดเกี่ยวกับการสื่อสารเพื่อการพัฒนา

ในการศึกษาเรื่อง “เครือข่าย กลยุทธ์การสื่อสารและขั้นตอนการรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง” ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนาประกอบ เพื่อให้เกิดความเข้าใจถึงความหมายของการรณรงค์ของทางโครงการสวนผักคนเมือง ซึ่งมีรูปแบบของการรณรงค์ในเชิงของการพัฒนา

เกศินี จุฑาวิจิตร (2548,น.24)กล่าวว่า การสื่อสารเพื่อการพัฒนา คือ การที่ประชาชนต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการสื่อสารทุกขั้นตอน โดยมีใช่เป็นเพียงแต่ผู้รับสารเท่านั้น

ณรงค์ สมพงษ์ (2543,น.17) กล่าวว่า การสื่อสารและการพัฒนามีส่วนเกี่ยวเนื่องกันและกัน หรือการพัฒนาด้านการสื่อสารและการพัฒนาสังคมต่างมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน

กาญจนา แก้วเทพ (2548, น.18-20) ได้แบ่งแนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนาขึ้น ออกเป็น 3 ยุคใหญ่

ยุคแรก (ช่วงทศวรรษ 1950) ทฤษฎีการพัฒนาเปิดตัวมาด้วยกระบวนทัศน์การทำสังคมให้ทันสมัย (Modernistic paradigm) อันได้แก่การเปลี่ยนชนบทให้เป็นเมือง (urbanization) การเปลี่ยนเกษตรให้เป็นอุตสาหกรรม (industrialization) โดยใช้ “กลยุทธ์แบบเข้าแทนที่” แบบกวาดล้างสิ่งเก่าๆที่สังคมด้อยพัฒนามีอยู่ให้หมดไป และแทนที่ด้วยสิ่งใหม่ๆ (Substitution) ในการนี้ “หน่วยงานรัฐ” จะเป็นตัวนำการเปลี่ยนแปลง ทฤษฎีนี้เรียกว่า “กระบวนทัศน์กระแสหลัก”

ส่วนทฤษฎีด้านการสื่อสารนั้น จะสอดคล้องกับการพัฒนาแบบจากบนลงล่าง (top-down) คือเป็นการสื่อสารแนวตั้ง (vertical communication) เป็นระบบการสื่อสารที่รวมศูนย์ (centralization) ที่เห็นได้ชัดคือ สื่อกระจายเสียง รูปแบบของการสื่อสารจะมีลักษณะเป็นทางเดียว (one-way communication) ที่ถูกนำมาใช้โดยมีเป้าหมายเรื่องการโน้มน้าวชักชวนที่มาจากกระบวนทัศน์ที่เรียกว่าแบบจำลองเชิงการถ่ายทอด (Transmission model)

เมื่อผสมผสานกรอบแนวคิดการพัฒนาและการสื่อสารเข้าด้วยกัน โฉมหน้าของการสื่อสารเพื่อการพัฒนาจึงมุ่งเน้นการใช้สื่อสมัยใหม่ (อันได้แก่ สื่อมวลชน) มาช่วยทำให้สังคมไทยทันสมัยและเนื่องจากความเชื่อในพลังอำนาจของสื่อ (powerful media) จึงมีการมุ่งเน้นศึกษาค้นคว้า “กลยุทธ์การใช้สื่อ” (Media strategy)

ยุคที่สอง (ช่วงทศวรรษที่ 1970) หลังจากการพัฒนาด้วยกระบวนทัศน์ความทันสมัยผ่านพ้นไปได้สองทศวรรษ บรรดาประเทศในลาตินอเมริกาเริ่มสัมผัสกับความเจ็บปวดของผลพวงแห่งการพัฒนา นักวิชาการในประเทศดังกล่าวจึงนำเสนอกระบวนทัศน์ใหม่ที่คัดค้านกระบวนทัศน์เดิมคือ ทฤษฎีการพึ่งพา (Dependency theory) ซึ่งมีใจความหลักว่า การพัฒนาแบบที่ผ่านมาเป็นตัวการสำคัญทำให้ประเทศด้อยพัฒนาต้องไปพึ่งพาขึ้นต่อประเทศที่พัฒนาแล้ว

ยุคที่สาม (ช่วงทศวรรษที่ 1980) หลังจากผลลัพธ์ของการพัฒนาที่ผ่านไปในช่วง 3 ทศวรรษได้แสดงให้เห็นอย่างเด่นชัดว่า สามารถก่อให้เกิดผลดีเพียงเล็กน้อย แต่กลับสร้างผลเสียอย่างไม่คืบค้ำกัน ดังนั้น บรรดาประเทศโลกที่สามรวมทั้งประเทศไทยก็ได้เริ่มนำเสนอแนวคิดใหม่ของการพัฒนาที่มาจากรากฐานของตนเอง (Indigenous theory) แทนที่จะต้องเดินตามคำแนะนำของตะวันตก โดยมุ่งเน้นหลักเรื่องการพัฒนาพึ่งตนเอง (แทนที่จะต้องพึ่งการลงทุนจากต่างประเทศ) เน้นการพัฒนาแบบพอเพียงให้เหมาะสมกับตนเอง และที่สำคัญที่สุดก็คือต้องเป็นการพัฒนาแบบประชาชนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในทุกขั้นตอน

ในส่วนของทฤษฎีการสื่อสารก็มีการพลิกกลับจากเดิมเช่นกัน ที่เรียกว่าการสื่อสารแบบทางเลือก (alternative communication) ซึ่งจะเน้นการสื่อสารในแนวระนาบ (horizontal

communication) อันได้แก่การสื่อสารระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้าน เน้นรูปแบบกระจายอำนาจ และที่สำคัญคือการเปลี่ยนแปลงเป้าหมายของการสื่อสารที่เคยมุ่งเน้นการโน้มน้าวชักชวน มาเป็นการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน (shared meaning) ที่มีรากฐานมาจากแบบจำลองเชิงพิธีกรรม (Ritualistic model)

ดังนั้นลู่ผสมที่เป็นการสื่อสารเพื่อการพัฒนาจึงมีการเปลี่ยนแปลงโฉมหน้าไปจากเดิม เป็น Alternative development communication ที่ให้ความสำคัญสูงสุดกับ “ประชาธิปไตยทางการสื่อสาร” คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสื่อสาร เป็นการสื่อสารที่ถือเอาการตอบสนองความต้องการของชุมชนเป็นหมายหลัก ในเรื่ององค์ประกอบของการสื่อสารนั้น หากยังคงสนใจเรื่อง “ตัวสื่อ” ก็น่าจะเป็น “สื่อผสมผสาน” (mixed media) แต่ที่ควรศึกษาค้นคว้าให้มากขึ้นก็คือ กลยุทธ์เนื้อหาสาร (message strategies)

หน้าที่ของการสื่อสารในการพัฒนาสังคม

การปฏิบัติหน้าที่ของการสื่อสารเพื่อพัฒนาสังคมในขณะที่ประเทศกำลังพัฒนาไปนั้นมีลักษณะดังนี้

1. หน้าที่ในการให้ข่าวสาร (Informative Function)

การสื่อสารเป็นการให้ข่าวสารแก่ประชาชนในลักษณะที่สร้างบรรยากาศแห่งการพัฒนา ด้วยการเสนอข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาแก่ประชาชนให้มากๆ สารข่าวสารที่เสนอ ได้แก่ วิธีของสังคมที่พัฒนา โครงการพัฒนาต่างๆระบบการเมือง สังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมของประเทศตนเองและประเทศที่พัฒนา เป้าหมายและปัญหาของการพัฒนา การเสนอข่าวสารในลักษณะนี้เป็นการกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความสนใจในการพัฒนา

2. หน้าที่ในการชักจูงใจ (Persuasive Function)

การสื่อสารในประเทศที่กำลังพัฒนา มีส่วนในการชักจูงให้ประชาชนเปลี่ยนวิถีชีวิตของตนและเข้าร่วมในโครงการพัฒนาอย่างจริงจังด้วยการแสดงความคิดเห็นสนับสนุนโครงการพัฒนาของรัฐบาลและชี้แนะการตัดสินใจของประชาชน ตลอดจนชี้ให้เห็นถึงประโยชน์ที่ประชาชนและสังคมโดยส่วนรวมจะได้รับจากการพัฒนา

3. หน้าที่ในการให้ความรู้ (Education Function)

การสื่อสารในประเทศที่กำลังพัฒนามีความจำเป็นอย่างยิ่งในการให้ความรู้ต่างๆแก่ประชาชนเพื่อปรับตัวเองให้เข้ากับการพัฒนาสังคมได้ โดยการให้ความรู้แก่ประชาชนทั้งในเรื่องของการอ่านออกเขียนได้ การปรับปรุงการกินอยู่และการประกอบอาชีพ

เงื่อนไขแห่งประสิทธิผลของการสื่อสารเพื่อการพัฒนาสังคม

ปรมะ สตะเวทิน (2527, น. 154-157) ได้กล่าวว่า การพัฒนาย่อมก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งจะต้องทำให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านทัศนคติ ความเชื่อ และพฤติกรรม เป็นการเปลี่ยนแปลงจากวิถีชีวิตเดิมมาเป็นวิถีชีวิตใหม่ซึ่งจำเป็นสำหรับสังคมใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไป การทำให้ประชาชนยอมรับการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของตนได้นั้นเป็นเรื่องที่กระทำได้ยาก นอกเสียจากว่าจะสามารถทำให้ประชาชนเชื่อได้ว่าการเปลี่ยนแปลงนั้นคุ้มค่า โดยการสื่อสารเพื่อการพัฒนาจะประสบผลสำเร็จก็ต่อเมื่อ ปฏิบัติตามเงื่อนไขดังต่อไปนี้

1. มีการวางแผน (A planned dynamic)

เนื่องจากการสื่อสารเพื่อการพัฒนาเป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นจึงจะต้องมีการวางแผนการสื่อสารโดยเฉพาะอย่างยิ่งเนื้อหาของสาร โดยคำนึงถึงสภาพของด้านสังคมและจิตใจของประชาชน ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีต่างๆทางด้านนิเทศศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาขาอื่นๆ เช่นความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารและสาร, การเลือกของผู้รับสาร, การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ, หน้าที่ของผู้นำทางความคิดเห็นและผู้เริ่มต้นในการยอมรับนวัตกรรม (innovators) ฯลฯ ล้วนแล้วแต่เป็นประโยชน์ต่อการวางแผนการสื่อสารเพื่อการพัฒนาทั้งสิ้น

2. เข้ากันได้กับวัฒนธรรม (A fit to the culture)

วัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อทัศนคติ ความเชื่อและพฤติกรรมของคน ดังนั้น การสื่อสารที่เสนอแนะให้คนเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความเชื่อ และพฤติกรรมของคน จึงต้องเป็นการสื่อสารที่มีเนื้อหาสาระไม่ขัดต่อวัฒนธรรมของสังคม กล่าวคือในการแนะนำให้ประชาชนรับสิ่งใหม่ๆเข้ามาใช้ในสังคมนั้นจะต้องอธิบายในลักษณะที่เป็นที่ยอมรับได้ (acceptable) หรือตรงกับความเชื่อของประชาชน

3. การสื่อสารจะต้องให้ถึงประชาชนเป้าหมาย (Delivering the message)

การสื่อสารเพื่อพัฒนานั้นก็เช่นเดียวกับการสื่อสารโดยทั่วไป กล่าวคือจะต้องทำการสื่อสารให้ถึงประชาชนกลุ่มเป้าหมาย ดังนั้นจึงต้องมีการจัดเตรียมเครือข่ายในการสื่อสาร (Communication network) ให้เพียงพอแก่การที่จะเผยแพร่ข่าวสารไปยังประชาชนเป้าหมาย อย่างไรก็ตามเนื่องจากการสื่อสารเพื่อการพัฒนาเป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ดังนั้นประชาชนกลุ่มเป้าหมายของการสื่อสารเพื่อการพัฒนา จึงได้แก่คนที่มีอำนาจในการตัดสินใจ

เพราะประชาชนกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มย่อมมีความแตกต่าง ทั้งในเรื่องความต้องการ ปัญหาสภาพเศรษฐกิจและสังคม เป็นต้น ดังนั้น จึงต้องมีการเตรียมเครือข่ายการสื่อสารให้เพียงพอแก่การจะเผยแพร่ข่าวสารไปยังประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้อย่างทั่วถึงและเหมาะสม

4. การสื่อสารแบบสองทาง (Two-way communication)

ในการพัฒนาสังคมนั้น การอาศัยแต่เพียงการสื่อสารจากฝ่ายรัฐบาลไปยังประชาชนเพียงอย่างเดียวไม่เป็นการเพียงพอ ทั้งนี้เพราะจะทำให้รัฐบาลไม่มีโอกาสได้รับทราบความรู้สึกนึกคิด ความต้องการและปัญหาของประชาชน ดังที่ได้กล่าวแล้วว่า การพัฒนาสังคมต้องอาศัยความร่วมมือของประชาชนในการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและการเข้าร่วมในโครงการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงของประชาชนจะเกิดขึ้นได้โดยราบรื่น และประชาชนเข้าร่วมในโครงการพัฒนาอย่างจริงจัง ก็ต่อเมื่อประชาชนเกิดความรู้สึกด้วยตนเองว่าต้องการ (felt need) การเปลี่ยนแปลง ดังนั้นวิธีการสื่อสารที่ดีที่สุด ก็คือ ฝ่ายรัฐบาลจะต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชนด้วย เพื่อจะได้นำมาใช้ปรับปรุงแผนพัฒนาและวิธีการสื่อสารต่อไป

5. กระจ่างบ่อยๆ ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร และความสนใจของประชาชน (Repetition, credibility, and attention)

หลักข้อหนึ่งของการสื่อสารที่มีประสิทธิผลก็คือ ผู้ส่งสารจะต้องสามารถทำให้สารของตนเด่นกว่าสารอื่นๆ ซึ่งแข่งขันกับการสื่อสารของตน วิธีการอันหนึ่งในการที่จะทำให้การสื่อสารของตนเด่นกว่าการสื่อสารอื่นๆ และได้รับความสนใจจากผู้รับสารก็คือ ผู้ส่งสารจะต้องทำการสื่อสารบ่อยๆ (Repetition) หรือโดยอาศัยสื่อหลายๆ ชนิด (use of multiple channels) เช่น ในการรณรงค์ให้ประชาชนวางแผนครอบครัวอาจจะใช้ทั้งโปสเตอร์, จุลสาร, ภาพยนตร์, สไลด์, การเข้าไปพบปะกับประชาชนถึงบ้าน เป็นต้น อีกวิธีหนึ่งก็คือ ใช้ผู้ส่งสารที่น่าเชื่อถือและดึงดูดความสนใจจากประชาชนเป็นผู้ทำหน้าที่ในการสื่อสารกับประชาชน

6. การสาธิต (Demonstration)

การที่จะทำให้ประชาชนเข้าใจและยอมรับการเปลี่ยนแปลงนั้นจำเป็นที่จะต้องอาศัยการสาธิตให้เห็นได้จริงจัง หรืออาศัยบุคคลที่เปลี่ยนแปลงแล้วเป็นตัวอย่าง เพราะคนเรานั้นมักจะเชื่อสิ่งที่ตนเห็นมากกว่าสิ่งที่ได้ยินได้ฟัง เสมือนกับคำพังเพยของไทยที่ว่า “สิบปากว่าไม่เท่าตาเห็น”

7. การปฏิบัติ (Practice)

การที่คนเราจะสามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความเชื่อและพฤติกรรมของตนได้นั้น คนๆ นั้นจะต้องมีประสบการณ์ที่ดีต่อสิ่งใหม่นั้นเสียก่อน กล่าวคือคนเราจะต้องมีโอกาสได้ทดลองกระทำสิ่งนั้นๆ เสียก่อน และหากกระทำแล้วเกิดผลดี คนจึงจะยอมรับสิ่งนั้นไปปฏิบัติต่อไป

การสื่อสารเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของกระบวนการสังคม ไม่ว่าจะสังคมจะอยู่ในระดับใดของความเจริญ การสื่อสารก็คงปฏิบัติหน้าที่และมีความสำคัญต่อสังคมไม่เปลี่ยนแปลง อย่างไรก็ตามเมื่อประเทศตัดสินใจที่จะพัฒนาประชาชนและสังคม หน้าที่ของการสื่อสารก็จะถูกปรับให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ของประเทศโดยการเน้นในเรื่องของการพัฒนา การสื่อสารในลักษณะนี้ ซึ่งเรียกว่าการ

สื่อสารเพื่อการพัฒนา (Development Communication) มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริม สนับสนุน และขยายงานพัฒนา เพื่อให้ประชาชนและสังคมเปลี่ยนแปลงไปตามแผนพัฒนาของประเทศ

เสถียร เขยประทับ(2533,น.41)ได้สรุปไว้ว่า การสื่อสารและการพัฒนานั้นต่างมีอิทธิพลซึ่งกันและกันโดยได้มีการนำการสื่อสารมาใช้ในการรณรงค์เพื่อพัฒนาประเทศ ซึ่งประเทศที่มีประสบการณ์ในการใช้การสื่อสารเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม จะมีการพูดถึงการ “รณรงค์ (campaign)” หรือ “ระบบ(systems)” มากกว่าการพูดถึง “สื่อ (media)” ที่เป็นเช่นนี้ เพราะประเทศเหล่านี้ตระหนักดีว่า การทุ่มเทกำลังเพื่อพัฒนาประเทศเป็นสิ่งที่ต้องการกระทำต่อเนื่อง และผลที่เกิดขึ้นไม่ได้เกิดจากอิทธิพลของข่าวสารชิ้นใดชิ้นหนึ่งหรือสื่ออย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เกิดจากอิทธิพลของข่าวสารหลายชิ้น หรือสื่อหลายอย่างที่มีความเกี่ยวพัน และต่างสนับสนุนซึ่งกันและกันในการพัฒนา

โดยการรณรงค์เพื่อสร้างความก้าวหน้าให้แก่สังคมต้องใช้ทั้งสื่อระหว่างบุคคลและสื่อมวลชน และถ้าเป็นไปได้ควรพยายามใช้สื่อหลายอย่างเพื่อเข้าถึงประชาชนที่ต้องการพัฒนา ทั้งนี้ เพราะเมื่อการรณรงค์เริ่มดำเนินไปนั้นลักษณะของข่าวสารที่ใช้จะเปลี่ยนแปลงไป จึงจำเป็นต้องใช้สื่อที่แตกต่างกันตามขั้นตอนที่เหมาะสมหรือใช้สื่อหลายๆอย่างไปพร้อมกัน

ดังนั้นแล้วผู้วางแผนพัฒนาต้องเข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ดี เพื่อจะได้ทราบว่า จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามที่ต้องการได้อย่างไร ต้องทราบว่าอะไรที่สามารถทำให้บรรลุผลได้โดยการให้ข่าวสาร อะไรที่ทำให้บรรลุผลได้โดยการจูงใจ จะใช้ข่าวสารชนิดใดหรือทำการจูงใจอย่างไรจึงจะได้ผลดี รวมทั้งจะจัดสรรทรัพยากรหรือให้โอกาสแก่ประชาชนที่ต้องการจะพัฒนาอย่างไร จะกระตุ้นส่งเสริมประชาชนอย่างไร หลังจากนั้นผู้วางแผนพัฒนาต้องวางแผนการใช้สื่อให้เหมาะสมกับเหตุการณ์เป็นระยะๆ ในบางระยะของการรณรงค์อาจจำเป็นต้องเข้าถึงประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง การจะเข้าถึงประชาชนกลุ่มนี้ได้ก็ต้องหาสื่อที่เหมาะสมที่สุด และถ้าเป็นไปได้น่าจะใช้สื่อหลายๆอย่างพร้อมกัน การใช้สื่อหลายๆอย่างเป็นหลักประกันอย่างหนึ่งว่า ข่าวสารที่ส่งให้ประชาชนนั้นสามารถเข้าถึงประชาชนได้จริงๆและข่าวสารในสื่อแต่ละประเภทจะช่วยสนับสนุนซึ่งกันและกัน

โดยปกติการรณรงค์เพื่อการพัฒนา นั้น ในระยะแรกประชาชนจะถูกกระตุ้นให้เกิดความตระหนักในปัญหาโดยสื่อที่สามารถเข้าถึงประชาชนอย่างรวดเร็ว หลังจากนั้นก็จะมีการให้ข่าวสารรายละเอียดมากขึ้น โดยอาศัยสื่อประเภทต่างๆตามความเหมาะสมกับเหตุการณ์และเวลา เพราะฉะนั้นจะเห็นลำดับในการให้ข่าวสารในลักษณะดังต่อไปนี้

- (1) เริ่มต้นด้วยการกระตุ้นให้ตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลง
- (2) มีการให้เหตุผลสนับสนุนหรือคัดค้านเพื่อให้ประชาชนเริ่มมีความคิดเห็น

(3) หลังจากนั้นก็มีมาให้ข่าวสารรายละเอียดเพิ่มเติมอีก

เพื่อให้ประชาชนมีความคิดเห็นที่แน่นอนยิ่งขึ้น เพื่อว่าในขั้นสุดท้ายประชาชนจะได้ตัดสินใจยอมให้มีการเปลี่ยนแปลงได้

โดยการยอมรับนวัตกรรมนั้น ในขั้นแรกที่จะให้ประชาชนยอมรับนวัตกรรม คือ ให้มีสื่อมวลชนเข้าถึงประชาชนเพื่อประชาชนจะได้ทราบถึงประโยชน์ที่จะได้รับการยอมรับนวัตกรรม รวมทั้งผลเสียของการใช้แนวคิดหรือวิธีปฏิบัติที่กำลังใช้อยู่ ในขั้นนี้ผู้มีแนวโน้มที่จะยอมรับนวัตกรรมเร็วจะไม่ค่อยมีบทบาทมากนัก ผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดในตอนนี้คือสื่อมวลชน แต่ถ้าข่าวสารที่สื่อมวลชนเผยแพร่ทำให้ผู้มีแนวโน้มที่จะยอมรับนวัตกรรมเร็วเกิดความสนใจแล้ว บุคคลเหล่านี้ก็จะเกิดการตื่นตัวและเริ่มมีบทบาท โดยจะแสวงหาข่าวสารเพิ่มเติมจากบุคคลที่ตนรู้จักหรือจากสื่อมวลชนอื่นๆ โดยปกติบุคคลเหล่านี้มักต้องการทราบข่าวสารเพิ่มเติมในแง่ที่ว่า นวัตกรรมนั้นเกี่ยวข้องกับอะไรบ้าง ประชาชนอื่น ๆ มีความคิดเห็นอย่างไรและวางแผนที่จะทำอะไรเกี่ยวกับเรื่องนี้ ที่สำคัญที่สุดบุคคลเหล่านี้อาจต้องการให้มีการนำนวัตกรรมนั้นไปใช้ เพราะฉะนั้นในระยะนี้การสาธิตให้เห็นถึงประโยชน์ของนวัตกรรมอาจมีประโยชน์อย่างมาก แต่ถ้าการตัดสินใจที่จะยอมรับนวัตกรรมเป็นการตัดสินใจร่วมกันของกลุ่ม การจัดให้มีการประชุมพบปะหรือให้มีการอภิปรายแสดงความคิดเห็นน่าจะเป็นวิธีที่ให้ผลดี ถ้าผู้มีแนวโน้มที่จะยอมรับนวัตกรรมตัดสินใจที่จะนำนวัตกรรมไปใช้ บุคคลเหล่านี้ก็จำเป็นต้องมีข่าวสารเพิ่มเติมมากขึ้น รวมทั้งต้องได้รับการแนะนำด้วย ปกติบุคคลเหล่านี้จะแสวงหาสิ่งเหล่านี้จากผู้เชี่ยวชาญ ผู้ที่เคยหรือกำลังใช้นวัตกรรม หรือศึกษาจากวารสารหรือเอกสารทางวิชาการ ที่เกี่ยวกับนวัตกรรม จะเห็นได้ว่าในการใช้สื่อเพื่อเผยแพร่ นวัตกรรมนั้นมีลำดับขั้นของการให้ข่าวสารที่มีลักษณะต่าง ๆ กัน สื่อแต่ละอย่างต่างมีข้อดีข้อเสียในตัวเอง เพราะฉะนั้นจึงต้องใช้ให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ เวลา และกลุ่มเป้าหมาย

จากแนวคิดการสื่อสารเพื่อการพัฒนา จะเห็นได้ว่าการสื่อสารเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาและขับเคลื่อนส่วนต่างๆ ของสังคม ดังนั้นแล้วผู้วิจัยจึงได้นำมาใช้เป็นกรอบในการศึกษากลยุทธ์การสื่อสารการณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมืองที่มีลักษณะเป็นการสื่อสารเพื่อพัฒนา เพื่อให้เห็นถึงการนำการสื่อสารมาใช้ในการรณรงค์เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของทางโครงการ

2.5 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการนั้น ถือได้ว่าเป็นเป้าหมายสำคัญในการดำเนินงานของโครงการรณรงค์ ที่จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ ในการสนับสนุนให้โครงการประสบความสำเร็จ รวมทั้งการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ยังช่วยให้

เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม และเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนและต่อยอดองค์ความรู้ และขยายเครือข่ายออกไป ซึ่งจะทำให้โครงการนั้นประสบความสำเร็จและเห็นผลเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการสวนผักคนเมืองที่ได้มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานส่งเสริมและสนับสนุนการปลูกผักแบบไม่ใช้สารเคมี และมีวัตถุประสงค์ในการรณรงค์เผยแพร่แนวคิดและรูปธรรมสู่สาธารณะ โดยเฉพาะการสร้างรูปธรรมของพื้นที่ผ่านการสนับสนุนโครงการขนาดเล็ก โดยโครงการสวนผักคนเมืองได้เปิดโอกาสให้กลุ่มบุคคล ชุมชน หน่วยงาน หรือองค์กรต่างๆที่อยู่ในพื้นที่เป้าหมาย ได้เสนอโครงการขนาดเล็กเข้ามาร่วมเป็นสมาชิกโครงการขนาดเล็กของโครงการสวนผักคนเมือง เพื่อร่วมสร้างสรรค์คุณภาพชีวิตด้านต่างๆของคนเมืองให้ดียิ่งขึ้นและเป็นรูปธรรม ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมาช่วยในการวิเคราะห์เพื่อให้เกิดความเข้าใจและเห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็กกับโครงการสวนผักคนเมือง

ความหมายของการมีส่วนร่วม

แนวคิดการมีส่วนร่วมนั้น ถือได้ว่าเป็นแนวคิดที่ได้ถูกนำไปใช้ในเรื่องต่างๆไม่ว่าจะเป็นในทาง การเมือง สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และการสื่อสาร ดังนั้นความหมายจึงถูกจำกัดความแตกต่างกันออกไป

สหประชาชาติ (อ้างถึงใน ใจทิพย์ สอนดี,2543,น.48) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ในฐานะกระบวนการพัฒนา คือ การเข้าร่วมของประชาชนและมีพลังในระดับต่างๆ ดังนี้

(1) กระบวนการตัดสินใจ เพื่อตัดสินใจในกำหนดเป้าหมายของสังคมและจัดสรรทรัพยากร ให้บรรลุตามเป้าหมายนั้น

(2) ในการปฏิบัติตามแผนหรือร่วมกิจกรรมโครงการต่างๆโดยสมัครใจ

Davis (อ้างถึงใน ใจทิพย์ สอนดี,2543,น.49) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมหมายถึง การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ซึ่งผลของการเกี่ยวข้องดังกล่าว เป็นเหตุเร้าใจให้กระทำการให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น และทำให้เกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มนั้นด้วย ซึ่งการมีส่วนร่วมนี้เกิดจากแนวคิด 3 ประการ คือ

1.ความสนใจและห่วงกังวลร่วมกัน ซึ่งเกิดจากความสนใจและความห่วงกังวลของบุคคล ซึ่งบังเอิญพ้องต้องกัน กลายเป็นความสนใจและความห่วงกังวลร่วมกันของส่วนรวม

2.ความเดือดร้อนและความไม่พึงพอใจร่วมกันที่มีต่อสถานการณ์ที่เป็นอยู่จึงมีการลงมือกระทำร่วมกัน

3.การตกลงใจร่วมกันที่จะเปลี่ยนแปลงกลุ่มหรือชุมชนไปในทิศทางที่ปรารถนา การตัดสินใจร่วมกันนี้จะต้องรุนแรงมากพอที่จะทำให้เกิดความคิดริเริ่มกระทำที่สนองตอบความเห็นชอบของคนส่วนใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมนั้น

นิศากร วิจิฉัยภาพ (2530,น.19) ได้ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการที่สมาชิกของกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในกิจกรรมกลุ่ม โดยอาจเกี่ยวข้องในลักษณะการทำงานร่วมกัน การดำเนินการร่วมกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่อง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

ประสพสุข ตีอินทร์ (2521,น.21) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน ว่าหมายถึง ความร่วมมือของประชาชนไม่ว่าจะเป็นปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกัน และเข้าร่วมรับผิดชอบหรือเข้าร่วมกิจกรรม ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมเพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ต้องการ โดยการกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์การ เพื่อให้บรรลุถึงการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์

ตลอดจน ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (อ้างถึงใน ชรัมพร จิตต์โกศล,2547,น.100) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า “การมีส่วนร่วม” คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนหนึ่งๆพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการ และควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากรที่มีอยู่ เพื่อประโยชน์ต่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็นและสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกของสังคม โดยการมีส่วนร่วมนี้ ประชาชนได้พัฒนาการรับรู้และภูมิปัญญา ซึ่งแสดงออกมาในรูปของการตัดสินใจ ในการกำหนดชีวิตของตนเองตามการรับรู้และความคิดของตน

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม

วรางคณา วัฒนโย (2540) ได้กล่าวถึงปัจจัยในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

1.ปัจจัยในตัวบุคคล ซึ่งเป็นแรงผลักดันจูงใจที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลเอง อาจเป็นความรู้สึก ความคิด ความคาดหวัง ความต้องการ ความสำนึกที่มีส่วนทำให้บุคคลเข้าร่วมหรือไม่เข้าร่วมกิจกรรม

2.ปัจจัยสภาพแวดล้อม ได้แก่ แรงผลักดันจากสภาพแวดล้อมทางกายภาพ สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมือง

3.ปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่นๆ หมายถึง แรงผลักดันหรือจูงใจ ที่เกิดจากบุคคลอื่นๆ (ไม่ใช่ผู้เข้าร่วมเอง)มีบทบาทในการเป็นผู้ริเริ่ม กระตุ้น ชักชวน อธิบาย และโน้มน้าวในการเข้าร่วมการพัฒนาชุมชน

4.รางวัลตอบแทน ได้แก่ แรงจูงใจในรูปเงิน วัตถุ ตำแหน่ง สิทธิประโยชน์

วรณิการ์ ภูมิวงศ์พิทักษ์ (อ้างถึงใน ชรัมพร จิตต์โกศล,2547,น.102) ได้พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม ได้แก่

1.ปัจจัยด้านบุคคลและด้านเศรษฐกิจ ซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ ภูมิฐานะ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส สถานการภายในครอบครัว ขนาดของครอบครัว อาชีพ รายได้ สถานที่ทำงาน ระยะเวลาในการประกอบอาชีพในชุมชน

2.ปัจจัยด้านสังคม ประกอบด้วย

- (1) ความต้องการเกียรติ เป็นที่ยกย่องของบุคคลอื่น
- (2) การได้รับการชกแจงใจจากผู้นำในชุมชน
- (3) การได้รับการชกแจงใจจากเพื่อนบ้าน
- (4) การได้รับการชกแจงใจจากเจ้าหน้าที่โครงการ
- (5) ความต้องการเป็นกลุ่มพวก
- (6) ความศรัทธาต่อโครงการ
- (7) การคำนึงถึงผลประโยชน์ตอบแทน
- (8) ความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน

กล่าวโดยสรุป ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่

- (1) ปัจจัยภายในตัวบุคคล เกิดจากความต้องการ ความคาดหวัง ความรู้สึกร่วมหรือประสงค์ในสิ่งต่างๆ
- (2) ปัจจัยภายนอกตัวบุคคล เป็นปัจจัยที่เป็นแรงผลักดันทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง รวมทั้งภาวะบีบคั้นต่างๆ

นอกจากนี้แล้วดิเรก ฤกษ์สาหร่าย(อ้างถึงใน นนทญา หงษ์รัตน์,2550,น.39) ยังได้กล่าวถึงกระบวนการยอมรับ ของ Rogers ว่ามีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา แบ่งออกเป็นปัจจัยย่อยๆคือ

- (1) ปัจจัยที่เกี่ยวกับลักษณะส่วนตัว ประกอบด้วย อายุ สถานภาพทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ โดยรวมถึงรายได้ ขนาดที่ดินถือครองหรือทรัพย์สินต่างๆตลอดจนระดับการศึกษา การมีความรู้ความเข้าใจ
- (2) ปัจจัยด้านพฤติกรรมสื่อสาร ประกอบด้วยพฤติกรรมการติดตามข่าวสาร ซึ่งมีทั้งข่าวสารที่มาจากแหล่งข่าวสารที่ไม่เป็นทางการ และเป็นทางการ สำหรับพฤติกรรมสื่อสารนี้จะประกอบด้วย ผู้สื่อสารหรือแหล่งกำเนิดข่าวสาร ช่องทางการสื่อสารและผู้รับสาร ซึ่งช่องทางสื่อสารนี้ นอกจากจะเป็นวิถีทางในการถ่ายทอด หรือการรับข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนทั้งหมด เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ตลอดจนกลุ่มบุคคลที่สามารถส่งข่าวสารไปยังผู้รับสารจำนวนมากๆได้ และการติดต่อระหว่างบุคคลกับบุคคลที่มีจำนวนไม่มากนักแล้ว ยังหมายความรวมถึงการติดต่อกับผู้นำในท้องถิ่น ญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง หรือเจ้าหน้าที่รัฐ เป็นต้น

จากที่กล่าวมา จะเห็นได้ว่าปัจจัยในการเข้าร่วมหรือการเข้ามามีส่วนร่วมจากประชาชน นั้น ได้มีหลายปัจจัยด้วยกัน ดังนั้นแล้วผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงปัจจัยในการเข้ามามีส่วนร่วม ในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกโครงการขนาดเล็กของโครงการสวนผักคนเมือง นอกจากการเข้ามามีส่วน

ร่วมกับโครงการแล้ว กระบวนการมีส่วนร่วมถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญ ที่แสดงให้เห็นถึงการเข้ามามีบทบาทในการช่วยขับเคลื่อนโครงการอีกด้วย

กระบวนการมีส่วนร่วม

ส่วนในด้านการเข้ามามีส่วนร่วมนั้น สถาบันวิจัยสังคม และสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2545) ได้จัดประเภทของการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยอิงพัฒนาการของโครงการพัฒนาเป็นเกณฑ์ กล่าวคือ กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบไปด้วยภารกิจสำคัญ 5 ประการ (ปารีชาติ สถาปัตตานนท์ ,2549,น.23-24)ดังนี้

1.การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Participation in planning) อันได้แก่ การที่ประชาชนมีบทบาทในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนโครงการ นับตั้งแต่การวิเคราะห์ปัญหาการกำหนดลำดับความสำคัญของปัญหา การกำหนดเป้าหมาย การกำหนดแนวทางในการดำเนินงาน การกำหนดแนวทางในการติดตามและประเมินผลโครงการ

2.การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Participation in implementation) อันได้แก่ การสนับสนุนด้านทรัพยากรต่างๆและการประสานความร่วมมือในการจัดกิจกรรม

3.การมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ (Participation in utilization) อันได้แก่ การนำกิจกรรมต่างๆมาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยเฉพาะในด้านเพิ่มระดับการพึ่งตนเอง และการควบคุมทางสังคม

4.การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ (Participation in benefit-sharing) อันได้แก่การแจกจ่ายประโยชน์ต่างๆในการพัฒนาอย่างยุติธรรม

5.การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in evaluation) อันได้แก่ การให้ประชาชนได้รับทราบถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคต่างๆเพื่อร่วมกันหาทางแก้ไขในลำดับต่อไป

จะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมนั้นเป็นสิ่งสำคัญสำหรับโครงการรณรงค์ อันเนื่องมาจากการที่โครงการรณรงค์จะประสบความสำเร็จได้นั้นจะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นสำคัญ ดังที่ ศ.นพ.ประกิต (อ้างถึงใน ปารีชาติ สถาปัตตานนท์และคณะ,2546,น.65) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง กลยุทธ์ในการรณรงค์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสังคม กรณีการรณรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่ของมูลนิธิหมอชาวบ้าน พบว่า ปัจจัยที่เอื้อให้การรณรงค์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสูบบุหรี่ได้สำเร็จ สิ่งสำคัญประการหนึ่งก็คือ การสร้างการมีส่วนร่วม สร้างความปิติและความภาคภูมิใจในหมู่ผู้มีส่วนร่วม

ดังนั้นแล้วผู้วิจัยจึงได้นำแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม มาประกอบการศึกษา เพื่อให้เห็นถึงปัจจัยในการเข้ามามีส่วนร่วมและกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็กของโครงการสวนผักคนเมือง เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจให้เห็นภาพการดำเนินงานของโครงการสวนผัก

คนเมืองในการรณรงค์ ในการสร้างการมีส่วนร่วมโดยการเปิดรับสมัครโครงการขนาดเล็ก เพื่อให้กลุ่มหน่วยงาน หรือองค์กรได้เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการสวนผักคนเมืองในการรณรงค์ส่งเสริมการทำเกษตรในเมือง รวมถึงการเป็นเครือข่ายในการประสานงานร่วมกันกับโครงการสวนผักคนเมือง ภายใต้วัตถุประสงค์ของโครงการร่วมกัน

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาเรื่อง “เครือข่าย ขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง” ผู้วิจัยได้ศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่างานวิจัยที่เกี่ยวกับเรื่องเครือข่าย ขั้นตอนการรณรงค์ กลยุทธ์การสื่อสาร และการมีส่วนร่วมมีจำนวนอยู่ไม่น้อย ทั้งนี้ผู้วิจัยจึงได้นำภาพรวมของการวิจัยในประเด็นต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปประกอบใช้ในการวิเคราะห์และอภิปรายผลการศึกษาของผู้วิจัย โดยมีงานวิจัยต่างๆดังนี้

2.6.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายและเครือข่ายการสื่อสาร

พจนานุกรมศัพท์ (2545) ศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์เครือข่ายการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตร ของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย พบว่า ลักษณะเครือข่ายของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย เป็นเครือข่ายที่มีความหลากหลาย มีแกนนำเป็นศูนย์กลาง องค์ประกอบของเครือข่าย ประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแกนนำ กลุ่มสมาชิก และกลุ่มพันธมิตร โดยการสื่อสารในเครือข่ายเป็นการสื่อสารในแนวระนาบหรือแนวนอนซึ่งมีประเด็นในการสื่อสาร 7 ประเด็น ได้แก่ การจัดกิจกรรมออกค่ายทัวร์เกษตร สถานการณ์การเกษตรของประเทศ การแก้ไขปัญหาต่างๆ ภายในชมรม การประสานข้อมูลและแบ่งปันข้อมูล ความเคลื่อนไหวต่างๆ ของชมรม ประเด็นต่างๆ ไป และประเด็นเรื่องส่วนตัว ปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อตัวของเครือข่าย ประกอบด้วย 6 ปัจจัย ได้แก่ ลักษณะของแกนนำ แนวคิดอุดมการณ์ของชมรม การใช้เครือข่ายระหว่างบุคคล ความต้องการในผลประโยชน์ โอกาสในการสะท้อนปัญหาทางการเกษตร และบริบทสังคม ปัจจัยที่ส่งผลต่อการขยายตัวของเครือข่าย ประกอบด้วย ปัจจัยหลัก 2 ปัจจัย ได้แก่ ลักษณะของแกนนำ และลักษณะของเนื้อหาหรือสาร นอกจากนี้ ยังประกอบด้วยปัจจัยสนับสนุน 7 ปัจจัย ได้แก่ การเผยแพร่ข่าวทางสื่อมวลชน การบอกปากต่อปากของเครือข่ายระหว่างบุคคล การไปร่วมกิจกรรมทัวร์เกษตร ความหลากหลายของสมาชิก ความต้องการความรู้ทางการเกษตรความต้องการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และบริบทสังคม

ฉโนทัย บุญพัก (2550) ศึกษาเรื่อง เครือข่ายและกระบวนการสื่อสารของโครงการอนุรักษ์พันธุ์เต่าทะเล กองทัพเรือ พบว่า 1. ลักษณะภาคีเครือข่ายโครงการอนุรักษ์พันธุ์เต่าทะเล กองทัพเรือ เป็นเครือข่ายการสื่อสารแบบวงล้อ ได้รับความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย 12 รูปแบบ ดังนี้ รูปแบบความร่วมมือด้านข้อมูล ได้แก่ ให้ข้อมูลทางวิชาการ รูปแบบความร่วมมือด้านขับเคลื่อนกิจกรรม ได้แก่ ประชาสัมพันธ์กิจกรรมของโครงการ นำนักเรียนและประชาชนในพื้นที่ไปเยี่ยมชม ศูนย์ นำสื่อมวลชนไปทำข่าวที่ศูนย์ ร่วมกิจกรรมปล่อยเต่าทะเล และรูปแบบความร่วมมือด้านระบบสนับสนุน ได้แก่ ให้พื้นที่จัดงานนิทรรศการเต่าทะเล สนับสนุนเทคโนโลยี สนับสนุนโครงสร้างพื้นฐาน เผยแพร่ข้อมูลเต่าทะเล ช่วยอนุบาลเต่าทะเล สนับสนุนงบประมาณและการจัดหาสปอนเซอร์ และสนับสนุนสัตวแพทย์ 2. กระบวนการสื่อสารภายในภาคีเครือข่าย ประกอบด้วย ประเด็นการสื่อสารต่าง ๆ ดังนี้ การสื่อสารเชิงรุก ได้แก่ ประเด็นด้านการประชาสัมพันธ์ การสื่อสารเชิงรับ ได้แก่ ประเด็นด้านการทำกิจกรรมร่วมกัน ประเด็นด้านงบประมาณและการหารายได้ และการสื่อสารในสถานการณ์ทั่วไป ได้แก่ ประเด็นด้านความรู้เกี่ยวกับเต่าทะเล และประเด็นด้านกฎหมายเกี่ยวกับเต่าทะเล โดยใช้วิธีการสื่อสารสองทางทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ 3. กระบวนการสื่อสารในการอนุรักษ์เต่าทะเลกับสาธารณชน ประกอบด้วย 8 ขั้นตอน ดังนี้ 1) เป้าหมายทางการสื่อสาร คือ ให้สาธารณชนหันมาร่วมมืออนุรักษ์เต่าทะเลให้มากที่สุด 2) วัตถุประสงค์ในการสื่อสาร คือ เพื่อให้สาธารณชนมีความรู้ เพื่อปลูกจิตสำนึก เพื่อโน้มน้าวใจให้ร่วมมืออนุรักษ์เต่าทะเล และเพื่อขยายแนวร่วมในสังคม 3) กลุ่มผู้ทำการสื่อสาร ได้แก่ โครงการอนุรักษ์พันธุ์เต่าทะเล กองทัพเรือ และภาคีเครือข่าย 4) กลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มนักเรียน นิสิต นักศึกษา และโรงเรียน กลุ่มประชาชนทั่วไป กลุ่มประชาชนในพื้นที่ และกลุ่มนักท่องเที่ยว 5) ประเด็นในการสื่อสาร ได้แก่ ประเด็นความรู้เกี่ยวกับเต่าทะเล ประเด็นการปลูกจิตสำนึกให้เกิดความห่วงใยและช่วยกันดูแลเต่าทะเล ประเด็นการบอกแนวทางการปฏิบัติตนในการอนุรักษ์พันธุ์เต่าทะเล และประเด็นการเผยแพร่กิจกรรมโครงการและเชิญชวนให้สาธารณชนเข้าร่วม 6) ช่องทางการสื่อสาร ประกอบด้วย สื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อกิจกรรม สื่อเฉพาะกิจ และสื่อใหม่ 7) กลยุทธ์ด้านสารของโครงการอนุรักษ์พันธุ์เต่าทะเล กองทัพเรือ ประกอบด้วย การนำเสนอข้อเท็จจริง การใช้หลักเหตุและผล การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ความเป็นเอกลักษณ์ การชี้ให้เห็นผลกระทบ การบอกแนวทางในการอนุรักษ์ และการบอกประโยชน์ที่จะได้รับ กลยุทธ์ด้านสารของภาคีเครือข่าย ประกอบด้วย การนำเสนอข้อเท็จจริง การใช้หลักเหตุและผล การชี้ให้เห็นผลกระทบ การบอกประโยชน์ที่จะได้รับ การมีส่วนร่วม การนำเสนอสารจากบุคคลที่มีชื่อเสียงในสังคม การผูกโยงกับหลักศาสนา การโน้มน้าวใจโดยใช้อารมณ์ การนำเสนอสารที่เน้นข้อความสะดุดหู ความเป็นเอกลักษณ์ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม การบอกแนวทางในการอนุรักษ์ และการนำเสนอสิ่งแปลกใหม่ และ 8) กลยุทธ์ด้านสื่อที่โครงการอนุรักษ์พันธุ์เต่าทะเล กองทัพเรือ

นำมาใช้ประกอบด้วย การทำตนให้เป็นตัวอย่าง การนำเสนอทุกครั้งที่มีโอกาส การใช้กิจกรรมสร้าง กระแสสนับสนุน และการเชื่อมโยงกับสถาบันพระมหากษัตริย์ กลยุทธ์ด้านสื่อที่ภาคีเครือข่ายนำมาใช้ ประกอบด้วย การใช้สื่อทุกช่องทาง การสัมผัสจากประสบการณ์จริง และการนำเสนออย่างต่อเนื่อง

อดิพล เอื้อจรัสพันธ์ (2553) ศึกษาเรื่อง เครือข่ายและกลยุทธ์การสื่อสารของสถาบัน พัฒนาการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี มุลนิธิกสิกรรมธรรมชาติ พบว่า กลยุทธ์การสื่อสาร ที่สถาบันพัฒนาการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ แบ่งออกได้เป็น 3 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์เกี่ยวกับผู้ส่งสาร กลยุทธ์เกี่ยวกับสาร กลยุทธ์เกี่ยวกับการใช้สื่อ ลักษณะภาคีเครือข่ายของสถาบันพัฒนาการเรียนรู้ เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี มุลนิธิกสิกรรมธรรมชาติ เป็นเครือข่ายการสื่อสารแบบวงล้อ และ เครือข่ายการสื่อสารแบบทุกช่องทางที่เกิดขึ้นในกลุ่มย่อยของเครือข่าย นอกจากนี้ยังมีอีก 3 บทบาท ทางการสื่อสารของเครือข่าย คือ คนขอบข่าย คู่ปลีกวิเวกและผู้ปลีกวิเวก ปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่ และการพัฒนาของสถาบันพัฒนาการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี มุลนิธิกสิกรรม ธรรมชาติ แบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ ปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงอยู่และการพัฒนาของสถาบัน พัฒนาการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ได้แก่ ปัจจัยด้านความเชื่อถือศรัทธาในแนวพระ ราชดำรัสปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ปัจจัยด้านนโยบาย ปัจจัยด้าน การมีส่วนร่วม ปัจจัยด้านงบประมาณ ปัจจัยด้านความเข้มแข็งของเครือข่ายกสิกรรมธรรมชาติ ปัจจัย ด้านความเชี่ยวชาญของวิทยากร ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำรงอยู่และการพัฒนาของสถาบัน พัฒนาการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ได้แก่ ปัจจัยด้านความตั้งใจในการเข้าร่วม ปัจจัย ด้านการเบิกจ่ายงบประมาณจากภาครัฐ เกษตรกรไม่นำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปปฏิบัติ บุคลากร ในการติดตามประเมินผลไม่เพียงพอ การอบรมไม่ตรงกับความต้องการของเกษตรกร

2.6.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสาร

หริสุตา ปิ่นทวนันท์ (2544) ศึกษาเรื่อง การสื่อสารและเครือข่ายการรณรงค์ “เมาไม่ ขับ” พบว่า 1) พัฒนาการของโครงการ “เมาไม่ขับ” แบ่งออกเป็นสองระยะคือ 1. ระยะก่อตั้ง และ 2. ระยะขยายเครือข่ายและดำเนินการ 2) การสื่อสารภายในเครือข่าย “เมาไม่ขับ” ประกอบด้วยประเด็น ต่างๆ ดังนี้ 1. การขอการสนับสนุนด้านนโยบาย 2. การขอการสนับสนุนด้านการใช้กฎหมายควบคุมไป กับการรณรงค์ 3. การขอการสนับสนุนด้านงบประมาณ 4. การขอการสนับสนุนด้านกิจกรรมการ รณรงค์ 5. การประชาสัมพันธ์ 6. การประเมินโครงการ 7. การสร้างกระแสสังคม โดยวิธีการสื่อสารที่ ใช้เป็นแบบการสื่อสารสองทาง ทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ 3) การสื่อสารกับสาธารณชน ของโครงการ “เมาไม่ขับ” มุ่งสื่อสารไปยังกลุ่มคนต่อไปนี้คือ 1. กลุ่มผู้ขับขี่ยานพาหนะ 2. ประชาชน ทั่วไป 3. ผู้ขับขี่รถมอเตอร์ไซด์ 4. พนักงานในองค์กรของหน่วยงานที่ร่วมรณรงค์เมาไม่ขับ โดยมี

วิธีการสื่อสารไปยังสาธารณชนโดย 1. สร้างกระแสรั้งเกี่ยวคนมาแล้วขับ 2. สร้างพีเรนเตอร์จากเหยื่อมาแล้วขับ 3. ใช้โบว์ฟ้าเป็นสัญลักษณ์ในการรณรงค์ 4. จัดงานแถลงข่าว 5. ใช้สื่อทุกช่องทาง 6. จัดนิทรรศการให้ความรู้แก่ประชาชน 7. จัดกิจกรรมในย่านสถานบันเทิงและหอศิลป์ 8. จัดกิจกรรมช่วงเทศกาล 9. จัดกิจกรรมตามโรงเรียนต่างๆ

ขรัมพร จิตต์โกศล (2547) ศึกษาเรื่องกระบวนการประชาสัมพันธ์รณรงค์ โครงการลดอุบัติเหตุทางการจราจรของเครือข่ายอุบัติเหตุ พบว่า 1. กระบวนการประชาสัมพันธ์รณรงค์โครงการลดอุบัติเหตุทางการจราจร ของเครือข่ายลดอุบัติเหตุ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ (1) ขั้นการวิจัย-รับฟัง รับผิดชอบโดยที่ปรึกษาวิชาการจาก สสส. หน่วยจัดการความรู้เพื่อถนนปลอดภัย (จรป.) และมูลนิธิเมาไม่ขับ ซึ่งเป็นการหาข้อมูลจากองค์กรด้านวิจัย ตำราเอกสารและจากอินเทอร์เน็ต ส่วนการวิจัย มีเพียงการวิจัยของบางเครือข่าย (2) ขั้นการวางแผน รับผิดชอบโดยภาคีแกนนำหลักและภาคีที่เป็นตัวทำงาน ซึ่งมีครบทุกขั้นตอน (3) ขั้นการสื่อสาร แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ การสื่อสารภายในเครือข่าย รับผิดชอบโดยสำนักงานเครือข่ายองค์กรงดเหล้า และการสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมาย รับผิดชอบโดยทุกองค์กร และ (4) ขั้นการประเมินผลนั้นยังขาดการประเมินผลที่เป็นทางการ 2. กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ของโครงการฯ ประกอบด้วย (1) กลยุทธ์ด้านการใช้สื่อ ได้แก่ การซื้อสื่อเองในราคาพิเศษ เป็นผู้ให้การสนับสนุนในรายการต่างๆ ซื้อสื่อตามจุดใจกลางเมือง ออกสื่อเช้าหรือย่ำบ่อยๆ ใช้สื่อผสม ใช้สื่อบุคคลที่มีชื่อเสียง นำเสนอประสบการณ์ตรง ใช้สื่อให้เหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย สร้างพันธมิตรสื่อ วางตนพร้อมที่จะให้ข่าว และใช้การสื่อสารสองทาง (2) กลยุทธ์ด้านการใช้สาร ได้แก่ กลยุทธ์สารที่เร้าความกลัว เสนอความเป็นเหตุเป็นผล เสนอข้อเท็จจริง เสนอสารจากกลุ่มอ้างอิง สารที่เป็นแนวคิดหลักและแนวคิดย่อย สารที่เน้นข้อความสะดุดหูและสารที่สร้างสัญลักษณ์ร่วม และ (3) กลยุทธ์ด้านคนหรือองค์การคือ การทำงานในรูปแบบของเครือข่าย สร้างพันธมิตรเชิงยุทธศาสตร์ 3. ปัญหาและอุปสรรคในการประชาสัมพันธ์โครงการฯ แบ่งเป็น ปัญหาเรื่องระยะเวลากระชั้นชิด ปัญหาการขาดแคลนทรัพยากร ปัญหาด้านการประสานงาน ปัญหาด้านสารประชาสัมพันธ์และปัญหาความไม่ต่อเนื่องในการดำเนินโครงการ ส่วนอุปสรรค ได้แก่ อุปสรรคด้านกลุ่มเป้าหมายไม่ยอมเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม อุปสรรคด้านวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจและด้านสังคม

ณัฐณิชา ศรีมาเสริม (2547) ศึกษาเรื่อง การรณรงค์เพื่อลดการบริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในชุมชนศาลายา พบว่า 1.1 แนวคิดหลักการรณรงค์เพื่อลดการบริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในชุมชนศาลายา ได้แก่ การสร้างความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนเขตชานเมืองในงานคุ้มครองผู้บริโภคโดยเฉพาะผลิตภัณฑ์เสริมอาหารและพฤติกรรมการลดการบริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในชุมชนศาลายา 1.2 การรณรงค์เพื่อลดการบริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในชุมชนศาลายา ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตอนการวิจัย 2) ขั้นตอนการวางแผน-กระทำ 3) ขั้นตอนการ

สื่อสาร 4) ขั้นตอนการประเมินผล 2. ปัจจัยการสื่อสารที่มีผลต่อพฤติกรรมการลดการบริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร มี 5 ด้าน คือ 1) ปัจจัยด้านผู้ส่งสาร ได้แก่ มหาวิทยาลัย/สถาบันมีความชำนาญและน่าเชื่อถือ ผู้นำชุมชนและองค์กรท้องถิ่นมีความร่วมมือกัน สถาบันเลือกประเด็นปัญหาที่สอดคล้องกับความสนใจของชุมชน สถาบันเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อลดช่องว่างระหว่างชุมชนกับสถาบัน 2) ปัจจัยด้านสาร ได้แก่ ลักษณะเนื้อหาเป็นข้อเท็จจริง ลักษณะเนื้อหาเข้าใจง่าย โครงการนำเสนอสารผ่านสัญลักษณ์ โครงการใช้สโลแกนเป็นเสมือนการเตือนสติให้ฉุกคิด 3) ปัจจัยด้านช่องทางการสื่อสาร ได้แก่ การสื่อสารแบบสองทาง การใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย 4) ปัจจัยด้านผู้รับสาร ได้แก่ ผู้รับสารมีความสนิทสนมเป็นการส่วนตัวและมีความคล้ายคลึงกัน ประชาชนในชุมชนมีศักยภาพ ประชาชนมีความเอาใจใส่ต่อสุขภาพ ชุมชนมีส่วนร่วมกัน 5) ปัจจัยด้านบริบทสังคม ได้แก่ สังคมปัจจุบันมีกระแสตื่นตัวด้านผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร โครงการมีความสอดคล้องกับนโยบายของภาครัฐ

พรดี สะสมบัติ (2548) ศึกษาเรื่อง กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมมารดาของ "กลุ่มนมแม่" พบว่า กระบวนการสื่อสาร ของกลุ่มนมแม่ ในการรวมกลุ่มเพื่อสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมมารดา สามารถแบ่งออกเป็น 5 ระยะ คือ 1) ระยะก่อตั้ง โดยเริ่มจาก พญ. สุวิมล ชีวมงคล ตระหนักถึงปัญหาในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ 2) ระยะหาแนวร่วม มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ในการดำเนินงาน และหาผู้สนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่ม ในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนแถลงข่าวเปิดตัวกลุ่มนมแม่ต่อสาธารณชน 3) ระยะดำเนินกิจกรรม กลุ่มนมแม่ มีสถานที่กลางในการดำเนินงาน และมีช่องทางในการติดต่อสื่อสารไปยังสมาชิกและผู้ที่เกี่ยวข้องเพิ่มขึ้น 4) ระยะขยายข่าย กลุ่มมีการขยายแนวร่วมไปยังสังคมเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งมีการเผยแพร่การรณรงค์ผ่านทางสื่อมวลชน และ 5) ระยะกลุ่มเข้าสู่ระบบโครงสร้างของสังคม กลุ่มนมแม่สามารถผลักดันเรื่องนมแม่ให้กลายเป็นนโยบายระดับประเทศได้สำเร็จ จึงตัดสินใจยุติบทบาทการดำเนินงาน เนื่องจากบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ กระบวนการสื่อสารของกลุ่มนมแม่ในการรณรงค์ต่อสาธารณชน ประกอบไปด้วย 8 ขั้นตอนคือ (1) การกำหนดเป้าหมายในการรณรงค์ คือ ส่งเสริมให้คุณแม่เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้สำเร็จ (2) วัตถุประสงค์ของการรณรงค์ คือ เป็นกำลังใจ การสร้างกระแสเผยแพร่ความรู้ และสร้างเครือข่ายสนับสนุนให้มารดาเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ได้สำเร็จ (3) กำหนดกลุ่มเป้าหมายในการรณรงค์ คือ คุณแม่ที่มีการศึกษา และผู้มีส่วนในการสนับสนุนการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (4) การกำหนดข้อมูลและประเด็นในการรณรงค์ 3 ประเด็นคือ ใคร ๆ ก็ให้นมแม่ที่ ไหน ๆ ก็ให้นมแม่ และเลี้ยงลูกต้องเป็นทีม (5) ช่องทางการสื่อสาร ประกอบด้วย สื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อกิจกรรม สื่อเฉพาะกิจหรือสื่อรณรงค์ และสื่อพิเศษ (6) กลยุทธ์การสื่อสารของกลุ่มนมแม่ ซึ่งได้แก่ กลยุทธ์การนำเสนอสารที่เป็นข้อเท็จจริง เสนอความเป็นเหตุเป็นผล ใช้กลุ่มอ้างอิงหรือบุคคลที่มีชื่อเสียง

นำเสนอสารที่เน้นข้อความสะดุดหู นำเสนอสารที่ทำให้กำลังใจ และสารที่เป็นการสร้างสัญลักษณ์ร่วม (7) กลยุทธ์การใช้สื่อของกลุ่มนมแม่ ประกอบด้วย การซื้อสื่อเองในราคาพิเศษ การใช้สื่อบุคคลที่มีชื่อเสียง การนำเสนอประสบการณ์ตรงในการแก้ปัญหา การจับกระแส และเลือกนำเสนอประเด็นที่สังคมสนใจ ความสม่ำเสมอในการตอบรับ การใช้สัมพันธ์ภาพอันดีกับสื่อ วางตนพร้อมที่จะให้ข่าว และการใช้สื่อผสม และ (8) การวิจัย กลุ่มนมแม่มีการใช้การวิจัยโดยศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและวิจัยกับกลุ่มเป้าหมายและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนงานรณรงค์ต่อไปให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สรุปประเด็นที่สำคัญที่กลุ่มนมแม่ใช้ในการสื่อสารเพื่อการรณรงค์ คือ กลุ่มนมแม่ใช้รูปแบบการสื่อสารในการสร้างและขยายกลุ่ม โดยการใช้การสื่อสารแบบปากต่อปากและการสื่อสารผ่าน Connection เป็นหลัก รวมทั้งใช้การสื่อสารระหว่างบุคคลผ่านทางสื่อกิจกรรมในรูปแบบคุณแม่อาสาโดยการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างคุณแม่สู่คุณแม่ ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายได้ มีการสื่อสารผ่านหน่วยงานที่หลากหลาย โดยดึงความถนัดหรือความชำนาญเฉพาะด้านของแต่ละฝ่ายมาสนับสนุนในการดำเนินงานซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ยังแสวงหาความร่วมมือจากสื่อมวลชนเพื่อสร้างกระแสเรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ให้แพร่หลายในสังคม มีการจับกระแสช่วงเทศกาลหรือวันสำคัญเพื่อให้เกิดความน่าสนใจ และใช้ช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายเพื่อเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ตรงตามความต้องการของผู้รับสารแต่ละกลุ่ม

2.6.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยการเข้ามามีส่วนร่วมและกระบวนการมีส่วนร่วม

ใจทิพย์ สอนดี (2543) ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การสื่อสารในโครงการบวชป่าชุมชน พบว่า

1. เนื้อหาและวิธีการนำเสนอสื่อพิธีกรรมในโครงการบวชป่าชุมชน ประกอบด้วย 2 ประเด็นหลัก คือ คน ชุมชน อยู่ร่วมกับป่าได้ ซึ่งนำแนวคิดทางศาสนาและความเชื่อ วิธีการจัดการป่าด้วยองค์กรชุมชน ผ่านการนำเสนอเนื้อหาด้วยการจัดการตามขั้นตอนของสื่อพิธีกรรม การจัดการตามหลักกฎเกณฑ์ของชุมชน และการเฉลิมพระเกียรติ โดยเน้นการนำเสนอด้วยสื่อสัญลักษณ์แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
2. การมีส่วนร่วมของประชาชนที่เข้าร่วมในโครงการ ปรากฏว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในฐานะผู้ปฏิบัติการในขั้นตอนต่างๆ ได้แก่ การเตรียมการ การดำเนินการ โดยกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชน มีบทบาทเป็นผู้ให้การสนับสนุนด้านต่างๆ เช่น ข้อมูลทางวิชาการ การจัดการ และหน่วยงานอื่นๆ ได้แก่ คณะกรรมการจากภาครัฐ นักวิชาการ องค์กรธุรกิจ พระสงฆ์ มีบทบาทเป็นผู้สนับสนุนในฐานะภาคีร่วมกันในการทำงาน
3. ปัจจัยการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ปัจจัยภายใน ได้แก่ ความเชื่อและความศรัทธา ความรู้สึกที่สอดคล้องตรงใจ และปัจจัยภายนอก ได้แก่ การเชิญชวน แรงกดดัน คุณลักษณะเฉพาะของโครงการ

นิลบล แสนอาทิตย์ (2547) ศึกษาเรื่อง กระบวนการสื่อสารในการอนุรักษ์แม่น้ำของ ตำบลไหล่นาน อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน พบว่า 1) กลยุทธ์การสื่อสารในการอนุรักษ์แม่น้ำ มีดังต่อไปนี้ กระบวนการที่ 1 การริเริ่ม ใช้กลยุทธ์การแสวงหาแกนนำให้ตรงใจชาวบ้าน กลยุทธ์การสร้าง ความเข้าใจ กระบวนการที่ 2 การเรียนรู้และวางแผน ใช้กลยุทธ์การใช้การเปิดเวทีสาธารณะ กลยุทธ์ การใช้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนอื่น กลยุทธ์การถ่ายทอดความรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน กลยุทธ์ การสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ กลยุทธ์การใช้สื่อสัญลักษณ์ กระบวนการที่ 4 การจัดการเชิงสังคม ใช้ กลยุทธ์การสร้างกฎโดยชาวบ้านเพื่อชาวบ้าน กลยุทธ์การเผยแพร่กฎ กลยุทธ์การให้รางวัลกับผู้เป็นหู เป็นตาผ่านสื่อกลางในการร้องเรียน กลยุทธ์การใช้สื่อกิจกรรม กลยุทธ์การใช้สื่อท้องถิ่นเพื่อสร้าง ความเข้าใจร่วมกัน กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายในการสื่อสาร กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์อย่างไม่เป็น ทางการ กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ผ่านสถาบันทางสังคม กลยุทธ์การใช้สื่อมวลชน กระบวนการที่ 5 การประยุกต์ความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรม ใช้กลยุทธ์การนำความเชื่อทางศาสนาและพิธีกรรมมา ใช้ กระบวนการที่ 6 การจัดการเชิงโครงสร้าง ใช้กลยุทธ์การมอบอำนาจในการแต่งตั้งคณะกรรมการ อนุรักษ์แม่น้ำระดับหมู่บ้าน กระบวนการที่ 7 การพัฒนาเครือข่าย ใช้กลยุทธ์การพัฒนาเครือข่ายโดย การถ่ายทอดองค์ความรู้ในการอนุรักษ์แม่น้ำไปยังหมู่บ้านอื่น 2) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการ อนุรักษ์แม่น้ำ ชาวบ้านในตำบลไหล่นานส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในฐานะผู้ปฏิบัติกิจกรรมเท่านั้น ซึ่งกลุ่ม ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมหลักในการอนุรักษ์แม่น้ำคือ กลุ่มแกนนำในการอนุรักษ์แม่น้ำ ซึ่ง ประกอบไปด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน พระสงฆ์ องค์การบริหารส่วนตำบล ข้าราชการ นักการเมืองท้องถิ่น นักพัฒนาในหมู่บ้านและผู้นำอย่างไม่เป็นทางการ โดยเข้ามามีส่วนร่วมในการ ริเริ่ม วางแผนและกำหนดกิจกรรมต่างๆ ในการอนุรักษ์แม่น้ำ โดยมีมูลนิธิอีกเมืองน่านเข้ามามีส่วน ร่วมในฐานะที่ปรึกษา และหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะผู้สนับสนุนเท่านั้น 3) ปัจจัยที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์แม่น้ำ มีดังนี้ ปัจจัยภายในประกอบด้วย ความรู้สึกเป็นเจ้าของแม่น้ำและสัตว์น้ำ ความต้องการยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจ ความรู้สึกภูมิใจ ร่วมรับผิดชอบ ความเชื่อในศาสนาและพิธีกรรม ความศรัทธาในตัวผู้นำการประกอบพิธีกรรม ความ ศรัทธาในกลุ่มแกนนำอนุรักษ์แม่น้ำ ความต้องการการเรียนรู้จากการมีส่วนร่วม และความรู้สึก ภาคภูมิใจในผลงานการอนุรักษ์แม่น้ำของชุมชน ปัจจัยภายนอกประกอบด้วย รูปแบบการสื่อสารที่ใช้ ในการเชิญชวน การได้รับแรงผลักดันจากการเห็นความสำเร็จของชุมชนอื่น สื่อกิจกรรมที่ใช้มีความ น่าสนใจ หลากหลายและต่อเนื่อง การเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในหลายระดับและการถูกบังคับโดย มาตรการหมู่บ้าน

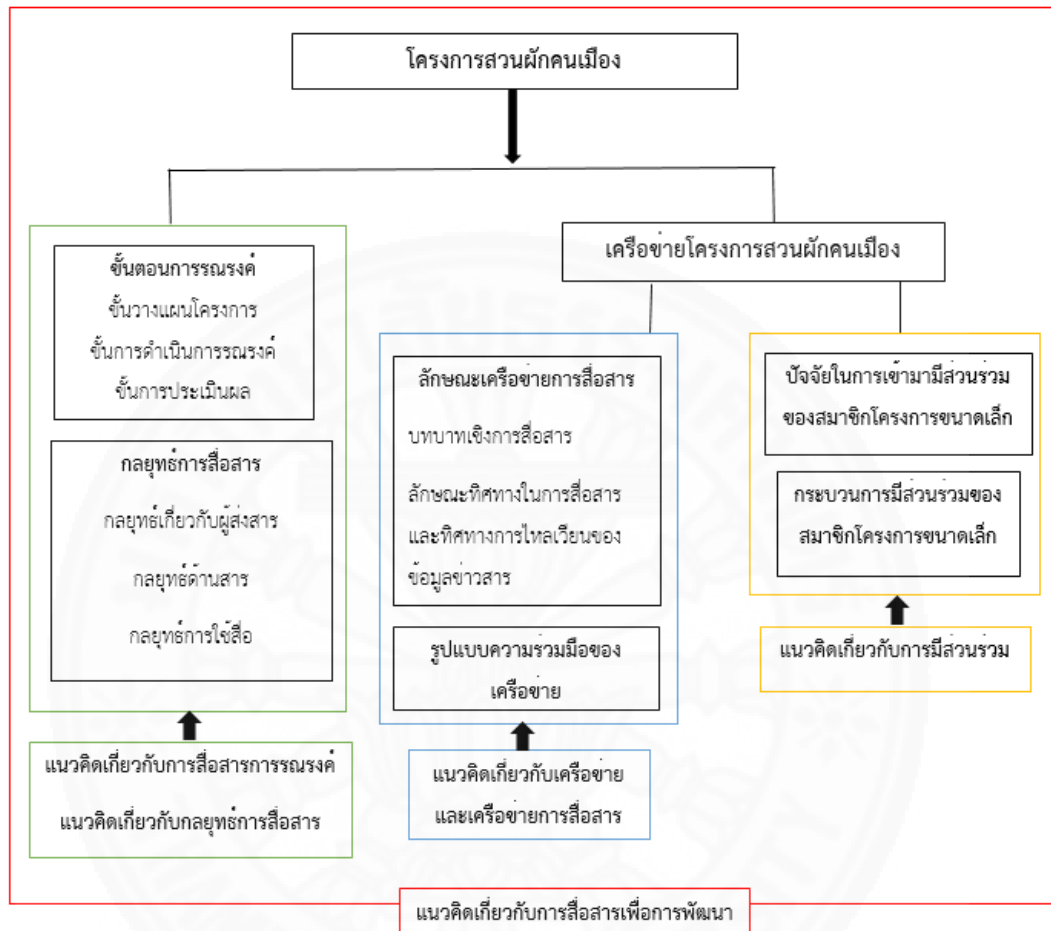
นนทยา หงษ์รัตน์ (2550) ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรในโรงเรียนชาวนา จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า 1. กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการพัฒนา

แบบมีส่วนร่วม แบ่งออกเป็น 3 กลยุทธ์ ได้แก่ 1. กลยุทธ์เกี่ยวกับผู้ส่งสาร ประกอบด้วยกลยุทธ์การสื่อสารระหว่างเจ้าหน้าที่กับเกษตรกร กลยุทธ์การสื่อสาร ผ่านกระบวนการกลุ่ม กลยุทธ์การเรียนรู้จากบุคคลต้นแบบ กลยุทธ์การปฏิบัติซ้ำ กลยุทธ์การมีส่วนร่วมและกลยุทธ์การเปลี่ยนแปลง 2. กลยุทธ์การสร้างสารแบ่งออกเป็น 2 วิธีการ คือ 2.1 การกำหนดเนื้อหาสาร ประกอบด้วยกลยุทธ์การเรียนรู้จากปัญหาของชุมชนและกลยุทธ์การปรับประสานทางวัฒนธรรม 2.2 การนำเสนอสาร ประกอบด้วยกลยุทธ์การจัดการความรู้ กลยุทธ์การเรียนรู้แบบบูรณาการ กลยุทธ์การเรียนรู้จากการปฏิบัติและกลยุทธ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 3. กลยุทธ์การใช้สื่อ ประกอบด้วยกลยุทธ์ การใช้สื่อบุคคล กลยุทธ์การใช้สื่อมวลชน กลยุทธ์การใช้สื่อเฉพาะกิจ กลยุทธ์การใช้สื่อพิธีกรรมและ กลยุทธ์การใช้สื่อแบบบูรณาการ

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ 1. ปัจจัยด้านผู้ส่งสาร ประกอบด้วย กระบวนการเรียนรู้ เจ้าหน้าที่จากมูลนิธิชาวขวัญและการให้สิ่งล่อใจ 2. ปัจจัยด้านผู้รับสาร ประกอบด้วย ทัศนคติของเกษตรกร ประโยชน์ที่จะได้รับจากการเรียนในโรงเรียนชาวนาและการส่งเสริมจากครอบครัว 3. ปัจจัยด้านการสนับสนุนจากภายนอกในด้านต่าง ๆ ประกอบด้วยองค์กรสนับสนุนงบประมาณ เทคนิควิทยากร ข้อมูล ข่าวสาร วัสดุและโรงเรียนและองค์การบริหารส่วนตำบลวัดดาว 3. การมีส่วนร่วมของเกษตรกร แบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ 1. การมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนผ่านการเรียน 2. การมีส่วนร่วมในระดับการดำเนินงานในขั้นของการดำเนินงาน

จากงานวิจัยที่กล่าวมาในข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่ามีความเกี่ยวข้องกับงานวิจัยของผู้วิจัย กล่าวคือเป็นงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับเครือข่าย ขั้นตอนการรณรงค์ กลยุทธ์การสื่อสารและการมีส่วนร่วม ซึ่งผู้วิจัยสามารถนำไปใช้ประกอบในการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยในครั้งนี้

กรอบแนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย



บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “เครือข่าย ขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีระเบียบวิธีวิจัยดังต่อไปนี้

- 3.1 รูปแบบการวิจัย
- 3.2 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย
- 3.3 ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย
- 3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.5 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.6 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ
- 3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.8 การนำเสนอข้อมูล

3.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “เครือข่าย ขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การพรรณนา (Descriptive) โดยได้กำหนดวัตถุประสงค์ที่จะศึกษา 3 ข้อด้วยกัน ดังนี้

1. เพื่อศึกษาขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง
2. เพื่อศึกษาลักษณะเครือข่ายการสื่อสารและรูปแบบความร่วมมือของเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง
3. เพื่อศึกษาปัจจัยในการเข้ามามีส่วนร่วมและกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็กของโครงการสวนผักคนเมือง

โดยการศึกษาเกี่ยวกับประเด็นต่างๆในเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงลึก (In depth) ที่มุ่งแสวงหาข้อเท็จจริงต่างๆ ด้วยวิธีการ ดังนี้

ตารางที่ 3.1

วัตถุประสงค์และวิธีการศึกษา

วัตถุประสงค์	วิธีการศึกษา
1.ศึกษาขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง	การศึกษาจากเอกสาร (Document Study) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)
2.เพื่อศึกษาลักษณะเครือข่ายการสื่อสารและรูปแบบความร่วมมือของเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง	การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview)
3.ศึกษาปัจจัยในการเข้ามามีส่วนร่วมและกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็กของโครงการสวนผักคนเมือง	การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)

3.2 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) เนื่องจากผู้วิจัยต้องการที่จะเลือกลักษณะของกลุ่มตัวอย่างให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยผู้วิจัยได้ขอรายชื่อของเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำงานของโครงการสวนผักคนเมือง ตลอดจนรายชื่อบุคคล กลุ่ม หรือองค์กรและสมาชิกโครงการขนาดเล็กที่เข้ามาเป็นเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมืองระหว่างเดือนกุมภาพันธ์-เดือนกันยายน 2558 จาก ผู้ประสานงานในการให้ข้อมูล ได้แก่ คุณนาถศิริ โกมลพันธุ์ เจ้าหน้าที่ฝ่ายข้อมูล

และการสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง โดยผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ทีมงานโครงการสวนผักคนเมือง

1. วราภรณ์ ลีมหัตถา (ผู้ประสานงานโครงการสวนผักคนเมือง)
2. นาดศิริ โกมลพันธุ์ (เจ้าหน้าที่ฝ่ายข้อมูลและการสื่อสาร)
3. ยศวัต ลือตระกูลเศรษฐ์ (เจ้าหน้าที่ฝ่ายออกแบบสื่อ)

กลุ่มที่ 2 เครือข่ายและสมาชิกโครงการขนาดเล็กของโครงการสวนผักคนเมือง

(1) เครือข่าย

1. นคร ลิมปคุปตถาวร (ศูนย์เรียนรู้เกษตรกรในเมือง บ้านเจ้าชายผัก, กรรมการที่ปรึกษาโครงการสวนผักคนเมือง)
2. ชูเกียรติ โกแมน (ศูนย์เรียนรู้เกษตรกรในเมือง ศูนย์สุวรรณภูมิ, กรรมการที่ปรึกษาโครงการสวนผักคนเมือง)
3. คมสัน หุตะแพทย์ (ศูนย์อบรมสวนผักบ้านคุณตาและมูลนิธิศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนา, กรรมการที่ปรึกษาโครงการสวนผักคนเมือง)
4. ชรินา งามสำอางค์ (ศูนย์อบรมบ้านเรียนรู้ใส่ใจ)
5. วิตดา มิ่งมหากุล (หน่วยอบรมเคลื่อนที่ Truck Farm)
6. แก้วตา ธรรมอิน (ผู้ประสานงานโครงการกินเปลี่ยนโลก)
7. เพ็ญศรี โตสะอาด (สวนเกษตรลาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่)

(2) สมาชิกโครงการขนาดเล็ก

1. ศิริกุล ชี้อต่อชาติ (ศูนย์อบรมปลูกง่าย ๆ สไตล์คนเมือง บ้านป้อมเอง)
2. พงทิพย์ เพชรโปรี (ศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic Way)
3. วิโรจน์ ปลอดภัย (ศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic Way)
4. กรรณิกา เจริญชัย (Shortcut Organic)
5. ญาดา จำนงค์ทอง (โครงการสวนผักบำบัดศรีราชา)
6. พรพรรณ แววสิงห์งาม (พร...พรรณไม้)

- 7.จิตรา หิรัญพฤกษ์ (โครงการสวนผักทอรัลพิษปนยืม)
- 8.ซารีย์ บุญญวินิจ (โครงการสวนผักโรงรถ ฟาร์มลุงรีย์)
- 9.ศิริโรจน์ ชนันทาวารี (โครงการผักปลูกเด็ก โรงเรียนบ้านเจียรดับ)
- 10.ภัทรพร นิยมไทย (โครงการเพาะผัก เพราะรัก จากมีน้อย อนุบาลบ้านพลอย
ภูมิ)

3.3 ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “เครือข่าย ขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง”มีลำดับขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยดังนี้ คือ

- 1.ทำการศึกษาค้นคว้าเบื้องต้นเกี่ยวกับเรื่องที่จะทำการวิจัย โดยศึกษาจากเอกสารและการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับบุคคลที่มีหน้าที่รับผิดชอบและมีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานต่างๆของโครงการสวนผักคนเมือง

- 2.ทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะศึกษาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการเข้าไปศึกษาข้อมูลจริง

- 3.เตรียมอุปกรณ์ต่างๆที่ใช้ในการสัมภาษณ์เจาะลึกและการสังเกตการณ์ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ กรอบการสังเกตการณ์ กล้องถ่ายรูป เทปบันทึกเสียง เป็นต้น

- 4.การติดต่อประสานงานในการลงพื้นที่เก็บข้อมูลได้แก่การสัมภาษณ์และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ในขั้นตอนนี้เมื่อผู้วิจัยประสานงานเรื่อง วัน เวลา และสถานที่เพื่อสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างได้แล้ว ผู้วิจัยจะชี้แจงประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่างก่อน เพื่อให้กลุ่มตัวอย่าง ได้เตรียมข้อมูลและรายละเอียดได้อย่างครบถ้วน

- 5.สัมภาษณ์เจาะลึกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงที่ได้ทำการคัดเลือกและนัดหมายไว้รวมทั้งสังเกตแบบมีส่วนร่วมเพื่อสังเกตกลยุทธ์การสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง โดยทำการสังเกตกิจกรรมต่างๆดังนี้

- (1) กิจกรรมอบรมปลูกผักของศูนย์อบรมเกษตรกรในเมืองและหน่วยอบรมเคลื่อนที่ของโครงการสวนผักคนเมือง

- (2) กิจกรรมของสวนผักคนเมืองในงานมหกรรมอาหารและสุขภาพวิถีไทครั้งที่2

- (3) กิจกรรมทัวร์สวนผักคนเมือง:ตลาดฟ้า เขียว กินได้

(4) กิจกรรมในงานเทศกาลสวนผักคนเมือง 2015

6. ภายหลังจากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ ผู้วิจัยจะดำเนินการถอดเทปและจัดพิมพ์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับรวบรวมมาทั้งหมด

3.4 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการศึกษาจากเอกสาร (Document Study)

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ทำการศึกษาสื่อและเอกสารต่างๆ (Document Study) ที่เกี่ยวข้องกับโครงการสวนผักคนเมือง ซึ่งผู้วิจัยจะทำการศึกษากลยุทธ์การสื่อสาร ทั้งในส่วน of กลยุทธ์ด้านสารและกลยุทธ์การใช้สื่อของทีมงานและเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง และขั้นตอนการรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง โดยผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารดังนี้

1.1 การศึกษาจากเอกสาร ได้แก่ แผนปฏิบัติการของโครงการสวนผักคนเมืองในปี พ.ศ. 2557-2558 และแผนการจัดกิจกรรมของทีมงานโครงการสวนผักคนเมือง ได้แก่

- (1) กิจกรรมของสวนผักคนเมืองในงานมหกรรมอาหารและสุขภาพวิถีไทครั้งที่ 2
- (2) กิจกรรมทัวร์สวนผักคนเมือง: ตาดฟ้า เขียว กินได้
- (3) กิจกรรมในงานเทศกาลสวนผักคนเมือง 2015

1.2 การศึกษาจากสื่อ ได้แก่ หนังสือ แผ่นพับ โปสเตอร์ เว็บไซต์ของโครงการสวนผักคนเมือง <http://www.thaicityfarm.com> และ แฟนเพจ (Fanpage) ในเฟซบุ๊กของโครงการสวนผักคนเมือง <https://www.facebook.com/thaicityfarm>

1.3 การศึกษาจากสื่อ ได้แก่ เนื้อหาจาก PowerPoint ที่ใช้ในการอบรม หนังสือคู่มือหรือเอกสารประกอบการอบรม จากเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง

ทั้งนี้วิธีการวิจัยโดยการศึกษาจากเอกสาร (Document Study) ก็เพื่อให้ทราบถึงกลยุทธ์ด้านสารและกลยุทธ์การใช้สื่อและขั้นตอนการรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง

วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview)

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) เพื่อสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม ซึ่งได้แก่

1. ทีมงานโครงการสวนผักคนเมือง เพื่อให้ทราบถึง

- 1.1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับโครงการสวนผักคนเมือง

- 1.2 ขั้นตอนการรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง
- 1.3 กลยุทธ์ด้านสารของทีมงานโครงการสวนผักคนเมือง
- 1.4 กลยุทธ์การใช้สื่อของทีมงานโครงการสวนผักคนเมือง
- 1.5 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง
- 1.6 ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง
- 1.7 รูปแบบความร่วมมือของเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง

2. เครือข่ายและสมาชิกโครงการขนาดเล็กของโครงการสวนผักคนเมือง

2.1 เครือข่าย เพื่อให้ทราบถึง

- 2.1.1 กลยุทธ์เกี่ยวกับผู้ส่งสารของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง
- 2.1.2 กลยุทธ์ด้านสารของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง
- 2.1.3 กลยุทธ์การใช้สื่อของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง
- 2.1.4 ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง
- 2.1.5 รูปแบบความร่วมมือของเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง

2.2 สมาชิกโครงการขนาดเล็ก เพื่อให้ทราบถึง

- 2.2.1 ปัจจัยในการเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็ก
- 2.2.2 กระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็ก

วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยผู้วิจัยได้มีส่วนร่วมในฐานะผู้สังเกตการณ์ ซึ่งเป็นการสังเกตเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

- (1) กิจกรรมอบรมปลูกผักของศูนย์อบรมเกษตรกรในเมืองและหน่วยอบรมเคลื่อนที่ของโครงการสวนผักคนเมือง
- (2) กิจกรรมของสวนผักคนเมืองในงานมหกรรมอาหารและสุขภาพวิถีไทครั้งที่ 2
- (3) กิจกรรมทัวร์สวนผักคนเมือง: ตาดฟ้า เขียว กินได้
- (4) กิจกรรมในงานเทศกาลสวนผักคนเมือง 2015

(5) การดำเนินงานและการมีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็ก

ทั้งนี้ในวิธีการวิจัยโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้ทราบถึง กลยุทธ์เกี่ยวกับผู้ส่งสาร กลยุทธ์ด้านสารและกลยุทธ์การใช้สื่อของโครงการสวนผักคนเมืองและเครือข่าย รวมถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็ก

3.5 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการวิจัย ดังนี้

- 1.ตัวผู้วิจัย ซึ่งจะเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดด้วยตัวเอง
- 2.เครื่องบันทึกเสียง
- 3.กล้องถ่ายรูป
- 4.อุปกรณ์ในการจดบันทึก
- 5.แบบศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง
- 6.แบบสังเกตการณ์ โดยผู้วิจัยได้แบ่งแบบสังเกตการณ์ออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

(1) แบบสังเกตการณ์การจัดกิจกรรมอบรมของศูนย์อบรมเกษตรกรในเมืองและหน่วยอบรมเคลื่อนที่ โดยมุ่งสังเกตกลยุทธ์ในการสื่อสาร ได้แก่

กลยุทธ์เกี่ยวกับผู้ส่งสาร

- บุคลิกภาพ
- ทักษะในการสื่อสาร
- เทคนิคในการสื่อสาร

กลยุทธ์ด้านสาร

- ประเด็นหรือเนื้อหาสาร
- วิธีการนำเสนอสาร

กลยุทธ์การใช้สื่อ

- สื่อที่ใช้ในการนำเสนอสาร

(2) แบบสังเกตการณ์การจัดกิจกรรมของโครงการสวนผักคนเมือง ได้แก่ กิจกรรมของสวนผักคนเมืองในงานมหกรรมอาหารและสุขภาพวิถีไทครั้งที่2 กิจกรรมทัวร์สวนผักคนเมือง:ตลาดฟ้าเขียว กินได้ และกิจกรรมในงานเทศกาลสวนผักคนเมือง 2015 โดยมุ่งสังเกตกลยุทธ์ในการสื่อสารและรูปแบบความร่วมมือของเครือข่าย ได้แก่

กลยุทธ์เกี่ยวกับผู้สื่อสาร

- บุคลิกภาพ
- ทักษะในการสื่อสาร
- เทคนิคในการสื่อสาร

กลยุทธ์ด้านสาร

- ประเด็นหรือเนื้อหาสาร
- วิธีการนำเสนอสาร

กลยุทธ์การใช้สื่อ

- สื่อที่ใช้ในการนำเสนอสาร

รูปแบบความร่วมมือของเครือข่าย

- เครือข่ายที่เข้าร่วม
- หน้าที่และความรับผิดชอบของเครือข่ายที่เข้าร่วม

(3)แบบสังเกตการณ์การดำเนินงานและการมีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็กของโครงการสวนผักคนเมือง โดยมุ่งสังเกตการมีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็กกับโครงการสวนผักคนเมือง ได้แก่

- หน้าที่และความรับผิดชอบ
- รูปแบบการจัดกิจกรรม

7.แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ที่ไม่เป็นทางการ โดยผู้วิจัยจะกำหนดประเด็นคำถามไว้ล่วงหน้า โดยจะเน้นการสัมภาษณ์ด้วยคำถามปลายเปิด (Open-ended Questions) เพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มตัวอย่าง สามารถให้รายละเอียดและแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ ทั้งนี้การที่ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง

เพื่อต้องการให้ประเด็นคำถามสามารถยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์ โดยผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในแบบสัมภาษณ์ เพื่อนำมาอภิปรายผล โดยได้แบ่งแนวคำถามออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

(1) แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์สำหรับทีมงานโครงการสวนผักคนเมือง

ตอนที่ 1 : ข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 : แนวคำถามเพื่อศึกษาขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง

1. ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับโครงการ “สวนผักคนเมือง”

- ที่มาของโครงการสวนผักคนเมือง
- โครงสร้างการดำเนินงานของโครงการสวนผักคนเมือง
- การดำเนินงานของโครงการสวนผักคนเมือง
- เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง
- ที่มาของศูนย์อบรมเกษตรในเมืองและหน่วยอบรมเคลื่อนที่ของโครงการสวนผักคนเมือง
- ที่มาของสมาชิกโครงการขนาดเล็กของโครงการสวนผักคนเมือง

2. ขั้นตอนการรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมืองเป็นอย่างไร

2.1 ชั้นวางแผนโครงการ

- การศึกษาข้อมูล
- การกำหนดวัตถุประสงค์
- การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย
- การกำหนดวิธีการประเมินผล
- การเตรียมสาร
- การผลิตสื่อ
- การกำหนดตารางการรณรงค์
- การกำหนดงบประมาณ

2.2 ชั้นการดำเนินการรณรงค์

2.3 ชั้นการประเมินผล

3. กลยุทธ์การสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมืองเป็นอย่างไร

3.1 กลยุทธ์เกี่ยวกับผู้ส่งสารของทางโครงการสวนผักคนเมือง

3.2 กลยุทธ์ด้านสารของทางโครงการสวนผักคนเมือง

3.3 กลยุทธ์การใช้สื่อของทางโครงการสวนผักคนเมือง

ตอนที่ 3 : แนวคำถามเพื่อศึกษาลักษณะเครือข่ายการสื่อสารและรูปแบบความร่วมมือของเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง

1. ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง

2. ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง

3. รูปแบบความร่วมมือของเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง

(2) แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์สำหรับบุคคลในเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง

ตอนที่ 1 : ข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 : แนวคำถามเพื่อศึกษาขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง

1. กลยุทธ์การสื่อสารของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมืองเป็นอย่างไร

1.1 กลยุทธ์เกี่ยวกับผู้ส่งสารของทางโครงการสวนผักคนเมือง

1.2 กลยุทธ์ด้านสารของทางโครงการสวนผักคนเมือง

1.3 กลยุทธ์การใช้สื่อของทางโครงการสวนผักคนเมือง

ตอนที่ 3 : แนวคำถามเพื่อศึกษาลักษณะเครือข่ายการสื่อสารและรูปแบบความร่วมมือของเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง

1. ข้อมูลเบื้องต้นของเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง

2. ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง

3. รูปแบบความร่วมมือของเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง

(3) แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์สำหรับสมาชิกโครงการขนาดเล็กของโครงการสวนผักคนเมือง

ตอนที่ 1 : ข้อมูลเกี่ยวกับตัวผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 : แนวคำถามเพื่อศึกษาปัจจัยในการเข้ามามีส่วนร่วมและกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็กของโครงการสวนผักคนเมือง

- 1.ปัจจัยในการเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็ก
- 2.กระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็ก

3.6 การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นจริงที่มีความน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการ ดังนี้คือ

1.ผู้วิจัยยืนยันความเชื่อถือได้ของข้อมูลด้วยการให้บุคคลที่อยู่ในปรากฏการณ์ที่ศึกษา ตรวจสอบ และรับรองความถูกต้องโดยการอ่านข้อมูลดังกล่าว พร้อมให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม ทักท้วง หรือยอมรับข้อมูลที่นำเสนอ ซึ่งบุคคลที่กล่าวถึงคือ นาถศิริ โกมลพันธุ์ เจ้าหน้าที่ฝ่ายข้อมูลและการสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง

2.การตรวจสอบสามเส้าข้อมูล(Data Triangulation) คือ การพิสูจน์ว่า ข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มานั้นถูกต้องหรือไม่ โดยวิธีการตรวจสอบแหล่งที่ได้มาของข้อมูลด้านบุคคล กล่าวคือ ถ้าบุคคลที่ให้ข้อมูลเปลี่ยนไป ข้อมูลที่ได้จะเหมือนเดิมหรือไม่ เช่นในประเด็นเดียวกันผู้วิจัยซักถามข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างหลายคน เพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

3.การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation)เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธี กล่าวคือ ใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมควบคู่กับการสัมภาษณ์ พร้อมทั้งศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบกัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องมากที่สุด

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “เครือข่าย ขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง”เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจาะลึก และข้อมูลจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม มาวิเคราะห์ ภายใต้กรอบแนวคิดและทฤษฎีต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความสมบูรณ์และเป็นไปตามหลักวิชาการ โดยข้อมูลทั้งหมดเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องใช้การสร้างข้อสรุปในแต่ละประเด็นที่ศึกษาแล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบข้อมูล จำแนกชนิดข้อมูลและ

ตีความหมายของข้อมูล เพื่อนำไปสู่การสรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการวิจัยต่อไป โดยในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยตามลำดับ ดังนี้ คือ

1. นำข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมมาพิจารณาว่าเป็นไปตามแนวคิดและทฤษฎีที่มีอยู่หรือไม่ อย่างไร
2. ตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาว่าครบถ้วนเพียงพอที่จะตอบปัญหาคำถามที่วิจัยแล้วหรือไม่
3. จัดกลุ่มข้อมูลที่ได้มาให้อยู่ในประเด็นต่างๆตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้
4. สร้างข้อสรุป โดยนำแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาเชื่อมโยงกับข้อมูลที่ได้จัดกลุ่มแล้ว เพื่อแสดงให้เห็นผลของการพิสูจน์ข้อค้นพบเบื้องต้นว่าเป็นไปตามทฤษฎีหรือไม่ อย่างไร
5. เชื่อมโยงข้อมูลให้ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ และพิจารณาอีกครั้งว่าข้อสรุปที่ได้มานั้น สามารถตอบปัญหาคำถามที่วิจัยที่ตั้งไว้หรือไม่

3.8 การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ในรูปแบบของการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical description) และนำผลการวิเคราะห์มาตอบคำถามในประเด็นที่ตั้งไว้ตามปัญหาคำถามที่วิจัย โดยได้แบ่งการนำเสนอ ดังนี้ ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับโครงการ “สวนผักคนเมือง”

ส่วนที่ 2 ผลการวิจัย ได้แก่

ปัญหาคำถามข้อที่ 1 โครงการสวนผักคนเมืองมีขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสารเป็นอย่างไร

1.1 ขั้นตอนการรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง

1.1.1. ขั้นตอนวางแผนโครงการ

1.1.2. ขั้นตอนการดำเนินการรณรงค์

1.1.3. ขั้นตอนการประเมินผล

1.2 กลยุทธ์การสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง

1.2.1. กลยุทธ์เกี่ยวกับผู้ส่งสารของโครงการสวนผักคนเมือง

2.กลยุทธ์ด้านสารของโครงการสวนผักคนเมือง

3.กลยุทธ์การใช้สื่อของโครงการสวนผักคนเมือง

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 2 โครงการสวนผักคนเมืองมีลักษณะเครือข่ายการสื่อสารและรูปแบบความร่วมมือของเครือข่ายเป็นอย่างไร

2.1 ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง

1.บทบาทเชิงการสื่อสารของบุคคลในเครือข่าย

2.ลักษณะทิศทางในการสื่อสารและทิศทางการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารในเครือข่าย

2.2 รูปแบบความร่วมมือของเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 3 ปัจจัยในการเข้ามามีส่วนร่วมและกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็กของโครงการสวนผักคนเมืองเป็นอย่างไร

3.1 ปัจจัยในการเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็ก

3.2 กระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็ก

บทที่ 4 ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “เครือข่าย ขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง รวมถึงลักษณะเครือข่ายการสื่อสารและรูปแบบความร่วมมือของเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง ตลอดจนศึกษาถึงปัจจัยในการเข้ามามีส่วนร่วมและกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็กของโครงการสวนผักคนเมือง ซึ่งในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยข้อมูลทั้งหมดได้มาจากการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview), การศึกษาจากเอกสาร (Document Study) และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยจึงนำข้อมูลที่ได้มาทำการเรียบเรียง วิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัยเพื่อตอบปัญหานาวิจัย โดยผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับโครงการ “สวนผักคนเมือง”

ส่วนที่ 2 ผลการวิจัยเพื่อตอบปัญหานาวิจัย 3 ข้อ ดังนี้

- 1.โครงการสวนผักคนเมืองมีขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสารเป็นอย่างไร
- 2.โครงการสวนผักคนเมืองมีลักษณะเครือข่ายการสื่อสารและรูปแบบความร่วมมือของเครือข่ายเป็นอย่างไร
- 3.ปัจจัยในการเข้ามามีส่วนร่วมและกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็กของโครงการสวนผักคนเมืองเป็นอย่างไร

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับโครงการ “สวนผักคนเมือง”

ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับโครงการสวนผักคนเมือง ที่จะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจถึงที่มาของโครงการสวนผักคนเมือง โครงสร้างการดำเนินงาน การรวมตัวเป็นเครือข่าย ช่องทางในการประสานความร่วมมือในเครือข่าย และที่มาของศูนย์อบรมเกษตรกรในเมืองและหน่วยอบรมเคลื่อนที่ รวมถึงที่มาของกิจกรรมโครงการขนาดเล็กของโครงการสวนผักคนเมือง

ที่มาของโครงการสวนผักคนเมือง

จากการสัมภาษณ์ พบว่า โครงการสวนผักคนเมือง ได้ริเริ่มโดยมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน(ประเทศไทย)ที่ได้ก่อตั้งเมื่อปี2541 ซึ่งเป็นองค์กรภาคประชาชนที่ได้ดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนางานด้านเกษตรกรรมยั่งยืนในประเทศไทยมาโดยตลอด ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริม สนับสนุนและเผยแพร่กิจกรรมที่เกี่ยวกับเกษตรกรรมยั่งยืน เพื่อแก้ปัญหาของเกษตรกรและกลุ่มองค์กรชุมชนด้วยระบบเกษตรกรรมยั่งยืน ตลอดจนการพัฒนารูปแบบและแนวคิดในการสร้างการพึ่งตนเองและการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของชุมชน ซึ่งจากการทำงานด้านการส่งเสริมด้านการเกษตรในพื้นที่ชนบทมาอย่างยาวนานนั้นทำให้มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย) ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่เมือง เพื่อช่วยแก้ปัญหาวิกฤตต่างๆของคนเมือง ภายใต้กรอบการวิเคราะห์ปัญหาของคนเมืองในด้านอาหาร ทั้งในด้านมิติความปลอดภัยด้านอาหาร การพึ่งตนเองด้านอาหาร มิติสุขภาพและสิ่งแวดล้อมในเมือง ดังนั้นแล้วมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย) จึงได้ตระหนักถึงความสำคัญของการปลูกผักโดยไม่ใช้สารเคมีและการพึ่งตนเองด้านอาหาร ที่จะมีประโยชน์และมีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาต่างๆของคนเมืองที่ต้องเผชิญ อาทิ การเกิดพื้นที่อาหารที่ปลอดภัยและยกระดับการพึ่งตนเองด้านอาหาร รวมถึงการพัฒนาในมิติต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น มิติด้านเศรษฐกิจ ที่การปลูกผักสามารถช่วยลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน มิติด้านสังคม ที่พบว่า การปลูกผักสามารถช่วยสร้างความสัมพันธ์ของคนเมือง ในการสร้างพื้นที่พบปะ พูดคุย แบ่งปันและเกื้อกูลกันระหว่างคนในชุมชนหรือมิติด้านสิ่งแวดล้อม อย่างการนำทรัพยากรเหลือใช้ในท้องถิ่นรวมถึงขยะในครัวเรือนมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด รวมถึงยังช่วยเพิ่มพื้นที่สีเขียวอันเป็นทั้งแหล่งพักผ่อนหย่อนใจและช่วยคลายเครียดให้กับคนเมืองได้อย่างดีด้วย ตลอดจนมิติด้านสุขภาพ ที่พบว่า นอกจากสวนผักจะสามารถช่วยให้เข้าถึงการบริโภคผักที่สะอาดปลอดภัยดีกับสุขภาพ และช่วยส่งเสริมการออกกำลังกายแล้ว สวนผักยังช่วยพัฒนาด้านจิตใจ ช่วยให้ผ่อนคลาย และลดความเครียดอีกด้วย

จุดเริ่มต้นคือเกิดจากการทำงานภาคชนบทมานานจนเรามองในเมืองว่าแบบมีวิกฤตอะไรเกิดขึ้นบ้าง เมืองทำไมมันเปลี่ยนไป แล้วก็มีความกังวลเรื่องความปลอดภัยของอาหาร แล้วก็สถานการณ์ที่อาหารราคาสูงขึ้น เราก็เลยมองว่าจริงๆแล้ว วัฒนธรรมเรื่องการปลูก ซึ่งจริงๆมันมีมานานแล้วแต่ก็ได้หายไป เราก็เลยคิดที่จะทำโครงการนี้ขึ้นมาเพื่อที่รณรงค์ส่งเสริมให้คนสนใจเรื่องนี้มากขึ้น และเราก็เห็นว่าสวนผักไม่ใช่แค่การปลูกหรือการกิน แต่ยังเชื่อมโยงกับอีกหลายมิติ (นาถศิริ โกมลพันธุ์,สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

นอกจากที่กล่าวมาในข้างต้นแล้วโครงการสวนผักคนเมืองยังได้มองเห็นถึงศักยภาพความเป็นไปได้ของคนเมืองในการปลูกผักและทำการเกษตรอีกด้วย อันเนื่องจากปลูกผักและทำการเกษตรไว้บริโภคในครัวเรือนได้ถือเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่งของคนไทยมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ ดังนั้นจึงไม่ใช่เรื่องยากในการทำความเข้าใจและลงมือทำ ประกอบกับในปัจจุบันนี้ได้มีการคิดค้นนวัตกรรมการปลูกผักใหม่ๆหลายรูปแบบที่สอดคล้องกับข้อจำกัดของคนเมืองโดยเฉพาะด้านพื้นที่มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการทำเกษตรบนพื้นปูน การทำสวนผักดาดฟ้า การทำสวนแนวตั้ง หรือสวนลอยฟ้า นอกจากนี้ยังพบว่าในเมืองยังมีพื้นที่ที่ถูกทิ้งร้างอย่างไร้ประโยชน์จำนวนมาก ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นสวนผักได้ ประกอบกับการวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ความเป็นไปได้จากการจัดกิจกรรมประกวด “สวนผักบ้านฉัน” ซึ่งประสบความสำเร็จเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืนได้จัดขึ้นร่วมกับเครือข่าย รวมถึงการจัดกิจกรรมรณรงค์เรื่องการปลูกผักของมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืนงานที่งานมหกรรมสมุนไพรมหาชาติซึ่งได้รับเสียงตอบรับอย่างดีเยี่ยมจากผู้เข้าร่วมงาน ดังนั้นแล้วมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืนจึงเล็งเห็นถึงความเป็นไปได้ของการทำเกษตรในเมืองของคนเมือง ตลอดจนพบว่าคนในพื้นที่เมืองนั้นยังมีการปลูกผักหรือทำการเกษตรอยู่บ้าง จึงทำให้มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย) เกิดความคิดริเริ่มจัดทำโครงการสวนผักคนเมืองขึ้น

คือตอนแรกสิ่งที่จุดประกายมันน่าจะเกิดจากเขามีการจัดประกวด ซึ่งจริงๆแล้วในปีแรกร่วมกับกินเปลี่ยนโลกเป็นคนจัดประกวดสวนผักบ้านฉัน แล้วพบว่ามีคนกรุงเทพฯส่งประกวดเยอะพอสมควรเลยนะ เราเลยเห็นความเป็นไปได้ว่าจริงๆแล้วในเมืองก็มีคนทำเรื่องพวกนี้อยู่เหมือนกันนะ เราก็เลยคิดอยากที่จะทำเรื่องนี้ขึ้นมา (นาถศิริ โกมลพันธุ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

ในช่วงของการก่อตั้งโครงการสวนผักคนเมืองนั้น ได้เริ่มจากการประชุมและพูดคุยกับเครือข่ายต่างๆที่มีความรู้และประสบการณ์ด้านการเกษตรในเมืองและงานรณรงค์ อาทิเช่น มูลนิธิศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนา คณะทำงานกินเปลี่ยนโลก ชมรมเกษตรในเมืองและศูนย์อบรมเกษตรในเมือง ซึ่งเป็นผู้ที่ทำการปลูกผักในเมืองมาอยู่ก่อนแล้ว อาทิเช่น นคร ลิมปคุปตถาวร และชูเกียรติ โกแมน เพื่อจับมือร่วมกันวางแผนจัดทำโครงการสวนผักคนเมืองขึ้นมา เพื่อที่จะสนับสนุนส่งเสริมและรณรงค์เผยแพร่ให้คนเมืองรู้จักการปลูกผักหรือทำการเกษตรในเมือง ซึ่งในช่วงแรกของการก่อตั้งโครงการสวนผักคนเมืองยังได้รับความสนใจจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ(สสส.) จึงได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณในการดำเนินงานอีกด้วย

ก่อนที่จะเริ่มโครงการสวนผักคนเมือง ทางมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืนก็เลยมาชวนคนที่เคยทำอยู่แล้ว 2-3คนมานั่งคุยกันว่าจะทำโครงการนี้ เพื่อรณรงค์ให้คนเมืองหันมาปลูก

ผักปลอดสารเคมี แล้วก็ลดความเสี่ยงต่อการบริโภคอาหารที่ปนเปื้อนสารเคมี เพื่อช่วยลดรายจ่ายและสร้างกิจกรรมทางสังคมสำหรับคนในเมือง ก็เลยมาร่วมทำกันซักประมาณ 6 ปีที่แล้ว เป็นโครงการสวนผักคนเมืองขึ้นมา (คมสัน หุตะแพทย์, สัมภาษณ์ 16 กันยายน 2558)

“พี่สุภาซึ่งเป็นผู้อำนวยการมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน ได้มาชวนผมไปช่วยการรณรงค์ปลูกผักในงานมหกรรมสมุนไพรแห่งชาติครั้งที่ 6 พอหลังจากงานนั้นเราก็อธิบายว่าผลตอบรับมันดี หลังจากงานนั้นก็ได้รับหนังสือมาจากสสส.ชวนผมกับพี่สุภาและพี่คมสันไปร่วมประชุม” (นคร ลิมปคุปตถาวร, สัมภาษณ์ 17 สิงหาคม 2558)

ตั้งนั้นแล้ว “โครงการสวนผักคนเมือง” จึงได้เกิดขึ้นมาจากการริเริ่มร่วมกันของเครือข่ายต่างๆที่มีความเชี่ยวชาญในการทำการเกษตรในเมืองและผู้เชี่ยวชาญในด้านการรณรงค์หรือพัฒนาด้านการเกษตร ที่ได้ร่วมมือกันจัดตั้งโครงการสวนผักคนเมืองขึ้นมา เพื่อสนับสนุน ส่งเสริมและเผยแพร่การทำเกษตรในเมืองในพื้นที่เมืองต่างๆ อาทิเช่น กรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี สมุทรปราการ ฉะเชิงเทรา ชลบุรี เป็นต้น โดยโครงการสวนผักคนเมืองนั้นได้เริ่มดำเนินงานมาตั้งแต่เดือนเมษายน ปี 2553-ปัจจุบัน

สัญลักษณ์ของโครงการสวนผักคนเมือง

จากการสัมภาษณ์ พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการจัดทำสัญลักษณ์ของทางโครงการสวนผักคนเมืองขึ้น โดยการออกแบบสัญลักษณ์เป็นรูปบัวรดน้ำและต้นผัก ซึ่งสื่อถึงการปลูกผัก รวมถึงการใช้สีที่เป็นสัญลักษณ์ของโครงการได้แก่สีเขียวเข้ม สีเขียวอ่อนและสีส้ม เพื่อใช้เป็นสัญลักษณ์ของโครงการสวนผักคนเมืองเพื่อให้สาธารณชนได้เกิดการจดจำ และเพื่อนำไปใช้ในการประชาสัมพันธ์โครงการ

“โครงการก็จะมีสัญลักษณ์ก็คือโลโก้โครงการสวนผักคนเมือง ซึ่งเป็นรูปบัวรดน้ำแล้วก็มีผัก ซึ่งสื่อถึงการปลูกผัก แล้วก็ในเรื่องของสี ที่เป็น Identity ของทางโครงการ ก็มีสีเขียวเข้ม สีเขียวอ่อน และสีส้ม สามสี” (ยศวดี ลือตระกูลเศรษฐ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)



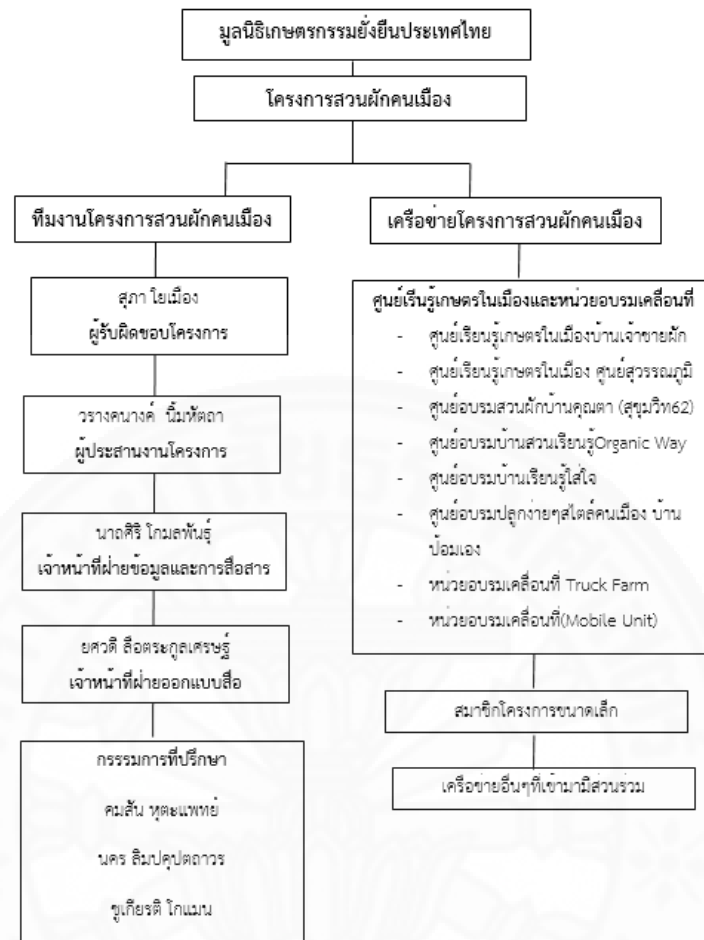
ภาพที่ 4.1 โลโก้ (LOGO) หรือสัญลักษณ์ของโครงการสวนผักคนเมือง

โครงสร้างการดำเนินงานของโครงการสวนผักคนเมือง

จากการสัมภาษณ์ พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองเป็นโครงการที่ทำงานภายใต้ มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน โดยแบ่งโครงสร้างการดำเนินงานออกเป็น 2 ส่วนด้วยกัน ได้แก่ ส่วนของ ทีมงานของโครงการสวนผักคนเมือง ซึ่งทำหน้าที่เป็นฝ่ายบริหารโครงการ โดยมีหน้าที่รับผิดชอบใน ด้านต่างๆ ได้แก่ การประสานงานกับเครือข่าย การวางแผนการรณรงค์ การออกแบบสื่อและสารที่ใช้ ในการรณรงค์และประชาสัมพันธ์ ตลอดจนโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการรณรงค์ที่ปรึกษาโครงการ ซึ่งได้แก่ คมสัน หุตะแพทย์ นคร ลิมคุปถาวร และชูเกียรติ โกแมน ที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็น คณะทำงาน โดยมีหน้าที่ในการให้คำปรึกษาและร่วมวางแผนรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมืองอีก ด้วย

“การทำงานของโครงการสวนผักคนเมืองก็จะมีส่วนของการบริหาร และก็มี คณะทำงานของส่วนบริหารโครงการ อย่างของพีและคุณปรีนซ์ ก็จะอยู่ในส่วนของคณะทำงานด้วย ส่วนศูนย์อบรมอื่นๆก็จะอยู่ในเครือข่ายที่ทำงานร่วมกัน” (ชูเกียรติ โกแมน, สัมภาษณ์, 19 กรกฎาคม 2558)

นอกจากนี้แล้ว โครงการสวนผักคนเมืองยังได้มีการทำงานร่วมกับเครือข่ายต่างๆ ได้แก่ เครือข่ายที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์อบรมเกษตรในเมืองและหน่วยอบรมเคลื่อนที่ของโครงการสวนผัก คนเมือง และเครือข่ายที่เข้ามาทำงานกับโครงการสวนผักคนเมืองจากการเริ่มต้นเป็นสมาชิกโครงการ ขนาดเล็กของโครงการสวนผักคนเมือง เช่น ศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic Way โครงการสวน ผักพุทธธรรมยั่งยืน โครงการสวนผักโรงรถ ฟาร์มลุงริย์ เป็นต้น และเครือข่ายอื่นๆที่เข้ามาร่วมทำงาน กับโครงการสวนผักคนเมืองในด้านต่างๆ เช่น เครือข่ายกินเปลี่ยนโลก สวนเกษตรตลาดฟ้าสำนักงาน เขตหลักสี่ เป็นต้น



ภาพที่4.2 โครงสร้างการดำเนินงานของโครงการสวนผักคนเมือง

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ในการดำเนินงานของโครงการสวนผักคนเมืองสามารถสรุปประเด็นในการทำงานได้ ดังนี้

1. ส่งเสริมความรู้ เทคนิค นวัตกรรมการปลูกผัก และการพึ่งตนเองในเมือง
2. สนับสนุนและสร้างให้เกิดพื้นที่ต้นแบบการทำเกษตรในเมืองที่เชื่อมโยงกับมิติต่างๆ เช่น สวนผักกับการสร้างความมั่นคงทางอาหาร, สวนผักบำบัด สวนผักกับการเรียนรู้ของเด็ก และสวนผักกับพื้นที่สร้างสรรค์ของคนเมือง
3. พัฒนาข้อมูล งานวิชาการเกษตรในเมือง และสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อผลักดันสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย

4. ผลิตสื่อความรู้ และจัดกิจกรรมรณรงค์เผยแพร่ทั้งในรูปแบบการจัดแสดง นิทรรศการ,การจัดอบรม,การจัดเวทีเสวนา,การจัดประกวด,การจัดทัวร์สวนผัก,การจัดตลาดนัด แบ่งปัน

การทำงานของโครงการ มีงานอยู่3ส่วน4ส่วนใหญ่ๆ 1. สนับสนุนศูนย์อบรมต่างๆ และ หน่วยเคลื่อนที่สำหรับการอบรมไปตามพื้นที่ต่างๆ 2.เปิดให้ทุนโครงการขนาดเล็ก ปีหนึ่ง ก็ประมาณ30-40โครงการ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสสส. 3.ทำงานเรื่องผลิตสื่อ ข้อมูล ต่างๆในการรณรงค์ 4.การรณรงค์เผยแพร่ จัดกิจกรรมรณรงค์เผยแพร่ในรูปแบบต่างๆ ที่นี้ทั้ง4อันนี้ ก็จะเป็นลักษณะของกิจกรรม ซึ่งในแต่ละยุทธศาสตร์ การเคลื่อนตัวของ งานในแต่ละปี ก็จะมีความแตกต่างกันไป (คมสัน หุตะแพทย์,สัมภาษณ์ 16 กันยายน 2558)

“ประเด็นในการทำงานของเราก็คือ การสนับสนุน ส่งเสริม แล้วก็รณรงค์เผยแพร่ เรื่องการปลูกผัก การพึ่งตนเองของคนเมือง แล้วก็สร้างเครือข่ายปลูกผัก แล้วก็มีส่วนในเรื่องของการ นำเสนอองค์ความรู้ ข้อมูลต่างๆ จัดกิจกรรม” (นาถศิริ โกมลพันธุ์,สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง

จากการสัมภาษณ์ พบว่า เครือข่ายสวนผักคนเมืองประกอบไปด้วยบุคคล กลุ่ม หรือองค์กร ที่ได้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ประสานงานร่วมกันหรือทำกิจกรรมร่วมกันกับ โครงการสวนผักคนเมือง รวมถึงการมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีความสนใจร่วมกัน และมีการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน มีการพึ่งพาอาศัยกัน โดยเครือข่ายที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการสวนผักคนเมืองส่วนหนึ่ง มาจากเครือข่ายที่ร่วมกันก่อตั้งโครงการสวนผักคนเมือง และอีกส่วนหนึ่งมาจากการเข้ามาเป็นสมาชิก โครงการขนาดเล็ก โดยปัจจุบันมีสมาชิกทั้งสิ้นกว่า 124 โครงการ นอกจากนี้แล้วยังมีเครือข่ายที่เข้ามาเป็นพันธมิตรในการให้การสนับสนุนและประสานงานร่วมกันในด้านต่างๆอีกด้วย

เครือข่ายที่ทำงานร่วมกันก็จะมีศูนย์อบรมทั้ง 6ที่ หน่วยอบรมเคลื่อนที่ ศูนย์สื่อเพื่อการ พัฒนา กินเปลี่ยนโลก มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน ส่วนใหญ่ก็จะเป็นสมาชิกโครงการ ซึ่งก็จะมีบางคนที่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับศูนย์ใครไม่ได้ขึ้นอยู่กับใคร เป็นปัจเจก แต่ก็มีความผูกพันอยู่ เราก็ดึงมา เช่น พี่ตุ้ย พรพรรณที่สอนเรื่องการเพาะงอก แต่เขาไม่ได้เป็นศูนย์อบรม แต่ เป็นสมาชิกโครงการ เครือข่ายสมาชิกโครงการสวนผักคนเมือง เช่น กลุ่มเมื่อคนเมือง

อยากปลูกผัก ก็เป็นสมาชิกโครงการ ซึ่งมีส่วนร่วมในกิจกรรม อย่างเวลาจัดกิจกรรมเราก็เชิญมา และก็จะมีการช่วยกันอีก (นางศิริ โกมลพันธุ์ สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

ดังนั้นแล้วในการแบ่งเครือข่ายตามประเภทของการดำเนินงานของเครือข่ายสวนผักคนเมืองสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มได้ ดังนี้

1. เครือข่ายความคิด ซึ่งเป็นเครือข่ายที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับโครงการสวนผักคนเมืองโดยตรงและเป็นแกนหลักในการจัดตั้งโครงการสวนผักคนเมือง ได้แก่ มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย) มูลนิธิศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนา คณะทำงานกินเปลี่ยนโลก และศูนย์อบรมเกษตรกรในเมือง ได้แก่ ศูนย์เรียนรู้เกษตรกรในเมือง บ้านเจ้าชายผัก และ ศูนย์เรียนรู้เกษตรกรในเมือง ศูนย์สุวรรณภูมิ โดยได้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นคณะทำงานของโครงการสวนผักคนเมือง ในการวางแผนและดำเนินงานของโครงการ

2. เครือข่ายกิจกรรม ได้แก่เครือข่ายที่เข้ามาช่วยเหลือ ร่วมมือกันทำกิจกรรม ได้แก่ ศูนย์อบรมเกษตรกรในเมืองและหน่วยอบรมเคลื่อนที่ ได้แก่ ศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic Way ศูนย์อบรมบ้านเรียนรู้ใส่ใจ ศูนย์อบรมปลูกง่าย ๆ สไตล์คนเมือง บ้านป้อมเอง หน่วยอบรมเคลื่อนที่ Truck Farm และหน่วยอบรมเคลื่อนที่ (Mobile unit) นอกจากนั้นแล้วยังมีสมาชิกโครงการขนาดเล็กที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการสวนผักคนเมืองในการจัดกิจกรรมต่างๆด้วย อาทิ เช่น Shortcut Organic โครงการสวนผักโรงรถ ฟาร์มลุงรีย์ และ พร...พรรณไม้ โดย ป้าตุ้ย พรพรรณ เป็นต้น ที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมและเป็นวิทยากรให้กับโครงการสวนผักคนเมืองในการให้ความรู้ด้านต่างๆ เช่น การทำอาหารจากผัก การเลี้ยงไส้เดือน และการเพาะงอก เป็นต้น และนอกเหนือจากศูนย์อบรมเกษตรกรในเมืองและสมาชิกโครงการขนาดเล็กที่ได้กล่าวมา โครงการสวนผักคนเมืองยังได้มีการประสานงานร่วมกันกับหน่วยงานอื่นๆในการจัดกิจกรรมอีกด้วย เช่น สำนักงานเขตหลักสี่ ที่ได้มีการจัดกิจกรรมทัวร์สวนผักร่วมกันกับโครงการสวนผักคนเมือง เพื่อให้ความรู้ด้านการปลูกผักบนดาดฟ้า

3. เครือข่ายสนับสนุนทุน ซึ่งเป็นเครือข่ายสำคัญในการช่วยสนับสนุนและพัฒนาคุณภาพงานของเครือข่าย โดยเครือข่ายที่สนับสนุนทุนในการทำงานของโครงการสวนผักคนเมือง ได้แก่ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ หรือ สสส.

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าเครือข่ายสวนผักคนเมืองเป็นเครือข่ายที่ประกอบไปด้วยเครือข่ายย่อยต่างๆในการประสานงานร่วมกัน และสนับสนุนในด้านต่างๆ ทั้งเครือข่ายความคิด เครือข่ายกิจกรรมและเครือข่ายสนับสนุนทุน ซึ่งเครือข่ายต่างๆเหล่านี้ต่างมีส่วนช่วยผลักดันให้โครงการสวนผักคนเมืองสามารถดำเนินงานให้เป็นไปอย่างสำเร็จลุล่วง

ช่องทางในการประสานความร่วมมือในเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ในการประสานความร่วมมือระหว่างเครือข่ายสวนผักคนเมืองนั้น ได้ใช้การประชุมเป็นช่องทางหลักในการพูดคุยปรึกษาหารือระหว่างกัน และร่วมแลกเปลี่ยน แสดงความคิดเห็น นำเสนอข้อมูลและร่วมปรึกษาการจัดกิจกรรมต่างๆระหว่างกัน เพื่อรายงานความคืบหน้าและวางแผนการรณรงค์ โดยจะมีการเชิญคณะทำงานและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาร่วมประชุม และปรึกษาหารือนอกจากนี้แล้วเครือข่ายสวนผักคนเมืองยังได้มีการติดต่อสื่อสารกันอย่างไม่เป็นทางการผ่านช่องทางอื่นๆอย่างเช่น โทรศัพท์ เฟซบุ๊ก เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและปรึกษาหารือการดำเนินงานระหว่างกัน

“อย่างเวลาจัดงานก็จะมีการติดต่อสื่อสารกัน มีกลุ่มภายในที่ส่งข่าวสารกัน อย่างเดือนกันยายนที่จะมีงานก็จะมีการสื่อสารกัน ก็ใช้ช่องทาง Social media เช่น เฟซบุ๊ก Line หรือถ้าใกล้ๆก็จะมีการนัดประชุม ลักษณะงานก็จะเป็นอย่างนั้น” (ชูเกียรติ โกแมน, สัมภาษณ์ 19 กรกฎาคม 2558)

ส่วนความถี่ในการติดต่อประสานงานร่วมกันระหว่างเครือข่าย จะขึ้นอยู่กับการจัดกิจกรรมหรือขนาดของกิจกรรมที่จัดเป็นหลัก โดยช่วงใกล้เวลาการจัดกิจกรรมก็จะมีการนัดประชุมพูดคุยกันบ่อยครั้ง แต่นอกเหนือจากช่วงของการจัดกิจกรรมพบว่าเครือข่ายต่างๆยังได้มีการประสานงานพูดคุยกันอยู่บ้าง เช่น การแลกเปลี่ยนข้อมูลด้านการปลูกผัก การจัดกิจกรรมพบปะสังสรรค์ระหว่างกัน แต่อย่างไรก็ตามชุดข้อมูลความรู้ต่างๆด้านการปลูกผักจะมีการจัดเก็บไว้ที่ส่วนกลางเพื่อให้เครือข่ายต่างๆสามารถนำไปใช้ได้

“เราก็มีการคุยกันตลอด แต่พวกชุดความรู้ที่เรามีก็จะถูกส่งไปที่โครงการทั้งหมด ศูนย์อบรมไหนสนใจก็สามารถเอาไปใช้ได้” (ชูเกียรติ โกแมน, สัมภาษณ์ 19 กรกฎาคม 2558)

ที่มาของศูนย์อบรมเกษตรกรในเมืองของโครงการสวนผักคนเมือง

โครงการสวนผักคนเมืองนั้นได้มีวัตถุประสงค์ประสงค์ในการสนับสนุนและสร้างแหล่งเรียนรู้ให้กับคนเมืองเพื่อที่จะให้คนเมืองนั้นได้มีแหล่งเรียนรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรหรือการปลูกผัก ซึ่งศูนย์อบรมเกษตรกรในเมืองจะมีการเปิดอบรมให้ความรู้ทั้งในภาคทฤษฎีและปฏิบัติแก่ผู้ที่สนใจเรื่องการทำเกษตรในเมือง ตลอดจนศูนย์อบรมยังมีส่วนในการขับเคลื่อนการทำงานของโครงการในฐานะเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมืองอีกด้วย โดยได้มีส่วนร่วมในการประสานงานต่างๆร่วมกัน อาทิ เช่น การจัดกิจกรรมอบรมปลูกผัก การเป็นวิทยากรประจำโครงการในการให้ความรู้ข้อมูลต่างๆเกี่ยวกับการทำเกษตรในเมือง รวมถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและวางแผนจัดกิจกรรมร่วมกับ

ทีมงานโครงการสวนผักคนเมือง ตลอดจนทำหน้าที่ติดตามผลผู้ที่มาอบรมกับทางศูนย์อบรมด้วย โดยศูนย์อบรมจะได้รับทุนสนับสนุนในการดำเนินงานจากโครงการสวนผักคนเมือง

ศูนย์อบรมก็ทำงานเป็นเครือข่ายด้วยกัน คล้ายๆกับว่าเวลาสวนผักจะจัดงานรณรงค์เราก็จะชวนศูนย์อบรม คล้ายๆเป็นแกนหลัก ว่าปีนี้จะทำแบบนี้ละ ศูนย์อบรมต่างๆจะช่วยกันนำเสนอ มีไอเดียอะไรบ้างที่จะนำเสนอออกมา ซึ่งเราก็จะมีทุนสนับสนุนให้ศูนย์อบรมในแต่ละปีทุกๆปี ศูนย์อบรมก็จะทำงานพิเศษกว่าการอบรมอื่นๆ ก็คือว่า ศูนย์อบรมต้องติดตามผลคนที่มาอบรมด้วยส่วนหนึ่ง เขาก็จะมีเป็นเปอร์เซ็นต์ออกมาว่าในจำนวนสมมติว่า 80 คนก็จะสุ่มตามว่ามีคนไปปลูกจริงกี่เปอร์เซ็นต์ เราก็คิดว่าที่ไหนเหมาะแล้วดันไป เพราะว่าศูนย์อบรมเป็นที่ต้องการ ซึ่งถือได้ว่าเป็นจุดแข็งของทางโครงการ คือเราคิดว่าหากคนอยากอบรม อยากปลูกผัก ก็จะได้มีที่ได้เรียนรู้ (นาถศิริ โคมลพันธุ์,สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

ที่มาของศูนย์อบรมเกษตรในเมืองนั้นเกิดขึ้นมาจากการรวบรวมกลุ่มคนที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในการทำการเกษตรในเมือง และมีประสบการณ์ในการจัดอบรมและให้ความรู้ด้านการปลูกผักมาก่อนหน้านี้ เช่น ศูนย์เรียนรู้เกษตรในเมือง บ้านเจ้าชายผัก หรือ ศูนย์เรียนรู้เกษตรในเมือง ศูนย์สุวรรณภูมิ ตลอดจนยังมีศูนย์อบรมที่เกิดขึ้นพร้อมๆกับโครงการสวนผักคนเมือง อย่างเช่น ศูนย์อบรมสวนผักบ้านคุณตา นอกจากนี้แล้วโครงการสวนผักคนเมืองยังได้มีการผลักดันสมาชิกโครงการขนาดเล็ก ที่มีประสิทธิภาพและมีพื้นที่เพียงพอในการจัดตั้งเป็นศูนย์อบรม เพื่อที่จะเพิ่มพื้นที่ในการเรียนรู้ให้มากขึ้น อาทิเช่น ศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic Way ศูนย์อบรมบ้านเรียนรู้ใส่ใจ และศูนย์อบรมปลูกง่ายๆสไตล์คนเมือง บ้านป้อมเอง ซึ่งเคยเป็นสมาชิกที่ได้รับทุนโครงการขนาดเล็กจากโครงการสวนผักคนเมืองมาก่อน มาร่วมเป็นศูนย์อบรมเกษตรในเมืองด้วยเช่นเดียวกัน

ศูนย์อบรมก็จะมีศูนย์ที่เป็นศูนย์ที่เริ่มต้นมาพร้อมกับโครงการกับกลุ่มที่เริ่มต้นก่อน เช่น ของบ้านเจ้าชายผัก ก็จะทำมาก่อนที่จะเริ่มต้นมีโครงการสวนผักคนเมือง เราก็ดึงเขามาเป็นเครือข่าย หรือพี่ชูเกียรติ ก็จะคล้ายๆกัน ก็เป็นผู้บุกเบิกยุคแรกๆ ส่วนศูนย์ผักบ้านคุณตาก็เกิดมาพร้อมๆกับโครงการคืออยู่ภายใต้ศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนาที่ทำวารสารเกษตรกรรมธรรมชาติ และเขาก็เป็นกรรมการของโครงการสวนผักคนเมือง เป็นผู้ช่วยกันคิดในระยะแรกเริ่ม พอโครงการจะทำเขาก็เลยหาพื้นที่ จัดตั้งเป็นศูนย์อบรมขึ้นมา ส่วนOrganic way เริ่มต้นมาจากเป็นสมาชิกโครงการ พอเริ่มทำเริ่มเป็นก็เริ่มขยาย...ส่วนบ้านป้อม ก็เป็นสมาชิกโครงการเหมือนกัน ซึ่งโครงการมีลักษณะการ

ทำงานที่ว่า คล้ายๆเราเห็นว่าที่ไหนมีศักยภาพ เราก็จะดัน เช่นอย่างบ้านที่ป้อมเราเห็นว่าเค้ามีพื้นที่ มีศักยภาพที่จะเป็นวิทยากรได้เราก็ดัน หรือมีศักยภาพที่จะต่อยอดมาเป็น ศูนย์อบรม(นาถศิริ โกลมพันธ์,สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

ในปัจจุบันโครงการสวนผักคนเมืองมีศูนย์อบรมในเครือข่ายกระจายอยู่ทั่ว กรุงเทพมหานคร ทั้งสิ้น 6 แห่ง ดังนี้

- 1.ศูนย์เรียนรู้เกษตรในเมือง บ้านเจ้าชายผัก
- 2.ศูนย์เรียนรู้เกษตรในเมือง ศูนย์สุวรรณภูมิ
- 3.ศูนย์อบรมสวนผักบ้านคุณตา (สุขุมวิท62)
- 4.ศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic Way
- 5.ศูนย์อบรมบ้านเรียนรู้ใส่ใจ
- 6.ศูนย์อบรมปลูกง่าย ๆ สไตล์คนเมือง บ้านป้อมเอง

นอกจากศูนย์อบรมเกษตรในเมืองทั้ง 6 แห่ง โครงการสวนผักคนเมืองยังได้มีหน่วยอบรมเคลื่อนที่ เพื่อถ่ายทอดความรู้เรื่องการปลูกผักให้กับผู้ที่สนใจ โดยสัญจรไปตามสถานที่ต่างๆ ซึ่งหน่วยอบรมทั้ง2หน่วยจะมีเป้าหมายในการดำเนินงานที่แตกต่างกัน

1. หน่วยอบรมเคลื่อนที่ Truck Farm เป็นหน่วยอบรมเคลื่อนที่เกี่ยวกับเด็ก โดยมีเป้าหมายรณรงค์ส่งเสริมให้เด็กกินผักและเรียนรู้เรื่องการปลูกผัก โดยหน่วยอบรม Truck Farm ได้สัญจรไปจัดกิจกรรมตามชุมชนและโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร

“Truck Farm เป็นหน่วยอบรมเคลื่อนที่ ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมกับเด็ก เราก็จะเน้นการจัดกิจกรรมเข้าไปเพื่อให้เขารู้สึกสนุก แล้วก็ไดลองกินผัก” (วิตดา มิ่งมहाกุล,สัมภาษณ์ 26 มิถุนายน 2558)

2. หน่วยอบรมเคลื่อนที่ (Mobile unit) เป็นหน่วยอบรมสำหรับอบรมสมาชิกโครงการขนาดเล็กที่ได้รับทุน เป็นหน่วยอบรมเคลื่อนที่ภายใต้การดูแลของมูลนิธิศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนา โดยมีเป้าหมายหลักคืออบรมและดูแลสมาชิกใหม่โครงการขนาดเล็กของโครงการสวนผักคนเมือง

“ภารกิจคือ การออกไปอบรมเคลื่อนที่ หรือ Mobile unit กับที่ต่างๆที่เขาสนใจในการปลูกผัก...การออกไปเป็น Mobile unit ตามการร้องขอ อาจจะมีโครงการอื่นๆ หน่วยงาน

องค์กรที่เขาจัดกิจกรรมแล้วมีการร้องขอเข้ามา เราก็ออกไป หรือสมาชิกโครงการ” (คมสัน หุตะแพทย์, สัมภาษณ์ 16 กันยายน 2558)

ที่มาของสมาชิกโครงการขนาดเล็กของโครงการสวนผักคนเมือง

จากการที่โครงการสวนผักคนเมืองได้ดำเนินงานส่งเสริมและสนับสนุนการปลูกผักแบบไม่ใช้สารเคมีและสร้างความคิดเรื่องการพึ่งตนเอง การบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อมและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในสังคม โครงการสวนผักคนเมืองยังได้มีวัตถุประสงค์ในการสร้างเครือข่ายคนปลูกผักเพื่อให้เกิดพลวัตความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตคนเมือง โดยเฉพาะการสร้างรูปธรรมของพื้นที่ผ่านการสนับสนุนโครงการขนาดเล็ก โดยโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการส่งเสริมและผลักดันให้เกิดคนและกลุ่มคนที่หันมาสนใจรวมกลุ่มกันปลูกผักแบบไม่ใช้สารเคมีไว้บริโภคและแบ่งปันกัน เพื่อเกิดพื้นที่อาหารปลอดภัยและยกระดับการพึ่งตนเองด้านอาหารของคนเมืองให้เห็นเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนตามวัตถุประสงค์ของทางโครงการที่มุ่งสนับสนุนและสร้างให้เกิดพื้นที่ต้นแบบการทำเกษตรในเมืองที่เชื่อมโยงกับมิติต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น มิติทางด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สุขภาพ การเรียนรู้ของเด็ก และความสัมพันธ์ของคนในเมือง

โครงการขนาดเล็ก ต้องการทำให้เกิดรูปธรรมเยอะๆ คล้ายๆกับว่าเวลาทำงานหากเราไม่มีรูปธรรมให้เคำเห็นมันก็ดูเป็นความคิดลอยๆ คือคิดว่าโครงการสวนผักคนเมืองที่มันโตๆขึ้นมาได้ เพราะว่ามันมีรูปธรรมให้เห็นว่ามันทำได้จริง คนไปใช้พื้นที่ที่รกร้างให้มีประโยชน์ได้จริง คนไปรวมกลุ่มกันได้จริง ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงได้จริง...ซึ่งกิจกรรมโครงการขนาดเล็กเป็นสิ่งที่ทำให้โครงการเกิดผลเป็นรูปธรรม และถือได้ว่าเป็นจุดแข็งของโครงการเรา (นาถศิริ โกมลพันธุ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

ดังนั้นแล้วด้วยความตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการยกระดับและพัฒนารูปธรรมที่เกิดขึ้นให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงที่ไม่หยุดยั้งของเมืองและคนในเมือง และการยกระดับการพึ่งตนเองด้านอาหารของคนเมืองและการพึ่งตนเองด้านอื่นๆในเมือง โครงการสวนผักคนเมืองจึงได้ริเริ่มกิจกรรมโครงการขนาดเล็ก ขึ้นเพื่อเชิญชวนให้กลุ่มบุคคล ชุมชน หน่วยงาน หรือองค์กรต่างๆที่อยู่ในพื้นที่เป้าหมาย ได้เสนอโครงการขนาดเล็กเข้าร่วมเป็นสมาชิกโครงการขนาดเล็กของโครงการสวนผักคนเมือง เพื่อร่วมสร้างสรรค์คุณภาพชีวิตด้านต่างๆของคนเมืองให้ดียิ่งขึ้นและเป็นรูปธรรม โดยโครงการสวนผักคนเมืองได้เริ่มจัดกิจกรรมนี้ขึ้นตั้งแต่ปี 2553 เป็นต้นมา และได้จัดกิจกรรมนี้ขึ้นในทุกๆปี โดยมีเป้าหมายในการสนับสนุนปีละ 30 โครงการ (ยกเว้นปีแรก 50 โครงการ) ซึ่งในปัจจุบันโครงการสวนผักคนเมืองได้สนับสนุนโครงการขนาดเล็กไปแล้วกว่าจำนวน 124 โครงการ

นอกจากนี้แล้วโครงการสวนผักคนเมืองยังได้เปิดโอกาสและมีการชักชวนสมาชิกโครงการขนาดเล็ก ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานและประสานงานร่วมกับโครงการสวนผักคนเมืองอีกด้วย เช่น การเป็นศูนย์อบรมเกษตรกรในเมือง การเป็นวิทยากรรับเชิญ การจัดกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน เป็นต้น

ส่วนที่2 ผลการวิจัย

ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 3 ส่วน ตามปัญหาคำวิจัยทั้ง 3 ข้อ ดังนี้

1. โครงการสวนผักคนเมืองมีขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสารเป็นอย่างไร
2. โครงการสวนผักคนเมืองมีลักษณะเครือข่ายการสื่อสารและรูปแบบความร่วมมือของเครือข่ายเป็นอย่างไร
3. ปัจจัยในการเข้ามามีส่วนร่วมและกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็กของโครงการสวนผักคนเมืองเป็นอย่างไร

ปัญหาคำวิจัยข้อที่ 1 : โครงการสวนผักคนเมืองมีขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสารเป็นอย่างไร

จากการศึกษา พบว่า ในการรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมืองประกอบไปด้วย 2 ส่วนด้วยกัน คือขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสาร โดยผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วนในการนำเสนอ ดังนี้

ขั้นตอนการรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง

ขั้นตอนการรณรงค์ถือได้ว่าเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งของโครงการรณรงค์ที่จำเป็นต้องมีการวางแผนในการรณรงค์ไว้ล่วงหน้าเพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานของทางโครงการ โดยขั้นตอนการรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง ประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอนด้วยกัน โดยแบ่งออกเป็น 1.ขั้นวางแผนโครงการ 2.ขั้นการดำเนินการรณรงค์ และ 3.ขั้นการประเมินผล ดังนี้

1. ขั้นวางแผนโครงการ

จากการศึกษา พบว่า โครงการสวนผักคนเมือง ได้มีการวางแผนการรณรงค์ของทางโครงการเพื่อนำไปใช้ในการดำเนินงานในการรณรงค์ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ทางโครงการได้วางเอาไว้ โดยโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการวางแผนโครงการดังนี้

1.1 การศึกษาข้อมูล

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ในการรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง ได้มีการศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริงต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ในการวางแผนและประเมินสถานการณ์ในการรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง โดยได้มีทีมงานโครงการสวนผักคนเมืองและคณะทำงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทางโครงการเป็นผู้ร่วมค้นคว้าข้อมูล โดยแหล่งข้อมูลส่วนใหญ่ที่ได้มาจาก 5 ส่วน ดังนี้

(1) ข้อมูลจากการทำวิจัย

จากการสัมภาษณ์ พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยได้มีการทำวิจัยเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องสถานการณ์อาหารของคนเมืองและการสร้างความมั่นคงทางอาหาร เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้มาใช้ในการยืนยันและสร้างความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้านการพึ่งตนเองด้านอาหารของคนเมือง

ในส่วนของการวิจัยตรงนี้เราทำขึ้นเพื่อต้องการข้อมูล ซึ่งเราก็ต้องการข้อมูลการยืนยันเกี่ยวกับด้านการพึ่งตนเองด้านอาหาร ความมั่นคงทางอาหารของคนเมือง ว่าจริงๆแล้วสามารถพึ่งตนเองด้านอาหารได้แค่ไหน ได้ขนาดไหน....เราก็เลยคิดว่าเราต้องการที่จะมีข้อมูลมายืนยัน เพื่อเสนอเป็นทางออกให้กับคนเมืองที่สนใจ...เราเลยอยากได้ข้อมูลตรงนั้นมาสนับสนุน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นรูปธรรมเพิ่มมากขึ้น (วรางคนางค์ นิ่มหัตถา ,สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

นอกจากนี้แล้วข้อมูลที่ได้จากการทำวิจัยยังนำมาใช้ในการวางแผนรณรงค์และสร้างประเด็นในการทำงาน รวมถึงขยายผลในเชิงนโยบายต่อไปอีกด้วย

...และในส่วนของคุณข้อมูลที่ได้มา ก็เพื่อที่เราจะได้วางแผนทำงานต่อ...เราก็เลยทำการวิจัยหาข้อมูล ซึ่งผลวิจัยก็จะนำมาทำงานต่อ เพื่อที่จะขยายต่อไปในการทำงานเชิงนโยบาย หรือใช้ในการสร้างประเด็นในการทำงานต่อไป เช่นว่าจริงๆแล้วถ้าคนเมืองมีพื้นที่ขนาดนั้นจะช่วยสนับสนุนเรื่องอาหารได้มากแค่ไหน หรือว่าพื้นที่ที่รกร้างตรงนี้หากเปลี่ยนเป็นพื้นที่อาหารมันจะสามารถตอบโจทย์อาหารได้เยอะแค่ไหน คือก็เพื่อที่จะเคลื่อนที่ในเชิงนโยบายต่อไป (นาถศิริ โกมลพันธุ์,สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

(2) ข้อมูลจากการทำกิจกรรมโครงการขนาดเล็ก

จากการสัมภาษณ์ พบว่า โครงการสวนผักคนเมือง ได้เก็บข้อมูลจากการทำกิจกรรมโครงการขนาดเล็ก ซึ่งเป็นกิจกรรมของทางโครงการสวนผักคนเมืองที่ได้เริ่มจัดกิจกรรมตั้งแต่

ปี 2553 ซึ่งจากการจัดกิจกรรม ทีมงานสวนผักคนเมืองได้มีการลงพื้นที่สำรวจชุมชน หน่วยงาน หรือกลุ่มบุคคลที่เข้าร่วมโครงการสวนผักคนเมือง และพูดคุยถึงการเปลี่ยนแปลงจากการปลูกผัก ตลอดจนติดตามผลและประเมินผลมาโดยตลอด ซึ่งทำให้ค้นพบข้อมูลเกี่ยวกับรูปแบบนวัตกรรมการปลูกผักใหม่ๆที่สร้างสรรค์ โดยทีมงานสวนผักคนเมืองได้นำข้อมูลที่ได้จากการทำกิจกรรมดังกล่าวของสมาชิกมาใช้ในการวางแผนรณรงค์ รวมทั้งได้นำเอาองค์ความรู้ใหม่ที่ได้มาสร้างประเด็นในการรณรงค์ต่อไป

อย่างเราทำกิจกรรมโครงการขนาดเล็ก พอเราทำๆไปก็เห็นว่าการปลูกผักไม่ได้เพียงแค่เป็นการปลูกเพื่อกินเฉยๆอย่างเดียว แต่ไปเกี่ยวโยงกับหลายประเด็น เช่น การเรียนรู้ของเด็ก การบำบัด เราก็เลยพยายามทำให้เห็นว่ามันก็มีนะ สวนผักที่อยู่ในโรงพยาบาลหรือสวนผักในโรงเรียน ซึ่งเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก เราก็นำส่วนนี้มาขยายเป็นประเด็นในการรณรงค์ เพื่อวางแผนที่จะทำการรณรงค์ต่อไปในประเด็นอื่นๆ (นาถศิริ โกมลพันธุ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

(3) ข้อมูลจากการทำงานภาคเกษตรของมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน(ประเทศไทย)

จากการสัมภาษณ์ พบว่า โครงการสวนผักคนเมือง ได้ทำงานภายใต้มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน(ประเทศไทย) ที่ได้ทำงานในด้านการพัฒนาความรู้และภูมิปัญญาด้านเกษตรกรรมยั่งยืนในประเทศไทย จากประสบการณ์ในการทำงานด้านการเกษตรกรรมดังกล่าวทำให้มูลนิธิฯ ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาความรู้ และการวิจัยด้านเกษตรกรรมยั่งยืน รวมถึงการพัฒนาส่งเสริมการทำเกษตรกรรมในเมือง ทางมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืนจึงได้ดำเนินการก่อตั้งโครงการสวนผักคนเมือง โดยได้นำความรู้จากการทำงานด้านเกษตรกรรมยั่งยืนมาใช้ในการวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์ วิฤตปัญหาที่เกิดขึ้นของคนเมือง เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนรณรงค์ส่งเสริมให้คนเมืองเกิดความสนใจในการทำเกษตรกรรมในเมือง

ตอนปีแรกที่คิดโครงการขึ้นมา ก็มาจากการวิเคราะห์สถานการณ์ของเมืองด้วย อย่างเช่นปัญหาเช่นอาหารราคาแพง อาหารไม่ปลอดภัย คือเราก็จะเห็นว่าเดี๋ยวนี้เมืองมีสภาพที่เปลี่ยนไปเยอะ ซึ่งเราก็นำข้อมูลต่างๆจากการทำงานภาคชนบทมานานของมูลนิธิมาวิเคราะห์ แล้วประเมินว่าในเมืองมีวิกฤตอะไรเกิดขึ้นบ้าง เพื่อที่รณรงค์ส่งเสริมให้คนสนใจเรื่องนี้มากขึ้น (นาถศิริ โกมลพันธุ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

“มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน เรามีประสบการณ์มานานแล้วในการทำการเกษตรรณรงค์เรื่องการเกษตรปลอดสาร เกษตรผสมผสาน เกษตรยั่งยืน เกษตรอินทรีย์ หน่วยงานนี้ก็ทำงาน

มานานนับ20กว่าปีแล้ว ฉะนั้นเขาก็จะมีชุดข้อมูลอยู่พอสมควร เราก็เอาข้อมูลตรงนี้มา...” (คมสัน หุตะแพทย์,สัมภาษณ์ 16 กันยายน 2558)

(4) ข้อมูลจากเครือข่ายและผู้เชี่ยวชาญด้านการทำเกษตรในเมืองและการรณรงค์

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ในการริเริ่มโครงการสวนผักคนเมือง ทางโครงการได้มีการรวบรวมผู้เชี่ยวชาญด้านการทำเกษตรในเมืองและหน่วยงานหรือองค์กรที่มีความรู้ ความสามารถด้านการรณรงค์และการทำงานด้านการเกษตร อาทิ มูลนิธิศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนา คณะทำงานกินเปลี่ยนโลก และศูนย์อบรมเกษตรในเมือง มาร่วมกันวางแผนโครงการ โดยใช้องค์ความรู้ด้านต่างๆที่เกี่ยวข้อง งานวิจัย รวมถึงประสบการณ์การทำเกษตรในเมืองมาใช้ในการวางแผนเพื่อรณรงค์ส่งเสริมการทำเกษตรในเมือง

มูลนิธิศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนา อย่างที่บอกเราก็ทำงานนี้มาต่อเนื่อง ดังนั้นเราก็มีฐานความรู้ ฐานข้อมูลอยู่จำนวนหนึ่ง ที่จะประเมินได้ว่า สถานการณ์เรื่องผักในเมืองมันมีการปนเปื้อนสารเคมีมากน้อยแค่ไหน คนมีความตื่นตัวอยากจะเข้าร่วมเรียนรู้มากน้อยแค่ไหน มีใครบ้างอยู่ในเขตเมือง ที่มีลักษณะการทำกิจกรรมลักษณะนี้ ซึ่งทางมูลนิธิศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนาเรามีวารสารเกษตรกรรมธรรมชาติ ซึ่งเราก็ทำประเด็นต่างๆมาก่อนหน้าที่จะมีโครงการสวนผักคนเมือง เราก็จะไปเก็บเศษที่ต่างๆ ...ตรงนี้ก็จะเป็นฐานข้อมูล หรืออย่างก่อนหน้าที่มีโครงการนี้ มูลนิธิศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนาเราเคยทำสำรวจลักษณะของพฤติกรรมการบริโภคผักของคนในเมือง ...เราก็ทำวิจัยออกมาฐานข้อมูลเหล่านี้จริงๆแล้วเราก็ติดตามมาตลอด หรืออีกองค์กรหนึ่งที่เข้ามาร่วมด้วยโดยเฉพาะในเรื่องของอาหาร ก็คือโครงการกินเปลี่ยนโลก หรือคณะทำงานกินเปลี่ยนโลก ซึ่งเขาก็สนใจเกี่ยวกับเรื่องสารเคมีในอาหาร พฤติกรรมการกิน รณรงค์เรื่องการกิน ซึ่งของเขาก็จะมีมูลนิธิชีววิถี หรือbiothaiอยู่ด้วย ซึ่งไปทำการศึกษาวิจัยอยู่หลายเรื่อง เราก็เลยมีฐานข้อมูล เวลามาประชุมกัน ซึ่งความคิดที่เกิดขึ้นมันก็จะวางอยู่บนพื้นฐานของฐานข้อมูลของแต่ละองค์กรมี (คมสัน หุตะแพทย์,สัมภาษณ์ 16 กันยายน 2558)

(5) ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร และตำราวิชาการต่างประเทศ

จากการสัมภาษณ์พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการรวบรวมข้อมูลต่างๆเกี่ยวกับเรื่องเกษตรในเมืองและเรื่องอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ผ่านการศึกษาค้นคว้าผ่านตำราวิชาการจากต่างประเทศ รวมถึงข้อมูลจากเว็บไซต์ต่างประเทศ เพื่อนำข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเกษตรในเมืองจากต่างประเทศมาศึกษาและสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อนำมาใช้ในการวางแผนโครงการ

“คือข้อมูลบางส่วนเราก็มาจากการที่เราค้นหา จากเว็บไซต์ ตำราเอกสาร ต่างประเทศ เราก็จะนำความรู้ที่นั่นมาสังเคราะห์ออกมา” (นาถศิริ โกมลพันธุ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

โดยข้อมูลต่างๆที่โครงการสวนผักคนเมืองได้ค้นคว้าหาข้อมูลมาจากทั้ง 5 แหล่ง ซึ่งประกอบไปด้วย 1. ข้อมูลจากการทำวิจัย 2. ข้อมูลจากการทำกิจกรรมโครงการขนาดเล็ก 3. ข้อมูลจากการทำงานภาคเกษตรของมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน(ประเทศไทย) 4. ข้อมูลจากเครือข่ายและผู้เชี่ยวชาญด้านการทำเกษตรในเมืองและการรณรงค์ และ 5. ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและตำราวิชาการต่างประเทศ จะถูกนำมาใช้ในการวางแผนรณรงค์ เช่น การกำหนดประเด็นในการเคลื่อนไหวรณรงค์ในแต่ละปี การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย หรือการกำหนดวัตถุประสงค์และการดำเนินงาน นอกจากนี้แล้วข้อมูลต่างๆเหล่านี้ยังนำมาใช้ในการจัดทำเนื้อหาของสื่อต่างๆของทางโครงการอีกด้วย เช่น หนังสือ แผ่นพับ แผ่นซีดี รวมถึงเนื้อหาที่ถ่ายทอดผ่านช่องทางการสื่อสารอย่างเว็บไซต์ และ เฟสบุ๊ก ตลอดจนข้อมูลต่างๆที่ได้จะนำมาแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างเครือข่ายอีกด้วย

1.2 การกำหนดเป้าหมาย

จากการสัมภาษณ์และการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการกำหนดเป้าหมายหลักในการรณรงค์ของทางโครงการสวนผักคนเมือง คือ การมุ่งยกระดับการพึ่งตนเองด้านอาหารของคนเมือง และผนวกเรื่องการปลูกผักแบบไม่ใช้สารเคมีและการพึ่งตนเองด้านอื่นๆให้อยู่ในวิถีชีวิตของคนเมือง พร้อมทั้งมุ่งยกระดับความคิด สร้างความตระหนักถึงบทบาทของเกษตรในเมืองในฐานะที่มีส่วนช่วยพัฒนาระบบอาหารและวิถีชีวิตทางเลือกที่เกื้อกูลธรรมชาติของคนเมือง สร้างสังคมการอยู่ร่วมกันทั้งในเมืองระหว่างคนเมืองกับชนบทและทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนมุ่งสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบายของเมืองที่ให้ความสำคัญกับเกษตรในเมืองในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเมือง และขยายไปสู่ นโยบายของเมืองต่างๆในประเทศต่อไป

“ในช่วงแรกของโครงการเราต้องการแค่ให้คนเริ่มลงมือปลูกผัก แล้วก็สนใจเรื่องอาหารการกิน คือเรื่องที่มาของอาหารมากขึ้น เพื่อที่จะนำไปสู่การเข้าใจเรื่องเกษตรกร การเปลี่ยนแปลงเรื่องระบบอาหารในระยะต่อไป” (นาถศิริ โกมลพันธุ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

สิ่งที่เป้าหมายของเรา เวลาคนปลูกผักเพื่อบริโภคเอง สิ่งที่โครงการสวนผักคนเมืองหรือมูลนิธิศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนาพยายามผลักดัน ก็คือทำให้เกิดเป็นสำนึกของตัวเองเอง ก็คือเรื่องของสำนึกของการพึ่งพาตนเอง คือเราไม่ได้สนใจแค่ผักที่ปลอดภัย เราไม่ได้สนใจแต่ลดรายจ่าย แต่สิ่งที่เราสนใจจริงๆสำหรับ เพราะเนื่องจากเราเอง เราเป็น

องค์กรพัฒนาเอกชน เรามักจะสนใจที่การเปลี่ยนความคิดของคนที่มาเข้าร่วมโครงการ การเปลี่ยนพฤติกรรมของคน ก็มี 3 ระดับ ตามทฤษฎีการสื่อสารเลย 1. ก็คือให้ข้อมูล ความรู้ 2. เปลี่ยนทัศนคติ 3. ก็คือเปลี่ยนพฤติกรรม เราไม่ใช่แค่มาอบรม บอกวิธีการ แล้วคุณกลับไปทำ ...เราจะเห็นว่ามันจะมีความพยายามที่จะให้ทุกคนพยายามที่จะปรับเปลี่ยนแนวคิด 1. ก็คือลดเลิกการใช้สารเคมี ไม่ว่าคุณจะอยู่ในแปลงผัก ในอาหาร ในอะไร 2. อยู่กับธรรมชาติรักษาธรรมชาติ สร้างความสมดุลระบบนิเวศในพื้นที่ของตัวเองให้กลับมา 3. อนุรักษ์ รักษาทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม 4. ช่วยเหลือซึ่งกัน และกันในชุมชน (คมสัน หุตะแพทย์, สัมภาษณ์ 16 กันยายน 2558)

“โจทย์ของเราก็คือทำอย่างไรก็ได้ให้คนปลูกผักแล้วเกิดความคิดใหม่ เกิดความเชื่อใหม่ เกิดการปฏิบัติใหม่ๆที่ทำให้เกิดจิตสำนึก ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ ให้ชุดความคิดความเชื่อนั้นเปลี่ยนไป...” (นคร ลิมปคุปตถาวร, สัมภาษณ์ 17 สิงหาคม 2558)

นอกจากการกำหนดเป้าหมายที่มุ่งเปลี่ยนแปลงทัศนคติ พฤติกรรม โดยการให้ความรู้เรื่องการเกษตรในเมืองแก่กลุ่มเป้าหมายในระดับบุคคลแล้วนั้น ยังพบว่าโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการกำหนดเป้าหมายในระดับนโยบาย ที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบายของเมืองที่ให้ความสำคัญกับเกษตรในเมืองในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเมืองอีกด้วย โดยโครงการสวนผักคนเมืองได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในการขับเคลื่อนเรื่องเกษตรในเมืองให้เป็นนโยบายในการพัฒนาเมืองและคุณภาพชีวิตของคนเมืองในด้านต่างๆ โดยทางโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการทำงานร่วมกับเครือข่ายเพื่อเคลื่อนไหวในระดับนโยบาย เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐ ที่ช่วยเข้ามาขับเคลื่อนเรื่องเกษตรในเมืองร่วมกับโครงการสวนผักคนเมือง

จริงๆเป้าหมายการทำงานของเรา ก็เริ่มจากการบอกกับคนเมืองว่าคนเมืองสามารถพึ่งตนเองทางด้านอาหารได้นะ สามารถผลิตอาหารได้...จากวันแรกถึงวันนี้เราก็กังทำงานนี้อยู่ที่จะบอกกับคนเมืองว่าคนเมืองทำได้นะ แต่ว่าการสื่อสารแค่ปัจเจกบุคคลอาจจะยังไม่พอ ซึ่งเรามองว่าการทำงานที่จะทำเกษตรในเมืองให้มันอยู่ได้ยั่งยืนจริงๆ มันจะต้องขยายทางฝั่งของทางนโยบายด้วย ... ซึ่งเราก็มีการทำงานร่วมกับสสส. ซึ่งเขาก็ช่วยนำเรื่องนี้ไปพูดในวงกว้าง... (ชูเกียรติ โกแมน, สัมภาษณ์ 19 กรกฎาคม 2558)

การกำหนดเป้าหมายของการณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง ก็เพื่อเป็นกรอบในการดำเนินงานของทางโครงการให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ทางโครงการได้วางเอาไว้ แม้ว่าในการ

ดำเนินงานรณรงค์ของทางโครงการจะมีการขับเคลื่อนประเด็นอื่นๆ เพื่อเปิดประเด็นใหม่ๆ ในการรณรงค์ เช่น สวนผักกับการบำบัด สวนผักกับการเรียนรู้ของเด็ก และสวนผักกับการสร้างความสัมพันธ์ แต่ก็อยู่ภายใต้เป้าหมายหลักของทางโครงการที่ได้กำหนดไว้ ทั้งนี้เพราะประเด็นต่างๆ เหล่านี้ต่างนำไปสู่เป้าหมายของทางโครงการในการสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของการทำเกษตรในเมือง และการสร้างจิตสำนึกในการพึ่งพิงตนเอง

“ในการขับเคลื่อนเรื่องต่างๆ ก็จะต้องอยู่ภายใต้กรอบใหญ่หรือเป้าหมายของโครงการที่ได้วางเอาไว้ ซึ่งเวลาเราจัดอบรมอะไร เราก็ยึดกรอบใหญ่ของโครงการ ซึ่งกรอบใหญ่ก็คือ การรณรงค์ให้คนเมืองสนใจปลูกผัก”(ชูเกียรติ โกแมน,สัมภาษณ์ 19 กรกฎาคม 2558)

ประเด็นในการรณรงค์ก็จะมีการเปลี่ยน การปรับไปเรื่อยๆ แต่แกนหลักก็จะเป็นเรื่องการส่งเสริมการปลูกผัก ซึ่งก็มีความเข้มข้นในแต่ละปีที่แตกต่างกันออกไป เช่นในการทำปีแรก เราเห็นว่าสวนผักมันไม่ใช่แค่การปลูกกินอย่างเดียว แต่มันไปเชื่อมโยงกับมิติหลายๆ เรื่องกับชีวิตคน เช่น เรื่องความสัมพันธ์ของคนในเมือง หรือว่าในเรื่องของการบำบัด เรื่องความสัมพันธ์ในครอบครัว...เราพบว่าจริงๆ แล้วปลูกผักมันเชื่อมโยงกับหลายมิติมาก ซึ่งมันทำให้ประเด็นในการทำงานหรือเป้าหมายของเราหลากหลายมากขึ้น ซึ่งก็ทำให้เราเคลื่อนไปในทางต่างๆ ได้หลายทาง หลายๆ ประเด็น แต่ก็ยังอยู่ในกรอบเป้าหมายหลักของเรา (นาถศิริ โกมลพันธุ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

ดังนั้นแล้วในการกำหนดเป้าหมายของทางโครงการนั้น จะเห็นได้ว่ามีการกำหนดเป้าหมายเพื่อใช้เป็นกรอบใหญ่ในการดำเนินงานรณรงค์ของทางโครงการ เพื่อให้การรณรงค์มีเป้าหมายอย่างชัดเจน แม้ว่าจะมีการปรับเปลี่ยนประเด็นให้มีความหลากหลาย หรือมีการขับเคลื่อนประเด็นในเชิงลึกมากขึ้นก็ตาม นอกจากนี้แล้วในการดำเนินงานของศูนย์อบรมเกษตรในเมืองของทางโครงการสวนผักคนเมือง ก็ได้ยึดเป้าหมายเดียวกันกับทางโครงการ โดยได้ใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานของทางศูนย์อบรมเกษตรในเมืองด้วยเช่นกัน

การวางกรอบงานของโครงการตั้งแต่เริ่มต้นก็ยังเหมือนเดิม มีแต่ทำงานเชิงลึกมากขึ้น ภาพรวมก็เหมือนเดิมก็คือการรณรงค์ให้คนเมืองสนใจที่จะเพาะปลูกด้วยตัวเอง แต่อาจจะเพิ่มเรื่องอื่นเข้าไปด้วยที่จะทำให้สามารถพึ่งพาตัวเองได้มากขึ้นสำหรับคนเมือง เช่นมีการอบรมอื่นๆ เพิ่มมากขึ้น เช่นการทำสบู่ การทำของใช้เอง ซึ่งมันก็เป็นเชิงลึกมากขึ้น (ชูเกียรติ โกแมน,สัมภาษณ์ 19 กรกฎาคม 2558)

1.3 การกำหนดวัตถุประสงค์

จากการสัมภาษณ์และศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานของทางโครงการ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ทางโครงการได้วางเอาไว้ โดยวัตถุประสงค์ของทางโครงการ ได้แก่

(1) ขยายพื้นที่และกลุ่มคนทำเกษตรในเมืองให้เห็นเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะในเขตเมืองชั้นใน และพื้นที่ชุมชนเมืองในจังหวัดภาคกลาง

(2) สนับสนุนและสร้างแหล่งเรียนรู้ให้มีรูปแบบและหลักสูตรที่หลากหลาย สอดคล้องกับวิถีคนเมือง อันจะนำไปสู่การเกิดนวัตกรรมใหม่ๆ

(3) สร้างเครือข่ายคนปลูกผักเพื่อให้เกิดพลวัตความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตคนเมือง

(4) รมรงค์ส่งเสริมการปลูกผักโดยไม่ใช้สารเคมีและสร้างความคิดเรื่องการพึ่งตนเอง การบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อมและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในสังคมของคนเมือง

“วัตถุประสงค์ของเราก็คือ สนับสนุน ส่งเสริม แล้วก็รณรงค์เผยแพร่ และสร้างเครือข่าย ซึ่งรายละเอียดในการดำเนินการก็แตกต่างกันไป แต่หลักๆก็คือหลักการทำงานของเราก็จะทำงานเรื่องให้ความรู้ สนับสนุนให้เกิดพื้นที่ต้นแบบ พัฒนาข้อมูลความรู้” (นาถศิริ โกมลพันธุ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

วัตถุประสงค์แรกเริ่ม ในปีแรกของโครงการสวนผักคนเมืองก็คือ การกระตุ้นให้คนหันมาลงมือปลูกผักสวนครัว ปลอดภัยด้วยตนเอง 1.จะได้มีผักที่ปลอดภัยบริโภค ลดความเสี่ยงต่อการบริโภคอาหารที่ปนเปื้อนสารเคมี 2.เพื่อช่วยลดรายจ่าย 3.เป็นกิจกรรมที่จะสร้างความสัมพันธ์ ของคนในครอบครัวหรือชุมชน 4.ถ้าเป็นไปได้อาจจะเป็นช่องทางสำหรับการทำอาชีพเสริม (คมสัน หุตะแพทย์, สัมภาษณ์ 16 กันยายน 2558)

“วัตถุประสงค์ในตอนแรกเริ่มที่เราคิดกันก็คือว่า จะต้องมีการที่สนับสนุนกลุ่มคนในเมือง ไม่ว่าจะเป็นคนจน คนรวย คนทำงานให้ได้มาพัฒนาโครงการปลูกผักในเมืองได้ อีกส่วนหนึ่งก็คือจะต้องมีจุดที่ให้ความรู้คนกระจายความรู้ให้คน มันจะได้มีศูนย์เรียนรู้เกิดขึ้น” (นคร ลิ้มปคุปตถาวร, สัมภาษณ์ 17 สิงหาคม 2558)

โดยโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการดำเนินงานในการรณรงค์เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของทางโครงการ อาทิเช่น การจัดกิจกรรมโครงการขนาดเล็ก เพื่อให้เกิดการขยายพื้นที่ และกลุ่มคนที่ทำเกษตรในเมือง หรือการสนับสนุนศูนย์อบรมในเครือข่าย เพื่อสร้างแหล่งเรียนรู้ให้คนเมือง เป็นต้น ดังนั้นแล้วจะเห็นได้ว่าวัตถุประสงค์ของทางโครงการที่ได้วางเอาไว้ได้ถูกนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการกำหนดแนวทางในการทำงานของทางโครงการ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่โครงการสวนผักคนเมืองได้วางเอาไว้

“ในกิจกรรมต่างๆของเรา เราก็จะยึดตัววัตถุประสงค์ของเราเป็นหลัก ในการจัดกิจกรรม เพื่อเคลื่อนไหวโครงการในทิศทาง ที่ได้ระบุไว้ในวัตถุประสงค์” (นาถศิริ โกมลพันธุ์ สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

1.4 การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย

จากการสัมภาษณ์และศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า การกำหนดกลุ่มเป้าหมายของโครงการสวนผักคนเมือง สามารถแบ่งออกเป็น 3 ส่วนด้วยกัน ได้แก่

(1) การกำหนดกลุ่มเป้าหมายหลักของทางโครงการสวนผักคนเมือง ซึ่งได้มีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของทางโครงการ โดยโครงการสวนผักคนเมืองได้กำหนดกลุ่มเป้าหมาย คือ สาธารณชน ชุมชน หน่วยงานต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เขตเมือง เช่น กรุงเทพมหานคร และปริมณฑล หรือ สาธารณชน ชุมชน หน่วยงานต่างๆที่มีวิถีชีวิตแบบเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มคนชนชั้นกลาง และ กลุ่มคนรายได้น้อยในเมือง ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ทางโครงการสวนผักคนเมืองต้องการที่จะสร้างความรู้ ความเข้าใจในการตระหนักถึงความสำคัญของการทำเกษตรในเมือง เพื่อต้องการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะกลุ่มคนชนชั้นกลางที่มีความตื่นตัวด้านปัญหาเมืองและสิ่งแวดล้อม และกลุ่มคนรายได้น้อยในเมืองที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาเรื่องอาหาร ให้สามารถพึ่งตนเองด้านอาหารได้

กลุ่มเป้าหมายแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คนในเมืองที่เราพูดถึงโดยทั่วไปส่วนใหญ่แล้วเรานึกถึงเฉพาะกลุ่มคนชั้นกลาง ที่มีความตื่นตัว หรือมีจิตสำนึก แต่จริงๆแล้วมีอีกกลุ่มหนึ่งก็คือคนจนในเมือง หรือคนด้อยโอกาสที่เป็นแรงงานรับจ้างที่อยู่ตามชุมชนแออัดตามที่ต่างๆ ซึ่งมักจะเป็นคนชนบทที่ย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่ในเมือง เพื่อมาเป็นแรงงาน ...จริงๆแล้วกลุ่มคนเหล่านี้เป็นกลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบจากเรื่องอาหาร ...เพราะฉะนั้นกลุ่มเป้าหมายส่วนหนึ่งที่โครงการสวนผักคนเมืองเราตั้งเป้าไว้อย่างชัดเจน ก็คือ 1.ชนชั้นกลางในเมือง 2.กลุ่มคนจนในเมือง ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ซึ่งสัดส่วนเวลาทำงาน

เกือบจะเป็นครึ่งต่อครึ่งเลย ทั้งในแง่ของการให้ทุน ทั้งในแง่ของกิจกรรมการอบรม (คมสัน หุตะแพทย์, สัมภาษณ์ 16 กันยายน 2558)

“จริงๆแล้วกลุ่มเป้าหมายของโครงการ ก็จะเป็นบุคคลทั่วไป คนที่อาศัยอยู่ในเมือง หรือมีวิถีชีวิตแบบเมือง” (นาถศิริ โกมลพันธุ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

(2) การกำหนดกลุ่มเป้าหมายตามการจัดกิจกรรมต่างๆของทางโครงการ ซึ่งจะกำหนดตามวัตถุประสงค์ในการจัดงานในแต่ละครั้ง อาทิเช่น การจัดกิจกรรมทัวร์สวนผักคนเมือง : ดาดฟ้า เขียว กินได้ ที่ได้มีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มคนเมืองที่มีพื้นที่ดาดฟ้า หรือ การจัดกิจกรรมเทศกาลสวนผักคนเมือง 2015 : ตอน ปลุกกล้าอ่อนกลางเมือง ที่มีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายหลัก คือ เด็กอายุระหว่าง 5-15 ปี และกลุ่มเป้าหมายรองคือ ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง และคนทำงานด้านเด็ก เป็นต้น ตลอดจนกลุ่มเป้าหมายในการจัดกิจกรรมโครงการขนาดเล็กซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่โครงการกำหนดขึ้นเพื่อต้องการขยายเครือข่ายคนปลูกผักในเมือง ซึ่งในการกำหนดกลุ่มเป้าหมายตามการจัดกิจกรรมที่มีประเด็นและวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันนั้น เป็นการกำหนดเพื่อต้องการหาแนวร่วมหรือกลุ่มเป้าหมายที่สนใจในประเด็นใหม่ๆ อาทิเช่น สวนผักกับเด็ก สวนผักบำบัด สวนผักกับการสร้างพื้นที่ความสัมพันธ์ ฯลฯ ที่ได้มีกลุ่มเป้าหมายเป็น กลุ่มสถานศึกษา กลุ่มครอบครัว หรือกลุ่มเด็ก เป็นต้น เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายหลากหลายกลุ่มสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ตามความสนใจ

ในการกำหนดกลุ่มเป้าหมายข้อดีของการที่เราเอาประเด็นเป็นตัวกำหนด คนหลายๆกลุ่มก็สามารถเข้ามาทำงานเข้ามาร่วมกับเราได้ อย่างเช่นเมื่อใช้ประเด็นเป็นตัวกำหนด เช่น ประเด็นเรื่องการเรียนรู้ของเด็ก ก็เข้าได้ทั้งกลุ่มที่เป็นทั้งสถานศึกษา กลุ่มครอบครัวหรือกลุ่มเด็ก ซึ่งแต่ละประเด็นก็จะมีกลุ่มเข้าไปหลากหลายได้ ซึ่งเป็นการสร้างแนวร่วมใหม่ๆให้กับเรา(นาถศิริ โกมลพันธุ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

(3)การกำหนดกลุ่มเป้าหมายตามแต่วัตถุประสงค์และความถนัดของศูนย์อบรม เกษตรในเมืองและหน่วยอบรมเคลื่อนที่ โดยแต่ละศูนย์อบรมเกษตรในเมืองและหน่วยอบรมเคลื่อนที่ได้มีการกำหนดกลุ่มเป้าหมาย ดังนี้

ตารางที่ 4.1

กลุ่มเป้าหมายของศูนย์อบรมเกษตรกรในเมืองและหน่วยอบรมเคลื่อนที่

ศูนย์อบรมเกษตรกรในเมืองและหน่วยอบรมเคลื่อนที่	กลุ่มเป้าหมาย
ศูนย์เรียนรู้เกษตรกรในเมือง บ้านเจ้าชายผัก	บุคคลทั่วไป
ศูนย์เรียนรู้เกษตรกรในเมือง ศูนย์สุวรรณภูมิ	บุคคลทั่วไปและเด็ก
ศูนย์อบรมสวนผักบ้านคุณตา (สุขุมวิท62)	บุคคลทั่วไป
ศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic Way	บุคคลทั่วไปและเด็ก
ศูนย์อบรมบ้านเรียนรู้ใส่ใจ	บุคคลทั่วไปและเด็ก ครอบครัว
ศูนย์อบรมปลูกง่าย ๆ สไตล์คนเมือง บ้านป้อมเอง	บุคคลทั่วไป
หน่วยอบรมเคลื่อนที่ Truck Farm	กลุ่มเป้าหมายหลัก : เด็ก กลุ่มเป้าหมายรอง : ผู้ปกครอง
หน่วยอบรมเคลื่อนที่ (Mobile unit)	สมาชิกโครงการขนาดเล็ก และหน่วยงานทั่วไป

1.5 การกำหนดวิธีการประเมินผล

จากการสัมภาษณ์และการศึกษาจากเอกสารพบว่า โครงการสวนผักคนเมือง ได้มีการกำหนดวิธีการประเมินผล เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนและปรับปรุงการดำเนินงาน ดังนี้

(1) กำหนดให้มีการประเมินผลในแต่ละกิจกรรมของโครงการ ซึ่งทีมงานโครงการสวนผักคนเมืองจะมีการประเมินผลและติดตามผล เช่น การจัดกิจกรรมโครงการขนาดเล็ก ทีมงานจะมีการติดตามผลโดยลงพื้นที่สำรวจดูการดำเนินงานของสมาชิกโครงการขนาดเล็ก เพื่อสอบถามถึงปัญหาและอุปสรรค การติดตามการดำเนินงานของศูนย์อบรมเกษตรกรในเมืองและหน่วยอบรมเคลื่อนที่เป็นต้น

(2) กำหนดให้มีการประเมินผลของศูนย์อบรมเกษตรกรในเมืองและหน่วยอบรมเคลื่อนที่ โดยกำหนดให้ศูนย์อบรมแต่ละแห่งรายงานความก้าวหน้าในแต่ละปี รวมถึงกำหนดให้ศูนย์อบรมแต่ละแห่งติดตามผลหลังจากอบรมของผู้เข้าร่วมอบรมว่า ได้มีการลงมือปลูกผักตามที่ได้อบรมหรือไม่ และมีอุปสรรคปัญหาอย่างไร รวมถึงความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมอบรม

“ทางโครงการก็จะการกำหนดในการประเมินผล โดยกำหนดเป็นเปอร์เซ็นต์ ออกมาว่าในจำนวนนี้ สมมติว่า 80 คนก็จะสุ่มตามไปว่ามีคนไปปลูกจริงกี่เปอร์เซ็นต์ โดยเป็นหน้าที่ของศูนย์อบรมในการติดตามผู้ที่มาอบรม”(ชูเกียรติ โกแมน,สัมภาษณ์ 19 กรกฎาคม 2558)

(3) กำหนดให้มีการประเมินผลภาพรวมประจำปีของโครงการ โดยมีการรวบรวม รายงานการประเมินผลจากศูนย์อบรมเกษตรกรในเมืองและการประเมินผลจากการจัดกิจกรรมต่างๆที่ ผ่านมาของโครงการ เพื่อสรุปผลภาพรวมการดำเนินงานของทางโครงการ รวมถึงปัญหาและอุปสรรค ที่เกิดขึ้น เพื่อใช้ในการวางแผน พัฒนา และปรับปรุงการดำเนินงานของทางโครงการต่อไป

การประเมินผลโครงการภาพรวมโครงการในแต่ละปี เราก็จะมีโครงสร้างการทำงานอยู่ คล้ายๆกับว่าอย่างไรให้ทุนไปทำงาน เช่นอย่างไรให้ทุนศูนย์อบรม เราก็จะมีการประชุม เพื่อรายงานความก้าวหน้า เช่นตอนนี้ทำอะไรกันไปแล้วบ้าง อัปเดตกันด้วยว่าทำอะไร ล่าสุดมีปัญหาตรงไหนบ้าง แล้วก็นำผลที่ได้ไปวางแผน ซึ่งเราก็จะมีเกณฑ์การประเมิน ของเรา ที่เรากำหนดไว้ (นาถศิริ โกมลพันธุ์,สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

จากการศึกษาจากเอกสาร พบว่า ในการกำหนดการประเมินผล โครงการสวนผัก คนเมืองได้มีการกำหนดตัวชี้วัดเพื่อใช้ในการประเมินผล โดยแบ่งออกเป็น ตัวชี้วัดด้านปริมาณ และ ตัวชี้วัดด้านคุณภาพ โดยตัวชี้วัดด้านปริมาณจะเป็นการกำหนดตัวเลขหรือจำนวนที่ต้องการให้เกิดขึ้น เช่น การกำหนดจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่เข้าร่วมอบรมกับศูนย์อบรมเกษตรกรในเมืองและหน่วยอบรม เคลื่อนที่ของโครงการ การกำหนดจำนวนผู้เข้าร่วมเป็นสมาชิกโครงการขนาดเล็ก การกำหนดจำนวน หลักสูตรที่ต้องการให้เกิดขึ้นในแต่ละปี เป็นต้น ส่วนตัวชี้วัดด้านคุณภาพจะเป็นการประเมินผลที่ โครงการสวนผักคนเมืองได้ตั้งเป้าหมายไว้ว่าจะเกิดผลตามที่ได้วางแผนไว้ เช่น สมาชิกโครงการขนาดเล็กสามารถเชื่อมโยงเรื่องเกษตรกรในเมืองไปสู่การพัฒนาเมือง พัฒนาสังคม พัฒนาคุณภาพชีวิตและ จิตใจได้หรือไม่ เป็นต้น

1.6 การเตรียมสาร

จากการสัมภาษณ์ พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการเตรียมสารเพื่อใช้ในการ รมรังค์ เพื่อให้สารที่นำเสนอมีประสิทธิภาพตรงตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของงาน โดยในการ เตรียมสารเพื่อนำมาใช้ในการรมรังค์ของโครงการสวนผักคนเมือง ได้มีหลักการในการเตรียมสาร โดย ประกอบไปด้วย การกำหนดประเด็นในการนำเสนอ และหลักการออกแบบสาร ดังนี้

(1) กำหนดประเด็นในการนำเสนอ

ในการเตรียมสารเพื่อใช้ในการรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง โครงการสวนผักคนเมืองจะมีการประชุมในคณะทำงานของโครงการสวนผักคนเมือง เพื่อกำหนดประเด็นในการนำเสนอสารของโครงการสวนผักคนเมือง โดยมาจากการศึกษาข้อมูลและการร่วมเสนอความคิดเห็นจากคณะทำงาน ในการกำหนดการนำเสนอในประเด็นต่างๆ ซึ่งพบว่าในการกำหนดประเด็นในการนำเสนอ นั้น ทางโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการกำหนดประเด็นใหม่ๆ ขึ้นมาในแต่ละปี แต่ยังคงยึดตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการสวนผักคนเมืองที่ได้วางเอาไว้ ในการนำเสนอสารในประเด็นเรื่องการทำเกษตรในเมืองและการปลูกผักโดยไม่ใช้สารเคมี รวมถึงการพึ่งตนเองของคนเมือง การบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อมและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในสังคมเป็นหลัก โดยอาจจะมีการสอดแทรกประเด็นใหม่ๆ เข้ามา เช่น ประเด็นเรื่องสวนผักกับการเรียนรู้ของเด็ก สวนผักบำบัด เป็นต้น โดยได้มีกลยุทธ์ด้านสารในการนำเสนอสารที่แตกต่างกันออกไปในแต่ละประเด็น

“เราก็มีการมาคุยกันและก็กำหนดประเด็นที่เราจะเน้นในแต่ละปี ซึ่งก็จะยึดตามวัตถุประสงค์ของโครงการ และก็จะมีการนำเสนอในประเด็นใหม่ๆ เช่น สวนผักกับเด็ก สวนผักบำบัด” (นาถศิริ โกมลพันธุ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

อย่างช่วงปีหลังๆ ทิศทางโครงการของเรา เราก็เห็นตรงกันในแง่ที่ว่าอยากให้สวนผักมันมีบทบาทกับการเปลี่ยนแปลงความคิดหรือจิตสำนึกของคน อาจจะเป็นจิตสำนึกใหม่ของคนในยุคนี้ เช่นเรากินอยู่อย่างไร แล้วเราจะไม่เบียดเบียนคนอื่น ไม่เบียดธรรมชาติ ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม จะกินอยู่อย่างไรให้พึ่งพิงตนเองมากที่สุด และก็รู้จักพึ่งพาตัวเองให้ได้...ซึ่งบางคนอยากขยับไปเรื่องอื่นๆ พี่คมสันก็เสนอเรื่องการทำให้ชีวิตมันพึ่งพาตนเองได้ ก็ทำบ้านพึ่งตนเองเป็นตัวอย่าง คนอื่นก็มีการนำเสนออย่างพี่ชูเกียรติก็มีการนำเสนอเรื่องการทำเกษตรในเมือง เมื่อทำแล้วก็สามารถพึ่งตนเองได้ในฐานะที่เป็นวิถีของเรา ที่ทำอาชีพเกษตร อย่างพี่ก็จะทำในแง่ที่ว่านำเสนอ lifestyle อีกแบบหนึ่ง (นคร ลิ้มปศุฒถาวร, สัมภาษณ์ 17 สิงหาคม 2558)

(2) หลักการในการออกแบบสาร

การออกแบบสารถือเป็นส่วนสำคัญในการเตรียมสารเพื่อใช้ในการรณรงค์ โดยโครงการสวนผักคนเมืองได้มีหลักการในการออกแบบสาร ดังนี้

(2.1) คำเนิ่งถึงวัตถุประสงค์ในการจัดงานและลักษณะประชากรกลุ่มเป้าหมายเป็นหลัก

การเตรียมสารเพื่อใช้ในการรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง ทีมงานโครงการสวนผักคนเมืองจะมีการประชุมกับคณะทำงานเพื่อปรึกษาหารือและแจ้งให้ทราบถึงกรอบแนวคิด (Concept) และวัตถุประสงค์ของงานก่อนทุกครั้ง เพื่อให้ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านการออกแบบได้ออกแบบสารและสื่อให้สอดคล้องกับงานและกลุ่มเป้าหมาย โดยคำนึงถึงวัตถุประสงค์และกลุ่มเป้าหมายเป็นหลัก

เวลาเราจะทำงานเราก็จะประชุมกันก่อนว่าแต่ละงานเป็นแนวไหน เพื่อจะได้รู้ว่าตัวงานวาง Concept ไว้อย่างไร เช่นว่างานนี้เราจะออกแบบโปสเตอร์นะ เราก็จะต้องดูว่างานที่เราจะจัดเป็นรูปแบบไหน แนวไหน กลุ่มเป้าหมายเป็นใคร จัดที่ไหน แล้วเราก็จะออกแบบล้อกันกับโปสเตอร์งาน สำคัญคือเราจะต้องทราบ Concept และวัตถุประสงค์ของงานที่จะจัดก่อน ก่อนที่เราจะออกแบบ (ยศวดี ลือตระกูลเศรษฐ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

นอกจากนี้แล้วการทราบรายละเอียดของงานก่อนการเตรียมสาร เป็นหลักการสำคัญในการออกแบบสารของโครงการสวนผักคนเมืองเพื่อให้เป็นไปตามลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย เช่น กลุ่มเป้าหมายเป็นเด็กก็จะมีทางเลือกใช้ตัวการ์ตูน หรือเป็นผู้ใหญ่ก็จะใช้ข้อมูลเชิงวิชาการ เป็นต้น

การจัดงานแต่ละครั้ง เราก็จะต้องคิดใหม่ตลอด ถ้าสมมติว่าในการดีไซน์ซึ่งกลุ่มเป้าหมายหลักเป็นเด็ก เราก็จะต้องดูว่าเด็กมีลักษณะอย่างไร ชอบอะไร เช่นเด็กชอบเล่นเกมส์ เด็กชอบตัวการ์ตูนนะ หลักๆเราก็จะเน้นภาพในการสื่อหรืออาจทำเป็น story เลย เป็นการตูนที่เน้น text ให้น้อยที่สุด หรือหากงานเราเน้นวิชาการ เช่น งานเสวนา ซึ่งกลุ่มเป้าหมายที่เราจะสื่อสารด้วยเป็นผู้ใหญ่ เราก็จะต้องเน้นบอร์ดที่ให้อินโฟกราฟิกชัดเจน มีความเป็นระบบของข้อมูล รูปเราอาจจะไม่ต้องใช้เยอะ คือนำเสนออย่างไรให้มันเข้ากับแต่ละงาน แต่ละกลุ่มเป้าหมาย (ยศวดี ลือตระกูลเศรษฐ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

(2.2) คำนึงถึงภาพลักษณ์และแนวคิดหลักของโครงการสวนผักคนเมือง

การเตรียมสารเพื่อออกแบบสารนั้นโครงการสวนผักคนเมืองจะคำนึงถึงภาพลักษณ์และแนวคิดหลักของโครงการสวนผักคนเมืองเป็นสำคัญ ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการปลูกผักแบบไม่ใช้สารเคมีและการพึ่งตนเองของคนเมือง เพื่อให้สารที่ได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการที่ได้วางเอาไว้ โดยนำไปประยุกต์ให้สอดคล้องกับรูปแบบงานนั้นๆ

หลักในการออกแบบก็จะขึ้นอยู่กับConceptงานในแต่ละงานว่าเป็นอย่างไร เราก็จะออกแบบให้เข้ากับตัวงาน ในขณะที่เดียวกันเราก็จะต้องถ่ายทอดองค์ความรู้ลงไปนั่นด้วย ในส่วนของการออกแบบนั้น เราก็จะต้องดูว่าสวนผักคนเมืองเป็นอย่างไร แล้วเราก็จะต้องรักษาConceptหรือภาพลักษณ์ของสวนผักคนเมืองเอาไว้ด้วย (ยศวดี ลือตระกูล เศรษฐ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

(2.3) คำนิยามถึงความเข้าใจของผู้รับสาร

การเตรียมสารเพื่อออกแบบสาร โครงการสวนผักคนเมืองได้คำนึงถึงความเข้าใจของผู้รับสารหรือกลุ่มเป้าหมายเป็นสำคัญ ดังนั้นแล้วโครงการสวนผักคนเมืองจึงมีหลักในการนำเสนอสารให้มีความเข้าใจง่ายและไม่ซับซ้อน เพื่อให้ผู้รับสารเข้าใจและเห็นภาพได้อย่างชัดเจน

“หลักๆเลยเราก็จะคำนึงถึงการถ่ายทอดองค์ความรู้ เพื่อที่จะใช้สื่อสารได้ง่ายขึ้น สร้างความเข้าใจ ดึงดูดผู้รับสาร โดยออกแบบให้เข้าใจง่าย เพื่อให้คนเข้าใจเกี่ยวกับการปลูกผักได้อย่างง่ายๆ และเห็นภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้น” (ยศวดี ลือตระกูล เศรษฐ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

(2.4) คำนิยามถึงความน่าเชื่อถือของข้อมูล

โครงการสวนผักคนเมืองได้มีหลักในการออกแบบสาร โดยคำนึงถึงความน่าเชื่อถือของข้อมูลในการนำเสนอ โดยไม่มีการปรับแต่งสารหรือลดทอนสารที่มีเนื้อหาสาระสำคัญ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและมีความน่าเชื่อถือมากที่สุด

“สารที่เราออกแบบก็จะเน้นในเรื่องของการถ่ายทอดองค์ความรู้เป็นหลัก โดยมีเทคนิคในการทำให้ น่าสนใจ ก็คือ การดีไซน์รูปแบบออกมามากกว่า ส่วนในเรื่องของตัวเนื้อหาเราก็จะไม่ได้ไปปรับแต่ง เพราะว่าในตัวเนื้อหานั้นก็ต้องคงเดิมไว้ เนื่องจากความน่าเชื่อถือของข้อมูล” (ยศวดี ลือตระกูล เศรษฐ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

1.7 การผลิตสื่อ

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ในการวางแผนการรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการวางแผนในการผลิตสื่อสำหรับการรณรงค์ โดยได้มีหลักการวางแผนในการเตรียมผลิตสื่อ ดังนี้

(1) การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย

ในขั้นตอนของการผลิตสื่อเพื่อนำมาใช้ในการรณรงค์ โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการวิเคราะห์และประเมินกลุ่มเป้าหมาย โดยดูพฤติกรรม การบริโภคสื่อและความสะดวกในการเข้าถึง

สื่อของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อวิเคราะห์สื่อที่เหมาะสมในการนำมาใช้รณรงค์เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตอนนี้ก็มีสื่อหลายประเภทในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย เราก็มักคิดว่าจะใช้สื่อหลายๆประเภทนะ แต่บางสื่อเราก็ดูแล้วว่ามันอาจไม่ได้ผล แต่อย่างFacebookเราก็จะเห็นว่าสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ง่ายที่สุด แล้วคนเมืองซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายของเรา ก็ใช้Facebookเยอะ เป็นสื่อที่คนเมืองนิยมมากที่สุด เราก็มักคิดว่าจะเป็นสื่อที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่เป็นคนเมืองได้ดีที่สุด ซึ่งหลักๆเลยเราก็มักจะดูในเรื่องของการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายของเรา กลุ่มเป้าหมายเราเป็นใครเราก็จะไปดูว่าเขาใช้สื่ออะไร(ยศวดี ลือตระกูลเศรษฐ์,สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

(2) การวิเคราะห์คุณสมบัติสื่อ

การเตรียมการผลิตสื่อของโครงการสวนผักคนเมือง ได้มีการวิเคราะห์คุณสมบัติสื่อที่จะนำมาใช้ในการรณรงค์ โดยวิเคราะห์ถึงประสิทธิผลของสื่อ ในการจูงใจกลุ่มเป้าหมาย และความสอดคล้องของสื่อกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย โดยดูจากประเภทเนื้อหาของสื่อต่างๆที่นำเสนอ เช่น นิตยสารด้านสุขภาพ สิ่งแวดล้อม และการเกษตร เป็นต้น เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการสวนผักคนเมืองกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย

“เราก็จะดูConceptของสื่อแต่ละที่ด้วย เช่นพวกหนังสือพิมพ์ต่างๆ นิตยสาร ที่สอดคล้องกับเรื่องของเรา อย่างเช่น ชีวะจิต โยคะ คือเราก็จะดูสื่อที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ การเกษตร ที่กลุ่มเป้าหมายน่าจะสนใจเรื่องของเรา” (ยศวดี ลือตระกูลเศรษฐ์,สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

(3) การประเมินค่าใช้จ่าย

การผลิตสื่อของโครงการสวนผักคนเมืองจะมีการประเมินค่าใช้จ่ายในการผลิตสื่อ เพื่อให้เหมาะสมกับงบประมาณของโครงการ

จริงๆอย่างการเลือกใช้สื่อเราก็ต้องดูค่าใช้จ่าย อย่างเรื่องการจ้าง เช่น จ้างฟรีเซนต์อร์โครงการเราก็ไม่มีนะ จะใช้ตัวการ์ตูนมากกว่า ซึ่งเป็นสิ่งที่เราออกแบบเอง เราคิดว่าการจ้างฟรีเซนต์อร์ค่าใช้จ่ายค่อนข้างสูง และโครงการเราก็ไม่ใช่Business ก็อาจจะไม่เหมาะ เลยหันมาใช้ในเรื่องของตัวการ์ตูนที่เราออกแบบเองแบบนี้แทนมากกว่า (นาถศิริ โกลพันธุ์,สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

1.8 การกำหนดตารางการรณรงค์และการจัดทำแผนปฏิบัติการ

จากการสัมภาษณ์ พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการกำหนดตารางการรณรงค์ไว้อย่างคร่าวๆ โดยได้มีการวางแผนการจัดงานหรือจัดกิจกรรมในการรณรงค์ในแต่ละปี เช่น การวางแผนในการจัดกิจกรรมใหญ่หรือกิจกรรมหลักของทางโครงการ ปีละ2-3ครั้ง ได้แก่ การจัดงานเทศกาลสวนผักคนเมือง การออกงานมหรรมอาหารและสุขภาพวิถีไท การจัดกิจกรรมเปิดรับโครงการขนาดเล็ก เป็นต้น นอกจากนั้นแล้วศูนย์อบรมเกษตรกรในเมืองและหน่วยอบรมเคลื่อนที่ในแต่ละแห่ง ก็จะมีตารางการอบรมซึ่งกำหนดขึ้นตามความสะดวกของแต่ละศูนย์ โดยเฉลี่ยเดือนละ1ครั้ง ซึ่งจะมีการแจ้งให้ทราบผ่านช่องทางการสื่อสารของแต่ละศูนย์อบรมและของโครงการสวนผักคนเมือง

โดยทั่วไปมันมี2ส่วน ส่วนหนึ่งเป็นกิจกรรมที่แต่ละศูนย์ทำเป็นปกติอยู่แล้ว...ซึ่งจริงๆ แล้วทั้ง6ศูนย์ เราจะมีอบรมเป็นประจำทุกเดือน ก็จะเป็นตารางอบรมที่แน่นอน แต่ว่าจะอบรมเรื่องอะไร จะเป็นเรื่องเกษตร หรือเป็นเรื่องที่ไม่เป็นเกษตรก็ขึ้นอยู่กับความถนัด และความสอดคล้องกับฤดูกาล...แต่การรณรงค์ใหญ่ของโครงการสวนผัก มักจะจัดปีนึงประมาณ2ครั้ง...แล้วก็จะไปจัดEventรณรงค์ แล้วก็จะมีEventย่อยๆที่ทางโครงการสวนผักจะจัด... (คมสัน หุตะแพทย์,สัมภาษณ์ 16 กันยายน 2558)

จากการสัมภาษณ์และศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า ในการดำเนินงานรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการเขียนแผนปฏิบัติการ เพื่อใช้ในการกำหนดแนวทางและวางแผนการรณรงค์ในแต่ละปี โดยแผนปฏิบัติการประกอบไปด้วย การกำหนดวัตถุประสงค์ของกิจกรรม การกำหนดประเด็นเนื้อหา เป้าหมายและผลที่คาดว่าจะได้รับ ตัวชี้วัด การกำหนดกลุ่มเป้าหมายและสื่อที่ใช้ ระยะเวลาดำเนินงาน การกำหนดบุคลากรในการทำงาน ฯลฯ แต่อย่างไรก็ตามแผนปฏิบัติการของทางโครงการ สามารถมีการปรับเปลี่ยน ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมกับกิจกรรม เนื่องจากโครงการสวนผักคนเมืองได้มีจัดกิจกรรมร่วมกับเครือข่ายต่างๆเป็นประจำ

อย่างเช่นเวลาจะจัดเทศกาล เราก็จะมีการวางแผนงาน คือคิดขึ้นมาก่อน เช่นว่าเราจะวางโครงหรือเนื้อหาของงานว่าเราจะมีทำอะไรบ้าง แล้วจะชวนใครมาบ้าง ใครจะทำหน้าที่ใด ใครจะช่วยพูดช่วยทำประเด็นไหนที่เราต้องการได้บ้าง แล้วก็ในงานจะมีการจัดกิจกรรมอะไร ที่จะทำให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมกับเราได้ด้วย ซึ่งเราสังเกตว่าอย่างเวลาเราจัดงานเทศกาล เราก็จะมีกิจกรรมเช่น การประกวดภาพถ่าย การประกวดเมนูอาหาร อย่างล่าสุดก็จะมีเรื่องของการชักชวนให้นำผลผลิต เมล็ดพันธุ์ เอาต้นกล้าที่ตนเองมีมาแบ่งปัน อย่างปีที่แล้วเป็นเรื่องตลาดนัดซอปป โช่วร์ แชนร์ เราก็อยากจะชู

ประเด็นเรื่องการนำของมาแลกเปลี่ยนกันแบบไม่ต้องซื้อ ซึ่งก็คือการแชร์ ซึ่งเราก็จะมีการวางโครงการประมาณนี้ (นาถศิริ โกมลพันธุ์,สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

แผนงาน กิจกรรม	เป้าหมายและผลที่คาดว่าจะได้รับ	ตัวชี้วัด	ระยะเวลาดำเนินงาน	ภคิพิจาณ
	ก็สามารถเข้าถึงความรู เทคนิค นวัตกรรม การปลูกผัก และการ ที่ตนเองได้ ผ่านช่องทางออนไลน์	เกิดนักปลูกผักในเมืองเพิ่มมากขึ้น สามารถพึ่งตนเองในเมือง ด้านอื่นๆ ได้อย่างเพียงพอจากการปลูกผัก เช่น ทำดินหมัก ปุ๋ยหมัก ปัจจัยการผลิตอื่นๆ ทำปุ๋ย ยารักษาโรค เป็นต้น และมีแนวคิดของ การรวมกลุ่มปลูกผักและการพึ่งตนเองในเมืองให้อยู่ในวิถีชีวิต		
แผนงานที่ 2 สนับสนุนและสร้างให้เกิดพื้นที่ต้นแบบการทำเกษตรในเมืองที่เชื่อมโยงกับมิติอื่นๆ				
	เกิดกลุ่มคนปลูกผัก พื้นที่ต้นแบบ นวัตกรรม การทำเกษตรในเมืองที่ เชื่อมโยงกับ สวนผักบ้าน วัด สวนผักกับ การสร้างพื้นที่สร้างสรรคองคนเมือง สวนผักกับการ สร้างความมั่นคงทางอาหาร และกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก อย่างน้อย 30 พื้นที่ และมีกลุ่มคนปลูกผักในเมืองเพิ่มขึ้น อย่าง น้อย 500 คน จากกลุ่มสนับสนุนโครงการขนาดเล็ก และซีก 500 คนได้ร่วมเรียนรู้และนำความรู้ ประสบการณ์ พื้นที่ ต้นแบบ ไปปรับประยุกต์ใช้ เกิดการทำเกษตรในเมืองที่เชื่อมโยงกับมิติ อื่นๆ ในเมืองเพิ่มมากขึ้น			มูลนิธิเกษตรกรรม อัจฉริยะ (ประเทศไทย) ชุมชนเกษตรในเมือง Organic way บ้านเรือนผู้ใส่ใจ สวนผักบ้านคน

ภาพที่ 4.3 ตัวอย่างแผนปฏิบัติการของโครงการสวนผักคนเมืองในปี พ.ศ.2557-2558

1.9 การกำหนดงบประมาณ

จากการสัมภาษณ์ พบว่า งบประมาณในการดำเนินงานของโครงการสวนผักคนเมืองที่ใช้ในการดำเนินโครงการ มาจากการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) ซึ่งได้เงินทุนหลักจากเงินบำรุงกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพซึ่งมาจากภาษีที่รัฐจัดเก็บจากผู้ผลิตและนำเข้าสุราและยาสูบในอัตรา ร้อยละ 2 ของภาษีที่ต้องชำระ โดยสสส.มีการจัดสรรเพื่อให้การสนับสนุนโครงการต่างๆ ได้แก่ โครงการเชิงรุก เพื่อแก้ปัญหาปัจจัยเสี่ยงหลักทางสุขภาพ (มากกว่า 90%) และโครงการสร้างสรรคโอกาสและนวัตกรรม เพื่อเปิดโอกาสและให้พื้นที่กับทุกคนในการสร้างนวัตกรรม (ไม่เกิน 10 %) โดยโครงการสวนผักคนเมืองได้ถือว่าเป็นโครงการที่สสส.ได้สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินงาน

“โครงการเราได้รับทุนสนับสนุนมาจากสสส.เราก็นำงบประมาณตรงนั้นมาดำเนินงาน”(นาถศิริ โกมลพันธุ์,สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

สำหรับการจัดสรรงบประมาณโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการจัดแบ่งงบประมาณเพื่อนำไปใช้ในด้านต่างๆของโครงการ โดยการจัดสรรงบประมาณจะถูกจัดสรรตามแผนงานที่วางเอาไว้ในแต่ละปี โดยค่าใช้จ่ายจะแบ่งออกเป็นส่วนๆ ได้แก่

1. ค่าใช้จ่ายในการจ้างบุคลากรในการทำงาน
2. ค่าใช้จ่ายในการสนับสนุนศูนย์อบรมเกษตรกรในเมืองและหน่วยอบรมเคลื่อนที่
3. ค่าใช้จ่ายในการสนับสนุนทุนกิจกรรมโครงการขนาดเล็ก
4. ค่าใช้จ่ายในผลิตและสร้างสรรค์สื่อเพื่อใช้ในการรณรงค์

“เราก็มีการสนับสนุนทุนศูนย์อบรมต่างๆ ค่าใช้จ่ายการจัดกิจกรรม ผลิตสื่อ แล้วก็การจัดกิจกรรมโครงการขนาดเล็ก ซึ่งเราก็สนับสนุนทุนโครงการขนาดเล็กทุกปี โดยในปีแรกได้สนับสนุนไป50โครงการ ปีต่อมา30 โครงการ แล้วก็ไปใช้จ่ายอื่นๆทั่วไป...”(นาถศิริ โกมลพันธุ์ ,สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

จากการสัมภาษณ์และศึกษาจากเอกสาร พบว่า ในการจัดสรรงบประมาณโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการใช้งบประมาณในการสนับสนุนทุนกิจกรรมโครงการขนาดเล็กมากที่สุดเนื่องจากโครงการขนาดเล็กเป็นโครงการที่ช่วยขยายเครือข่ายคนปลูกผักในเมืองให้เกิดผลเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน โดยงบประมาณที่โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการใช้จ่ายมากเป็นอันดับ2 ได้แก่ การผลิตและสร้างสรรค์สื่อเพื่อใช้ในการรณรงค์ ซึ่งโครงการสวนผักคนเมืองได้ให้ความสำคัญในการผลิตสื่อเพื่อส่งเสริม รณรงค์ให้ความรู้ ความเข้าใจและสร้างความตระหนักเรื่องการทำเกษตรในเมืองแก่กลุ่มเป้าหมายตามวัตถุประสงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง

“งบประมาณก็จะถูกล้อตามแผนงาน ประมาณ4 แผนงานในการดำเนินการ สำหรับบริหารจัดการ การตอบแทนเจ้าหน้าที่...ซึ่งงบบกก็จะไปที่การสนับสนุนโครงการขนาดเล็ก กับรณรงค์เผยแพร่เป็นหลัก...คือโครงการขนาดเล็กมันสร้างรูปธรรม เกิดเครือข่ายที่ทำงานร่วมกัน...” (วารางคนางค์ นิมิตต์ตา,สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

2. ขั้นตอนการดำเนินการรณรงค์

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ในขั้นตอนการดำเนินการรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง ได้มีการดำเนินการรณรงค์ตามแผนปฏิบัติการและวัตถุประสงค์ที่ได้วางเอาไว้ โดยมีการปรับเปลี่ยนและยืดหยุ่นตามสถานการณ์ โดยขั้นตอนการดำเนินการรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง ประกอบไปด้วย 2 ขั้นตอน ได้แก่

(1) การหาแนวร่วม

ในขั้นตอนแรกของการดำเนินการรณรงค์ โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการ “หาแนวร่วม” ในการจัดทำโครงการสวนผักคนเมือง โดยมีการชักชวนกลุ่มผู้มีประสบการณ์ด้านการทำ

เกษตรในเมืองอยู่ก่อนแล้วและผู้มีประสบการณ์ด้านการรณรงค์ อาทิเช่น มูลนิธิศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนา คณะทำงานกินเปลี่ยนโลก และศูนย์อบรมเกษตรในเมือง มาช่วยกันวางแผนการรณรงค์และประชาสัมพันธ์โครงการเพื่อให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง โดยการร่วมมือกันกับเครือข่ายต่างๆได้ช่วยทำให้โครงการสวนผักคนเมืองได้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น

ตัวโครงการได้ริเริ่มโดยมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน แต่ตัวบุคคลที่เข้าร่วมโครงการ เป็นคนที่ทำเรื่องนี้มานานแล้ว เป็นคนที่ทำเกษตรในเมือง ทำปลูกผักในเมืองมาก่อนหน้านี้หลายปีแล้ว บางคนนับเป็น10ปี อย่างหลายคนที่เป็นศูนย์อบรมเขาก็ทำโครงการสวนผัก หรือปลูกผักเพื่อบริโภคเอง หรือแม้แต่ปลูกผัก ทำอบรม เผยแพร่ สำหรับคนในเมืองมาก่อนหน้านั้นแล้ว อย่างน้อยๆก็ประมาณ10ปี อย่างของที่นี่เอง ซึ่งแบ่งออกเป็น2ส่วนคือ ของสวนผักบ้านคุณตา กับ ที่มูลนิธิศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนา เราทำข้อมูลความรู้ เผยแพร่เกี่ยวกับเรื่องการทำสวนผักปลอดภัยสำหรับคนในเมืองมานานนับ 10ปี ก่อนที่จะมีโครงการสวนผักคนเมือง แล้วก็มีการเปิดอบรม... ทางมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืนก็เลยมาชวนคนที่เคยทำอยู่แล้ว 2-3คนมานั่งคุยกันว่าจะทำโครงการนี้ ...ก็เลยมาร่วมทำกันซักประมาณ6ปีที่แล้ว เป็นโครงการสวนผักคนเมืองขึ้นมา (คมสัน หุตะแพทย์,สัมภาษณ์ 16 กันยายน 2558)

(2) การรักษากระแส

โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการวางแผนการรณรงค์ โดยได้มีการกำหนดการจัดกิจกรรมต่างๆในการรณรงค์ทุกๆปีตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่ได้วางเอาไว้ เพื่อรักษากระแสการรณรงค์ และเพื่อประชาสัมพันธ์โครงการให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น รวมถึงเพื่อเปิดโอกาสให้บุคคล กลุ่มหรือองค์กรได้เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการ โดยกิจกรรมที่โครงการสวนผักคนเมืองได้จัดขึ้นทุกปีได้แก่

(2.1) การจัดกิจกรรมโครงการขนาดเล็ก เพื่อสนับสนุนและสร้างให้เกิดพื้นที่ต้นแบบการทำเกษตรในเมืองและขยายพื้นที่และกลุ่มคนทำเกษตรในเมืองให้เห็นเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น โดยเปิดโอกาสให้กลุ่มคน หน่วยงานและองค์กรต่างๆได้เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการ

(2.2) การจัดกิจกรรมทัวร์สวนผัก เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้เข้าร่วมเรียนรู้จากการทำงานลงมือปฏิบัติจริง และมีแรงบันดาลใจในการกลับไปลงมือทำสวนผักที่บ้านของตนเอง

(2.3) การจัดกิจกรรมเสวนา ที่จัดขึ้นเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้ร่วมพูดคุยเรื่องการทำเกษตรในเมืองและร่วมแลกเปลี่ยนแบ่งปันความรู้ ประสบการณ์ และเรียนรู้เรื่องการปลูกผัก กับ

วิทยากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในด้านการทำเกษตรในเมือง โดยประเด็นในการเสวนาจะมีการปรับเปลี่ยนไปในแต่ละปี เพื่อนำเสนอข้อมูลใหม่ๆให้ประชาชนได้รับทราบ

(2.4) การจัดกิจกรรมประกวด ที่จัดขึ้นให้กลุ่มเป้าหมายได้มีส่วนร่วมับโครงการ และช่วยส่งเสริม สนับสนุนให้คนเมืองได้ปลูกผัก โดยโครงการจะมีการจัดกิจกรรมการประกวดอยู่เป็นระยะ เช่น การจัดกิจกรรมประกวดตัดฟ้า เขียว กินได้ กิจกรรมประกวดภาพถ่ายเกี่ยวกับการปลูกผัก เป็นต้น

(2.5) การจัดเทศกาลสวนผักคนเมือง ซึ่งเป็นเทศกาลประจำปีของโครงการสวนผักคนเมือง โดยในแต่ละปีจะมีประเด็นในการจัดงานแตกต่างกันออกไป โดยเป็นงานที่เปิดโอกาสให้กับเครือข่ายและสมาชิกโครงการขนาดเล็กได้จัดกิจกรรม นำเสนอรูปแบบและผลงานการปลูกผักของตนเองอีกด้วย

(2.6) การออกงานร่วมกับเครือข่ายอื่นๆ โดยในแต่ละปีโครงการสวนผักคนเมืองจะมีการออกงานร่วมกับเครือข่ายอื่นๆ เช่น การออกงานมหกรรมอาหารและสุขภาพวิถีไทย การออกงานร่วมกับRoot Garden การออกงานตะลึกลับเกาะOrganic Market เป็นต้น เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์โครงการให้เป็นที่รู้จักเพิ่มมากขึ้น

สวนผักคนเมืองก็มีงานของทางโครงการเองเป็นประจำทุกปี ในแต่ละปี มีการจัดกิจกรรมที่เป็นของตัวเองอยู่ แล้วก็เราจะไปร่วมกิจกรรมกับที่ต่างๆเป็นประจำอยู่แล้ว อย่างเช่นที่จะจัดงานมหกรรมอาหารและสุขภาพซึ่งเป็นงานใหญ่ที่เครือข่ายเกษตรหรือมูลนิธิเกษตรหรือมูลนิธิชีววิถีกินเปลี่ยนโลกร่วมกันจัด สวนผักคนเมืองก็เข้าไปช่วยจัดด้วย ซึ่งก็ถือได้ว่าเป็นงานใหญ่ แต่ว่าตัวสวนผักคนเมืองก็มีEventของตัวเองเป็นประจำทุกปี เป็นแบบเทศกาลสวนผักคนเมืองบ้าง เป็นเสวนาวิชาการสวนผักคนเมือง เพื่อที่จะเคลื่อนไหวสิ่งที่ตัวเองจะทำโดยตลอด (นาถศิริ โกมลพันธุ์,สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

นอกจากการจัดกิจกรรมและร่วมออกงานต่างๆของโครงการสวนผักคนเมืองแล้ว โครงการสวนผักคนเมืองยังได้มีการนำเสนอประเด็นหรือนำรูปธรรมใหม่ๆมานำเสนออีกด้วย โดยในแต่ละปีโครงการจะมีการจุดประเด็นใหม่ๆในการรณรงค์ที่แตกต่างกันออกไป เพื่อสร้างความน่าสนใจ และรักษากระแสการรณรงค์ของโครงการ เช่น การนำเสนอประเด็นสวนผักกับการเรียนรู้ของเด็ก สวนผักกับการบำบัดสุขภาพ และสวนผักกับการสร้างความสัมพันธ์ เป็นต้น นอกจากนั้นแล้วโครงการสวนผักคนเมืองยังได้เพิ่มทีมงานในการทำงานเพื่อให้สอดคล้องกับประเด็นที่นำเสนออีกด้วย เช่น การจัดตั้งหน่วยอบรมเคลื่อนที่Truck Farm เพื่อทำกิจกรรมเกี่ยวกับเด็ก

เราก็มีการคิดประเด็นใหม่ในการนำเสนอให้มันหลากหลายมากขึ้น ซึ่งบางครั้งก็จะขึ้นอยู่กับความพร้อมด้านต่างๆของเราด้วย ขึ้นอยู่กับหลายๆอย่าง เช่นปีนี้ประเด็นที่เราอยากจะเน้นและสนับสนุนก็คือ ประเด็นเรื่องสวนผักกับการเรียนรู้ของเด็ก ซึ่งในปีนี้ก็เน้นประเด็นนี้ ก็เลยอยากจะทำประเด็นนี้ขึ้นมา ประกอบกับปีนี้เรามี Truck Fram ไหนๆก็มีครบแล้วเราก็อยากชูเรื่องนี้ขึ้นมา ซึ่งจริงๆแล้วมันก็แทรกๆอยู่ แต่ยังไม่มีการจัดงานใหญ่เรื่องนี้ขึ้นมา เราก็เลยอยากลองจัดหรือทำประเด็นใหม่ให้ น่าสนใจมากขึ้น (นาถศิริ โกลมพันธ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

ทั้งนี้โครงการสวนผักคนเมือง ยังได้มีการนำเสนอข้อมูลต่างๆผ่านสื่อสังคมออนไลน์ อย่าง Facebook และ Website ของทางโครงการ เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้และนวัตกรรมการปลูกผักที่ทันสมัย รวมถึงการนำเสนอประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการปลูกผักและการพึ่งตนเอง รวมถึงใช้ประชาสัมพันธ์กิจกรรมและแจ้งข้อมูลข่าวสารของทางโครงการ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้เข้าถึงข้อมูล และรับทราบข่าวสารจากทางโครงการอยู่เสมอ

3. ขั้นตอนประเมินผลและวิธีการติดตามผล

จากการสัมภาษณ์ พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการติดตามการดำเนินงาน และประเมินผล โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเด็น ได้แก่ การประเมินความรู้ ความพึงพอใจและการนำไปใช้หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรม และ การประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์อบรมเกษตรกรในเมือง หน่วยอบรมเคลื่อนที่ และสมาชิกโครงการขนาดเล็ก

(1) การประเมินความรู้ ความพึงพอใจ และการนำไปใช้หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรม

จากการสัมภาษณ์ พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการกำหนดให้มีการประเมินความรู้ ความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้งเมื่อมีการจัดกิจกรรม เพื่อผลตอบแทนของผู้เข้าร่วมกิจกรรม และ เพื่อติดตามผลการนำไปใช้ของผู้เข้าอบรม โดยได้มีการกำหนดเปอร์เซ็นต์ในการประเมินผล ซึ่งแต่ละศูนย์อบรมและหน่วยอบรมเคลื่อนที่ ได้มีหน้าที่ในการประเมินผลผู้เข้าอบรมหลังจากอบรมเสร็จสิ้นไปแล้ว

เราก็จะมีการประเมินตามแต่ละกิจกรรม เพื่อดูว่าผลตอบแทนของคนเข้าร่วมโครงการเป็นอย่างไร จริงๆแล้วเรามีการประเมิน ...อย่าง 80 คนที่มาที่นี่ เราก็จะต้องประเมินว่าเขาเป็นใครจากไหน อบรมแล้วเขาจะกลับไปทำไหม กลับไปแล้วทำอะไร ปลูก

อย่างไร มีปัญหา มีความต้องการ หรือต้องการให้ช่วยเหลืออะไรหรือไม่... (คมสัน หุตะ แพทย์,สัมภาษณ์ 16 กันยายน 2558)

“เราก็มีติดตามผู้เข้าอบรม เพื่อมาดูว่าหลังจากผ่านการอบรม จากที่ปลูกไม่ได้ ปลูกได้หรือยังและเมื่อปลูกปัญหาที่เขาเจอมีอะไรบ้าง...ตัวโครงการก็จะนำผลตรงนี้มาประเมินตัว โครงการ ว่ามีคนสนใจมากน้อยแค่ไหน หลังจากที่ผ่านมาการอบรม ปัญหาเขาลดลงไหม” (ชูเกียรติ โกแมน,สัมภาษณ์ 19 กรกฎาคม 2558)

(2) การประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์อบรมเกษตรกรในเมือง หน่วยอบรม เคลื่อนที่ และสมาชิกโครงการขนาดเล็ก

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ทีมงานโครงการสวนผักคนเมืองจะมีการประเมินผลการ จัดกิจกรรมของศูนย์อบรม หน่วยอบรมเคลื่อนที่ และสมาชิกโครงการขนาดเล็ก โดยมีทีมงานสวนผัก คนเมืองเข้าไปติดตามผลการดำเนินงานเป็นระยะ เพื่อดูกิจกรรม เนื้อหาและรูปแบบกิจกรรมที่ เคลื่อนไหวในแต่ละครั้ง โดยมีการกำหนดตัวชี้วัดในการประเมินผล

“เราก็ไปติดตามประเมินผลเวลามีกิจกรรม คือสวนผักคนเมืองก็ไปประเมินผล ถ่ายภาพ ไปดูผลงานว่ามีการเคลื่อนไหวในรูปแบบนี้นะ ในการจัดกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดกิจกรรม ของหน่วยอบรมเคลื่อนที่ ซึ่งเราก็จะมีการกำหนดตัวชี้วัดของเราไว้” (นาถศิริ โกมลพันธุ์,สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

โดยผลจากการประเมินผลที่ได้ ทางโครงการจะนำมาเพื่อใช้ในการวางแผน พัฒนา และปรับปรุงการดำเนินงานของโครงการต่อไป

“เรามีการลงพื้นที่ดูสมาชิกโครงการเพื่อดูผล เราก็จะการนำมาดูกัน คอยกัน ว่าปีนี้ เราน่าจะพัฒนาศักยภาพสมาชิกไปในทิศทางนี้นะ ดูว่าเค้าสนใจอะไรบ้าง เราก็อาจจะมีการจัดพัฒนา ศักยภาพ จัดอบรมในประเด็นที่หลากหลายออกไป” (นาถศิริ โกมลพันธุ์,สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

วิธีการติดตามผล

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ในส่วนของการติดตามผลผู้เข้าอบรม ในแต่ละศูนย์ต่าง ได้มีการกำหนดวิธีการประเมินผลที่แตกต่างกัน โดยวิธีการส่วนใหญ่ที่แต่ละศูนย์อบรมใช้ในการ ประเมินผลคือ 1.วิธีการติดตามผลจากการโทรศัพท์สอบถามผู้เข้าอบรมหลังจากได้รับการอบรม 2. การติดตามผลจากการสื่อสารผ่านFacebookระหว่างผู้อบรมและผู้เข้าร่วมอบรม และ3.การ ประเมินผลจากการจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้ที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมได้มาทำกิจกรรมร่วมกันอีกครั้ง

การติดตามผลผู้เข้าอบรม มี 2 กระบวนการ แบบกว้างก็คือใช้ Facebook และการใช้โทรศัพท์โทรไปหา โดยให้น้องทีมงานโทรไป ว่าเขามีการไปทำอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอย่างไร ส่วนใน Facebook บางครั้งเราก็ไปถามเขาเองหรือบางครั้งเขาก็มีมาถามเรา ถึงปัญหาการปลูกผัก มีมาแล้ว ซึ่งก็แสดงให้เห็นว่าเขาไปทำ มีความสนใจ ซึ่งก็เป็นกระบวนการที่เราติดตามและเห็นได้ว่ามันเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างไร กับคนที่มาอบรม (นคร ลิมปคุปตถาวร, สัมภาษณ์ 17 สิงหาคม 2558)

“...การจัดกิจกรรมร่วม หมายความว่า ผ่านไปซัก 3 เดือน 6 เดือน คนที่มาอบรมที่นี่ก็จะจับมาเจอกันเพื่อให้เขาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แลกเปลี่ยนปัญหากัน อันนี้ก็จะ เป็นลักษณะที่เราทำกิจกรรมเพื่อประเมินผล คือดูว่าเขาพัฒนาการอย่างไร มีการทำต่อเนื่องหรือไม่...” (คมสัน หุตะแพทย์, สัมภาษณ์ 16 กันยายน 2558)

กลยุทธ์การสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง

กลยุทธ์การสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมืองเป็นแนวทางในการสื่อสารที่โครงการสวนผักคนเมืองได้กำหนดขึ้นเพื่อใช้ในการรณรงค์ โดยแบ่งออกเป็น 3 กลยุทธ์ด้วยกัน ได้แก่ กลยุทธ์เกี่ยวกับผู้ส่งสาร กลยุทธ์ด้านสาร และกลยุทธ์การใช้สื่อ

กลยุทธ์เกี่ยวกับผู้ส่งสารของโครงการสวนผักคนเมือง

การศึกษาในประเด็นกลยุทธ์เกี่ยวกับผู้ส่งสารของทางโครงการสวนผักคนเมือง ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์วิทยากรของโครงการสวนผักคนเมือง และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ในการจัดกิจกรรมของโครงการสวนผักคนเมืองและการจัดกิจกรรมอบรมปลูกผักของศูนย์อบรมเกษตรในเมืองและหน่วยอบรมเคลื่อนที่ของโครงการสวนผักคนเมือง

จากการศึกษา พบว่า กลยุทธ์เกี่ยวกับผู้ส่งสารของโครงการสวนผักคนเมือง เป็นแนวทางที่วิทยากรโครงการสวนผักคนเมืองนำมาใช้สื่อสารกับผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยวิทยากรเป็นบุคคลที่ทางโครงการสวนผักคนเมืองได้เลือกมาทำหน้าที่ในการสื่อสารกับผู้เข้าร่วมกิจกรรม ได้แก่ วิทยากรประจำศูนย์อบรมเกษตรในเมืองและหน่วยอบรมเคลื่อนที่ รวมถึงวิทยากรจากเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมืองที่ได้เข้ามามีส่วนรวม ซึ่งผลการศึกษาพบว่าสามารถแบ่งกลยุทธ์เกี่ยวกับผู้ส่งสารของทางโครงการได้ดังนี้

1. การสร้างความน่าเชื่อถือ

การใช้วิทยากรที่มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์

จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ พบว่า วิทยากรของโครงการสวนผักคนเมือง มีความรู้ และประสบการณ์ด้านการทำเกษตรในเมืองและมีความรู้ด้านการปลูกผักไร้สารเคมี รวมถึงความรู้ด้านการพึ่งตนเองของคนเมือง ดังนั้นแล้ววิทยากรจึงมีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการทำเกษตรในเมือง เช่น เทคนิคการเพาะต้นอ่อน การเตรียมดิน การปลูกผักในกระถาง การทำปุ๋ยหมักจุลินทรีย์ ฯลฯ ให้แก่ผู้เข้าร่วมอบรมได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้แล้วในการอบรมและการจัดกิจกรรมในแต่ละครั้งของโครงการสวนผักคนเมือง โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการเชิญวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านมาร่วมเป็นวิทยากรในการอบรมอีกด้วย เช่น การเพาะเลี้ยงไส้เดือน การทำอาหาร การทำเกษตรบนตาดฟ้าอาคาร การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับเด็ก เป็นต้น เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ผู้เข้าร่วมอบรม

“การทำวิทยากรมันก็เกิดจากการที่เราลงไปติดตามพูดคุยกับแต่ละคน คล้ายๆว่าเราก็ดูศักยภาพของแต่ละที่ ดูว่าคนนี้มีศักยภาพด้านนี้นะ ทำตรงนี้ได้ ...ส่วนใหญ่ก็เป็นวิทยากรที่อยู่ในเครือข่าย เป็นสมาชิกโครงการเป็นหลัก” (นางศิริ โคมลพันธุ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

ตารางที่ 4.2

รายชื่อวิทยากรประจำศูนย์อบรมเกษตรในเมือง ประสบการณ์และความถนัด

รายชื่อวิทยากรประจำศูนย์อบรม	ประสบการณ์	ความถนัด
นคร ลิมปคุปตถาวร (ศูนย์เรียนรู้เกษตรในเมือง บ้าน เจ้าชายผัก)	เรียนจบด้านการเกษตร และทำเกษตรในเมือง มากกว่า 8 ปี	การทำเกษตรในเมือง
ชูเกียรติ โกแมน (ศูนย์เรียนรู้เกษตรในเมือง ศูนย์ สุวรรณภูมิ)	ทำเกษตรในเมืองมากกว่า 8 ปี	การทำเกษตรในเมือง
วิโรจน์ ปลอดสันเทียะ (ศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic Way)	ทำเกษตรในเมืองมากกว่า 1 ปี	การทำเกษตรในเมือง
พอทิพย์ เพชรปรี (ศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic Way, วิทยากรประจำ หน่วยอบรมเคลื่อนที่TruckFarm)	อดีตผู้บริหารโรงเรียน เจ้าของร้านอาหาร มังสวิรัต และทำเกษตรใน เมืองมากกว่า 5 ปี	การทำเกษตรในเมือง การทำ กิจกรรมกับเด็กและการ ทำอาหาร

ตารางที่ 4.2

รายชื่อวิทยากรประจำศูนย์อบรมเกษตรกรในเมือง ประสบการณ์และความถนัด (ต่อ)

รายชื่อวิทยากรประจำศูนย์อบรม	ประสบการณ์	ความถนัด
ศิริกุล ชื่อต่อชาติ (ศูนย์อบรมปลูกกล้วยสไต้คนเมือง บ้านป้อมเอง, วิทยากรประจำหน่วย อบรมเคลื่อนที่TruckFarm)	ทำเกษตรในเมืองมากกว่า 4ปี	การทำเกษตรในเมือง
คมสัน หุตะแพทย์ (ศูนย์อบรมสวนผักบ้านคุณตา)	บรรณาธิการวารสาร เกษตรกรรมธรรมชาติ และทำเกษตรในเมือง มากกว่า10ปี	การทำเกษตรในเมืองและการ พึ่งตนเอง
ชรีนา ง่วนสำอังก์ (ศูนย์อบรมบ้านเรียนรู้ใส่ใจ)	เจ้าของร้านอาหารสุขภาพ และมีการทำเกษตรใน เมืองมากกว่า 4 ปี	การทำเกษตรในเมืองและการ จัดกิจกรรมสำหรับเด็กและ ครอบครัว

ตารางที่ 4.3

รายชื่อวิทยากรรับเชิญ ประสบการณ์และความถนัด

รายชื่อวิทยากรรับเชิญ	ประสบการณ์	ความถนัด
กรรณิกา เจริญชัย (วิทยากรประจำหน่วยอบรม เคลื่อนที่TruckFarm)	เจ้าของร้านShortcut Organic, สมาชิกโครงการ ขนาดเล็กสวนผักคนเมือง	การทำอาหาร
ชารีย์ บุญญวินิจ (วิทยากรประจำหน่วยอบรม เคลื่อนที่TruckFarm)	เจ้าของ Uncleree's Farm หรือโครงการสวน ผักโรงรถ ฟาร์มลุงรีย์, สมาชิกโครงการขนาดเล็ก สวนผักคนเมือง	การเพาะเลี้ยงไส้เดือน

ตารางที่ 4.3

รายชื่อวิทยากรรับเชิญ ประสบการณ์และความถนัด (ต่อ)

รายชื่อวิทยากรรับเชิญ	ประสบการณ์	ความถนัด
ญาติ จ่านงค์ทอง (สวนผักบำบัดศรีราชา)	อดีตพยาบาลเฉพาะ ทางด้านสุขภาพจิตและจิต เวชโรงพยาบาลอ่าวอุดม, สมาชิกโครงการขนาดเล็ก สวนผักคนเมือง	การใช้สวนผักบำบัดกับผู้ป่วย จิตเวช และผู้ติดยาเสพติด
พรพรรณ แววสิงห์งาม (สวนผักกับการพึ่งตนเอง)	สมาชิกโครงการขนาดเล็ก สวนผักคนเมือง	การเพาะต้นอ่อนและเพาะเห็ด
เพ็ญศรี โตสะอาด (สวนเกษตรตลาดฟ้า สำนักงานเขต หลักสี่)	วิทยากรประจำสวนเกษตร ตลาดฟ้า สำนักงานเขตหลัก สี่	การทำเกษตรบนดาดฟ้าอาคาร

นอกจากนี้แล้ววิทยากรประจำโครงการสวนผักคนเมืองยังได้มีประสบการณ์ในการเป็นวิทยากรในการบรรยายและถ่ายทอดความรู้ด้านการทำเกษตรในเมืองร่วมกับหน่วยงาน องค์กรภาครัฐและเอกชนหลายแห่งด้วยกัน เช่น ชูเกียรติ โกแมน ที่ได้รับหน้าที่เป็นวิทยากรรับเชิญ ในการจัดอบรม ณ แปลงผักสาธิต ศูนย์เรียนรู้สุขภาวะ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) Siam Green Sky@Siam Square 1 และRoot garden ทองหล่อ เป็นต้น ศิริกุล ชื่อต่อชาติ และ นคร ลิมปคุปตถาวร ที่ได้รับหน้าที่เป็นวิทยากรในการบรรยายเรื่องเกษตรในเมืองให้หน่วยงานทั่วไป

“เราก็มีงานเป็นวิทยากรในการอบรมเรื่องการปลูกผัก ตอนนั้นก็มียู่ทั้งหมด 3 ที่รวมที่นี้ ก็มีที่สยามสแควร์วัน และมีที่สสส.ชั้น6 หรือในบางครั้งอย่างที่ Root garden ทองหล่อ เขาก็จะเชิญไปช่วย ไปดูแลเรื่องการปลูกให้เขาด้วย เราก็มีการรับเป็นวิทยากรภายนอก ” (ชูเกียรติ โกแมน สัมภาษณ์,19 กรกฎาคม 2558)

“เราเริ่มเป็นวิทยากรมาตั้งแต่ปี2555 นำเรื่องการปลูกผักจากตัวเราเองไปถ่ายทอด ก็รับงานบรรยายเป็นวิทยากรภายนอก นอกเหนือจากการทำศูนย์อบรม ก็จะมีคนติดต่อและ

สนใจเชิญเราไปเป็นวิทยากรบรรยาย ส่วนใหญ่จะเป็นหน่วยงาน เช่น ธนาคาร โรงเรียน” (ศิริกุล ชื่อต่อชาติ,สัมภาษณ์ 3 กันยายน 2558)

การใช้วิทยากรที่มีพื้นฐานร่วมกันกับผู้เข้าอบรม

จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ พบว่า วิทยากรส่วนใหญ่ของโครงการสวนผักคนเมือง ได้มีการทำเกษตรในพื้นที่เขตเมืองและอาศัยอยู่ในพื้นที่เขตกรุงเทพมหานคร ดังนั้นแล้ว วิทยากรจึงมีพื้นฐานร่วมกันกับผู้เข้าร่วมกิจกรรมซึ่งส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่เขตกรุงเทพมหานครหรือเขตเมือง ซึ่งการมีพื้นฐานร่วมกันนั้นถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้วิทยากรสามารถถ่ายทอดประสบการณ์ ความรู้ ด้านการทำเกษตรในพื้นที่เขตเมืองให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรมให้สามารถรับรู้และเข้าใจกันได้ง่ายขึ้น เนื่องจากวิทยากรสามารถเข้าใจถึงปัญหาและอุปสรรคที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมต้องเจอซึ่งมีความคล้ายคลึงกัน เช่น ปัญหาด้านวัสดุอุปกรณ์ในการเพาะปลูก ข้อจำกัดด้านพื้นที่ ปัญหาดินฟ้าอากาศ เป็นต้น ซึ่งช่วยให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถเข้าใจถึงปัญหาและอุปสรรคจากการทำเกษตรในเมืองและสามารถนำเทคนิควิธีการจากการอบรมนำไปใช้ปฏิบัติได้จริง

เราก็ได้มาเป็นวิทยากร เราก็จะมาช่วยบรรยายเกี่ยวกับการปลูกผัก ปลูกต้นอ่อนในพื้นที่จำกัด ซึ่งเราเห็นว่าในปัจจุบันคนอาศัยอยู่คอนโด อพาร์ทเมนต์มากขึ้นและเราก็เคยอยู่อพาร์ทเมนต์เกือบ 20 ปี เราก็เลยรู้สึกว้า คนอยู่คอนโดเขาก็อาจจะอยากปลูกผักนะ แต่ไม่มีใครที่จะบอกเขาว่าจะปลูกอะไรได้ จะปลูกอย่างไร...เราก็จะชี้ให้เห็นว่าในพื้นที่จำกัดเราสามารถปลูกอะไรได้บ้าง เนื่องจากเราเคยมีประสบการณ์ เราก็แนะนำเขาได้ (พรพรรณ แววสิงห์งาม,สัมภาษณ์ 26 มิถุนายน 2558)

การทำหน้าที่เป็นต้นแบบหรือเป็นตัวอย่างให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรม

จากการสัมภาษณ์ พบว่า จากวัตถุประสงค์ของโครงการสวนผักคนเมืองที่มุ่งเน้นรณรงค์เพื่อสร้างความคิดเรื่องการพึ่งตนเอง การบริโภคที่เกื้อกูลกับสิ่งแวดล้อมและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในสังคม ผ่านการปลูกผักแบบไร้สารเคมี ดังนั้นแล้วในการสื่อสารไปยังผู้เข้าร่วมกิจกรรมจึงต้องมุ่งเน้นไปที่การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ในการให้คนเมืองหันมาปลูกผักและเกิดแนวความคิดพึ่งพาตนเอง ดังนั้นวิทยากรจึงเป็นต้นแบบที่สำคัญ ที่แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ ผ่านการทำเกษตรในเมือง ผ่านการลงมือทำอย่างแท้จริง เพื่อให้ผู้รับสารได้เกิดความเชื่อถือและเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ตลอดจนเกิดแรงจูงใจในการทำเกษตรในเมือง โดยวิทยากรของโครงการสวนผักคนเมืองนั้นต่างได้มีการทำเกษตรในบริเวณที่อยู่อาศัยของตนเองและมีการดัดแปลงบริเวณบ้านเพื่อทำเป็นศูนย์อบรมในการใช้เป็นแหล่งเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้เข้าร่วมอบรม หรือใช้พื้นที่ต่างๆในการลงมือทำเกษตรในเมืองอย่างจริงจัง ซึ่งถือได้ว่าเป็นการสร้างพื้นที่ต้นแบบหรือเป็นรูปธรรมให้ผู้เข้าร่วม

อบรมได้มาศึกษา เรียนรู้และนำไปสู่การสร้างแรงบันดาลใจในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อการทำ
เกษตรในเมือง

ทางศูนย์ได้เปิดให้คณะ องค์กรต่างๆเข้ามาดูงาน รวมถึงคนทั่วไป เข้ามาเยี่ยมชมศึกษา
อย่างที่บอกปลูกผักก็ไม่ใช่เรื่องที่จะมาปลูกผักอย่างเดียว เวลาคนเขามาเรียนรู้อะไรจาก
เรา เขาก็มาเรียนรู้ว่าการมีวิถีชีวิตแบบนี้มันเป็นอย่างไรมาก่อน เขาอยากมาแลกเปลี่ยนพูดคุย
กัน ส่วนเรื่องความรู้เขาก็อยากมาเรียนรู้การแก้ไขปัญหาการเพาะปลูก หรือว่าจะทำ
อะไร ทำอย่างไร เราก็เป็นพื้นที่ให้เขาได้เรียนรู้ เป็นเหมือนตัวอย่างให้เขาได้เห็น (นคร
ลิมปคุปตถาวร,สัมภาษณ์ 17 สิงหาคม 2558)

“สิ่งสำคัญก็คือเราต้องทำตัวเราให้มีศักยภาพและพิสูจน์ให้ได้ว่าเกษตรในเมืองอยู่
ได้ เวลาผู้เข้าอบรมมาก็จะให้เห็นภาพและเชื่อว่าการเกษตรในเมืองมันเกิดขึ้นจริงได้” (พอทิพย์ เพชร
โปรี,สัมภาษณ์ 15 สิงหาคม 2558)

จากการสังเกตการณ์ พบว่า ในการเข้าร่วมอบรมนั้นผู้เข้าร่วมอบรมจะเห็นถึง
รูปแบบวิถีชีวิตและการทำเกษตรในเมืองในพื้นที่จริงของวิทยากร ซึ่งเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นถึงการ
ทำเกษตรที่เกิดขึ้นจริงของคนในเมือง และสามารถนำมาใช้พึ่งพาตนเองได้ เช่น การใช้ผักในสวนไป
ประกอบอาหารในครัวเรือน การทำเป็นอาชีพเลี้ยงตนเองหรือเกื้อหนุนอาชีพของตนเองได้ เช่น การ
นำผักที่ปลูกไปใช้ร้านอาหาร เป็นต้น

2.การสร้างความเป็นเพื่อนและความไว้วางใจ

มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้เข้าร่วมกิจกรรม

จากการสังเกตการณ์ พบว่า ในขั้นตอนแรกของการอบรมวิทยากรจะมีการแนะนำ
ตัวและเล่าถึงประวัติความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของศูนย์อบรมหรือหน่วยอบรมเคลื่อนที่ของตนเอง
เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน หลังจากนั้นจะให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้พูดคุย แนะนำตัวและแลกเปลี่ยน
ประสบการณ์การปลูกผักและสาเหตุในการเข้าร่วมกิจกรรมร่วมกันก่อน เพื่อสร้างบรรยากาศของการ
แลกเปลี่ยนและเรียนรู้ร่วมกันระหว่างวิทยากรและผู้เข้าร่วมอบรม โดยในระหว่างการจัดกิจกรรม
อบรมวิทยากรจะเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ร่วมพูดคุย ชักถามตลอดการอบรม นอกจากนั้น
แล้วผู้เข้าร่วมกิจกรรมบางท่านได้มีการร่วมแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ที่ตนเองมีกับวิทยากร
อีกด้วย เช่น ผู้เข้าร่วมกิจกรรมบางท่านเคยมีประสบการณ์ด้านการปลูกต้นไม้และทำการเกษตรมา
ก่อนก็ได้มีการให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมถึงเทคนิควิธีการต่างๆ เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนกัน เป็นต้น
ตลอดจนระหว่างการจัดรับประทานอาหาร วิทยากรจะมีการมาร่วมวงรับประทานอาหารกับผู้เข้าร่วม

กิจกรรมด้วย เพื่อเป็นการสานสัมพันธ์และเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมซักถามปัญหาข้อสงสัย และเมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมอบรม วิทยากรก็จะให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมบอกเล่าถึงความประทับใจและเป้าหมายในอนาคตหลังจากการอบรม เช่น ท่านชอบขั้นตอนไหนในการอบรมมากที่สุด และหลังจากการอบรม ท่านวางแผนจะเพาะปลูกอะไรก่อนเป็นอันดับแรก เป็นต้น เพื่อนำคำตอบที่ได้มาใช้พัฒนาการอบรมในครั้งต่อไป

เป็นที่ปรึกษาให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรม

จากการสัมภาษณ์ พบว่า วิทยากรของโครงการสวนผักคนเมืองไม่ได้มีหน้าที่ในการให้ความรู้เท่านั้นแต่ยังรับหน้าที่เป็นที่ปรึกษาระหว่างการอบรมและหลังอบรมด้วยเช่นกัน เนื่องจากในบางครั้งหลังจากการอบรม ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เกิดปัญหาและมีอุปสรรค หรือยังมีข้อสงสัย ไม่เข้าใจ เช่น ปัญหาเรื่องดิน เรื่องศัตรูพืช การทำปุ๋ยหมัก ฯลฯ ดังนั้นแล้ววิทยากรจึงมีการแจกเบอร์โทรศัพท์ Facebook ส่วนตัวของวิทยากร เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้สอบถามและปรึกษาปัญหาต่างๆ เพื่อช่วยแก้ไขปัญหาและให้คำแนะนำที่ถูกต้อง ตลอดจนถึงใช้ติดต่อ พูดคุยและรายงานผลอีกด้วย นอกจากนี้แล้วในบางครั้งผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้มีการติดต่อให้วิทยากรไปช่วยวางแผนและออกแบบการปลูกที่บ้านของผู้เข้าร่วมกิจกรรมอีกด้วย โดยวิทยากรต่างมีความยินดีที่จะเข้าไปช่วยแก้ไขปัญหาและให้คำปรึกษาแก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

คนที่มาอบรม เขาก็เหมือนเป็นเพื่อนเรา เวลาอบรมเขามีข้อซักถามเราก็แนะนำเขา หลังจากอบรมเขาก็มีมาสอบถามในเฟซบุ๊ก โทรมมา บางคนเขาก็มีชวนเราไปดูที่บ้านให้ออกแบบแปลง ดูเรื่องการปลูกของเขา หรือบางคนก็มีการโทรมาสอบถาม มาปรึกษาว่าจะปลูกอย่างไร ปลูกอะไรดี ทำอย่างไร เราก็จะให้คำปรึกษาเขาไป (วิโรจน์ ปลอดสันเทียะ, สัมภาษณ์ 15 สิงหาคม 2558)

3. มีการเตรียมตัวและวางแผนก่อนการจัดกิจกรรม

วิทยากรมีการวางแผนและแบ่งหน้าที่กันก่อนการจัดกิจกรรม

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ก่อนการจัดกิจกรรมหรือจัดอบรมวิทยากรจะมีการพูดคุยและปรึกษางานร่วมกัน เพื่อวางแผนขั้นตอนและแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ อาทิเช่น การกำหนดให้กิจกรรมมีการแบ่งออกเป็นฐานการเรียนรู้ต่างๆ มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบว่าใครจะรับผิดชอบส่วนไหน เรื่องอะไร เป็นต้น เพื่อเปิดโอกาสให้วิทยากรสามารถไปเตรียมความรู้ วัสดุอุปกรณ์ที่จะใช้ในส่วนที่ตนรับผิดชอบมาก่อน เพื่อให้เกิดความพร้อมและความเป็นระบบในการอบรมมากที่สุด

เราก็จะมีการปรึกษากับทีมคิดหลักสูตรด้วยกัน และก็ปรึกษากันก่อนว่าเราจะพูดประมาณไหน อบรมอะไรบ้าง แล้วก็แบ่งหน้าที่กันว่าจะดูแลส่วนไหน อย่างครั้งนี้เราจะดูแลเรื่องการปฐมนิเทศการทำปุ๋ยนะ เราก็จะเตรียมตัวในเรื่องของวัสดุ วัตถุประสงค์ที่เราต้องนำมาทำ เราก็พูดถึงที่มาของวัสดุ แล้วเมื่อกระบวนการมันเสร็จแล้ว จะกลายเป็นอะไร มันจะให้ธาตุอาหารอะไรกับพืชก็จะพูดในเรื่องของรวมๆ ในแต่ละกิจกรรมว่าได้ประโยชน์อะไรบ้าง (วิโรจน์ ปลอดสันเทียะ, สัมภาษณ์ 15 สิงหาคม 2558)

“เราก็มีการประชุมกันก่อน และคุยในเรื่องของรายละเอียดว่าภาพที่เราเห็นนั้นตรงกันนะ ว่าเราจะทำอย่างนี้กับโรงเรียน ชุมชน และมีการจัดทั้งหมด 3 ครั้ง ใครจะทำหน้าที่อะไร หากเข้าใจตรงกัน ถ้าโอเคเราก็ลุยเลย” (วิตดา มิ่งมหากุล, สัมภาษณ์ 26 มิถุนายน 2558)

มีการวิเคราะห์ผู้รับสารเพื่อออกแบบสารให้เหมาะสมกับผู้เข้าร่วมกิจกรรม

จากการสัมภาษณ์ พบว่า เนื่องจากกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการสวนผักคนเมืองนั้น มีความหลากหลายทางลักษณะประชากรศาสตร์และพื้นฐานความรู้ที่แตกต่างกัน เช่น อายุ อาชีพ และพื้นฐานความรู้ด้านการทำเกษตร ดังนั้นแล้ววิทยากรจึงต้องมีการวิเคราะห์กลุ่มผู้รับสาร เพื่อคาดคะเนพฤติกรรมและความต้องการของผู้รับสาร เพื่อนำมาใช้ออกแบบสารหรือสื่อที่จะนำมาใช้ในการอบรมให้ตรงตามความสนใจและความต้องการของผู้รับสารแต่ละกลุ่ม โดยในขั้นตอนแรก วิทยากร จะนำรายชื่อผู้สมัครเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อมาตรวจสอบจำนวนผู้รับสารและศึกษาลักษณะทางประชากรศาสตร์ ซึ่งในกิจกรรมบางครั้งมีการเปิดให้ลงชื่อและกรอกประวัติส่วนตัวก่อน หรือเปิดโอกาสให้แนะนำตัว ดังนั้นแล้ววิทยากรจึงสามารถทราบได้ว่ากลุ่มผู้รับสารมีลักษณะทางประชากรอย่างไรและมีความประสงค์ในเรื่องใด และสามารถจัดเตรียมสารให้เข้ากับกลุ่มผู้เข้าอบรม เพื่อให้การอบรมมีประสิทธิภาพและเกิดผลต่อผู้รับสารมากที่สุด หรือหากวิทยากรไม่สามารถทราบกลุ่มผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ก่อน วิทยากรจะใช้ประสบการณ์ส่วนตัวนำมาใช้ในการปรับสารให้เข้ากับผู้อบรมนั้นๆ

แต่แต่ละกิจกรรมก็จะมีรูปแบบแตกต่างกัน อย่างเด็กเราก็มีวิธีการ เช่น มีการเล่นนิทานก่อน เชิญชวนเด็กๆให้ลงมือ ซึ่งเนื้อหาเด็กผู้ใหญ่ ก็แตกต่างกันไป หากเป็นผู้ใหญ่ เราจะต้องลงลึกกว่า ก็จะดูกลุ่มเป้าหมาย เราต้องรู้ว่าใครจะมาเรียนกับเรา ก็อาจจะดูรายชื่อ แล้วเราก็จะมาดูว่า เราจะใช้ภาษาอะไรพูดกับเขาให้เขารู้ จะออกแบบอย่างไร เพราะการถ่ายทอดเป็นสิ่งที่สำคัญมาก(พอทิพย์ เพชรปรี, สัมภาษณ์ 15 สิงหาคม 2558)

“สิ่งที่สำคัญคือการสำรวจสิ่งที่เขาอยากจะทำ เราต้องดูคนที่เขามา เราก็จะถามเขาว่า ทำอาชีพอะไร ซึ่งผมก็จะสอดแทรกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เขาอยากรู้ ถ้าดูแล้วกลุ่มนี้สนใจการทำพาดตนเอง ผมก็พูดเกี่ยวกับการพาดตนเองไปเลย” (ชารีย์ บุญญวินิจ, สัมภาษณ์ 14 กันยายน 2558)

จากการสังเกตการณ์ พบว่า ในบางกิจกรรมจะมีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายไว้ล่วงหน้า และทำการเปิดรับสมัคร เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายสอดคล้องกับกิจกรรม เช่น กิจกรรมสำหรับเด็ก กิจกรรมสวนผักบำบัด กิจกรรมทัวร์สวนผักตลาดฟ้า เป็นต้น

มีการสื่อสารระหว่างวิทยากรเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้กันอย่างสม่ำเสมอ

จากการสัมภาษณ์ พบว่า วิทยากรของโครงการสวนผักคนเมือง ได้มีการพูดคุยและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้กันอย่างสม่ำเสมอทั้งที่ได้จัดงานร่วมกันและไม่ได้จัดงานร่วมกัน แต่ก็จะมีการพูดคุยและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างกัน อาทิเช่น การนัดประชุม การเยี่ยมเยียนศูนย์อบรมภายในเครือข่ายระหว่างกัน และการติดต่อกันผ่านสื่อออนไลน์ เช่น Facebook กลุ่มของเครือข่ายสวนผักคนเมือง เพื่อไว้แลกเปลี่ยนความรู้และปรึกษาการทำงานร่วมกัน โดยเนื้อหาในการติดต่อสื่อสารกันส่วนใหญ่จะเน้นการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้และเทคนิคด้านการปลูกผัก ปรึกษาปัญหาด้านการเพาะปลูก รวมถึงการวางแผนงานหากมีการจัดกิจกรรมร่วมกัน นอกจากนี้แล้วโครงการสวนผักคนเมืองยังได้มีการจัดกิจกรรมพัฒนาบุคลากรของโครงการอีกด้วย โดยการจัดกิจกรรม Workshop ให้วิทยากรและบุคลากรของโครงการได้มาทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อพัฒนาศักยภาพในการทำงาน โดยได้จัดขึ้นปีละ 1 ครั้ง ซึ่งการแลกเปลี่ยนและการทำกิจกรรมร่วมกันของวิทยากรอย่างสม่ำเสมอจะมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาศักยภาพในการทำงานเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากได้มีการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้ร่วมกันทำให้เกิดการพัฒนางานและองค์ความรู้ใหม่ๆ

“ก็เกิดขึ้นทุกครั้งเมื่อมีการเจอกันไม่ว่าจะเป็นทั้งในออฟไลน์และออนไลน์ ก็เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้กันเอง แบบเกิดขึ้นเอง เพราะว่าทุกคนมีความสนใจและทำในเรื่องนี้อยู่แล้ว มีโอกาสอะไรก็แลกเปลี่ยนกัน โครงการก็มีการจัดพัฒนาศักยภาพการทำงาน Workshop ร่วมกัน” (นคร ลิ้มปคุตถาวร, สัมภาษณ์ 17 สิงหาคม 2558) “เราก็มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนกันใน Facebook เพื่อพูดคุยแลกเปลี่ยนกันตลอดเรื่องการปลูกผัก แล้วก็พูดคุยกันในเรื่องกิจกรรมที่เราจะจัด เพื่อแลกเปลี่ยน พูดคุยระหว่างกัน ก็จะมีหลายๆศูนย์เรียนรู้ เครือข่าย มาระดมสมองพูดคุยแลกเปลี่ยนไอเดียกันตลอด...” (วิโรจน์ ปลอดภัยสันเทียะ, สัมภาษณ์ 15 สิงหาคม 2558)

4. การใช้ทักษะในการสื่อสารและเทคนิคในการโน้มน้าวใจ

การใช้วิทยากรที่มีทักษะในการสื่อสารดี

จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ พบว่า ในการสื่อสารและถ่ายทอดองค์ความรู้ของวิทยากรของโครงการสวนผักคนเมืองไปสู่ผู้เข้าร่วมอบรม วิทยากรได้มีทักษะในการสื่อสารที่ดี ไม่ที่จะเป็นการพูด ที่ชัดถ้อยชัดคำ ใช้ภาษาที่สุภาพเหมาะสมกับกลุ่มผู้รับสาร ตลอดจนการพูดอธิบายที่มีการจัดลำดับขั้นตอนในการอธิบายอย่างเป็นระบบ ไม่ซับซ้อน ใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายเหมาะสมกับผู้รับสาร มีการยกตัวอย่างประกอบเพื่อให้ผู้เข้าอบรมเห็นภาพและเกิดความเข้าใจ ไม่ใช่ศัพท์ทางวิชาการหรือวิทยาศาสตร์มากเกินไป ตลอดจนมีการสอดแทรกมุขตลกเป็นระยะเพื่อให้เกิดความบันเทิงในการอบรม รวมถึงยินดีรับฟังข้อซักถามของผู้เข้าร่วมอบรมอย่างตั้งใจและให้เกียรติ ไม่หลีกเลี่ยงคำถามและแสดงความจริงใจในการตอบคำถามทุกครั้ง

เราจะสื่อในสิ่งที่เราคิดว่าเป็นสิ่งที่เราเข้าใจง่าย ๆ เราจะสื่อออกไปถึงสิ่งที่เราทำอยู่ ให้เข้าใจง่ายที่สุด พยายามจะไม่ใช้หลักวิชาการ เช่น ค่าดินเป็นอย่างไร กรดต่างคืออะไร... โดยเราจะบอกทุกครั้งว่า ก็ปลูกไป ปุ๋ยดินอย่างนี้นะ ความรู้สึกเหมือนเราทำกับข้าว การปรุงดินก็เหมือนเราทำกับข้าว ...เราก็สอนในลักษณะที่ให้เขามองภาพเห็น ...การที่เราใส่เนื้อหมูเข้าไปก็เหมือนการใส่ปุ๋ยคอก พอมีปุ๋ยคอกเข้ามาดินก็ดีขึ้นนิดนึง เราใส่ผักอาหารมันก็จะมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น เหมือนเราใส่ใบไม้ลงไปดินเหมือนกัน ดินก็จะมีคุณค่ามากขึ้น ก็จะทำให้เขามองภาพให้ออก ...เราสอนเหมือนทำอาหาร เขาก็จะมองภาพออกและเข้าใจมากขึ้น...และที่สำคัญคือทำอะไรที่มันง่ายก่อน เราอย่าเพิ่งไปสอนอะไรที่ยากๆ ศัพท์วิชาการเราจะไม่ใช่เลย(ศิริกุล ชื่อต่อชาติ,สัมภาษณ์ 3 กันยายน 2558)

การใช้ทักษะเฉพาะตัวของวิทยากร

จากการสัมภาษณ์ พบว่า วิทยากรของโครงการสวนผักคนเมือง ได้มีการใช้ทักษะเฉพาะตัวในการดึงดูดความสนใจจากผู้เข้าร่วมอบรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก ที่ต้องอาศัยทักษะเฉพาะตัวของวิทยากรในการดึงดูดใจเด็กๆ เช่น การร้องเพลง การเต้นรำ การเล่นเกมส์ การเล่านิทาน การแสดงละครเวที เป็นต้น

“ในการทำกิจกรรมกับเด็กเราจะต้องมีกุศโลบาย...คือเราก็มีทีมเครือข่ายมาช่วยเราทำ มาช่วยแต่งเพลงมาเป็นนักร้อง ก็จะมีทีมงานที่เขามีความสามารถด้านนี้มาช่วยทำกิจกรรม” (วิตดา มิ่งมหากุล,สัมภาษณ์ 26 มิถุนายน 2558)



ภาพที่ 4.4 การใช้ทักษะเฉพาะตัวของวิทยากรในการร่วมร้องเพลงและเล่นเกมส์

การใช้ทักษะในการโน้มน้าวใจและกระตุ้นความรู้สึก

จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ พบว่า วิทยากรของโครงการสวนผักคนเมืองได้ใช้ทักษะในการโน้มน้าวใจโดยการพูดเชิญชวนให้ผู้เข้าร่วมอบรมได้เห็นถึงประโยชน์และข้อดีจากการปลูกผัก อาทิเช่น การปลูกผักกินเองสามารถทำให้ได้ผักที่ปลอดภัยจากสารเคมีและดีต่อสุขภาพ ตลอดจนชี้ให้เห็นว่าการปลูกผักเป็นเรื่องที่คนเมืองก็สามารถทำได้ เช่น การให้กำลังใจผู้เข้าร่วมอบรมว่าการปลูกผักไม่ยากอย่างที่คิด ทุกคนสามารถทำได้ด้วยตัวเอง เช่น การเพาะต้นอ่อนทานตะวันที่ใช้เวลาเพียง 5-7 วันก็สามารถรับประทานได้แล้ว ตลอดจนการพูดโน้มน้าวเพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติบางประการ เช่น การที่เชื่อว่ามีร้อน ไม่สามารถปลูกผักได้หรือปลูกไม่ขึ้นว่าไม่เป็นความจริง ขึ้นอยู่กับเทคนิคและวิธีการ เป็นต้น รวมถึงการสร้างความภาคภูมิใจของการปลูกผักด้วยตัวเองให้แก่ผู้รับสาร เช่น การปลูกผักสามารถทำให้พึ่งตนเองด้านอาหารได้ ช่วยลดค่าใช้จ่าย และสามารถนำไปประกอบเป็นอาชีพ เพื่อสร้างแรงบัลดาลใจและกำลังใจในการลงมือทำ ตลอดจนมีการพูดกระตุ้นความรู้สึกเป็นการเน้นย้ำเพื่อกระตุ้นกลุ่มเป้าหมายให้เริ่มลงมือทำหลังจากการอบรมโดยทันที

“เราก็จะมีการให้โอเคเดียว แนะนำเขา กระตุ้นความรู้สึก เรื่องการปลูก จบจากการอบรมไปแล้วเราก็ต้อง ‘ททท.’ ทำทันทีเลยนะ ถ้าไม่ทำก็จะลืมนะ คือถ้าทำแล้วลองทำไปเถอะ ผิดถูกอย่างไรก็ไม่ว่ากัน ก็ต้องพูดกระตุ้นเขา” (ศิริกุล ชื่อต่อชาติ, สัมภาษณ์ 3 กันยายน 2558)

กลยุทธ์ด้านสารของโครงการสวนผักคนเมือง

การศึกษาในประเด็นกลยุทธ์ด้านสารของทางโครงการสวนผักคนเมือง ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ฝ่ายข้อมูลและการสื่อสาร เจ้าหน้าที่ฝ่ายออกแบบสื่อของโครงการสวนผักคนเมือง และการจากการสัมภาษณ์เครือข่าย รวมถึงการศึกษาจากเอกสาร ได้แก่ หนังสือ แผ่นพับ Facebook และ Website ของโครงการสวนผักคนเมือง ตลอดจนการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

ในการจัดกิจกรรมของโครงการสวนผักคนเมืองและการจัดกิจกรรมอบรมปลูกผักของศูนย์อบรมเกษตรกรในเมืองและหน่วยอบรมเคลื่อนที่ของโครงการสวนผักคนเมือง

จากการศึกษา พบว่า กลยุทธ์ด้านสารของทางโครงการสวนผักคนเมือง เป็นแนวทางในการนำเสนอสารที่ทางโครงการสวนผักคนเมืองได้นำมาใช้เพื่อโน้มน้าวใจผู้รับสาร โดยในการศึกษากลยุทธ์ด้านสารของทางโครงการสวนผักคนเมือง ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วนด้วยกัน ได้แก่ (1) กลยุทธ์ด้านสารของทีมงานโครงการสวนผักคนเมือง และ (2) กลยุทธ์ด้านสารของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง

(1) กลยุทธ์ด้านสารของทีมงานโครงการสวนผักคนเมือง

จากการศึกษา พบว่า แนวทางในการนำเสนอสารของทีมงานโครงการสวนผักคนเมืองได้มีกลุ่มเป้าหมาย คือ สาธารณชนและผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยได้กำหนดประเด็นในการนำเสนอสารให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง ได้แก่

1. การรณรงค์ส่งเสริมการทำเกษตรในเมืองและปลูกผักโดยไม่ใช้สารเคมี
2. การสร้างความคิดเรื่องการพึ่งตนเองและการบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม

ในการนำเสนอสารของทีมงานโครงการสวนผักคนเมืองจะเน้นการนำเสนอสารแนวทางเชิงบวก (Positive approach) เป็นส่วนใหญ่

“ทางโครงการได้ตั้งใจที่จะใช้สารทางบวก ด้วยความตั้งใจเลย เรามองว่าการนำเสนอในเรื่องของการสร้างแรงบันดาลใจในทางบวก จะทำให้ผู้รับสารเกิดการเปลี่ยนแปลง” (นาถศิริ โกมลพันธุ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

นอกจากนี้ได้มีการเลือกกลยุทธ์ด้านสารให้เหมาะสมกับประเด็นในการสื่อสาร ดังนี้

การสื่อสารประเด็นเรื่องการทำเกษตรในเมืองและการปลูกผักโดยไม่ใช้สารเคมี

จากการศึกษา พบว่า ทีมงานโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการสื่อสารในประเด็นเรื่องการทำเกษตรในเมืองและการปลูกผักโดยไม่ใช้สารเคมี โดยมีแนวทางในการกำหนดเนื้อหาสารในการนำเสนอและวิธีการนำเสนอสาร ดังนี้

1. เนื้อหาสารในการนำเสนอ

1.1 การถ่ายทอดเทคนิคและวิธีการใหม่ๆ

จากการสัมภาษณ์และศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการถ่ายทอดเทคนิคและวิธีการใหม่ๆ โดยการนำเสนอนวัตกรรมการปลูกผักในรูปแบบต่างๆ

เช่น การปลูกผักบนตาดฟ้า สวนผักกำแพง การปลูกผักในวัสดุเหลือใช้ กระจกสำหรับลิ้มรดน้ำ และการสร้างแปลงผักแบบ Keyhole เป็นต้น ซึ่งเป็นนวัตกรรมใหม่ๆในการปลูกผัก ที่ทางโครงการสวนผักคนเมืองได้นำเสนอ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความคิดสร้างสรรค์และหันมาสนใจปลูกผัก นอกจากนี้แล้วได้มีการนำเสนอเทคนิคในการปลูกผักต่างๆอีกมากมาย เช่น การปรุงดิน การย้ายกล้า การทำปุ๋ยหมัก และการเลี้ยงไส้เดือน หรือเทคนิคต่างๆสำหรับมือใหม่ เป็นต้น เพื่อดึงดูดใจกลุ่มเป้าหมายและเพื่อเป็นข้อมูลให้กลุ่มเป้าหมายนำไปใช้ลงมือปฏิบัติ

จากการที่เราทำไปเรื่อยๆเราก็เห็นว่ามีความรู้เทคนิคในการปลูกผักมากมาย เราก็เลยรวบรวมมานำเสนอ ซึ่งเราเห็นว่าจริงๆแล้วเรื่องการปลูกผักคนไทยเก่งนะ มีนวัตกรรมที่น่าสนใจ เราก็เลยนำเสนอเรื่องนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเกิดไอเดีย และเรายังมีการแนะนำเสนอเทคนิคการปลูกผักสำหรับคนที่เริ่มต้นปลูกผักด้วย เพื่อให้เขาเกิดการลงมือ (นาถศิริ โกมลพันธุ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

“เราก็จะมีการอัปเดตข้อมูลที่น่าสนใจใหม่ๆมานำเสนอเรื่อยๆ ซึ่งการนำเสนอข้อมูลเดิมๆทำให้ไม่น่าสนใจ หรือข้อมูลที่เราคิดว่าคนรู้หรือเห็นบ่อยแล้วมันก็จะไม่ดึงดูด เราก็ต้องนำข้อมูลต่างๆที่ช่วยสร้างแรงบันดาลใจใหม่ๆมานำเสนอ ถ่ายทอดองค์ความรู้ใหม่ๆให้กับเขา” (ยศวดี ลือตระกูลเศรษฐี, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

สวนผักคนเมือง
19 August at 16:31 · 🌱

ไอเดียการใช้ส้มท่าค่างให้ผักยาวเลื้อย เก็บมาฝากจากบ้านที่เปิดตัว



สวนผักคนเมือง
23 March · 🌱

ไอเดียที่เพาะเห็ดขนาดเล็ก สำหรับคนที่ไม่ค่อยมีเวลารดน้ำ ที่พืดยานาแบ่งปันในงานอบรม คือการเพาะเห็ดวางบนกะละมังที่ใส่ผ้าไว้ แล้วนำผ้าชุบน้ำคลุมกระดาษเพื่อไว้ โดยให้ขย่ำขย่ำลงอยู่ในน้ำในกะละมังด้วย น้ำก็จะคอยหล่อเลี้ยงให้ผ้าชุ่มชื้น และให้ความชื้นกับที่เพาะเห็ดได้ ลองนำไปทำกันดูนะ



ภาพที่ 4.5 การนำเสนอเทคนิคและวิธีการใหม่ๆในการปลูกผัก



ภาพที่ 4.6 การนำเสนอเทคนิคและวิธีการใหม่ๆในการปลูกผักผัก ในรูปแบบของหนังสือ

1.2 นำเสนอเรื่องง่าย ใกล้เคียง และเป็นรูปธรรม

จากการสัมภาษณ์และศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการนำเสนอเรื่องง่าย ใกล้เคียง และเป็นพฤติกรรมที่เป็นรูปธรรม ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการทำเกษตรในเมือง เช่น เรื่องเล่าชาวสวนผักซึ่งเป็นเรื่องเล่าจากสมาชิกโครงการขนาดเล็กของโครงการที่บอกเล่าถึงประสบการณ์การปลูกผัก ตลอดจนการถ่ายทอดเรื่องราวจากทีมงานโครงการสวนผักคนเมืองที่ได้จากการไปลงพื้นที่สำรวจการทำเกษตรในเมืองในที่ต่างๆโดยนำถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของบทความ โดยมีจุดมุ่งหมายในการนำเสนอเรื่องราวการปลูกผักที่เป็นรูปธรรมเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้เห็นภาพได้ชัดเจนและนำไปสู่การปฏิบัติได้ง่ายขึ้น

“เราก็เน้นถ่ายทอดอย่างเรื่องประสบการณ์จากการที่เราไปลงพื้นที่มา มีที่เราเขียนเองอย่างเช่นบทความ ทำออกมาในลักษณะเรื่องเล่า ก็จะเป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับสมาชิกโครงการ หรือที่เราไปเจอแล้วน่าสนใจ เราก็จะหยิบมาเล่าถ่ายทอด เพื่อให้เห็นภาพ และให้เกิดไอเดียต่างๆที่จะทำตาม” (นางศิริ โคมลพันธุ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)



ภาพที่ 4.7 การนำเสนอเรื่องราวประสบการณ์การปลูกผักของคนเมือง

1.3 นำเสนอเรื่องราวจากต่างประเทศ

จากการสัมภาษณ์และศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้นำเสนอเรื่องราวการทำเกษตรในเมืองและการเคลื่อนไหวด้านเกษตรในเมืองในต่างประเทศ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้เกิดจินตภาพและเปลี่ยนมุมมองด้านการทำเกษตรในเมือง ว่าเป็นเรื่องที่ทันสมัยและเป็นเรื่องที่น่ามาประเทศกำลังให้ความสนใจและมีการขับเคลื่อนในประเด็นนี้อย่างแพร่หลาย ได้แก่ การนำเสนอข่าวความเคลื่อนไหว การทำโครงการต่างๆในต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรในเมือง เช่น การนำเสนอข่าวความเคลื่อนไหวด้านการทำเกษตรในเมืองของประเทศเกาหลีใต้ เรื่องราวของโครงการ Youth Harvest Project ที่นำเรื่องการทำสวนผักมาใช้เยียวยาเยาวชนกลุ่มเสี่ยงที่ทำผิดกฎหมายที่Montana สหรัฐอเมริกา เรื่องราวของโครงการGrow to Learn NYC ที่สนับสนุน ส่งเสริม ให้แต่ละโรงเรียนในเมือง New York ได้ทำสวนผักในโรงเรียน เป็นต้น โดยทีมงานโครงการสวนผักคนเมืองจะทำการคัดเลือกเรื่องราวต่างๆที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการสวนผักคนเมืองมานำเสนอ

เราก็มีนำเสนอเรื่องราวการปลูกผักในต่างประเทศ ว่าการปลูกผักในต่างประเทศเขามีไอเดียอะไรบ้าง มีการเคลื่อนไหวเรื่องนี้อย่างไร เราก็เลือกสิ่งที่น่าสนใจมา ที่มันสอดคล้องกับเรื่องหรือประเด็นที่เราอยากจะเคลื่อนไหว เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเขาได้เห็นเรื่องราวต่างๆเหล่านี้ในต่างประเทศว่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริง มีการขับเคลื่อนเรื่องนี้นะ (นาถศิริ โกลพันธุ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

ข่าวความเคลื่อนไหวจากใน-นอกประเทศ



✔ คนรุ่นใหม่กับชีวิต CEO : Chicken Egg Officer **NEW**

✔ สร้างห้องเรียนในสวนผักนอกโรงเรียน @ Governors Island Teaching Garden

✔ ลงมือทำเพื่อเปลี่ยนแปลง @ ตลาดฟ้า Brandeis University

✔ เปิดพื้นที่ให้คนเมืองเข้าแปลง ไร่ เรียนรู้ ลงมือทำกับเกษตรกร

✔ Agritecture : เมื่อหลังคาเชื่อมกับการเกษตรเป็นเรื่องเดียวกัน

✔ ปลูกอาหารบนที่ทิ้งร้างในเมือง : หาเลี้ยงชีพตามความฝัน

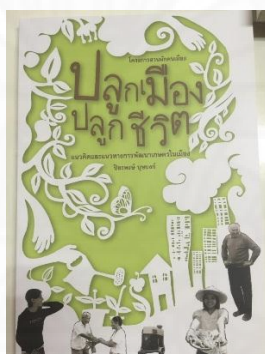
ดูทั้งหมด >>

ภาพที่ 4.8 การนำเสนอเรื่องราวความเคลื่อนไหวเรื่องเกษตรในเมืองจากต่างประเทศ

1.4 การนำเสนอข้อเท็จจริง เอกสารทางวิชาการ และผลการวิจัย

จากการสัมภาษณ์และศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า ทีมงานสวนผักคนเมืองได้มีการนำเสนอข้อเท็จจริงและผลการวิจัยต่างๆทั้งในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรในเมือง เช่น ผลการวิจัยการกินผักของเด็ก ผลการสำรวจพื้นที่รกร้างในกรุงเทพฯ งานวิจัยผลกระทบของระยะทางอาหาร เป็นต้น ซึ่งอ้างอิงจากแหล่งข้อมูลทางวิชาการที่ได้รับการยอมรับ นอกจากนี้แล้วโครงการสวนผักคนเมืองยังมีการนำเสนอข้อมูลทางวิชาการ เช่น การนำเสนอแนวคิดและแนวทางการพัฒนาเกษตรในเมือง รวมถึงความรู้จากงานเสวนาวิชาการต่างๆที่เกี่ยวข้อง ที่ทางโครงการสวนผักคนเมืองได้รวบรวมมานำเสนอ เพื่อเป็นข้อมูลให้กลุ่มเป้าหมายคิดวิเคราะห์ในการประกอบการตัดสินใจที่จะริเริ่มปลูกผัก

“เราก็มีการรวบรวมข้อมูลทางวิชาการที่เกี่ยวข้องมานำเสนอ รวบรวมความรู้ที่ได้จากงานเสวนาวิชาการต่างๆที่เราจัดหรือเราเข้าไปร่วมรับฟัง เพื่อเป็นข้อมูลให้กลุ่มเป้าหมาย” (นาถศิริ โกมลพันธุ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)



ภาพที่ 4.9 การนำเสนอแนวคิดและแนวทางการพัฒนาเกษตรในเมืองโดยรวบรวมเป็นหนังสือ

2. วิธีการนำเสนอสาร

2.1 การนำเสนอโดยใช้เหตุและผล

จากการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการนำเสนอสารโดยนำเสนอเหตุและผลในการทำเกษตรในเมืองและการปลูกผักโดยไม่ใช้สารเคมี เช่น เหตุผลที่การทำสวนผักช่วยให้ชีวิตและจิตใจดีขึ้น 6 เหตุผลที่เราควรทำสวนผักกับเด็ก เหตุผลทำไมเราต้องปลูกผัก เป็นต้น โดยมีการสรุปเหตุผลเป็นข้อๆเพื่อให้เข้าใจง่าย เพื่อเชิญชวนให้กลุ่มเป้าหมายทราบถึงประโยชน์ของการปลูกผัก เพื่อให้เกิดความสนใจและเปลี่ยนแปลงทัศนคติกลุ่มเป้าหมายให้เกิดความคิดริเริ่มที่จะปลูกผัก



ภาพที่ 4.10 การนำเสนอเหตุผลในการปลูกผักของโครงการสวนผักคนเมือง

2.2 การให้กำลังใจ

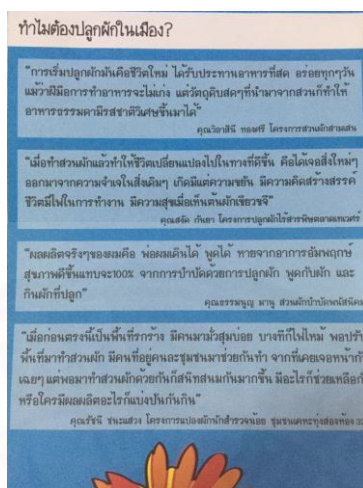
จากการสัมภาษณ์และศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า การนำเสนอสารของโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการนำเสนอสารในรูปแบบของการให้กำลังใจ เพื่อส่งเสริมและให้กำลังใจสำหรับกลุ่มเป้าหมายที่เริ่มต้นปลูกผัก โดยมีการนำเสนอสารผ่านบทความที่เน้นบทความเชิงให้กำลังใจ เช่น “ปลูกง่ายๆสไตล์คนเมือง” “ฉบับที่ปลูกได้” “เมื่อไม่เคยปลูก ลงมือทำ อะไรในชีวิตก็เปลี่ยนแปลง” “ทุกคนมีศักยภาพในการเพาะปลูก” “อยู่ในเมืองก็ปลูกผักได้” เป็นต้น เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้เกิดความรู้สึกว่าการปลูกผักเป็นเรื่องที่ง่ายและเป็นเรื่อง que ทุกคนสามารถทำได้

เราก็ใช้เรื่องเล่าเป็นเครื่องมือในการสร้างให้เกิดความคิด สร้างให้เกิดแรงบันดาลใจ แต่เราก็ไม่ถึงกับใช้เทคนิคการพินิจ หรือชี้แนะ ว่าต้องทำแบบนี้ เราจะเป็นในเชิงเชิญชวนว่า เรื่องนี้คุณก็สามารถลุกขึ้นมาทำได้นะ เป็นการให้กำลังใจ ให้เห็นถึงศักยภาพของตนเองที่มี พยายามดึงออกมาให้คนรู้สึกว่า คุณก็เป็นส่วนหนึ่งที่สามารถทำเรื่องนี้ได้ (นาถศิริ โกมลพันธุ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

2.3 การบอกประโยชน์ที่จะได้รับ

จากการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการนำเสนอสารในการบอกประโยชน์และข้อดีจากการปลูกผัก รวมถึงนำเสนอมุมมองและทัศนะต่างๆ ด้านบวกที่หลากหลายจากประสบการณ์ของผู้ที่ปลูกผัก เพื่อโน้มน้าวใจกลุ่มเป้าหมาย เช่น “สวนผักสร้างความสัมพันธ์” “ปลูกผักแล้วได้แบ่งปัน” “สุขภาพกาย สุขภาพใจที่ดีจากการปลูกผัก” “ช่วย

พัฒนาที่ดินรกร้างให้เกิดประโยชน์” เป็นต้น เพื่อเชิญชวนกลุ่มเป้าหมายให้เปลี่ยนแปลงทัศนคติและหันมาปลูกผักและเห็นถึงคุณประโยชน์จากการปลูกผัก



ภาพที่ 4.11 การนำเสนอสารโดยการบอกประโยชน์ที่จะได้รับของโครงการสวนผักคนเมือง

การสื่อสารประเด็นเรื่องการพึ่งตนเองและการบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม

จากการศึกษา พบว่า ทีมงานโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการสื่อสารในประเด็นเรื่องการพึ่งตนเองและการบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม โดยมีแนวทางในการกำหนดเนื้อหาสารในการนำเสนอและวิธีการนำเสนอสาร ดังนี้

1. เนื้อหาสารในการนำเสนอ

1.1 ถ่ายทอดเทคนิคและวิธีการใหม่ๆ

จากการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการถ่ายทอดเทคนิคและวิธีการใหม่ๆ ในเรื่องการพึ่งตนเองและการบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การนำเสนอเรื่องการทำอาหาร เช่น วิธีแปรรูปถั่วเหลือง การทำซอสมะเขือเทศ การทำน้ำสลัด รวมถึงการทำผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น สบู่ แชมพูสระผม น้ำยาล้างจาน เป็นต้น นอกจากนี้แล้ว ยังมีการนำเสนอนวัตกรรมการพึ่งตนเอง เช่น การผลิตโซลาร์เซลล์ผลิตไฟฟ้า การทำเตาชีวมวล การทำที่เก็บน้ำฝน และการเลี้ยงไส้เดือน เป็นต้น รวมถึงเรื่องการบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม เช่น วิธีการลดขยะ การนำวัสดุเหลือใช้มาดัดแปลง การทำปุ๋ยหมัก โดยทีมงานได้มีการคัดเลือกเรื่องราว เทคนิค วิธีการในการพึ่งตนเองในรูปแบบต่างๆ มาเสนอให้กลุ่มเป้าหมายได้รับรู้อยู่เสมอ เพื่อกระตุ้นกลุ่มเป้าหมายให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติเรื่องการพึ่งตนเองและการบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม



ภาพที่ 4.12 การนำเสนอเทคนิคและวิธีการใหม่ๆในการพึ่งตนเอง

1.2 นำเสนอข้อเท็จจริง

จากการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า โครงการสวนผักคนเมือง ได้นำเสนอข่าวสารและข้อมูลทางวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ข่าวสารจากงานเสวนาวิชาการ ข่าวสารจากต่างประเทศ การนำเสนอแนวคิดต่างๆทางวิชาการ ในประเด็นเรื่องการพึ่งพิงตนเองและการบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การนำเสนอเรื่องความไม่มั่นคงทางอาหาร การบริโภคที่ยั่งยืน แนวคิดเมืองเปลี่ยนผ่าน (Transition Town) การรักษาพื้นที่สีเขียวในเมือง ระบบการจัดการของเสีย เป็นต้น เพื่อเป็นข้อมูล ความรู้ให้แก่กลุ่มเป้าหมายประกอบการตัดสินใจ

2. วิธีการนำเสนอสาร

การชี้ให้เห็นถึงผลกระทบ

จากการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้นำเสนอสารที่ชี้ถึงผลกระทบ เช่น ผลจากวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งในประเทศและต่างประเทศ เช่น วิกฤตเศรษฐกิจ วิกฤตการเมือง ปัญหาสิ่งแวดล้อม ภัยธรรมชาติ ที่ล้วนส่งผลกระทบต่อความไม่มั่นคงทางอาหาร และวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปของคนเมือง เป็นต้น เพื่อกระตุ้นให้กลุ่มเป้าหมายเห็นความสำคัญและตระหนักถึงการพึ่งตนเองและบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม



ภาพที่ 4.13 การชี้ให้เห็นถึงผลกระทบจากความไม่มั่นคงทางอาหาร

การเผยแพร่กิจกรรมและเชิญชวนให้สาธารณชนเข้าร่วม

จากการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการนำเสนอข้อมูลข่าวสารในการประชาสัมพันธ์โครงการเพื่อเชิญชวนกลุ่มเป้าหมายซึ่ง ได้แก่ สาธารณชนได้รับทราบถึงการจัดกิจกรรมต่างๆของทางโครงการสวนผักคนเมืองและเครือข่าย เพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายได้เข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมของทางโครงการและเครือข่าย โดยมีแนวทางในการนำเสนอสาร ดังนี้

1. นำเสนอข้อเท็จจริง

จากการสัมภาษณ์และศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองจะมีการทำประชาสัมพันธ์ข่าวสารการจัดกิจกรรมต่างๆล่วงหน้า ผ่านทางช่องทางการสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง โดยมีการนำเสนอข้อมูลเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความสนใจและเป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจ เช่น การนำเสนอข้อมูลของกิจกรรมเพื่อเชิญชวนกลุ่มเป้าหมาย โดยใช้ข้อมูลทางวิชาการและการบอกประโยชน์ของกิจกรรม อาทิเช่น การบอกประโยชน์ของการทำสวนผัก ปลูกผัก เพื่อเชิญชวนให้กลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมในกิจกรรมทำสวนผัก : ปลูกผัก เชี่ยว กินได้ หรือการให้ข้อมูลทางวิชาการเกี่ยวกับเรื่องสวนผักกับการเรียนรู้ของเด็ก เพื่อเชิญชวนกลุ่มเป้าหมายให้เข้าร่วมกิจกรรมเทศกาลสวนผักคนเมือง 2015: ปลูกกล้าอ่อนกลางเมือง โดยมีแนวทางในการนำเสนอโดยการคัดเลือกข้อมูลทางวิชาการและข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับประเด็นของกิจกรรมที่ทางโครงการจัดขึ้น มาใช้ในการเชิญชวนกลุ่มเป้าหมาย



ภาพที่ 4.14 การนำเสนอข้อเท็จจริงเพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของโครงการสวนผักคนเมือง

นอกจากนี้แล้วโครงการสวนผักคนเมืองจะมีการประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมของโครงการและมีการชี้แจงข้อมูลในการจัดกิจกรรมให้กลุ่มเป้าหมายรับทราบ เช่น ที่มาและความสำคัญของกิจกรรม วัตถุประสงค์ของกิจกรรม วันเวลาที่จัดกิจกรรม เนื้อหาในการอบรม หรือหากเป็นกิจกรรมที่ต้องสมัครเข้าร่วม โครงการจะมีการชี้แจงวิธีการสมัครก่อนทุกครั้ง เพื่อเป็นกลุ่มเป้าหมายได้รับทราบถึงรายละเอียดก่อนเข้าร่วมกิจกรรม

ในการทำงานของโครงการเราไม่ได้ทำงานเป็นแบบเชิงรุกนะ แต่เป็นแบบเชิงรับ หรือเป็นฝ่ายตั้งรับมากกว่า เช่น เรามีแผนจัดกิจกรรม โดยมีประเด็นต่างๆ เราก็ทำประชาสัมพันธ์ออกไปว่า ขอเชิญผู้ที่สนใจ มาร่วมสมัคร ก็จะมีการประชาสัมพันธ์ออกไปในรูปแบบต่างๆ เช่น การจัดกิจกรรมรับสมัครสมาชิกโครงการขนาดเล็ก กิจกรรมเทศกาลสวนผักคนเมือง (นาถศิริ โกมลพันธุ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)



ภาพที่ 4.15 โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมของโครงการสวนผักคนเมือง

ทั้งนี้ในการประชาสัมพันธ์ตัวโครงการให้กลุ่มเป้าหมายได้รับทราบ โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการนำเสนอข้อมูลพื้นฐานของทางโครงการ เช่น ประวัติความเป็นมา เป้าหมายของโครงการ การดำเนินงานของโครงการ รวมถึงวิธีการในการเข้าร่วมกับโครงการสวนผักคนเมือง นอกจากนี้ยังมีการเผยแพร่ภาพภารกิจต่างๆในการดำเนินงานของทางโครงการสวนผักคนเมืองเพื่อให้สาธารณชนได้รับรู้ รับทราบว่าโครงการสวนผักคนเมืองมีการดำเนินงานในด้านใดบ้าง เพื่อเป็นการแนะนำโครงการให้ประชาชนได้รู้จัก



ภาพที่ 4.16 การนำเสนอภาพภารกิจต่างๆในการดำเนินงานของทางโครงการสวนผักคนเมือง

2. เน้นข้อความสะดุดหู สะดุดตา

จากการสัมภาษณ์และศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า โครงการสวนผักคนเมือง ได้มีการใช้ข้อความเพื่อให้เกิดการจดจำง่าย เช่น การใช้คำขวัญของโครงการ “ปลูกผัก ปลูกเมือง ปลูกชีวิต” ชื่อกิจกรรมที่สะดุดหู เช่น “ทัวร์สวนผัก : ดาดฟ้า เชียว กินได้” “เทศกาลสวนผักคนเมือง: ปลูกกล้าร้อยกลางเมือง” เป็นต้น ซึ่งเน้นการใช้ข้อความที่สะดุดหู จดจำได้ง่าย และสื่อถึงวัตถุประสงค์ในการจัดงาน เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการจดจำและเข้าใจถึงประโยชน์จากการปลูกผักหรือวัตถุประสงค์ของกิจกรรม

“ก็ยังมีในส่วนของคำขวัญของโครงการ ตาม Concept ของโครงการที่ว่า “ปลูกผัก ปลูกเมือง ปลูกชีวิต” ซึ่งเราก็นำมาใช้ในการเชิญชวน” (ยศวดี ลือตระกูลเศรษฐ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)



ภาพที่ 4.17 การนำคำขวัญ “ปลูกผัก ปลูกเมือง ปลูกชีวิต” มาใช้ในการเชิญชวน

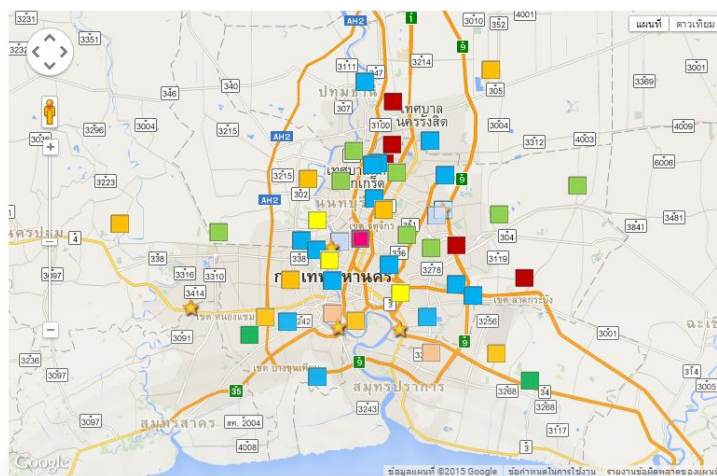
3. นำเสนอรูปธรรม

จากการสัมภาษณ์และศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการนำเสนอข่าวสารประชาสัมพันธ์จากเครือข่าย เช่น แนะนำศูนย์อบรมเกษตรกรในเมืองและหน่วยอบรมเคลื่อนที่ ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของแต่ละศูนย์อบรม วัตถุประสงค์ของแต่ละศูนย์อบรม รายละเอียดในการเข้าร่วม รวมถึงการนำเสนอข่าวประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมอบรมต่างๆ ของศูนย์อบรมเกษตรกรในเมืองและหน่วยอบรมเคลื่อนที่ มีการแนะนำวิทยากรของโครงการ เป็นต้น นอกจากนี้แล้วโครงการสวนผักคนเมืองยังได้มีการทำแผนที่พื้นที่สีเขียวของโครงการสวนผักคนเมืองที่เป็นสมาชิกโครงการ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายรับทราบและสามารถเข้าไปเรียนรู้และรับชมเป็นตัวอย่างได้



ภาพที่ 4.18 การแนะนำศูนย์อบรมเกษตรกรในเมืองของโครงการสวนผักคนเมือง

Map พื้นที่ความสุข "ไว้ขอ" ที่กินได้



ภาพที่ 4.19 แผนที่พื้นที่ความสุขสี่เหลี่ยมกินได้ ในWebsiteของทางโครงการสวนผักคนเมือง

นอกจากนี้แล้วในการไปออกงานกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับเครือข่าย โครงการสวนผักคนเมืองจะมีการประชาสัมพันธ์รายละเอียดการจัดงาน รวมถึงการนำเสนอรูปภาพกิจกรรมประกอบ ตลอดจนในการจัดงานจะมีการนำเสนอรูปธรรม เช่น การจำลองบ้านพึ่งตนเอง การทำแปลงผักสาธิต เพื่อเป็นรูปธรรมให้กลุ่มเป้าหมายได้เห็นเป็นตัวอย่าง และเป็นการสร้างแรงบันดาลใจให้แก่กลุ่มเป้าหมาย เพื่อกระตุ้นกลุ่มเป้าหมายให้เกิดแรงจูงใจในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของทางโครงการหรือลงมือปฏิบัติ

พบกับนวัตกรรมปลูก
รูปแบบต่างๆ
ที่คุณเคยคิดถึง โกเมน
จะนำมาแบ่งปันที่บูธตลอดงาน
พร้อม

อบรมเทคนิคการปรุงดิน ทำปุ๋ย
และเคล็ดลับการปลูกผักเครื่องน้ำพริก
ให้โตผล
วันที่ 26 มี.ย. 58 10-12 น.

บริเวณสถาน้ำพริกพลิกเมือง
by สวนผักคนเมือง

ภาพที่ 4.20 การประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมของโครงการสวนผักคนเมือง



ภาพที่ 4.21 การจำลองบ้านพึ่งตนเอง ภายในงานมหกรรมอาหารและสุขภาพวิถีไท ครั้งที่ 2

ในการจัดกิจกรรมของโครงการสวนผักคนเมือง จะมีการสอดแทรกแนวคิดต่างๆ ผ่านกิจกรรม เพื่อเชิญชวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม เช่น การสอดแทรกแนวคิดการบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม โดยเชิญชวนให้ผู้เข้าร่วมงานได้ลงมือทำ โดยบรรณรักษ์ในคนมาร่วมงาน ให้พกภาชนะ เช่น กระติกน้ำ ถูผ้า จาน ชาม มาเอง และมีการคัดแยกขยะ เพื่อช่วยลดขยะในพื้นที่บริเวณจัดงาน เพื่อให้ผู้เข้าร่วมงานได้เกิดแนวคิดการบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม



ภาพที่ 4.23 การเชิญชวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมคัดแยกขยะและลดขยะในบริเวณพื้นที่จัดงาน

(2) กลยุทธ์ด้านสารของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง

จากการศึกษา พบว่า แนวทางในการนำเสนอสารของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมืองได้มีกลุ่มเป้าหมาย คือ สาธารณชนและผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยเครือข่ายต่างๆ ที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดงานและประสานงานร่วมกับโครงการสวนผักคนเมือง ได้มีการทำงานภายใต้วัตถุประสงค์ของโครงการสวนผักคนเมืองในการรณรงค์ส่งเสริมการปลูกผักโดยไม่ใช้สารเคมีและการ

สร้างความคิดเรื่องการพึ่งตนเอง การบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อมและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในสังคมของคนเมือง แต่อย่างไรก็ตามเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการนำเสนอสารในแนวทางที่แตกต่างกันออกไป เพื่อให้เหมาะสมกับแต่ละกิจกรรม รวมถึงความถนัดของแต่ละเครือข่าย โดยแต่ละเครือข่ายได้มีการเลือกกลยุทธ์ด้านสารให้เหมาะสมกับประเด็นในการสื่อสาร ดังนี้

การสื่อสารประเด็นความรู้ด้านการทำเกษตรในเมืองและการปลูกผักโดยไม่ใช้

สารเคมี

จากการศึกษา พบว่า เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการสื่อสารในประเด็นเรื่องการทำเกษตรในเมืองและการปลูกผักโดยไม่ใช้สารเคมี โดยมีแนวทางในการกำหนดเนื้อหาสารที่นำเสนอและวิธีการนำเสนอสาร ดังนี้

1. เนื้อหาสารที่นำเสนอ

1.1 นำเสนอเทคนิคและวิธีการใหม่ๆ

จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ พบว่า เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง ได้มีการนำเสนอเทคนิคและวิธีการใหม่ๆ เกี่ยวกับนวัตกรรมการปลูกผัก เช่น ถังเพาะงอก การเพาะงอกในขวดโหล การทำสวนผักแนวตั้ง การทำสวนผักบนดาดฟ้า การเพาะปลูกผักในภาชนะหรือวัสดุเหลือใช้ การทำแปลงผักบนพื้นปูน เป็นต้น เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเกิดแรงบันดาลใจและได้รับความรู้ใหม่ๆ ที่ง่ายต่อการเพาะปลูก ตลอดจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้และปฏิบัติได้จริง

เราก็หาไอเดียในการที่จะสามารถปลูกผักได้ในที่จำกัด เช่นเราก็มีการคิดว่าเราจะเอาต้นไม้ที่อยู่ในกระถางมาวางบนโต๊ะให้น้ำมันไม่ไหลได้อย่างไร ซึ่งก็ไปหาวัสดุมา ซึ่งมันก็เป็นถังน้ำ ซึ่งเป็นวัสดุเหลือใช้เราก็ได้ไอเดียใหม่ๆขึ้นมา อย่างกระป๋องพลาสติกก็ได้ที่เหลือใช้ ขวดน้ำเอามาตัด แค่นี้ก็ปลูกได้แล้ว เราก็นำเสนอว่าพื้นที่เท่านี้ก็ปลูกได้แล้ว (พรพรรณ แววสิงห์งาม, สัมภาษณ์ 26 มิถุนายน 2558)

“คือเราพยายามที่จะพัฒนารูปแบบของการปลูกให้มันมีความหลากหลาย ตัวอย่างเช่น แนวตั้งใช้วัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ใช้เทคนิค ใช้อะไรเข้ามา ที่มันสอดคล้องสำหรับคนในเมือง แต่ต้องเป็นจริงได้ด้วยนะ หมายถึงสามารถใช้งานได้จริงด้วย” (คมสัน หุตะแพทย์, สัมภาษณ์ 16 กันยายน 2558)

“เราก็มีการนำเสนอ คือให้ไอเดียเขาก่อน เช่นการปลูกในวัสดุเหลือใช้ การปลูกแบบพื้นปูน ปลูกบนดาดฟ้า ให้เขาเห็นไอเดียต่างๆใหม่ก่อน” (พอทิพย์ เพชรปรี, สัมภาษณ์ 15 สิงหาคม 2558)



ภาพที่ 4.24 การนำเสนอเทคนิคและวิธีการใหม่ๆในการปลูกผักและการทำเกษตรในเมือง

1.2 นำเสนอข้อเท็จจริง

จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ พบว่า เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง ได้มีแนวทางในการนำเสนอสารเกี่ยวกับการทำเกษตรในเมืองและการปลูกผักโดยไม่ใช้สารเคมี โดยได้มีการถ่ายทอดข้อมูลความรู้ต่างๆ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เรียนรู้ทฤษฎี เพื่อสร้างความเข้าใจในเรื่องการเพาะปลูกและการทำเกษตรในเมืองก่อนลงมือปฏิบัติ ในรูปแบบของการอบรมให้ความรู้ อาทิเช่น หลักการในการปลูกผักไร้สารเคมี การเตรียมดินและปรุงดิน การเพาะกล้า การปลูกและการดูแลรักษา เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้มีความรู้ความเข้าใจในขั้นตอนต่างๆ ตลอดจนมีการถ่ายทอดแนวคิดและความสำคัญของการทำเกษตรในเมือง เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเกิดความเข้าใจและนำข้อมูลดังกล่าวที่ได้รับไปปฏิบัติ

“เราก็มีการดูกลุ่มเป้าหมายก่อน เช่น ถ้าเป็นเด็กเราก็จะเน้นให้ลงมือทำเลย แต่ถ้าเป็นผู้ใหญ่เราก็อาจจะเสริมเรื่ององค์ความรู้ต่างๆเพิ่มเติมไป เรื่องวิชาการ ในขั้นตอนต่างๆให้ละเอียดมากขึ้น มีการอบรมให้ความรู้ความเข้าใจก่อน” (วิโรจน์ ปลอดสันเทียะ, สัมภาษณ์ 15 สิงหาคม 2558)

1.3 นำเสนอเรื่องง่ายและได้ผลเร็ว

จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ พบว่า แนวทางในการนำเสนอสารเกี่ยวกับการปลูกผักไร้สารเคมีและการทำเกษตรในเมืองของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง พบว่า ได้มีแนวทางในการนำเสนอสารในเรื่องที่ง่ายและได้ผลเร็ว เช่น การสอนเพาะต้นอ่อนทานตะวัน การเพาะถั่วงอก การปักชำวอเตอร์เครส เป็นต้น เนื่องจากเป็นการเพาะปลูกที่ได้ผลเร็ว ทำได้ง่าย ใช้พื้นที่น้อย และเหมาะสมสำหรับคนเมือง ซึ่งการนำเสนอเรื่องที่ง่ายและได้ผลเร็ว นั้น จะทำให้กลุ่มเป้าหมายเกิดแรงบันดาลใจในการลงมือปฏิบัติและรู้สึกว่าการปลูกผักไม่ใช่เรื่องยาก

“ทุกครั้งที่มีการสอนเพาะต้นอ่อนทานตะวัน ทุกคนก็จะได้กลับไปคนละ 1 กระถาง เพราะว่ามันง่าย รดน้ำ 7 วันก็กินได้ ทำให้พอได้ผลเร็ว เขาก็จะรู้สึกว่ายากจะทำ อะไรที่ได้ผลช้า บางคนการรอคอยเขาน้อย เขาก็ไม่อยากจะรอไม่อยากจะปลูกแล้ว อย่างทานตะวันใช้เวลาหน่อยก็ได้ทาน เขาก็อยากจะปลูก” (ศิริกุล ชื่อต่อชาติ, สัมภาษณ์ 3 กันยายน 2558)

นอกจากนี้แล้วยังมีการนำเสนอสาร ในเรื่องของการปลูกผักในกระถาง ที่สามารถทำได้ง่ายและใช้พื้นที่ไม่มาก ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนเมือง เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้รู้สึกว่าคุณสามารถทำได้

จะเน้นไปที่คนพื้นที่น้อย เพราะจริงๆ แล้วถ้าเราพูดถึงสวนผักคนเมือง คนเมืองจริงๆ แล้วไม่มีที่ งานที่เป็นแปลงคนเมืองเขามองไม่เห็นภาพ เขาจะบอกว่าเขาไม่มีที่ แล้วเขาก็จะไม่ปลูกเลย แต่เราจะนำเสนอการปลูกในพื้นที่เล็กๆ เช่น ตะกร้า กระถาง ซึ่งเขาเอาไปวางในสำนักงานได้ ซึ่งเขาก็จะรู้ว่าแค่นี้ก็ปลูกได้ เขาก็จะพากันไปปลูก แต่ถ้าหากเรานำเสนออะไรที่มันยากเขาก็จะไม่ปลูก (พรพรรณ แววสิงห์งาม, สัมภาษณ์ 26 มิถุนายน 2558)

2. วิธีการนำเสนอสาร

2.1 การลงมือปฏิบัติ

จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ พบว่า การจัดกิจกรรมของเครือข่ายสวนผักคนเมือง จะเน้นการให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ลงมือปฏิบัติจริงในทุกๆ ขั้นตอนของการปลูกผัก เริ่มต้นตั้งแต่การปรุงดิน การทำปุ๋ยหมัก การย้ายกล้า เป็นต้น ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายได้ลงมือปลูกผักในภาชนะด้วยตัวเองทุกขั้นตอน ซึ่งการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงจะทำให้กลุ่มเป้าหมายได้เข้าใจในกระบวนการต่างๆ มากยิ่งขึ้น และได้เป็นการทบทวนความรู้จากเนื้อหาที่เรียนมา เกิดการจดจำตลอดจนสามารถนำกลับไปปฏิบัติได้ โดยได้มีการแจกอุปกรณ์และวัสดุในการเพาะปลูกให้แก่

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ลงมือเพาะปลูกด้วยตนเองและนำกลับไปปลูกต่อที่บ้าน เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการเพาะปลูก นอกจากนี้แล้วหลังจากการอบรมเสร็จสิ้นวิทยากรจะมีการแจกเมล็ดพันธุ์ ต้นกล้า เช่น ต้นหอม วอเตอร์เครส เมล็ดทานตะวัน เป็นต้น ให้กับผู้เข้าอบรมที่สนใจนำไปปลูกที่บ้าน เพื่อเป็นการแบ่งปันและส่งเสริมให้ผู้เข้าอบรมให้ได้ลงมือปลูกอีกด้วย

นอกจากนั้นแล้วในทุกๆขั้นตอนจะมีการให้อาสาสมัครซึ่งเป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการลงมือทำ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้ได้เรียนรู้ไปพร้อมๆกัน และเพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เกิดกระบวนการเรียนรู้และจดจำขั้นตอนต่างๆในการเพาะปลูก ดังนั้นแล้วการลงมือปฏิบัติถือได้ว่าเป็นแนวทางในการนำเสนอสารของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้กลุ่มเป้าหมายได้เริ่มต้นลงมือปลูกผักและมีความรู้ด้านการเพาะปลูก

“ทางศูนย์ก็จะเน้นการลงมือปฏิบัติ ไม่ต้องมานั่งจดว่าทำอันนั้นอัตราส่วนเท่าไรจริงๆสิ่งที่ศูนย์เน้นก็คือการลงมือทำ คือมาที่นี่ต้องลงมือทำเอง” (ชูเกียรติ โกแมน,สัมภาษณ์ 19 กรกฎาคม 2558)

“ที่นี้อบรมเราเน้นลงมือทำ ไม่มีแจกเอกสารนะ คือเราให้เขาจดเอง เพราะถ้าเขาจดเองแล้วเขาจะจำ แจกเอกสารไปเขาอาจจะไม่ได้อ่านหรือจำ ... เราเน้นพูดให้เห็นภาพที่จริงๆแล้วลงมือปฏิบัติเลย ให้เรียนรู้เองจะได้เกิดการจดจำ” (ศิริกุล ชื่อต่อชาติ,สัมภาษณ์ 3 กันยายน 2558)



ภาพที่ 4.25 การให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ลงมือปฏิบัติเพาะปลูกด้วยตนเอง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมอบรมปลูกผักของศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic Way



ภาพที่4.26 การเปิดโอกาสให้ผู้เข้ากิจกรรมได้มีส่วนร่วมในการลงมือทำ ของศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic Way และ ศูนย์เรียนรู้เกษตรในเมือง บ้านเจ้าชายผัก

2.2 การเรียนรู้ที่มาที่ไป

จากการสัมภาษณ์ พบว่า เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมืองได้มีแนวทางในการนำเสนอสาร ในการให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เรียนรู้ที่มาที่ไปของขั้นตอนต่างๆอย่างละเอียด ได้แก่ การรู้จากง่ายไปยากและจากยากไปง่าย ตลอดจนเชื่อมโยงความรู้และเทคนิคต่างๆเข้าด้วยกัน เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้รับรู้ รับทราบและเกิดความเข้าใจในขั้นตอนต่างๆของการเพาะปลูกอย่างละเอียด

...ทุกอย่างจุดเน้นของเรื่องที่นี่ก็คือในเนื้อหาความรู้การเรียนรู้ทุกอย่างเราต้องทำให้คนได้เรียนรู้ที่มาที่ไป รู้จักจากง่ายไปยาก รู้ย้อนจากยากมาง่ายให้ได้ เพื่อให้เห็นทั้งความเรียงง่ายและความซับซ้อนในเนื้อหาที่เรานำเสนอ ให้เห็นที่มาที่ไปนั่นเอง เราเชื่อว่าหากเรียนรู้อย่างไม่รู้ที่มาที่ไปก็จะไม่เข้าใจ แต่หากว่าเขาเรียนรู้ว่ามีที่มาที่ไปว่าเป็นมาอย่างไร ทำไมถึงเรียกปุ๋ยหมัก ความหมายมันคืออะไร มีที่มาอย่างไร คือไม่ได้ให้ดูแต่เทคนิค แต่หากเราเชื่อมโยงมาที่ความหมายมันก็จะทำให้คนเข้าใจง่ายขึ้น เช่น รู้ว่าปุ๋ยหมักก็คือการสร้างหน้าดิน ทำอย่างไรถึงจะเกิดหน้าดิน เช่นอธิบายให้เห็นการเกิดหน้าดินในป่า ว่ามีการย่อยสลายอย่างไรเราก็เอามาตัดแปลง แล้วเราก็เอาความรู้ที่เรามีที่เราเรียนมาเรื่องเกษตรมาอธิบาย (นคร ลิมปคุปตถาวร,สัมภาษณ์ 17 สิงหาคม 2558)

2.3 การชี้ให้เห็นถึงผลกระทบ

จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์พบว่า เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง ได้มีแนวทางในการนำเสนอสารโดยการชี้ให้เห็นถึงผลกระทบต่างๆ อาทิเช่น การชี้ให้เห็นถึงอันตรายจากสารเคมีตกค้างในผัก การชี้ให้เห็นถึงวิกฤตการณ์ต่างๆ เช่น วิกฤตเศรษฐกิจ วิกฤตสิ่งแวดล้อม ภัย

ธรรมชาติ ความไม่มั่นคงทางอาหาร เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาต่างๆ เหล่านี้ และปรับเปลี่ยนทัศนคติ

การพึ่งตนเอง มันสะท้อนว่าประเด็นเรื่องอาหารของคนเมืองมันยังไกล ประเด็นของคนเมืองคือเขาต้องหารายได้ แต่พอเรามาทำกิจกรรม เราก็จะต้องทำให้เขาฉุกคิดอะไรได้บ้างนิดๆหน่อยๆ...การให้เขามองเห็นเรื่องสารเคมี ซึ่งเรื่องการพึ่งพาก็จะตามมา ว่าเราก็ทำได้ มันก็ค่อยๆลดทอนประเด็นว่ามีเงินที่ซื้อกินได้เราก็อาจจะช่วยลดทอนตรงนี้ลงไปได้ ว่ามันเป็นเรื่องของความภูมิใจ ความมั่นใจในเรื่องของความปลอดภัย อย่างในตอนอบรม เราก็จะให้เขาดูถึงเรื่องสารเคมีและเรื่องวิกฤตต่างๆที่เกิดขึ้น เพื่อให้เขาฉุกคิด (พอทิพย์ เพชรปรี, สัมภาษณ์ 15 สิงหาคม 2558)



ภาพที่ 4.27 การอบรมของศูนย์อบรมเกษตรกรในเมืองที่มีแนวทางในการนำเสนอสารที่ชี้ให้เห็นถึงผลกระทบ

2.4 นำเสนอรูปธรรมผ่านการเยี่ยมชมและสำรวจพื้นที่จริง

จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ พบว่า เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง ได้แก่ ศูนย์อบรมเกษตรกรในเมือง ได้มีการพาผู้เข้าร่วมกิจกรรมทำการสำรวจ เยี่ยมชมและสัมผัส พื้นที่ในการเพาะปลูกในบริเวณศูนย์อบรม โดยวิทยากรจะพาผู้เข้าร่วมกิจกรรมเดินชม และอธิบายในส่วนต่างๆของสถานที่บริเวณโดยรอบที่มีการปลูกผัก เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เห็นถึงรูปแบบการเพาะปลูกในพื้นที่จริง ได้ผลจริง เป็นรูปธรรม เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้เห็นตัวอย่างในการเพาะปลูก และเพื่อเสริมสร้างแรงบันดาลใจ ตลอดจนช่วยกระตุ้นความสนใจให้แก่กลุ่มเป้าหมาย รวมถึงเพื่อเป็นตัวอย่างในการนำไปประยุกต์ใช้และปฏิบัติในพื้นที่ของตนเอง

“คนมาที่นี้ก็จะได้เห็น ก็จะมีพาเยี่ยมชม ซึ่งเราก็จะเน้นการทำรูปธรรมที่แตกต่าง แปลกตา แล้วก็เน้นที่ตัวผัก คือถ้าให้คนเขาตรงตาตรงใจก็คือผักจะต้องงาม พอเห็นผักงามปุ๊บ ส่วน

ใหญ่คนก็จะอยากทำ ผักมันมีเสน่ห์ พอผักงาม โต เขาจะเริ่มสนใจเรื่องเทคนิคว่าทำอะไร” (คมสัน หุตะแพทย์, สัมภาษณ์ 16 กันยายน 2558)



ภาพที่ 4.28 การนำเสนอรูปธรรม ผ่านการเยี่ยมชมและสำรวจพื้นที่จริง

การสื่อสารประเด็นเรื่องการพึ่งตนเองและการบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม

จากการศึกษา พบว่า เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการสื่อสารในประเด็นเรื่องการพึ่งตนเองและการบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม โดยมีแนวทางในการกำหนดเนื้อหาสาระที่นำเสนอและวิธีการนำเสนอสาร ดังนี้

1. เนื้อหาสาระที่นำเสนอ

นำเสนอเทคนิคและวิธีการใหม่ๆ

จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ พบว่า เครือข่ายสวนผักคนเมืองได้มีการนำเสนอสารในประเด็นเรื่องการพึ่งตนเองและการบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม โดยการนำเสนอเทคนิควิธีการต่างๆในการพึ่งตนเองที่นอกเหนือจากการปลูกผัก เช่น การทำอาหาร การทำน้ายา อเนกประสงค์ การทำข้าวของเครื่องใช้ในครัวเรือน รวมถึงการนำวัสดุเหลือใช้ในบ้านมาทำเป็นวัสดุในการเพาะปลูกหรือขยะมาทำเป็นปุ๋ย การเพาะเลี้ยงไส้เดือน เป็นต้น ตลอดจนการนำเสนอนวัตกรรมพึ่งตนเอง เช่น การทำโซลาร์เซลล์ผลิตไฟฟ้าใช้เอง การทำเตาชีวมวลผลิตแก๊ส เป็นต้น โดยการถ่ายทอดเทคนิคและวิธีการในการพึ่งพาตนเองในรูปแบบต่างๆ ได้มีการจัดเป็นคอร์สอบรมเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้เกิดการเรียนรู้วิธีการพึ่งตนเองในรูปแบบต่างๆ ตลอดจนเพื่อให้เกิดจิตสำนึกในการพึ่งพาตนเอง

กิจกรรมของเรา ไม่ได้เป็นเรื่องเกษตรอย่างเดียว เราเปิดอบรมเรื่องอื่นๆด้วย เช่น เรื่องพลังงาน อย่างเช่นที่นี้เปิดอบรมเรื่องการทำโซลาร์เซลล์ผลิตไฟฟ้าเพื่อใช้ในบ้านเรือน

เอง...เพราะฉะนั้นพอคนมาต่อเรื่องนั้นเขาก็จะสนใจไปอีกเรื่องนึงด้วย หรือเราเปิดอบรมเกี่ยวกับการทำสบู่ธรรมชาติ แชมพูธรรมชาติ ล่าสุดเราก็มีคอร์สเปิดอบรมเกี่ยวกับการแปรรูปอาหารพื้นฐาน เช่น การทำเต้าหู้ การทำซอสพริก ซอสมะเขือเทศ การทำน้ำส้มสายชู การทำน้ำปลา ซึ่งเดี๋ยวนี้หลายคนทำไม่เป็น... เราก็พยายามที่จะเสริมคอร์สเหล่านี้เข้าไป อย่างที่นี้ ก็จะได้มีการรับรู้ไว้ ที่สวนผักบ้านคุณตา นอกจากการทำการปลูกผักแล้วเนี่ย เรามีคอร์สอบรมเกี่ยวกับการพึ่งตนเองอื่นๆ(คมสัน หุตะแพทย์,สัมภาษณ์ 16 กันยายน 2558)

2. วิธีการนำเสนอสาร

2.1 การนำเสนอรูปธรรม

จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ พบว่า เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการนำเสนอสารในประเด็นเรื่องการพึ่งตนเองและการบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม โดยการนำเสนอผ่านพื้นที่ที่เป็นรูปธรรม อย่างเช่น ศูนย์อบรมสวนผักบ้านคุณตา ที่ได้มีการทำบ้านให้เป็นบ้านตัวอย่างในการพึ่งตนเอง โดยแบบบ้านพึ่งตนเองนั้น ประกอบไปด้วยการพึ่งตนเองในหลายๆด้าน ทั้งการพึ่งตนเองด้านอาหาร การพึ่งตนเองด้านพลังงาน เป็นต้น เพื่อเป็นรูปธรรมของการพึ่งตนเอง สำหรับผู้ที่มาอบรมจะได้เห็นเป็นตัวอย่างและเกิดแรงบันดาลใจ ตลอดจนเกิดแนวความคิดในการหันมาพึ่งพิงตนเอง

“เราก็เลยทำบ้านนี้ให้เป็นบ้านตัวอย่างของการพึ่งตนเอง...ก็จะพยายามจะทำให้เป็นตัวอย่าง รวมทั้งการเอาน้ำเสียในบ้านเรือนกลับมาใช้ใหม่ น้ำอาบ น้ำซักผ้า น้ำล้างจาน เอากลับมาใช้ในแปลงเกษตรได้ใหม่ต้องทำอย่างไร” (คมสัน หุตะแพทย์,สัมภาษณ์ 16 กันยายน 2558)



ภาพที่ 4.29 การจัดทำบ้านพึ่งตนเองที่ศูนย์นวัตกรรมพึ่งตนเองต่างๆ เช่น การพึ่งตนเองจากพลังงานโซลาร์เซลล์ เพื่อเป็นรูปธรรมในการนำเสนอ

2.2 การชี้ให้เห็นถึงผลกระทบ

จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ พบว่า เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการนำเสนอสารในประเด็นเรื่องการพึ่งตนเองและการบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม โดยได้มีการนำเสนอสารที่ชี้ให้เห็นถึงผลกระทบในด้านต่างๆของการบริโภค เช่น ผลกระทบของอาหารฟาสต์ฟู้ด อาหารที่ไม่มีคุณภาพ ปัญหาขยะ ปัญหาสิ่งแวดล้อมของเมือง ฯลฯ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายตระหนักถึงการพึ่งพิงตนเองและการบริโภค เพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมของตน

“ประเด็นในการสื่อสารของที่นี่เราก็เน้นเรื่องวิถีชีวิตที่กลมกลืนกับธรรมชาติ การกิน การอยู่ ซึ่งผลของมันก็คือสุขภาพที่ดี เราก็จะมีการชี้ให้เห็นถึงการบริโภค การกินที่เปลี่ยนไป การบริโภคอาหารแช่แข็ง ฟาสต์ฟู้ด ซึ่งมันส่งผลกระทบต่อสุขภาพ...” (ชรีนา งามสำอางค์, สัมภาษณ์ 10 กันยายน 2558)

2.3 การตั้งคำถาม

จากการสัมภาษณ์ พบว่า เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการนำเสนอสารในประเด็นเรื่องการพึ่งตนเองและการบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม โดยได้มีการนำเสนอสารโดยการชวนกลุ่มเป้าหมายตั้งคำถาม เช่น การตั้งคำถามเรื่องการกินว่าผักปลอดภัยจริงไหม ผักมาจากไหน เป็นต้น เพื่อกระตุ้นกลุ่มเป้าหมายให้หันมาใส่ใจกับการบริโภคและเรียนรู้ที่มาและความสำคัญของอาหารที่เราบริโภค

เวลาเรานำเสนอสาร กลยุทธ์ของเราก็คือการตั้งคำถาม แล้วก็การได้ลองทำ การตั้งคำถามก็เช่น เราก็อยากจะพูดปัญหาที่มันซับซ้อน เช่น ทำไมเราไม่ตั้งคำถามกับอาหารของเราบ้าง ว่าอาหารมาจากไหน เราอยากชวนทุกคนมาตั้งคำถามว่าอาหารมาจากไหน ผักปลอดภัยจริงไหม ผักมาจากไหน...ความรู้ก็จะได้มาจากการตั้งคำถามที่ลึกซึ้งกับอาหาร เช่น เราไปกินข้าวตามร้านอาหารตามสั่งเราก็ควรที่ต้องอยากรู้นะว่าผักที่เขาเอามาใช้ปลอดภัยหรือไม่ (แก้วตา คุ้มอิน, สัมภาษณ์ 10 กันยายน 2558)

การเผยแพร่กิจกรรมและเชิญชวนให้สาธารณชนเข้าร่วม

จากการสัมภาษณ์และศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมืองได้มีส่วนร่วมในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารในการประชาสัมพันธ์เพื่อเชิญชวนกลุ่มเป้าหมาย ซึ่ง ได้แก่ สาธารณชน ได้รับทราบถึงการจัดกิจกรรมต่างๆของทางโครงการสวนผักคนเมืองและเครือข่าย เพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายได้เข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมของทางโครงการและเครือข่าย โดยมีแนวทางในการนำเสนอสาร ดังนี้

1. นำเสนอข้อเท็จจริง

จากการสัมภาษณ์และศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า ในการเผยแพร่กิจกรรม และเชิญชวนให้สาธารณชนมาเข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่ายสวนผักคนเมือง ได้มีการนำเสนอข้อเท็จจริง ซึ่งเป็นข้อมูลและรายละเอียดต่างๆในการจัดกิจกรรม รวมถึงวัตถุประสงค์ในการจัดกิจกรรมและวัตถุประสงค์ของแต่ละเครือข่าย เพื่อให้สาธารณชนได้รับทราบข้อมูลต่างๆ และเพื่อใช้ในการตัดสินใจในการเข้าร่วมกิจกรรม

“ส่วนใหญ่เราก็จะใช้ประชาสัมพันธ์ออกไป ก็จะบอกรายละเอียดต่างๆของกิจกรรมที่เราจัด หัวข้อในการอบรม” (วิโรจน์ ปลอดสันเทียะ, สัมภาษณ์ 15 สิงหาคม 2558)

นอกจากนั้นแล้วเครือข่ายต่างๆยังมีการนำเสนอภาพการทำกิจกรรมของเครือข่ายผ่านทางช่องทางการสื่อสารของเครือข่าย เช่น Facebook เพื่อให้สาธารณชนได้ติดตามการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อเชิญชวนให้สาธารณชนเข้าร่วมในกิจกรรมของทางเครือข่าย



ภาพที่ 4.30 การนำเสนอข้อมูลและรายละเอียดในกิจกรรมของทางเครือข่าย

2. เน้นข้อความสะดุดหู สะดุดตา

จากการสัมภาษณ์และศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า ในการเผยแพร่กิจกรรม และเชิญชวนสาธารณชน ทางเครือข่ายได้มีการใช้ข้อความที่สะดุดหู สะดุดตา และเข้าใจง่าย เช่น “ปลูกความสุขในบ้านคุณ” “ชุมพลังข้างครัว” “ฟักต้นไม้พุด” “สวนผักเคลื่อนที่ ไปในชุมชน รู้ปลูก รู้ปรุง กินผักแสนอร่อย ชวนเด็กตัวน้อยมาล้อมรอบรถ ปลูกปรุงผักสดๆกับรถ Truck Farm” เพื่อเชิญชวนกลุ่มเป้าหมายให้เข้าร่วมกิจกรรม โดยใช้ข้อความต่างๆที่ทำให้กลุ่มเป้าหมายได้เห็นแล้วเกิดความสงสัยและสนใจในกิจกรรม

“พอจั่วหัวว่า ฟังต้นไม้พูด คนก็จะคิดว่ามันเป็นไปได้หรือ คนก็จะสงสัย ก็อยากมาร่วม” (ญาติ จานงค์ทอง,สัมภาษณ์ 26 มิถุนายน 2558)

3. นำเสนอเอกลักษณ์

จากการสัมภาษณ์และศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า แต่ละเครือข่ายจะมีเอกลักษณ์และความถนัดแตกต่างกันออกไป โดยแต่ละเครือข่ายก็จะมีรูปแบบในการนำเสนอสารเพื่อเชิญชวนกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมกิจกรรม โดยได้ใช้เอกลักษณ์ของแต่ละศูนย์ของตัวเองมาใช้ในการเชิญชวนสาธารณชนเข้าร่วม เช่น การนำเสนอกิจกรรมเกี่ยวกับเด็ก กิจกรรมสวนผักบำบัด กิจกรรมสำหรับครอบครัว การเพาะเลี้ยงไส้เดือน เป็นต้น เพื่อนำเสนอเอกลักษณ์ของทางศูนย์ เพื่อเป็นข้อมูลให้กลุ่มเป้าหมายได้ตัดสินใจในการเข้าร่วมกิจกรรม โดยแต่ละศูนย์ก็จะมี การนำเสนอเอกลักษณ์ของแต่ละศูนย์ที่แตกต่างกันออกไป เช่น การใช้ตัวการ์ตูน สัญลักษณ์ ฯลฯ เพื่อสร้างความแตกต่างจากเครือข่ายอื่นๆ โดยใช้เทคนิคในการออกแบบสารตามความถนัดของแต่ละเครือข่าย

ในการประชาสัมพันธ์เราก็จะเน้น ที่นี้เราก็นำเสนอเรื่องเพาะเลี้ยงไส้เดือนเป็นหลัก ทั้งหมดทุกอย่างก็จะเชื่อมโยงกับการเพาะเลี้ยงไส้เดือน ทั้งการปลูกผัก การกำจัดขยะ ... เราก็จะมีการสร้างCharacterให้มันดึงดูดใจเด็กจนถึงผู้ใหญ่ เทคนิคของผมคือทำให้มันน่ารัก ผมเคยพยายามทำให้มันเท่ แต่มันก็ยังสู้การทำให้น่ารักไม่ได้ พอมันน่ารัก คนก็เอาไปใช้ประโยชน์หลากหลายกว่า จากผู้ใหญ่ที่ไม่อยากอ่านแล้วก็อ่าน จากเด็กที่ไม่อยากสนใจก็อ่าน ก็สนใจ (ชารีย์ บุญญวินิจ,สัมภาษณ์ 14 กันยายน 2558)



ภาพที่ 4.31 การออกแบบตัวการ์ตูนที่เป็นเอกลักษณ์ของเครือข่ายเพื่อใช้ในการเชิญชวนกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นเด็ก ของ หน่วยอบรมเคลื่อนที่ Truck Farm

4. นำเสนอรูปธรรม

จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ พบว่า เครือข่ายต่างๆของโครงการสวนผักคนเมือง ได้มีการนำเสนอรูปธรรม เช่น การนำเสนอการปลูกผักแนวตั้ง การเพาะต้นอ่อนทานตะวัน การนำเสนอดังเพาะถั่วงอก ฯลฯ โดยแต่ละเครือข่ายจะมีการนำเสนอนวัตกรรมต่างๆที่เป็นรูปธรรม ผ่านการไปออกงานหรือจัดนิทรรศการต่างๆ เพื่อใช้ในการดึงดูดใจและเชิญชวนกลุ่มเป้าหมายให้เข้าร่วมกิจกรรม

“เวลาไปออกกิจกรรม ที่นี้จะเน้นการทำรูปธรรมที่แตกต่างแปลกตา เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายสนใจ เราก็จะมีอะไรต่างๆไปโชว์ เพื่อให้เขาเห็นสิ่งที่เราทำ” (คมสัน หุตะแพทย์, สัมภาษณ์ 16 กันยายน 2558)

“สวนผักคนเมืองเขาก็จะให้เราออกบูทเพื่อแสดงผลงานของเรา พอได้แสดงผลงาน ไปออกงานตามที่สวนผักคนเมืองเขาจัด เราก็เอาพวกผักต่างๆที่เราปลูก เช่นปลูกในกระถางต่างๆไปโชว์” (ศิริกุล ชื่อต่อชาติ, สัมภาษณ์ 3 กันยายน 2558)



ภาพที่ 4.32 การนำเสนอรูปธรรมต่างๆของเครือข่ายสวนผักคนเมือง

กลยุทธ์การใช้สื่อของโครงการสวนผักคนเมือง

การศึกษาในประเด็นกลยุทธ์การใช้สื่อของทางโครงการสวนผักคนเมือง ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ฝ่ายข้อมูลและการสื่อสาร เจ้าหน้าที่ฝ่ายออกแบบสื่อของโครงการสวนผักคนเมือง และจากการสัมภาษณ์เครือข่าย รวมถึงการศึกษาจากเอกสาร ได้แก่ หนังสือ แผ่นพับ Facebook และ Website ของโครงการสวนผักคนเมือง และแผนการจัดกิจกรรมของทีมงานโครงการสวนผักคนเมือง ตลอดจนการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ในการจัดกิจกรรมของโครงการสวนผัก

คนเมืองและการจัดกิจกรรมอบรมปลูกผักของศูนย์อบรมเกษตรกรในเมืองและหน่วยอบรมเคลื่อนที่ของโครงการสวนผักคนเมือง

จากการศึกษา พบว่า กลยุทธ์การใช้สื่อของทางโครงการสวนผักคนเมือง เป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการกำหนดช่องทางในการสื่อสาร เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย โดยการเลือกใช้สื่อต่างๆ ในการถ่ายทอดความรู้และประชาสัมพันธ์โครงการสวนผักคนเมือง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของทางโครงการสวนผักคนเมือง โดยในการศึกษากลยุทธ์ด้านสารของทางโครงการสวนผักคนเมือง ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วนด้วยกัน ได้แก่ (1) กลยุทธ์การใช้สื่อของทีมงานโครงการสวนผักคนเมือง และ (2) กลยุทธ์การใช้สื่อของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง

(1) กลยุทธ์การใช้สื่อของทีมงานโครงการสวนผักคนเมือง

จากการศึกษา พบว่า ทีมงานโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการเลือกช่องทางในการสื่อสารโดยการเลือกใช้สื่อต่างๆในการถ่ายทอดข้อมูลความรู้และประชาสัมพันธ์โครงการสวนผักคนเมืองให้เป็นที่รู้จัก โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นสาธารณชน ซึ่งโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการผลิตสื่อหลายชนิดด้วยกันเพื่อนำมาใช้ในการรณรงค์ สื่อสารกับกลุ่มเป้าหมาย โดยผู้วิจัยได้แบ่งกลยุทธ์การใช้สื่อของทีมงานโครงการสวนผักคนเมือง ออกเป็น 2 ส่วนด้วยกัน ได้แก่ สื่อที่ใช้ในถ่ายทอดความรู้และสื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์

สื่อที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้

1. สื่อบุคคล

จากการศึกษา พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการเลือกใช้สื่อบุคคลในการทำ การสื่อสาร ถ่ายทอดความรู้ เกี่ยวกับการทำเกษตรในเมือง การปลูกผักโดยไม่ใช้สารเคมีและการสร้างความคิดเรื่องการพึ่งตนเอง รวมถึงความรู้อื่นๆที่เกี่ยวข้อง ให้กับสาธารณชนและผู้เข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการสวนผักคนเมือง เพื่อโน้มน้าวและชักชวนกลุ่มเป้าหมายให้ปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของทางโครงการ ซึ่งสื่อบุคคลที่ทางโครงการสวนผักคนเมืองได้นำมาใช้ถ่ายทอดความรู้นั้น ได้มีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

สื่อบุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง

จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ พบว่า ในการจัดงานหรือจัดกิจกรรมของทางโครงการสวนผักคนเมือง ทีมงานโครงการสวนผักคนเมืองจะมีการคัดเลือกและเชิญวิทยากรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในด้านต่างๆ มาเป็นวิทยากรในการอบรมให้ความรู้แก่กลุ่มเป้าหมาย โดยวิทยากรที่

ทางโครงการสวนผักคนเมืองคัดเลือกมานั้น ได้แก่ วิทยากรจากเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง และวิทยากรจากภายนอกที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง เช่น วิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญในการทำกิจกรรมเกี่ยวกับเด็ก เช่น วิเชียร ไชยบัง ครูใหญ่โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา วิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านการเพาะเลี้ยงไส้เดือน เช่น ชารีย์ บุญญวินิจ หรือวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญด้านการทำสวนผักบำบัด เช่น ญาดา จำรงค์ทอง อดีตพยาบาลเฉพาะทางด้านจิตเวช ซึ่งเป็นวิทยากรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และมีทักษะในด้านการสื่อสาร โดยวิทยากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญนั้นจะส่งผลให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความเชื่อถือ และทำให้การสื่อสารและการถ่ายทอดข้อมูลความรู้ มีประสิทธิภาพ

เวลาเราจัดงาน จัดกิจกรรม เราก็เชิญเครือข่ายเหล่านี้มาร่วมด้วย ซึ่งก็จะเชิญแกนหลักๆ หรืออาจมีเครือข่ายอื่นๆมาเสริมแล้วแต่ประเด็นที่เราจะนำเสนอ ซึ่งเราก็จะเชิญวิทยากรที่มีความรู้ในเรื่องนั้นๆ เช่น เชิญคุณปรีณัสนันสนับสนุนเป็นวิทยากรให้ในเรื่องการให้ความรู้ด้านการทำเกษตรในเมือง หรืออย่างงานเทศกาล ที่เราจัดเกี่ยวกับเด็ก เราก็เชิญอาจารย์วิเชียร ที่อยู่บุรีรัมย์มา เพราะเรารู้ว่าเขาถนัดและทำงานเรื่องเด็กมาแล้วก็มีกิจกรรมเกี่ยวกับเรื่องเกษตรกับเด็ก เราก็เชิญมา (นาถศิริ โกมลพันธุ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)



ภาพที่ 4.33 สื่อบุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในด้านต่างๆ ที่ทางโครงการสวนผักคนเมืองได้เรียนเชิญมาเป็นวิทยากรในงานสวนหัวซ้อ “ปลูกกล้วยกลางเมือง”

สื่อบุคคลที่มีประสบการณ์ตรง

จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ พบว่า โครงการสวนผักคนเมือง ได้มีการคัดเลือกวิทยากรที่มีประสบการณ์ตรงในการทำเกษตรในเมืองหรือมีประสบการณ์ในด้านต่างๆ กล่าวคือเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการลงมือทำด้วยตนเอง อาทิเช่น นคร ลิมปคุปตถาวร ชูเกียรติ โกแมน พรพรรณ แววสิงห์งาม เป็นต้น โดยผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำการเกษตรในเมืองหรือมี

ประสบการณ์ในด้านต่างๆมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานและมีการลงมือทำอย่างจริงจัง รวมถึงมีใจรักในการทำการเกษตรและการถ่ายทอดประสบการณ์ของตนให้แก่กลุ่มเป้าหมาย จะสร้างความเชื่อถือให้แก่ผู้รับสารและสร้างแรงบันดาลใจให้แก่กลุ่มเป้าหมาย

คนที่ถ่ายทอดให้เขามีความสำคัญมาก สำคัญมากที่สุดเลย ไปดูได้จากศูนย์เรียนรู้ต่างๆ ทุกศูนย์ ศูนย์ไหนที่จะประสบความสำเร็จ จะอยู่ที่ผู้นำ โดยเฉพาะสังคมไทยจะอยู่ที่ผู้นำ คนที่เป็นผู้นำทางความคิด เวลาพูดแล้วคนจะเชื่อ เวลาพูดแล้วคนเขาศรัทธา แล้วเขาทำตามอันนี้สำคัญมาก ไม่ว่าจะเป็นคนที่มีอายุหรือคนที่เด็กกว่า ... แต่คนเหล่านี้ปรากฏว่าเขาสามารถมาเป็นผู้นำทางความคิดได้ ถามว่าเขาเป็นได้อย่างไร เพราะ เขาทำจริงจัง ต่อเนื่อง สิ่งที่เขาพูดมาจากสิ่งที่เขาทำ มาจากใจเขา แล้วพวกนี้ทำด้วยสำนึกที่ต้องการให้ ไม่ได้ต้องการได้ คือไม่เรียกร้อง จะได้ดังหรือไม่ได้ดัง ถ้าทำเพื่อสาธารณะประโยชน์ ก็จะยินดีทำให้ คนเหล่านี้สร้างแรงศรัทธาให้คนได้ อันนี้ผมว่าเป็นสิ่งสำคัญที่สุด (คมสัน หุตะแพทย์, สัมภาษณ์ 16 กันยายน 2558)

2. สื่อเฉพาะกิจ

จากการศึกษา พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้มีผลิตสื่อเฉพาะกิจ เพื่อใช้ในการถ่ายทอดเทคนิค ความรู้และแนวคิดเกี่ยวกับการทำเกษตรในเมือง การปลูกผักโดยไม่ใช้สารเคมีและการสร้างความคิดเรื่องการพึ่งตนเอง รวมถึงความรู้อื่นๆที่เกี่ยวข้อง ให้กับสาธารณชนและผู้เข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการสวนผักคนเมือง โดยได้มีผลิตสื่อเฉพาะกิจเพื่อใช้ในการรณรงค์ ดังนี้

หนังสือ

จากการสัมภาษณ์ พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการจัดทำหนังสือเพื่อถ่ายทอดประสบการณ์และองค์ความรู้ด้านการปลูกผัก รวมถึงแนวคิดเรื่องการทำเกษตรในเมือง โดยทีมงานสวนผักคนเมืองได้มีรวบรวมและจัดทำเป็นหนังสือ เนื่องจากพบว่าหนังสือที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรในเมืองไทยยังมีแพร่หลายไม่มากและเป็นเรื่องใหม่ โดยทั้งหมดเป็นหนังสือที่ทางโครงการสวนผักคนเมืองได้จัดทำขึ้นมาเอง โดยได้มีการจำหน่ายและแจกสำหรับผู้เข้าร่วมกิจกรรมหรือผู้สนใจ

การทำหนังสือ ถ้าถามว่าทำไมเราทำหนังสือออกมา เริ่มจากเล่มแรกเลย คือ เล่มปลูกเมืองปลูกชีวิตกับเล่มแนวคิดเกษตรในเมือง เล่มที่ 2 มากกว่าผัก จริงๆก่อนหน้านั้นจะมีหนังสือสวนผักบ้านฉัน เก๋ไก๋ในสวน เป็นหนังสือที่เกิดจากการรวบรวมคนที่ได้รางวัลจากการประกวดสวนผัก ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เราจัดขึ้นในปีแรกๆ ปีต่อมาก็จะวิชาการ

ขึ้นมาหน่อย แล้วที่รวบรวมเป็นหนังสือ ก็เพราะเราเห็นว่าหนังสือเกี่ยวกับเรื่องนี้ในประเทศไทยยังไม่ค่อยมี มีน้อย แล้วเรื่องเกษตรในเมืองจะว่าไปก็เป็นเรื่องใหม่มากนะ สำหรับเมืองไทย ซึ่งส่วนใหญ่หนังสือของเราก็จะเน้นการจำหน่าย ซึ่งเราก็จะขายเวลาไปออกงาน อีกส่วนหนึ่งเราก็จะแจกด้วย เช่นสมาชิกโครงการเราก็จะแจก หรือผู้ร่วมงาน ซึ่งหลักๆเลยหนังสือของเราก็จะเน้นถ่ายทอดประสบการณ์กับองค์ความรู้เกี่ยวกับการปลูกผัก ซึ่งหนังสือทั้งหมดนี้ก็เป็นหนังสือของโครงการโดยตรงเลยที่เราจัดทำขึ้นมาเอง (นางศิริ โกมลพันธุ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)



ภาพที่ 4.34 หนังสือของทางโครงการสวนผักคนเมือง

จากการสัมภาษณ์และศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า หนังสือของทางโครงการสวนผักคนเมืองได้มีเนื้อหาในการถ่ายทอดเรื่องราวประสบการณ์จากการปลูกผัก ประโยชน์ที่ได้รับ และแนวทางในการทำการเกษตรในเมือง รวมถึงเทคนิควิธีและไอเดียในการเพาะปลูกผักในเมือง เพื่อสร้างแรงบันดาลใจในการปลูกผักให้แก่ผู้อ่าน ได้แก่ หนังสือสวนผักในบ้านฉัน เก๋ไก๋ในสวนสวย สวนผักคนเมือง นอกจากนี้แล้วโครงการสวนผักคนเมืองยังได้มีการรวบรวมองค์ความรู้ต่างๆ ด้านการทำเกษตรในเมือง โดยได้ค้นคว้า รวบรวม งานวิจัยและเรื่องราวประสบการณ์ของผู้ที่ปลูกผัก รวมถึงการรวบรวมความรู้จากงานเสวนาวิชาการ มาถ่ายทอดผ่านหนังสือ ได้แก่ หนังสือปลูกเมือง ปลูกชีวิต: แนวคิดและแนวทางการพัฒนาเกษตรในเมือง หนังสือเติบโตไปด้วยกัน: สวนผักคนเมือง หนังสือมากกว่าผัก: บนเส้นทางนักปลูกเมือง ปลูกชีวิต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขยายองค์ความรู้ด้านการทำสวนผักในมิติต่างๆ ที่มากกว่าการปลูกผักเพื่อเป็นอาหาร เพื่อสร้างเสริมองค์ความรู้ด้านการปลูกผักในด้านต่างๆ ให้แก่สาธารณชน

คู่มือ

จากการสัมภาษณ์และศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการผลิตคู่มือในการทำเกษตรในเมือง เพื่อถ่ายทอดเทคนิค ขั้นตอน วิธีการในการปลูกผัก การดูแลรักษา การทำน้ำหมักชีวภาพ การเลือกซื้อเมล็ดพันธุ์ รวมถึงการรวบรวมคำถามยอดฮิตสำหรับคนปลูกผัก เป็นต้น เพื่อเป็นคู่มือให้แก่ผู้เริ่มต้นปลูกผักและผู้ที่สนใจทำเกษตรในเมือง

“เล่มคู่มือ เป็นคู่มือเกี่ยวกับการปลูกผัก แล้วพอทำโครงการไปเรื่อยๆก็ได้ออกเล่มรวมเทคนิค ซึ่งเป็นข้อมูลเบื้องต้น ซึ่งเกิดจากการที่เราทำไปเรื่อยๆเราก็เห็นว่าคนนั้นมีเทคนิคนั้นนะ คนนี้มีเทคนิคนี้...เราก็เลยรวบรวมเทคนิคการปลูกผักสำหรับคนที่เริ่มต้นปลูกผัก ” (นาถศิริ โกมลพันธุ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)



ภาพที่ 4.35 คู่มือปลูกผักของโครงการสวนผักคนเมือง

สื่ออินโฟกราฟิก (infographics)

จากการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการผลิตอินโฟกราฟิก (infographics) ในการถ่ายทอดความรู้และข้อมูลเกี่ยวกับการปลูกผักและการทำเกษตรในเมือง รวมถึงเรื่องต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อณรงค์เชิญชวนให้กลุ่มเป้าหมายเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมให้หันมาปลูกผักไร้สารเคมีและพึ่งพิงตนเอง โดยโครงการสวนผักคนเมืองได้เลือกใช้สื่ออินโฟกราฟิก (infographics) เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดข้อมูล ซึ่งได้รวบรวมข้อมูลทางด้านวิชาการมาถ่ายทอดหรือสรุปในรูปแบบของรูปภาพเพื่อให้ผู้ชมสามารถเข้าใจได้ง่ายและเข้าใจความหมายของข้อมูลที่นำเสนอ



ภาพที่ 4.36 โปสเตอร์เพื่อใช้ในการรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง

3. สื่อกิจกรรม

จากการสัมภาษณ์และศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า โครงการสวนผักคนเมือง ได้มีการจัดกิจกรรมเพื่อเป็นสื่อกลางในการเผยแพร่ข้อมูลความรู้และเชิญชวนให้สาธารณชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมกับโครงการสวนผักคนเมือง โดยมีการจัดกิจกรรมเพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการปลูกผักโดยไม่ใช้สารเคมี การทำเกษตรในเมืองและการสร้างความคิดเรื่องการพึ่งตนเอง การบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อมรวมถึงการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในสังคมของคนเมือง ตลอดจนการเชื่อมโยงองค์ความรู้ในมิติอื่นๆ เช่น สวนผักกับกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก สวนผักบำบัด เป็นต้น เพื่อยกระดับความคิดและสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของเกษตรในเมืองและสามารถเชื่อมโยงเรื่องเกษตรในเมืองไปสู่การพัฒนาเมือง พัฒนาสังคม พัฒนาคูณภาพชีวิตและจิตใจ อันจะนำไปสู่วิถีชีวิตแบบใหม่ที่เกื้อกูลต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมมากขึ้นของคนเมือง ซึ่งจุดมุ่งหมายของการจัดกิจกรรมของโครงการสวนผักคนเมืองนอกจากการเผยแพร่ความรู้ด้านการทำเกษตรในเมืองแล้ว การจัดกิจกรรมยังเป็นส่วนช่วยในการประชาสัมพันธ์โครงการให้เป็นที่รู้จัก และเป็นเวทีในการแสดงศักยภาพของเครือข่ายอีกด้วย

เราคิดว่าการจัดกิจกรรมมันสามารถช่วยดึงคนข้างนอกเข้ามาเยอะขึ้น แล้วเราก็ได้เจอหน้าคนจริงๆ แล้วอีกอย่างเวลาจัดกิจกรรมมันก็เหมือนเป็นเวทีหนึ่งให้สมาชิกได้มาแสดงศักยภาพของตนเอง แล้วเขาก็เติบโตผ่านกิจกรรมนี้แหละ พอคนอื่นมาเห็นเขาก็เชิญชวนไปร่วมกิจกรรม ไปออกงานในที่ต่างๆที่อื่น มันก็เกิดการขยายเครือข่ายออกไป โดยที่เราไม่ได้จัดการอะไรมาก เพราะคนข้างนอกก็รู้จักเราผ่านเวลาเราจัดกิจกรรมใหญ่ๆ มันก็เหมือนการประชาสัมพันธ์โครงการไปในตัว (วรางคนางค์ นิ่มหัตถา, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

กิจกรรมของสวนผักคนเมืองในงานมหกรรมอาหารและสุขภาพวิถีไท

จากการสัมภาษณ์และศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้เข้าร่วมจัดกิจกรรมในงานมหกรรมอาหารและสุขภาพวิถีไทเป็นประจำทุกปี ซึ่งเป็นงานที่จัดขึ้นร่วมกับเครือข่ายต่างๆที่ทำงานเกี่ยวกับประเด็นอาหารและสุขภาพ โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) โดยมีวัตถุประสงค์ในการจัดงาน เพื่อเผยแพร่ความรู้ ภูมิปัญญาที่เกี่ยวกับวิถีการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมบริโภคผักหรือผลไม้ รวมทั้งการบริโภคเพื่อลดภาวะน้ำหนักเกินและโรคอ้วน และเพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไป หน่วยงานต่างๆเข้าถึงและมีส่วนร่วมในกิจกรรม ตลอดจนเป็นเวทีในการขับเคลื่อนนโยบายสาธารณะที่เกี่ยวกับอาหารและสุขภาพ รวมถึงเพื่อสร้างความเข้มแข็งและศักยภาพของภาพของเครือข่ายด้านอาหารและภาคีที่เกี่ยวข้องกับสสส.

ดังนั้นแล้วด้วยวัตถุประสงค์ของการจัดงานที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง โครงการสวนผักคนเมืองจึงได้เข้าร่วมงานมหกรรมอาหารและสุขภาพวิถีไท โดยโครงการสวนผักคนเมืองได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมภายในงาน โดยได้ประยุกต์กิจกรรมให้เข้ากับหัวข้อในการจัดงาน เช่น ในงานมหกรรมอาหารและสุขภาพวิถีไท ครั้งที่ 2 ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หัวข้อ “น้ำพริกและผักพื้นบ้านในสังคมสมัยใหม่” ซึ่งโครงการสวนผักคนเมืองได้จัดกิจกรรมของทางโครงการภายใต้หัวข้อ “น้ำพริกพลิกเมือง” โดยได้มีการจัดกิจกรรมต่างๆภายในงาน อาทิเช่น การจัดกิจกรรมอบรมและสาธิต เพื่อให้ความรู้และเทคนิคในด้านการปลูกผักไร้สารเคมี การเพาะงอก การแปรรูปอาหาร การทำอาหาร การนำเสนอนวัตกรรมการพึ่งตนเองรูปแบบต่างๆในเมือง กิจกรรมเกี่ยวกับเด็ก และกิจกรรมสวนผักบำบัด เป็นต้น จากการร่วมมือกันระหว่างทีมงานโครงการสวนผักคนเมืองกับเครือข่าย เพื่อร่วมรณรงค์และถ่ายทอดองค์ความรู้ตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการสวนผักคนเมืองและเพื่อเชิญชวนประชาชนให้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของโครงการสวนผักคนเมือง

พูดถึงแต่ละครั้งทีไปออกงาน ก็จะมีthemeมีconceptที่อยู่ด้านหลังแตกต่างกันออกไป เพื่อที่จะตอบโจทย์ เพราะวัตถุประสงค์และโจทย์แต่ละครั้งมันไม่เหมือนกัน...แต่อย่างไรก็ตามในงานมหกรรมอาหารมันก็มีconceptร่วมที่เราที่ต้องทำเป็นการบ้านที่เราต้องคิดลึกลับกับthemeใหญ่ของเขา ซึ่งงานนี้มันก็เป็นงานที่เราไปร่วมกับเขามากกว่า (วรางคนางค์ นิ่มหัตถา, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)



ภาพที่ 4.37 ภาพการจัดกิจกรรมของโครงการสวนผักคนเมืองภายในงานงานมหกรรมอาหารและสุขภาพวิถีไท ครั้งที่ 2

กิจกรรมทัวร์สวนผักคนเมือง

จากการสัมภาษณ์และศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า กิจกรรมทัวร์สวนผักคนเมือง เป็นกิจกรรมที่ทางโครงการสวนผักคนเมืองได้จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี อันเนื่องมาจากการวิเคราะห์ข้อมูลความสนใจของคนเมือง ไม่ว่าจะเป็นการจัดกิจกรรมของโครงการ การเผยแพร่ข้อมูลความรู้ผ่านสื่อต่างๆ พบว่า เรื่องของความรู้ เทคนิค นวัตกรรมการปลูกผักในเมืองยังคงได้รับความสนใจและเป็นที่ต้องการเป็นอย่างมาก ดังนั้นแล้วโครงการสวนผักคนเมืองจึงเล็งเห็นว่า การให้ความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนการเผยแพร่ข้อมูล ชุดความรู้เรื่องนี้ให้กับผู้ที่สนใจ นอกจากจะเป็นการสนับสนุนให้คนเมืองเข้าถึงอาหารที่สะอาดปลอดภัยโดยการลงมือปลูกผักด้วยตนเองแล้ว ยังช่วยสร้างให้เกิดรูปธรรม โครงการสวนผักคนเมืองจึงได้จัดกิจกรรมทัวร์สวนผักคนเมืองขึ้น เพื่อเชิญชวนคนเมืองที่สนใจและอยากลงมือปลูกผัก ได้มีโอกาสเรียนรู้ ทดลองปฏิบัติเกี่ยวกับหลักการ เทคนิคการทำสวนผักบนดาดฟ้าที่ถูกต้อง และสามารถนำความรู้ที่ได้รับ ตลอดจนแรงบันดาลใจจากการเห็นต้นแบบสวนผักในเมืองในรูปแบบต่าง เพื่อให้สามารถกลับไปลงมือปลูกผักที่บ้านของตนเอง ตลอดจนช่วยสร้างสิ่งแวดล้อมที่ดีให้กับเมืองมากขึ้น

การจัดกิจกรรมทัวร์สวนผักคนเมืองนั้น โครงการสวนผักคนเมืองจะมีการพาไปเยี่ยมชมสวนผักในรูปแบบที่แตกต่างกันไปในแต่ละปี เช่น กิจกรรมทัวร์สวนผักคนเมืองที่จัดขึ้นในปี 2558 ได้จัดขึ้นในหัวข้อ “ดาดฟ้า เชียว กินได้” ซึ่งได้พาไปเยี่ยมชมการปลูกผักบนดาดฟ้าของคนเมือง ณ สวนผักดาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่ ซึ่งเป็นอีกหนึ่งพื้นที่ที่มีรูปธรรม ชุดความรู้ เทคนิค และนวัตกรรมของการทำสวนผักดาดฟ้า โดยทางโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการเปิดรับสมัครคนเมืองที่มีพื้นที่ดาดฟ้า ระเบียง และมีความตั้งใจจะทำสวนผักดาดฟ้าหรือลงมือทำสวนผักดาดฟ้าแล้ว และอยากพัฒนาให้ดีขึ้นมาร่วมทำกิจกรรมร่วมกัน โดยไม่มีค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น โดยเนื้อหาในการอบรม จะ

ประกอบไปด้วย หลักการออกแบบสวนผักดาดฟ้า การสาธิตการต่อแปลง และการทำซุ้มโค้งสำหรับไม้เลื้อยอย่างง่าย เทคนิควิธีการเพาะกล้า ปรงดิน ปลูกผักบนดาดฟ้า การทำปุ๋ยหมัก ฮอริโมน สำหรับบำรุงพืชผัก รวมถึงการวางแผนการผลิต การเก็บเกี่ยว โดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ลงมือทำ พร้อมพาเยี่ยมชมสวนผักดาดฟ้า

“ทิวสวนผักเรามีจุดมุ่งหมายคือการสร้างแรงบันดาลใจเป็นหลัก เหมือนกับว่าอยากจะพาคนไปเห็นพื้นที่ ว่าแบบพื้นที่ลักษณะแบบนี้มันก็เกิดขึ้นได้จริง ได้ไปเจอกับคนทำจริงๆในพื้นที่นั้นจริงๆ เห็นสิ่งที่เป็นรูปธรรม” (วารางคนาค์ นิ่มหัตถา, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)



ภาพที่ 4.38 ภาพการจัดกิจกรรมทิวสวนผักคนเมือง:ดาดฟ้า เชี่ยว กินได้ ณ สวนเกษตรดาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่

เทศกาลสวนผักคนเมือง

จากการสัมภาษณ์และศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า จากการดำเนินงานของโครงการสวนผักคนเมืองมาเป็นเวลาเกือบ 6 ปี โครงการสวนผักคนเมืองและเครือข่ายได้ช่วยกันคิดค้นนวัตกรรมและรูปแบบการปลูกผักให้สอดคล้องกับข้อจำกัดของพื้นที่ของคนเมือง ตลอดจนนอกจากการปลูกผักเพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารและสร้างสุขภาพที่ดีขึ้นและการเรียนรู้ที่จะสร้างสรรค์เมนูอาหารจากผักที่ปลูกได้ด้วยตนเองแล้ว ยังมีการเชื่อมโยงเรื่องการปลูกผักกับการพัฒนาในมิติต่างๆ ได้อย่างน่าสนใจ เช่นการปลูกผักกับการจัดการขยะ การปลูกผักกับการเรียนรู้ของเด็ก การปลูกผักกับการพัฒนาความสัมพันธ์ การปลูกผักกับการพัฒนาบุคลากร รวมถึงการปลูกผักกับการบำบัดรักษา ดังนั้นแล้วโครงการสวนผักคนเมืองจึงได้จัดงานเทศกาลสวนผักคนเมือง เพื่อให้เกิดพื้นที่แห่งการแบ่งปัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเผยแพร่แนวคิด เทคนิคความรู้ และรูปธรรมการเชื่อมโยงเรื่องการปลูกผักกับมิติต่างๆ ให้ ทั้งสมาชิกโครงการสวนผักคนเมือง และผู้ที่สนใจทั่วไปได้นำไปประยุกต์ ปรับใช้ในวิถีชีวิตของตัวเอง รวมถึงในหน่วยงาน หรือภาคส่วนที่แต่ละคนเกี่ยวข้อง เพื่อช่วยกันขยายผล และขับเคลื่อนเรื่องสวนผักคนเมืองในวงกว้างต่อไป

ในแต่ละปีโครงการสวนผักคนเมืองจะมีการปรับเปลี่ยนประเด็นในการจัดงานแตกต่างกันไปในแต่ละปีเพื่อให้เกิดความหลากหลายและเพื่อถ่ายทอดข้อมูลความรู้ในมิติอื่นๆ โดยในปี 2558 โครงการสวนผักคนเมืองได้จัดงาน ภายใต้หัวข้อ “เทศกาลสวนผักคนเมือง 2015 ตอน ปลุกกล้าในย่านกลางเมือง” โดยภายในงานได้มีการจัดกิจกรรมต่างๆ มากมาย อาทิเช่น การจัดเวทีเสวนา “ปลุกกล้าในย่านกลางเมือง” และ “ห้องเรียนในสวนผัก” เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของครูผู้ปกครอง และผู้ทำกิจกรรมกับเด็ก เกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมที่ทำ และผลที่เกิดขึ้นในมิติต่างๆ จาก การนำเรื่องสวนผักไปเชื่อมโยงกับการเรียนรู้ของเด็ก รวมถึงการจัดกิจกรรมต่างๆ อีกมากมายที่จัดขึ้น โดยเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง เช่น กิจกรรมจากกองคาราวาน Truck Farm เซฟน้อยกินเปลี่ยนโลก และจากสมาชิกโครงการขนาดเล็ก การจัดละครเวทีเพื่อให้ความรู้แก่เด็กๆ ตลอดจนการจัดแสดงนิทรรศการห้องเรียนในสวนผัก จากสมาชิกโครงการสวนผักคนเมือง เพื่อให้เกิดพื้นที่การแบ่งปัน แลกเปลี่ยน เรียนรู้ ทั้งแนวคิด เทคนิคและประสบการณ์ ในการทำสวนผักกับการเชื่อมโยงเรื่องสวนผักและธรรมชาติ กับการเรียนรู้ของเด็ก

การจัดงานจัดกิจกรรมในงานเทศกาลสวนผักคนเมือง ก็ขึ้นอยู่กับ theme ที่เราวางไว้ในแต่ละปี เราก็จะจัดกิจกรรมที่แตกต่างกันไป ซึ่งเทศกาลมันก็จะเป็งานใหญ่ของเรา ... จุดมุ่งหมายก็คือเชิญชวนให้คนเข้ามามีส่วนร่วมกับการงาน รวมถึงการหาเครือข่ายเพิ่มมากขึ้นด้วย ซึ่งเราก็มักจะได้เครือข่ายการทำงานเพิ่มขึ้นจากการจัดงาน (วารสารคนงค์ นั้มหัตถา, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)



ภาพที่ 4.39 ภาพบรรยากาศการจัดงานเทศกาลสวนผักคนเมือง 2015 ตอน ปลุกกล้าในย่านกลางเมือง

กิจกรรมการจัดประกวด

จากการสัมภาษณ์และศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการจัดกิจกรรมประกวดที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรในเมือง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดเครือข่าย และพื้นที่ต้นแบบมากยิ่งขึ้น รวมถึงเชิญชวนให้คนเมืองได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการช่วย

ขับเคลื่อนการปลูกผัก โครงการสวนผักคนเมืองจึงได้จัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้คนเมืองได้ส่งผลงานเข้าประกวด เพื่อร่วมสนุกและชิงของรางวัล อาทิเช่น กิจกรรมประกวดสวนผัก โดยการส่งภาพถ่ายสวนผักและภาพถ่ายที่บอกเล่าถึงกิจกรรมและเรื่องราวของสวนผักของหน่วยงาน องค์กร สถาบัน หรือชุมชนของตัวเอง เข้าร่วมประกวด เป็นต้น โดยโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการจัดกิจกรรมประกวดขึ้นทุกปี ซึ่งจะมีการปรับเปลี่ยนหัวข้อในการประกวดให้แตกต่างกันไปในแต่ละปี เพื่อเปิดโอกาสให้สาธารณชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการในการขับเคลื่อนรณรงค์เรื่องการทำเกษตรในเมืองกับโครงการสวนผักคนเมืองและเพื่อกระตุ้นส่งเสริมการทำเกษตรในเมืองของคนเมือง

จริงๆโครงการก็เริ่มจากการจัดงานประกวดนะ สวนผักบ้านฉัน ปี 1 ปี2 ปี3 เก็บไว้ในสวนสวย เป็นการประกวดนวัตกรรม รูปแบบการปลูกผัก ปี4 เป็นประกวดภาพ มีประกวดสวนผักปลูกชีวิต ซึ่งเราก็จะคิดหัวข้อแตกต่างกันออกไปเรื่อยๆ จุดมุ่งหมายก็คือเชิญชวนให้คนเข้ามามีส่วนร่วมกับงาน รวมถึงการหาเครือข่ายเพิ่มมากขึ้นด้วย ซึ่งเราก็มักจะได้เครือข่ายการทำงานเพิ่มขึ้นจากการจัดงาน เช่น อย่างเวลาจัดงานประกวด (วารสารนางค์ นิ่มหัตถา,สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

4. สื่อใหม่

จากการสัมภาษณ์และศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า ในปัจจุบันเทคโนโลยีทางการสื่อสารที่ได้มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็วเพื่อตอบสนองความต้องการและอำนวยความสะดวกให้กับมนุษย์ ได้ทำให้การเข้าถึงข้อมูลและการเผยแพร่ข้อมูลเป็นไปอย่างรวดเร็วและสะดวก ซึ่งในปัจจุบันสาธารณชนได้หันมานิยมใช้สื่อใหม่ หรือ Social Media ที่มีจุดเด่นในการแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารได้อย่างรวดเร็วโดยไม่มีข้อจำกัดในด้านเวลาและสถานที่ ดังนั้นแล้วในการรณรงค์ที่จำเป็นต้องใช้ช่องทางในการสื่อสารเพื่อสื่อสารกับสาธารณชนจึงจำเป็นต้องเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมกับพฤติกรรมของผู้รับสาร โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเป้าหมายของทางโครงการสวนผักคนเมืองที่ได้มีลักษณะเป็นกลุ่มคนเมืองที่มีพฤติกรรมกรบริโภคสื่อผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ หรือ Social Network โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่ออย่างเช่น Facebook และ Youtube รวมถึงการค้นหาข้อมูลผ่านทางเว็บไซต์ นอกจากนั้นแล้วการใช้สื่อใหม่ยังใช้การลงทุนน้อยและสะดวก ดังนั้นโครงการสวนผักคนเมืองจึงได้นำเสนอข้อมูลข่าวสารของทางโครงการ ผ่านทางสื่อใหม่ 3ช่องทางด้วยกัน ได้แก่ เว็บไซต์ Facebook และ youtube

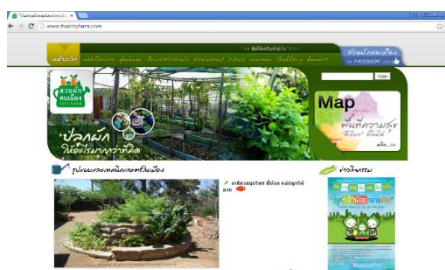
จริงๆแล้วในการใช้สื่อของเรา เราก็จะใช้เฟซบุ๊กเป็นหลัก เนื่องจากว่าเป็นสิ่งที่คนเข้าถึงได้ง่ายที่สุด และคนเมืองส่วนใหญ่แล้วก็ใช้เฟซบุ๊กเยอะด้วย ก็เลยคิดว่าน่าจะเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่เป็นคนเมืองได้ดีที่สุด แต่หากอะไรที่เป็นเนื้อหาเยอะๆเราก็จะนำไปลง

เว็บไซต์เป็นส่วนใหญ่ ส่วนYoutube เราก็ใช้ ก็จะทำเป็นคลิปให้ข้อมูลต่างๆ ตอนนี่ก็มีคลิป เวลาเราไปออกงาน แล้วก็ตัดสิ่งที่น่าสนใจมา เช่นตอนจัดงานเทศกาลสวนผักเราก็มีคลิปให้เห็นกิจกรรมที่เราทำ ความคิดเห็นผู้มาร่วมงาน (นาถศิริ โกมลพันธุ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

เว็บไซต์ของโครงการสวนผักคนเมือง : <http://www.thaicityfarm.com>

จากการสัมภาษณ์และศึกษาจากเอกสาร พบว่า เนื่องจากปัจจุบันสาธารณชน โดยเฉพาะกลุ่มคนเมืองได้นิยมค้นหาข้อมูลต่างๆ ผ่านทางสื่อใหม่ โครงการสวนผักคนเมืองจึงได้มีการจัดทำเว็บไซต์ของโครงการสวนผักคนเมืองขึ้นมา (<http://www.thaicityfarm.com>) เพื่อเป็นช่องทางในการรณรงค์และสื่อสารกับสาธารณชนในเรื่องของการทำเกษตรในเมือง การปลูกผักไร้สารเคมี รวมถึงเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยเนื้อหาในเว็บไซต์ประกอบด้วย ข้อมูลพื้นฐานของทางโครงการ และข้อมูลของศูนย์อบรมเกษตรในเมืองซึ่งเป็นเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง ตลอดจนบทความ ข่าวสาร ข้อมูลความรู้ต่างๆ อาทิเช่น รูปแบบ เทคนิคและวิธีการในการพึ่งตนเอง และการทำเกษตรในเมือง เรื่องราวของสมาชิกและเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง ข่าวสารความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับเรื่องการทำเกษตรในเมืองและเรื่องที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ และบทความทางวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรในเมืองที่ทางทีมงานโครงการสวนผักคนเมืองได้รวบรวมมานำเสนอ เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลให้สาธารณชนหรือผู้ที่สนใจสามารถรับทราบข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวเรื่องการทำเกษตรในเมืองและเรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องผ่านทางเว็บไซต์ของโครงการได้อย่างสะดวก

จริงๆ เว็บไซต์มันก็เป็นเครื่องมือหนึ่งที่ช่วยเราทำงาน อย่างเช่นคนโทรมาถามว่ามีศูนย์อบรมอยู่ที่ไหนบ้าง เราก็ไม่ต้องอธิบายเยอะ ก็สามารถเข้าไปดูข้อมูลต่างๆ ในเว็บไซต์ได้เลย ... เหมือนกับเว็บไซต์มันก็ทำงานเป็นฐานข้อมูลอย่างหนึ่งของเรา แล้วก็คล้ายๆ กับว่ามันทำให้ข้อมูลไม่หายไป แล้วก็เวลาคนที่พึ่งมาสนใจหรือพึ่งมาเจอเว็บไซต์ก็เห็นเรื่องราว เห็นภาพรวมของโครงการได้ชัด (นาถศิริ โกมลพันธุ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)



ภาพที่ 4.40 รูปแบบเว็บไซต์ของโครงการสวนผักคนเมือง : <http://www.thaicityfarm.com>

Facebook Fanpage ของทางโครงการสวนผักคนเมือง

จากการสัมภาษณ์และศึกษาจากเอกสาร พบว่า ในปัจจุบันสาธารณชนได้มีรูปแบบการติดตามข้อมูลข่าวสารต่างๆผ่านทาง Social network อย่างเช่น Facebook ที่ได้รับความนิยมอย่างสูงในการใช้เป็นช่องทางในการสื่อสาร ดังนั้นแล้วโครงการสวนผักคนเมืองจึงได้จัดทำ Facebook ในรูปแบบของ Fanpage ขึ้น เพื่ออำนวยความสะดวกให้กลุ่มเป้าหมายได้กดถูกใจ (Like) เพื่อติดตามข้อมูลข่าวสารต่างๆของทางโครงการได้อย่างสะดวก โดยเนื้อหาประกอบไปด้วย การถ่ายทอดเทคนิค วิธีการ และข่าวสาร เรื่องราวต่างๆเกี่ยวกับการทำเกษตรในเมืองจากทีมงานสวนผักคนเมือง รวมถึงการนำเสนอภาพการทำกิจกรรมต่างๆของทางโครงการสวนผักคนเมือง เพื่อให้สาธารณชนได้สามารถรับรู้ รับทราบข้อมูลต่างๆรวมถึงการดำเนินงานของโครงการสวนผักคนเมืองได้อย่างสะดวก

“อย่าง Facebook ก็ถือได้ว่าเป็นส่วนที่ช่วยดึงคนเข้ามาให้รู้จักโครงการของเรา คือเป็นสื่อที่เข้าถึงคนง่าย ทำให้รู้จักโครงการได้ง่าย ซึ่งเราก็จะใช้ประชาสัมพันธ์ หรือลงรูป ข้อมูลต่างๆ เพื่ออัปเดตข้อมูลอยู่ตลอด” (นาถศิริ โกมลพันธุ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)



ภาพที่ 4.41 รูปแบบ Facebook Fanpage ของทางโครงการสวนผักคนเมือง

ช่อง Youtube ของทางโครงการสวนผักคนเมือง

จากการสัมภาษณ์และศึกษาจากเอกสาร พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการใช้ช่องทางในการสื่อสารผ่านทาง Youtube หรือ www.youtube.com ซึ่งเป็นเว็บฝากไฟล์วิดีโอ ที่ได้รับความนิยมเป็นอย่างยิ่งในปัจจุบัน ดังนั้นแล้วโครงการสวนผักคนเมืองจึงได้จัดทำช่อง Youtube (<https://www.youtube.com/user/thaicityfarm>) เพื่อใช้เป็นสื่อในการถ่ายทอดความรู้และข้อมูลต่างๆไปยังสาธารณชน อันเนื่องมาจาก Youtube ได้มีลักษณะเป็นไฟล์วิดีโอ มีภาพเคลื่อนไหวและเสียงประกอบ ทำให้ผู้รับชมสามารถทำความเข้าใจได้โดยง่าย โครงการสวนผักคนเมืองจึงนำช่อง

Youtube มาใช้เป็นสื่อการเรียนการสอน เช่น การสอนเทคนิคปรุงดิน การทำเกษตรสำหรับคนเมือง การเพาะต้นอ่อน เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้สามารถเรียนรู้วิธีการต่างๆด้วยตนเอง ตลอดจนโครงการสวนผักคนเมืองยังใช้ช่องYoutube ในการถ่ายทอดเรื่องราวและประสบการณ์ในแง่มุมต่างๆของผู้ที่ทำเกษตรในเมือง เพื่อชี้ให้เห็นประโยชน์จากการปลูกผักและเพื่อชักชวนกลุ่มเป้าหมาย นอกจากนั้นแล้วยังใช้นำเสนอภาพการทำกิจกรรมของทางโครงการ เช่น ภาพบรรยากาศการจัดงานเทศกาลสวนผักคนเมืองและความคิดเห็นต่างๆของผู้เข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการสวนผักคนเมือง เป็นต้น ดังนั้นแล้วช่อง Youtube ของโครงการสวนผักคนเมืองจึงเป็นอีกช่องทางหนึ่งที่ทำให้กลุ่มเป้าหมายได้เข้าถึงข้อมูลต่างๆของทางโครงการในรูปแบบของวิดีโอ

“youtubeเราก็ใช้เป็นส่วนที่ถ่ายทอดข้อมูล คือเราตั้งใจที่จะทำเป็นหลักสูตรออนไลน์ เพราะว่าคนอาจจะไม่มีเวลาไปเรียนที่ศูนย์อบรม ก็สามารถมาเปิดดูyoutubeได้ เหมือนกับสามารถเรียนรู้วิธีการทำไปได้เลย” (นาถศิริ โกมลพันธุ์,สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)



ภาพที่ 4.42 รูปแบบช่อง Youtube ของทางโครงการสวนผักคนเมือง

สื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์

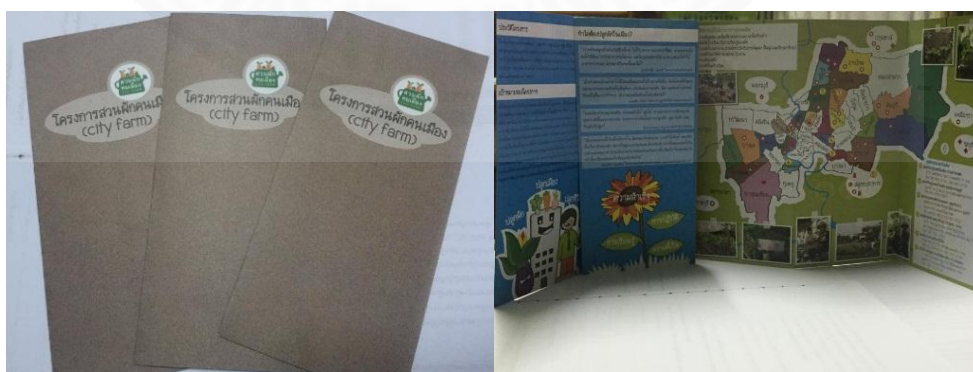
จากการศึกษา พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการกำหนดช่องทางในการสื่อสาร โดยการใช้สื่อที่หลากหลายเพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อนำมาใช้ในการประชาสัมพันธ์โครงการและกิจกรรมต่างๆของทางโครงการ เพื่อเชิญชวนสาธารณชนให้เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการสวนผักคนเมือง ซึ่งโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการประชาสัมพันธ์โครงการผ่านสื่อต่างๆดังต่อไปนี้

1. สื่อเฉพาะกิจ

จากการศึกษา พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการเลือกใช้สื่อเฉพาะกิจมาใช้เป็นสื่อในการประชาสัมพันธ์โครงการสวนผักคนเมือง ซึ่งมีเนื้อหาในการประชาสัมพันธ์ อาทิเช่น ประวัติวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการและเครือข่าย การประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆของโครงการ รวมถึงการประชาสัมพันธ์ศูนย์อบรมเกษตรในเมืองของโครงการ เพื่อประชาสัมพันธ์โครงการสวนผักคนเมืองให้เป็นที่รู้จักและเพื่อเชิญชวนให้สาธารณชนได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆกับทางโครงการ โดยโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการจัดทำสื่อเฉพาะกิจในรูปแบบต่างๆดังนี้

แผ่นพับ

จากการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการจัดทำแผ่นพับของโครงการสวนผักคนเมือง เพื่อใช้ในการประชาสัมพันธ์โครงการ โดยเนื้อหาประกอบไปด้วย การนำเสนอประวัติ เป้าหมาย การดำเนินงานของทางโครงการสวนผักคนเมือง และประโยชน์ของการทำเกษตรในเมือง เพื่อเป็นข้อมูลให้กลุ่มเป้าหมายรับรู้รับทราบการดำเนินงานของทางโครงการสวนผักคนเมืองและสามารถใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจเข้าร่วมโครงการได้ ตลอดจนการบอกถึงวิธีการในการเข้าร่วมกับโครงการสวนผักคนเมือง รวมถึงรายละเอียดของพื้นที่สีเขียวและศูนย์อบรมเกษตรในเมืองของโครงการสวนผักคนเมืองที่สาธารณชนสามารถเข้าไปเรียนรู้การทำเกษตรในเมืองได้ รวมถึงรูปภาพผลงานต่างๆของโครงการสวนผักคนเมือง เพื่อเชิญชวนให้กลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของโครงการ โดยแผ่นพับของโครงการสวนผักคนเมืองจะใช้แจกจ่ายให้กับสาธารณชน โดยมีการวางไว้ตามจุดต่างๆเมื่อโครงการสวนผักคนเมืองไปออกงานหรือจัดนิทรรศการตามที่ต่างๆ เพื่อสามารถให้กลุ่มเป้าหมายหยิบอ่านได้สะดวก



ภาพที่ 4.43 แผ่นพับของโครงการสวนผักคนเมือง

โปสเตอร์

จากการศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการจัดทำโปสเตอร์เพื่อประชาสัมพันธ์โครงการและกิจกรรมของโครงการ โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วนด้วยกัน ได้แก่ โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์ที่ใช้เผยแพร่ในเฟซบุ๊กและเว็บไซต์กับโปสเตอร์ที่ใช้ในการจัดงานและ กิจกรรม โดยเนื้อหาของโปสเตอร์ประกอบไปด้วย รายละเอียดของกิจกรรม ตารางการจัดกิจกรรม รายละเอียดการสมัครใจของประชาชนต่างๆ เป็นต้น เพื่อเป็นข้อมูลให้สาธารณชนใช้ในการตัดสินใจในการเข้าร่วมกิจกรรม

“ในเรื่องของโปสเตอร์ ก็จะเอาไว้สำหรับจัดงานหรือนิทรรศการ ความถี่ก็ขึ้นอยู่กับงานที่เราจัดด้วย ซึ่งเราก็จัดบ่อย จริงๆแล้วการใช้สื่อโปสเตอร์ของเราจะมี 2 ทาง ทางหลักๆก็คือทางออนไลน์ก็คือทางเฟซบุ๊กและเว็บไซต์ กับอีกช่องทางก็คือการจัดกิจกรรมหรือนิทรรศการ” (นาถศิริ โกลพันธุ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)



ภาพที่ 4.44 โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์กิจกรรมของทางโครงการสวนผักคนเมือง

ป้าย(Standy)

จากการสังเกตการณ์ พบว่า โครงการสวนผักคนเมือง ได้มีการใช้ป้าย(Standy) มาใช้เป็นสื่อเฉพาะกิจในการรณรงค์ โดยทางโครงการจะนำมาใช้เมื่อมีการจัดกิจกรรมนอกสถานที่ เพื่อใช้ประดับตกแต่งและจูงใจกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเด็ก โดยโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการออกแบบป้าย(Standy)เป็นรูปตัวการ์ตูนผักของทางโครงการสวนผักคนเมือง เพื่อนำมาใช้จูงใจกลุ่มเป้าหมาย และใช้ในการนำเสนอสารของโครงการสวนผักคนเมือง



ภาพที่ 4.45 ป้าย(Standy)ตัวการ์ตูนสวนผักคนเมือง

ป้ายธงร้อยเชือก

จากการสังเกตการณ์ พบว่า โครงการสวนผักคนเมือง ได้มีการใช้ป้ายธงร้อยเชือก ในการเป็นสื่อเฉพาะ โดยมีการพิมพ์คำขวัญของทางโครงการสวนผักคนเมือง “ปลูกผัก ปลูกเมือง ปลูกชีวิต” และพิมพ์โลโก้ของทางโครงการ โดยนำไปใช้ประดับตกแต่งบริเวณโดยรอบของงานเมื่อโครงการสวนผักคนเมืองมีการจัดกิจกรรมหรือนิทรรศการ เพื่อสร้างสีสันให้กับการจัดงานและ ประชาสัมพันธ์โครงการสวนผักคนเมือง



ภาพที่ 4.46 ป้ายธงร้อยเชือกของโครงการสวนผักคนเมือง

ตัวการ์ตูน

จากการสัมภาษณ์ พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการจัดทำตัวการ์ตูนสวนผักคนเมือง ซึ่งมีลักษณะเป็นตัวการ์ตูนรูปผัก โดยโครงการจะใช้ตัวการ์ตูนมาประดับตกแต่งในสื่อต่างๆ ของทางโครงการ เพื่อนำมาใช้ในการดึงดูดสาธารณชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นเด็ก ซึ่งชื่นชอบตัวการ์ตูน

“สิ่งที่เรากำลังทำก็คือจะมีในเรื่องของตัวการ์ตูนสวนผักคนเมือง ที่พยายามจะดันเพื่อที่จะเป็นสิ่งที่ดึงดูดคนให้เข้ามาติดตามมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับเด็ก”(ยศวดี ลือตระกูล เศรษฐ์สัมพันธ์ 3 เมษายน 2558)



ภาพที่4.47 ตัวการ์ตูนสวนผักคนเมือง

เสื้อ

จากการสังเกตการณ์ พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการจัดทำเสื้อของทางโครงการสวนผักคนเมือง เพื่อให้บุคลากรของทางโครงการสวนผักคนเมืองสวมใส่ในการทำกิจกรรม และจัดจำหน่ายให้กับสาธารณชน เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์โครงการให้เป็นที่รู้จัก



ภาพที่4.48 เสื้อของโครงการสวนผักคนเมือง

นิทรรศการ

จากการสัมภาษณ์ พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการไปร่วมออกงานต่างๆ เพื่อประชาสัมพันธ์โครงการให้เป็นที่รู้จักและเพื่อเชิญชวนให้สาธารณชนได้เข้าร่วมโครงการ เช่น การไปออกงานที่ตลาดตะลิกเกีย Root gardenทองหล่อ ฯลฯ ดังนั้นแล้วโครงการสวนผักคนเมืองจึงได้จัดทำชุดนิทรรศการเพื่อแสดงผลงานของโครงการสวนผักคนเมืองให้แก่สาธารณชนได้รับรู้รับทราบ โดยประกอบไปด้วยการใช้ Roll up แสดงภาพถ่ายการจัดกิจกรรมของทางโครงการสวนผักคนเมือง

บอร์ดให้ความรู้ และโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์โครงการ ฯลฯ โดยได้มีการปรับประยุกต์ชุดนิทรรศการให้เข้ากับรูปแบบของงาน



ภาพที่ 4.49 การจัดนิทรรศการของโครงการสวนผักคนเมือง

2. สื่อมวลชน

จากการสัมภาษณ์ พบว่า โครงการสวนผักคนเมือง ได้มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆของทางโครงการ เพื่อประชาสัมพันธ์ให้สาธารณชนได้รับทราบการจัดกิจกรรมของทางโครงการสวนผัก เพื่อเป็นการเชิญชวนสาธารณชนเข้าร่วมกิจกรรมของทางโครงการ โดยโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการจัดเขียนจดหมายข่าว หรือบทความ ข่าวประกาศ แล้วส่งให้สื่อมวลชนช่วยเผยแพร่ข้อมูลไปสู่สาธารณชน โดยได้เน้นสื่อมวลชนประเภทสื่อสิ่งพิมพ์เป็นหลักในการประชาสัมพันธ์การกิจกรรม เช่น นิตยสาร หนังสือพิมพ์ เป็นต้น

ในเรื่องของการติดต่อกับสื่อมวลชน เราก็จะมีส่งข่าวอย่างเช่นเราจะจัดเทศกาลสวนผักคนเมือง เราก็จะส่งข่าวไปตามข้อมูลเนื้อหา ที่เรามี อย่างเวลาเรามีการจัดกิจกรรมหรือเวลาเราเปิดรับสมัครโครงการขนาดเล็ก เราก็จะส่งข่าวไปเหมือนช่วยให้เขาประชาสัมพันธ์ให้ ส่วนใหญ่ก็จะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโทรทัศน์ก็มีที่ติดต่อเข้ามา แต่อย่างโทรทัศน์เราจะไม่ค่อยได้ส่ง แต่หากงานประชาสัมพันธ์งานหรืองานประกวดเราจะส่งไปตามสื่อสิ่งพิมพ์เป็นหลัก พวกหนังสือพิมพ์ต่างๆเราก็จะส่งไป แต่คล้ายๆกับว่าเราก็ไม่ได้ซื้อช่องสำหรับประชาสัมพันธ์นะ ไม่ได้ทำขนาดนั้น ก็คือเราจะส่งไปถ้าเขาลงให้ก็โอเค ไม่ลงให้ก็ไม่เป็นไร(นาถศิริ โกมลพันธุ์,สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

นอกจากนี้แล้วโครงการสวนผักคนเมืองยังได้รับความสนใจจากสื่อมวลชนต่างๆ อย่างเช่น นิตยสาร สื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุ ที่มาติดต่อขอสัมภาษณ์และถ่ายทำการดำเนินงานของโครงการสวนผักคนเมือง เพื่อช่วยประชาสัมพันธ์โครงการสวนผักคนเมืองให้เป็นที่รู้จัก

“สื่อนิตยสารเนี่ย ก็มีมาสัมภาษณ์เราเองเยอะเหมือนกัน สื่อโทรทัศน์ก็เยอะ หรืออย่างเวลาจัดงานก็จะมีสื่อวิทยุ เช่น วิทยุครอบครัว ก็จะมาขอสัมภาษณ์หรือถามว่าให้ประชาสัมพันธ์มั๊ย” (นาถศิริ โกลมพันธุ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)



Young@Heart : สวนผักคนเมือง (11 ก.ค. 58)

Lightning Talk กับ สายสวรรค์ ขยันยิ่ง | คนเมืองปลูกผัก สนุก

ภาพที่ 4.50 โครงการสวนผักคนเมืองบนพื้นที่สื่อมวลชนอย่างสื่อโทรทัศน์

3. สื่อใหม่

จากการสัมภาษณ์พบว่า โครงการสวนผักได้มีการมีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆที่โครงการสวนผักคนเมืองจัดขึ้น รวมถึงการประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง เช่น การจัดกิจกรรมอบรมปลูกผักของศูนย์อบรมเกษตรกรในเมือง การจัดกิจกรรมของหน่วยอบรมเคลื่อนที่ เป็นต้น โดยประชาสัมพันธ์ผ่านทางสื่อใหม่เป็นหลัก เช่น เว็บไซต์ของโครงการสวนผักคนเมือง และ Facebook fanpage ของทางโครงการสวนผักคนเมือง เนื่องจากสื่อใหม่อย่างเว็บไซต์และเฟซบุ๊กสาธารณะสามารถเข้าถึงได้ง่าย สะดวกและรวดเร็ว รวมถึงประหยัดค่าใช้จ่ายในการประชาสัมพันธ์

อย่างเฟซบุ๊ก ซึ่งคล้ายๆกับว่าเฟซบุ๊ก สื่อกระแสหลักมันเข้าถึงได้ สื่อต่างๆก็จะเข้าถึงเราผ่านเฟซบุ๊กด้วย ก็จะมีติดต่อมา ไม่ว่าจะเป็นเฟซบุ๊ก หรือ เว็บไซต์ เพื่อที่จะทำเรื่องสวนผักในเมืองให้มันกระจายต่อไป คือเราไม่ต้องส่งข่าวก็ได้ ช่วยประหยัดค่าใช้จ่าย ... ส่วนใหญ่เท่าที่รู้จักกลุ่มเป้าหมายเค้าก็เห็นข่าวจากเพจเฟซบุ๊กของเราละ (นาถศิริ โกลมพันธุ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

(2) กลยุทธ์การใช้สื่อของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง

จากการศึกษา พบว่า เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการสื่อสารในเรื่องของการรณรงค์ส่งเสริมการปลูกผักโดยไม่ใช้สารเคมี การทำเกษตรในเมืองและการสร้างความคิดเรื่องการพึ่งตนเอง การบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อมและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในสังคมของคนเมืองตามวัตถุประสงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง โดยเครือข่ายได้มีการถ่ายทอดสารผ่านทางช่องทางการสื่อสารต่างๆ ซึ่งในแต่ละเครือข่ายได้มีการเลือกใช้สื่อในแต่ละประเภทแตกต่างกัน ในการถ่ายทอดข้อมูลความรู้การทำเกษตรในเมืองและประชาสัมพันธ์ข่าวสารการจัดกิจกรรมของเครือข่าย โดยผู้วิจัยได้แบ่งกลยุทธ์การใช้สื่อของทีมงานโครงการสวนผักคนเมือง ออกเป็น 2 ส่วนด้วยกัน ได้แก่ สื่อที่ใช้ในถ่ายทอดความรู้และสื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์

สื่อที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้

1. สื่อบุคคล

จากการศึกษา พบว่า เครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมืองได้มีใช้สื่อบุคคลในการทำการสื่อสาร เพื่อถ่ายทอดความรู้ เกี่ยวกับการทำเกษตรในเมือง การปลูกผักโดยไม่ใช้สารเคมีและการสร้างความคิดเรื่องการพึ่งตนเองและการบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม ให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรมกับเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง เพื่อให้ความรู้แก่กลุ่มเป้าหมายและโน้มน้าวกลุ่มเป้าหมายให้ปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของทางโครงการ สวนผักคนเมือง ซึ่งสื่อบุคคลที่ทางเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมืองได้นำมาใช้ถ่ายทอดความรู้ นั้น ได้มีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

สื่อบุคคลที่มีความรู้และประสบการณ์

จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ พบว่า ในการจัดกิจกรรมของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง เครือข่ายได้มีการใช้วิทยากรหรือสื่อบุคคลซึ่งเป็นวิทยากรประจำเครือข่ายหรือโครงการนั้นๆ เช่น วิทยากรประจำศูนย์อบรมเกษตรในเมือง ซึ่งจะเป็นผู้รับผิดชอบศูนย์อบรมของตัวเอง เช่น ชูเกียรติ โกแมน วิทยากรประจำศูนย์เรียนรู้เกษตรในเมือง ศูนย์สุวรรณภูมิ ซึ่งทำหน้าที่เป็นวิทยากรและผู้รับผิดชอบศูนย์อบรม เป็นต้น โดยวิทยากรที่นำมาใช้สื่อสารและถ่ายทอดข้อมูลของเครือข่าย ต่างก็เป็นวิทยากรที่มีประสบการณ์ตรง มีความรู้ความสามารถในการทำเกษตรในเมือง หรือเรื่องต่างๆที่เกี่ยวข้อง ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะรับผิดชอบในการดูแลศูนย์อบรมของตนเองด้วย ซึ่งในบางแห่ง อย่างเช่น ศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic way ศูนย์เรียนรู้เกษตรในเมืองบ้านเจ้าชายผัก ฯลฯ จะมีวิทยากรผู้ช่วยซึ่งได้ผ่านการอบรมและมีประสบการณ์ ความรู้ในการถ่ายทอดเทคนิคและข้อมูลในการทำเกษตรในเมืองมาช่วยเป็นวิทยากรเสริมอีกด้วย ส่วนในเครือข่ายที่เป็น

สมาชิกโครงการขนาดเล็ก วิทยากรที่นำมาใช้ในการสื่อสารและถ่ายทอดความรู้ โดยส่วนใหญ่ได้มีประสบการณ์ในการทำการเกษตรในเมืองมาก่อน หรือมีความรู้เฉพาะด้านมาก่อนเข้าร่วมเป็นเครือข่ายกับโครงการสวนผักคนเมือง เช่น ชารีย์ บุญญวินิจ สมาชิกโครงการขนาดเล็กโครงการสวนผักโรงรถ ฟาร์มลุงรีย์ซึ่งมีประสบการณ์ในการเพาะเลี้ยงไส้เดือนมาก่อน เป็นต้น ดังนั้นแล้ววิทยากรของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมืองจึงเป็นวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ เทคนิคการปลูกผักไร้สารเคมี การทำเกษตรในเมือง หรือความรู้ในด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี ซึ่งเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือให้แก่ผู้รับสาร

เราก็มีการไปเรียนรู้มาในหลายๆที่บ้าง แล้วก็ประสบการณ์จากงานเก่า เช่น การไปเจอปราศรัยชาวบ้านเช่นพ่อผู้ใหญ่วิบูลย์ เข้มเฉลิม ผู้นำวิถีชีวิตเกษตรพึ่งตน เรียนรู้เรื่องการทำเกษตร การพึ่งตนเองหลายๆแบบ ...ก็มีการปรึกษาและหาโอกาสไปเรียนรู้และแลกเปลี่ยน ไปอบรม ...หรือตอนปฐมนิเทศของโครงการนี้ เขาก็มีฐานเรียนรู้ให้เราได้ไปเรียนรู้ด้วย ซึ่งมันก็ทำให้เราได้วิชาเพิ่ม สิ่งที่เราารู้อยู่แล้ว ก็จะได้ชัดเจนขึ้นอีก พอเรารู้หลากหลายเราก็สามารถนำมาเลือก มาประยุกต์ใช้กับพื้นที่หรือทรัพยากรที่เรามีได้ (จิตรา หิรัญพุกฤษ์, สัมภาษณ์ 19 สิงหาคม 2558)

“ในการอบรมของที่นี่ พี่เป็นวิทยากรเอง ก็จะเน้นเรื่องหลักๆเลยก็คือการทำ จุลินทรีย์หมัก การทำปุ๋ยหมักเองจากของเหลือที่บ้าน แล้วก็การเตรียมดินกล้า ซึ่งก็จะเป็นสิ่งที่เราเน้นความรู้ที่ได้ก็จะมาจากการที่เราเคยทำ”(ชูเกียรติ โกแมน, สัมภาษณ์ 19 กรกฎาคม 2558)

สื่อบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ พบว่า เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง ได้นำสื่อบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านมาทำหน้าที่เป็นวิทยากรบรรยายให้ข้อมูลแก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่มาอบรมกับทางศูนย์อบรมเกษตรในเมืองหรือหน่วยอบรมเคลื่อนที่ อาทิเช่น หน่วยอบรมเคลื่อนที่ Truck Fram ที่ได้มีการเชิญวิทยากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะเรื่องมาอบรมให้กับกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นเด็ก หรือการจัดกิจกรรมของศูนย์อบรมเกษตรในเมือง ที่บางกิจกรรมได้มีการเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านมาร่วมให้ความรู้หรือจัดกิจกรรมร่วมกัน

วิทยากรอื่นๆ เราก็มีการเชิญส่วนใหญ่ก็จะเป็นพี่ๆในศูนย์ในเครือข่ายเรา ที่ถนัดในเรื่องอื่นๆเช่นเทคนิคการย้อมสีผ้า ใช้วัตถุดิบจากสวน เราก็จะมีเชิญพี่โจ ที่เป็นโครงการสวนผักพุทธรัชป์นยัม ที่ได้รับทุนจากสวนผักคนเมือง มาช่วยเรื่องความรู้เกี่ยวกับการย้อมผ้า ก็จะเป็นคนในกลุ่มสวนผักคนเมือง บางทีมีเรื่องเพาะงอกแล้วเราขาดกำลังคนก็จะ

ชวนเพื่อนในกลุ่มมาช่วย เป็นพี่เลี้ยงหรือเป็นครู (วิโรจน์ ปลอดสันเทียะ,สัมภาษณ์ 15 สิงหาคม 2558)

“...บางครั้งเราก็จะมีชวนเพื่อนมาช่วย ซึ่งเขาก็เป็นสมาชิกโครงการขนาดเล็กที่ได้รับทุนจากสวนผักคนเมืองมาเหมือนกัน ตอนนั้นก็สนิทกัน ซึ่งก็คือคุณต๋อย ซึ่งคุณต๋อยเขาจะเก่งเรื่องการเพาะต้นอ่อน พวกเมล็ดทานตะวัน เป็นแบบคนเมืองจริงๆเลย ซึ่งบางครั้งป้อมเองก็จะเชิญเขามาช่วย” (ศิริกุล ชื่อต่อชาติ,สัมภาษณ์ 3 กันยายน 2558)

สื่อบุคคลที่มีอิทธิพลทางความคิด

จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ พบว่า บางเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง อาทิเช่น โครงการผักปลูกเด็ก โรงเรียนบ้านเจียรดับ โครงการเพาะผัก เพราะรัก จากมีน้อย อนุบาลบ้านพลอยภูมิ ได้ใช้ครูเป็นสื่อบุคคลในการถ่ายทอดความรู้ข้อมูลด้านการปลูกผักไร้สารเคมี เพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก ซึ่งกลุ่มเป้าหมายจะเป็นนักเรียนในโรงเรียน ดังนั้นแล้วจากบทบาทความเป็นครู ที่ทำหน้าที่ให้ความรู้แก่นักเรียนอยู่เสมอ ทำให้ครูเป็นบุคคลที่เด็กสามารถไว้วางใจ และมีอิทธิพลต่อความคิดของเด็ก ในการสอนและถ่ายทอดความรู้ ทำให้ทำให้นักเรียนให้การยอมรับและเชื่อฟัง ซึ่งครูจะทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้และสอดแทรกประโยชน์จากการปลูกผักไปสู่ นักเรียน เพื่อให้นักเรียนได้เห็นถึงความสำคัญของการปลูกผัก การกินผัก และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

ในการสอนกับเด็ก เราต้องสร้างจิตสำนึกให้เขารักตนเอง รักโลกก่อน ทางที่จะบอกว่าปลูกผักเลย เราก็จะให้เขาเห็นก่อนว่า ทำไมเราถึงต้องปลูกผัก กินผัก โดยเริ่มตั้งแต่สิ่งที่ใกล้ตัวเขา เช่นการกินผัก และให้เห็นว่าโรคต่างๆมันเกิดจากอะไร เราต้องให้เขารักตนเอง รักเพื่อน เริ่มแบ่งปัน เริ่มลงมือทำจริง ที่สำคัญของการเรียนคือ ต้องลงปฏิบัติจริงแล้วเขาจะเกิดความจำที่มั่นคง แล้วก็รักตนเอง รักเพื่อนๆ รักสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น (ศิริโรจน์ ชนนทวาริ,สัมภาษณ์ 10 กันยายน 2558)

2. สื่อกิจกรรม

จากการสัมภาษณ์ พบว่า เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง ได้มีการจัดกิจกรรมของเครือข่ายตนเองเพื่อเผยแพร่เทคนิค ความรู้ ข้อมูล ในด้านต่างๆไปสู่ผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยมีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายและสอดคล้องกับเป้าหมายของโครงการสวนผักคนเมือง โดยแต่ละเครือข่ายได้มีการออกแบบกิจกรรมของตนเองขึ้นมา เพื่อสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายของตน ซึ่งแต่ละเครือข่ายได้มีการจัดกิจกรรมต่างๆขึ้นเป็นประจำ โดยแต่ละเครือข่ายได้มีการจัดกิจกรรมต่างๆดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.4

กิจกรรมของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง

เครือข่าย	กิจกรรม
ศูนย์เรียนรู้เกษตรกรในเมือง บ้านเจ้าชายผัก	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรมอบรมปลูกผักแบบไม่ใช้สารเคมี สไลด์บ้านเจ้าชายผัก ในหลักสูตร "ปลูกความสุขในบ้านคุณ" - คอร์สอบรมปลูกมะนาวแบบไม่ใช้สารเคมี
ศูนย์เรียนรู้เกษตรกรในเมือง ศูนย์สุวรรณภูมิ	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรมเพาะต้นกล้าแบบมีอาชีพ
ศูนย์อบรมสวนผักบ้านคุณตา	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรมอบรมปลูกผักสวนครัวเพื่อการพึ่งตนเอง - กิจกรรมอบรม"โซลาร์เซลล์ผลิตไฟฟ้าใช้เองในบ้านเรือนและปั๊มสูบน้ำโซลาร์เซลล์" - กิจกรรมอบรมทำเตาชีวมวลผลิตแก๊สจากเศษไม้ใช้หุงต้ม -การจัดหน่วยอบรมเคลื่อนที่ (Mobile unit)จัดกิจกรรมอบรมปลูกผักปลอดสารเคมี -กิจกรรมพึ่งตนเองง่ายๆ สไลด์คนเมือง (แปรรูปอาหาร ทำสบู่ ฯลฯ)
ศูนย์อบรมบ้านเรียนรู้ใส่ใจ	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรม สนุกกับเกษตรแบบเด็กเมือง - กิจกรรม กินผักให้เป็น ปลูกผักให้เป็น - กิจกรรม กินอยู่แบบใส่ใจ - กิจกรรม กายก็ดี ใจก็ดี - กิจกรรมปรุงด้วยรัก (ปรุงอาหารจากวัตถุดิบพื้นบ้าน)

ตารางที่ 4.4

กิจกรรมของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง (ต่อ)

เครือข่าย	กิจกรรม
ศูนย์อบรมปลูกกล้วยสไตร์คนเมือง บ้านป้อมเอง	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรม อบรมปลูกผักฉบับคนเมือง - กิจกรรม ฟังตนเอง ทำอาหารและนํ้ายาเอนกประสงค์
ศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic Way	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรม ปลูกผักในเมือง หลักสูตร “คาถาปลูกผัก ฉบับคนเมือง” - กิจกรรมปลูกผักในภาชนะ - กิจกรรมย้อมผ้า - กิจกรรม Workshop ทำแชมพูมะกรูดและนํ้ายาเอนกประสงค์ - กิจกรรมเยี่ยมศูนย์อบรมสวนผักคนเมือง - อบรมเชิงปฏิบัติการ ในการติดตั้งระบบก๊าซชีวภาพ - กิจกรรมตะลุยสวนป่าหน้อยและกิจกรรมสายใยอาหาร (สำหรับเด็ก)
หน่วยอบรมเคลื่อนที่ Truck Farm	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรมสวนผักเคลื่อนที่ ไปในโรงเรียนและชุมชน
สวนเกษตรดาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรมอบรมเกษตรอินทรีย์
โครงการกินเปลี่ยนโลก	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรมเซฟน้อยกินเปลี่ยนโลก - กิจกรรมตรวจวัดสารพิษตกค้างในผัก

ตารางที่ 4.4

กิจกรรมของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง (ต่อ)

เครือข่าย	กิจกรรม
โครงการสวนผักบำบัดศรัทธา	กิจกรรมสวนผักบำบัด ได้แก่ - กิจกรรม Mandalas Garden Therapy - กิจกรรม “พูดกับผัก” ฟังผักพูด “วาดภาพผัก” “ดมกลิ่นผัก” “สำรวจผัก”
พร...พรรณไม้	- กิจกรรมเพาะงอก เพาะต้นอ่อนทานตะวัน เพาะเห็ด ปลูกในพื้นที่จำกัดสำหรับคนเมือง
Shortcut Organic	- กิจกรรมเรียนรู้เรื่อง แหล่งที่มาของอาหาร และการนำผักมาปรุงอาหารให้อร่อย
โครงการสวนผักโรงรถ ฟาร์มลุงรีย์	- กิจกรรม Workshop เพาะเลี้ยงไส้เดือนเพื่อกำจัดขยะเศษผักและเพื่อผลิตปุ๋ยใช้เอง - กิจกรรมปลูกผักสลัดลงดิน - กิจกรรมอบรมสารปราบศัตรูพืชอินทรีย์ - กิจกรรมทำอาหาร(ปลูกผักแล้วเอาผักมาทำอาหาร)
โครงการสวนผักพุทธรัศมี	- กิจกรรมสวนผักพุทธรัศมี (กิจกรรมสำหรับเด็ก ผสมผสานทั้งเรื่องการเกษตร ศิลปะ ดนตรี อาหารและธรรมชาติ)
โครงการผักปลูกเด็ก โรงเรียนบ้านเจียรดับ	- กิจกรรมเกษตรบูรณาการ (กับกลุ่มสาระวิชา)
โครงการเพาะผัก เพราะรัก จากมือน้อย อนุบาลบ้านพลอยภูมิ	-กิจกรรมเชิงศิลปะและธรรมชาติ -กิจกรรมปรุงดิน ปลูกผัก ปรุงอาหาร

จากการสัมภาษณ์ พบว่า กิจกรรมของเครือข่ายเป็นกิจกรรมให้ความรู้ในเรื่องของการทำเกษตรในเมืองและการพึ่งตนเองของคนเมือง รวมถึงในเรื่องของการบริโภคที่ยั่งยืน การเชื่อมโยงการทำสวนผักในมิติต่างๆ เช่น สวนผักกับกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก สวนผักบำบัด เป็นต้น ซึ่งในการจัดกิจกรรมพบว่าเครือข่ายได้มีการจัดกิจกรรมในรูปแบบของการอบรมและสาธิต ให้ความรู้และเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ลงมือปฏิบัติ โดยแต่ละแห่งจะมีการจัดกิจกรรมที่แตกต่างกันออกไปตามความถนัดของแต่ละเครือข่าย ซึ่งกิจกรรมต่างๆที่จัดขึ้นจะมีการปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมและความพร้อมของแต่ละเครือข่าย โดยบางเครือข่ายอาจจะมีการจัดกิจกรรมเพิ่มเติมในรูปแบบใหม่ๆในแต่ละเดือนเพื่อให้เกิดความหลากหลายของกิจกรรมมากขึ้น ตลอดจนบางเครือข่ายได้มีการจัดกิจกรรมร่วมกับเครือข่ายหรือองค์กร หน่วยงานอื่นๆอีกด้วย

“กิจกรรมที่เรารับจัดอย่างน้อยเดือนละ 2 ครั้ง ที่เป็นหลักสูตรเรื่องการปลูกผักกับการปลูกมะนาว ซึ่งเรากำลังจะขยับไปเป็นหลักสูตรปลูกไม้ผล เราก็เริ่มจากสิ่งที่เรามีความพร้อมและสามารถทำได้ก่อน...ศูนย์ก็ยังเปิดให้คณะ องค์กรต่างๆเข้ามาดูงาน”(นคร ลิ้มปศุฒถาวร,สัมภาษณ์ 17 สิงหาคม 2558)

“กิจกรรมเราก็จัดตามที่เราสะดวก กิจกรรมก็มีหลายแบบ ทั้งที่เรารับจัดภายใน ไม่ได้ประชาสัมพันธ์ กับส่วนที่ 2 ก็จะเป็นหน่วยงาน โรงเรียนหรือบริษัทที่ติดต่อเข้ามา แล้วก็ส่วนที่ 3 ก็จะเปิดรับบุคคลทั่วไป โดยที่นั่นก็จะเน้นกิจกรรมครอบครัวเป็นหลัก” (ชรีนา ง่วนสำอางค์,สัมภาษณ์ 10 กันยายน 2558)

3. สื่อเฉพาะกิจ

จากการศึกษา พบว่า เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมืองได้มีผลิตสื่อเฉพาะกิจ เพื่อใช้ในการ ถ่ายทอดเทคนิค ความรู้และแนวคิดเกี่ยวกับการทำเกษตรในเมือง การปลูกผักโดยไม่ใช้สารเคมีและการสร้างความคิดเรื่องการพึ่งตนเอง รวมถึงความรู้อื่นๆที่เกี่ยวข้อง ให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรมกับเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง โดยได้มีการผลิตสื่อเฉพาะกิจเพื่อใช้ในการรณรงค์ ดังนี้

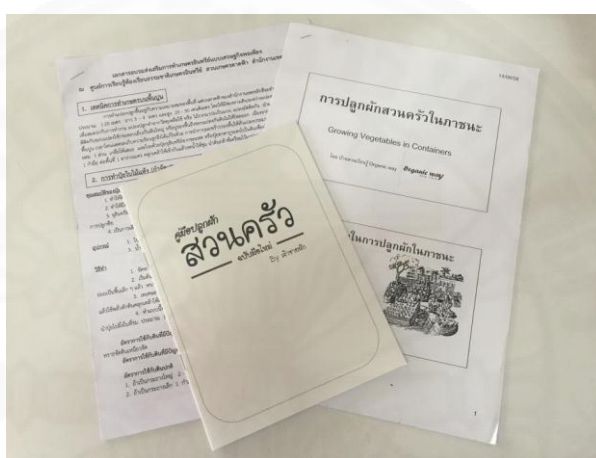
คู่มือและเอกสาร

จากการสัมภาษณ์และศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า ในการทำกิจกรรมของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง ในบางเครือข่ายได้มีการจัดทำคู่มือประกอบเพื่อใช้ในการอบรม โดยเป็นคู่มือให้ความรู้ เทคนิคและวิธีการต่างๆเกี่ยวกับการปลูกผักไร้สารเคมีและการทำเกษตรในเมือง เพื่อแจกให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถศึกษาความรู้เทคนิคต่างๆเพิ่มเติมด้วยตนเองซึ่งสามารถหยิบมาทบทวนได้ตลอดเวลาหรือเมื่อมีข้อสงสัย โดยเครือข่ายได้รวบรวมเทคนิค ความรู้ต่างๆที่เครือข่ายได้มีการพิสูจน์ ทดลองแล้วว่าประสบผลสำเร็จ

จริง โดยได้มีรูปภาพประกอบและขั้นตอนอธิบายอย่างละเอียด เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างแท้จริง

“ที่นี่ก็จะมีเป็นเอกสาร รวบรวมเทคนิคต่างๆเราก็มี แล้วก็ส่วนที่เป็นดีวีดี เป็นภาพเคลื่อนไหว แล้วก็ส่วนที่เราพิมพ์เป็นหนังสือคู่มือ ซึ่งเป็นสิ่งที่เขาสามารถนำกลับไปได้” (คมสัน หุตะแพทย์, สัมภาษณ์ 16 กันยายน 2558)

“เราก็จะมีการทำเอกสารเพิ่มให้ได้อ่าน การลงมือในเรื่องรายละเอียดต่างๆ เช่น การทำฮอร์โมน การย้ายกล้า การดูแลตัดพันธุ์” (วิโรจน์ ปลอดสันเทียะ, สัมภาษณ์ 15 สิงหาคม 2558)



ภาพที่ 4.51 คู่มือและเอกสารของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง

แผ่นพับ

จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ พบว่า เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง ได้แก่โครงการกินเปลี่ยนโลก ได้มีการเลือกใช้แผ่นพับเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความรู้ข้อมูลต่างๆ ไปยังสาธารณชนและผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยแผ่นพับจะมีเนื้อหาประกอบไปด้วยการถ่ายทอดข้อมูลความรู้ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคและการปลูกผักไร้สารเคมี

“เราก็มีการทำแผ่นพับให้ข้อมูลความรู้ต่างๆ...การณรงค์แจกแผ่นพับ คู่มือ เพื่อทำความเข้าใจกับคนทั่วไป” (แก้วตา รัมอิน, สัมภาษณ์ 10 กันยายน 2558)



ภาพที่ 4.52 แผ่นพับให้ความรู้เรื่องผักอินทรีย์และผักออร์แกนิกของโครงการกินเปลี่ยนโลก

สื่ออินโฟกราฟิก (infographics)

จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ พบว่า เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง ได้แก่ โครงการสวนผักโรงรถ ฟาร์มลุงริย์ ได้มีการผลิตสื่ออินโฟกราฟิก มาใช้ในการสื่อสาร เพื่อถ่ายทอดความรู้ข้อมูลในเรื่อง การปลูกสมุนไพรสำหรับครัวเรือน การเพาะเลี้ยงไส้เดือน โดยได้รวบรวมข้อมูลความรู้ต่าง ๆ จำนวนมาก มาสรุป ในลักษณะของกราฟิกที่ออกแบบเป็นภาพนิ่ง เพื่อให้ผู้ชมได้สามารถดูแล้วเข้าใจได้ง่ายขึ้น

“เรื่องความเข้าใจก็คือ Visual Communication Art หรือการออกแบบภาพประกอบ ผมก็จะเน้นพวกเรื่องของภาพประกอบ การทำข้อมูลที่ยาก ให้กลายเป็นข้อมูลที่ง่าย ซึ่งก็เป็นทักษะส่วนตัว” (ชารีย์ บุญญวินิจ, สัมภาษณ์ 14 กันยายน 2558)



ภาพที่ 4.53 สื่ออินโฟกราฟิก (infographics) ของโครงการสวนผักโรงรถ ฟาร์มลุงริย์

4. สื่อมวลชน

จากการสัมภาษณ์ พบว่า เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง ได้แก่ ศูนย์อบรมสวนผักบ้านคุณตา ซึ่งดำเนินงานโดยมูลนิธิศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนา ได้มีจัดทำวารสารเกษตรกรรมธรรมชาติ เพื่อส่งเสริมการเกษตรในแนวทางเกษตรกรรมธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ เกษตรยั่งยืน เสริมสร้างศักยภาพของครอบครัว ชุมชน และสังคม ในการพึ่งตนเอง การแปรรูปผลิตภัณฑ์และอาหารปลอดภัย เพื่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม รวมถึงได้มีการนำเสนอเรื่องราวของบุคคลในเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมืองและการดำเนินงานของโครงการสวนผักคนเมือง เพื่อถ่ายทอดไปยังสาธารณชน ซึ่งวารสารเกษตรกรรมธรรมชาติได้มีการจัดจำหน่ายโดยทั่วไปและมีการรับสมัครในรูปแบบสมาชิก

“มูลนิธิศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนาเราได้มีวารสารเกษตรกรรมธรรมชาติ ซึ่งเราก็ทำประเด็นเกี่ยวกับเรื่องการส่งเสริมการพึ่งตนเอง การทำเกษตรอินทรีย์ ซึ่งเราก็มีไปสัมภาษณ์เรื่องราวของคนทำเกษตรในเมือง เช่น ที่สวนผักดาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่ เราก็เขียนเรื่องราวเหล่านี้ออกมา” (คมสัน หุตะแพทย์, สัมภาษณ์ 16 กันยายน 2558)



ภาพที่ 4.54 วารสารเกษตรกรรมธรรมชาติของมูลนิธิศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนา

สื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์

จากการศึกษา พบว่า เครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการกำหนดช่องทางในการสื่อสารโดยการเลือกใช้สื่อที่หลากหลายเพื่อให้เหมาะสมและสอดคล้องกับพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อนำมาใช้ในการประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่างๆของทางเครือข่าย เพื่อเชิญชวนสาธารณชนให้เข้ามามีส่วนร่วมกับเครือข่ายและโครงการสวนผักคนเมือง ซึ่งเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการประชาสัมพันธ์โครงการผ่านสื่อต่างๆดังต่อไปนี้

1. สื่อเฉพาะกิจ

จากการศึกษา พบว่า เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง ได้มีการเลือกใช้สื่อเฉพาะกิจ ในการสื่อเป็นสื่อกลางในการประชาสัมพันธ์เครือข่ายของตน ซึ่งในแต่ละเครือข่ายก็จะมี การเลือกใช้สื่อเฉพาะกิจแตกต่างกัน ดังนี้

นิทรรศการ

จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ พบว่า เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง ได้มีการจัดนิทรรศการของโครงการของตนเอง เพื่อแสดงผลงานและนำเสนอการดำเนินงานของทางโครงการของตน โดยแต่ละโครงการได้มีการเข้าร่วมกับโครงการสวนผักคนเมืองเพื่อจัดนิทรรศการหรือจัดนิทรรศการในงานต่างๆที่ตนเองได้รับเชิญเข้าร่วม เพื่อนำเสนอเผยแพร่ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรในเมือง การปลูกผักไร้สารเคมี การพึ่งตนเอง และการบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อมหรือในประเด็นอื่นๆที่เกี่ยวข้องให้แก่สาธารณชนหรือผู้ที่เข้าร่วมงานได้รับรู้รับทราบ รวมถึงเป็นการประชาสัมพันธ์โครงการของตนเองและโครงการสวนผักคนเมืองให้เป็นที่รู้จักอีกด้วย

“สวนผักคนเมืองเขาก็จะให้เราออกนิทรรศการเพื่อแสดงผลงานของเรา พอได้แสดงผลงาน ไปออกงานตามที่สวนผักคนเมืองเขาจัด เราก็เริ่มเป็นที่รู้จักของคนอื่น เพราะเนื่องจากว่าเราเป็นคนเมืองจริงๆ ตรงประเด็นของสวนผักคนเมือง คือมีพื้นที่จำกัด เป็นสวนแนวตั้ง...” (ศิริกุล ชื่อต่อชาติ,สัมภาษณ์ 3 กันยายน 2558)

“เวลาไปออกงานเราก็ต้องมีนิทรรศการประกอบในการอธิบาย เพราะว่ามันนอกจากคนที่จะเป็นตัวอธิบายแล้ว ก็ต้องมีข้อมูลข่าวสารที่จะต้องประกอบ ณ จุดนั้นๆ เช่น Rollup มาติดตั้งเพื่อให้ข้อมูล ...” (คมสัน หุตะแพทย์,สัมภาษณ์ 16 กันยายน 2558)

“อย่างออกงาน ส่วนใหญ่เราได้รับเชิญ เช่น งานบ้านและสวน สำนักพิมพ์ก็ได้มีการมาเชิญเราไป อีกรายก็เป็นงานมหกรรมสุขภาพของสสส. เราก็จะมีไปออกบูธตามห้าง เราก็จะติดโปสเตอร์ไปด้วย ส่วนใหญ่เป็นงานในเครือข่ายที่ทำงานร่วมกัน” (วิโรจน์ ปลอดภัย ,สัมภาษณ์ 15 สิงหาคม 2558)

โปสเตอร์

จากการสัมภาษณ์และศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า เครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง ได้มีการจัดทำโปสเตอร์เพื่อประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมของเครือข่าย โดยได้แบ่งโปสเตอร์ออกเป็น 2 ส่วนด้วยกัน ได้แก่ โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์ที่ใช้เผยแพร่ในเฟซบุ๊กและเว็บไซต์กับโปสเตอร์ที่ใช้ในการจัดงานและกิจกรรมของเครือข่าย โดยเนื้อหาของโปสเตอร์ประกอบไปด้วย

รายละเอียดของกิจกรรม เพื่อเป็นข้อมูลให้สาธารณชนในการตัดสินใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของทางเครือข่าย

“การประชาสัมพันธ์เวลาไปออกงาน เราก็จะมีการทำโปสเตอร์ประชาสัมพันธ์การจัดอบรมของเราไปติดไว้ที่งานก็จะเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการประชาสัมพันธ์ของเรา” (วิโรจน์ ปลอดสันเทียะ ,สัมภาษณ์ 15 สิงหาคม 2558)



ภาพที่ 4.55 โปสเตอร์ประชาสัมพันธ์ของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง

2. สื่อมวลชน

จากการสัมภาษณ์ พบว่า เครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมืองในบางเครือข่ายได้มีการถ่ายทอดข้อมูลความรู้ด้านการทำเกษตรในเมือง การปลูกผักไร้สารเคมี หรือในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ผ่านสื่อมวลชน อาทิเช่น นคร ลิมปคุปตถาวร ศิริกุล ชื่อต่อชาติ และชารีย์ บุญญวินิจ ได้มีการเขียนหนังสือเพื่อถ่ายทอดความรู้ด้านการทำเกษตรในเมือง และการเพาะเลี้ยงไส้เดือน ร่วมกับสำนักพิมพ์บ้านและสวน ตลอดจนในเครือข่ายต่างๆยังได้รับความสนใจจากสื่อมวลชนต่างๆอย่างเช่น สื่อโทรทัศน์ ที่มาติดต่อขอสัมภาษณ์และถ่ายทำการดำเนินงานของเครือข่าย เพื่อช่วยประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จัก

อย่างผมก็ช่วยโครงการประชาสัมพันธ์ หรือ ทางโครงการก็ช่วยผมประชาสัมพันธ์ แล้วสื่อต่างๆก็มาช่วยนำเสนอ ... แล้วอีกอย่างก็เป็นสื่อกระแสหลัก ที่ประชาสัมพันธ์ออกไป ซึ่งช่วยให้คนได้มาเรียนรู้ได้มาเห็นว่าเป็นอะไร เราทำอะไร ส่วนใหญ่สื่อเข้ามาเอง แต่มันก็ช่วยปูทางในทางที่ลึกซึ้ง สร้างแรงบันดาลใจต่างๆก็เริ่มมีคนเข้ามาช่วยที่มีบทบาทมากขึ้น (นคร ลิมปคุปตถาวร,สัมภาษณ์ 17 สิงหาคม 2558)

“มีเรื่องของการเขียนหนังสือกับค่ายอมรินทร์ อย่างอมรินทร์ผมเคยลงกับเขา แล้วคุ้นเคยกับทีมงาน บก.ของเขา เจอหน้ากันเขาก็ชวนผมเขียนคู่มือการเลี้ยงไส้เดือนฉบับคนเมือง” (ชา รีย์ บุญญวินิจ, สัมภาษณ์ 14 กันยายน 2558)

“ป้อมก็ได้เขียนหนังสือของตัวเอง เผยแพร่ในสิ่งที่ตนเองทำอยู่ อย่างง่ายไม่ยุ่งยาก ไม่มีหลักวิชาการ เราปลูกอย่างไรเราก็เขียนออกไปอย่างนั้นให้คนอื่น ๆ ได้รู้ ก็ชื่อหนังสือปลูกผักกันเถอะ” (ศิริกุล ชื่อต่อชาติ, สัมภาษณ์ 3 กันยายน 2558)



ภาพที่ 4.56 การออกหนังสือร่วมกับสำนักพิมพ์บ้านและสวนของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง

3. สื่อใหม่

จากการสัมภาษณ์และศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง ได้มีการเลือกใช้สื่อใหม่ ได้แก่ Facebook เว็บไซต์ ในการถ่ายทอดข้อมูลความรู้ต่างๆ ในการทำเกษตรในเมือง หรือในประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการประชาสัมพันธ์ข่าวสาร รายละเอียดการจัดกิจกรรม และภาพการทำกิจกรรม เพื่อให้สาธารณชนได้รับรู้รับทราบข้อมูลต่างๆ และเพื่อเชิญชวนให้สาธารณชนให้เข้าร่วมกิจกรรมของทางเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง เนื่องจากสื่อใหม่มีความสะดวก รวดเร็ว และประหยัด และที่สำคัญในปัจจุบันสื่อใหม่ได้รับความนิยมอย่างยิ่งจากสาธารณชนในการค้นหาข้อมูลความรู้ผ่านทางสื่อใหม่ ซึ่งสาธารณชนสามารถติดตามและค้นหาข้อมูลความรู้ด้านการทำเกษตรในเมือง การปลูกผักไม่ใช้สารเคมี รวมถึงประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง จากเฟซบุ๊กและเว็บไซต์ของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมืองได้ดังนี้

ตารางที่ 4.5

เฟซบุ๊กและเว็บไซต์ในการประชาสัมพันธ์ข่าวสารของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง

เครือข่าย	เฟซบุ๊กและเว็บไซต์ของเครือข่าย
ศูนย์อบรมสวนผักบ้านคุณตา	Facebook Fanpage : สวนผักบ้านคุณตา
ศูนย์อบรมบ้านเรียนรู้อีใจ	Facebook Fanpage : Saijai Healthy Food Website : http://www.sajaihealthyfood.com
ศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic Way	Facebook Fanpage : organic way
หน่วยอบรมเคลื่อนที่ Truck Farm	Facebook Fanpage : ทีมกำลังดี
โครงการกินเปลี่ยนโลก	Facebook Fanpage : food4change Facebook Fanpage : เซฟน้อย กินเปลี่ยนโลก Website : www.food4change.in.th
Shortcut Organic	Facebook Fanpage : Shortcut Organic
โครงการสวนผักโรงรถ ฟาร์มลุงรีย์	Facebook Fanpage : Uncleree farm
โครงการสวนผักพุทธทรัพย์ปิ่นยี่ม	Facebook Fanpage : สวนผักพุทธทรัพย์ปิ่นยี่ม
โครงการผักปลูกเด็ก โรงเรียนบ้านเจียรดับ	Facebook Fanpage : ผัก ปลูก เด็ก

จากการสัมภาษณ์และศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า นอกจากเฟซบุ๊กแฟนเพจและเว็บไซต์ของเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง บางโครงการได้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านเฟซบุ๊กส่วนบุคคล ตลอดจนโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการช่วยประชาสัมพันธ์ผ่านทางเฟซบุ๊กและเว็บไซต์ของทางโครงการสวนผักคนเมือง เพื่อช่วยเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ไปในวงกว้างมากขึ้น ซึ่งจากการใช้สื่อใหม่ในการประชาสัมพันธ์ พบว่า สื่อใหม่ได้เป็นช่องทางให้เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมืองได้เป็นที่รู้จักจากสาธารณชนรวมถึงสื่อมวลชนเพิ่มขึ้น

“วิธีการของเราก็จะมีการประชาสัมพันธ์ ว่าวันไหนที่เราจะมีกิจกรรม ตัวของการประชาสัมพันธ์ก็จะส่งไปที่โครงการด้วย โครงการก็จะมีเว็บไซต์ที่จะใช้ประชาสัมพันธ์ของโครงการอยู่” (ชูเกียรติ โกแมน สัมภาษณ์, 19 กรกฎาคม 2558)

“ในเพจก็จะมีทั้งในส่วนของ การประชาสัมพันธ์ในแต่ละเดือน ก็จะเห็นกิจกรรมที่เราทำ ว่าเราทำอะไรบ้างในแต่ละครั้ง ประมาณเดือนละครั้ง ก็จะเห็นขั้นตอนการทำงาน เหมือนวิชาในสวนผัก เป็นตัวอย่างของเนื้อหาที่เราทำ การจัดกิจกรรมทุกครั้งเราก็ลงภาพถ่ายไว้” (จิตรา หิรัญพฤษ, สัมภาษณ์ 20 สิงหาคม 2558)

“สื่อประชาสัมพันธ์ ก็ง่ายๆตามสมัยก็คือเฟซบุ๊ก แต่ก่อนคิดว่าต้องทำโปสเตอร์ ต้องไปฝากคนนู้นคนนี่ติด...สื่อที่ทำให้เรามีตัวตน สื่อที่สื่อสารง่ายที่สุดคือ Social network” (ชารีย์ บุญญวินิจ, สัมภาษณ์ 14 กันยายน 2558)

ปัญหำนำวิจัยข้อที่ 2 : โครงการสวนผักคนเมืองมีลักษณะเครือข่ายการสื่อสารและรูปแบบความร่วมมือของเครือข่ายเป็นอย่างไร

ในการศึกษาลักษณะเครือข่ายการสื่อสารและรูปแบบความร่วมมือของเครือข่าย ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทีมงานโครงการสวนผักคนเมืองและเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง เพื่อให้เข้าใจภาพรวมของการดำเนินงานร่วมกันเป็นเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมืองได้อย่างชัดเจน ดังนั้นแล้วผู้วิจัยจึงได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง
2. รูปแบบความร่วมมือของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง

1. ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง

ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเรื่อง “การวิเคราะห์เครือข่ายการสื่อสาร” มาช่วยในการวิเคราะห์เครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง โดยจะนำไปสู่การเข้าใจภาพรวมของเครือข่ายที่มีโครงสร้างการสื่อสารประกอบอยู่ โดยการศึกษาลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง จะประกอบไปด้วย การศึกษาองค์ประกอบและบทบาทเชิงการสื่อสารของบุคคลในเครือข่าย และการศึกษาลักษณะทิศทางในการสื่อสารและทิศทางไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารในเครือข่าย

องค์ประกอบและบทบาทเชิงการสื่อสารของบุคคลในเครือข่าย

จากการศึกษา พบว่า เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง สามารถแบ่งบทบาทเบื้องต้นออกเป็น 3 กลุ่มด้วยกัน ได้แก่ แกนนำเครือข่าย สมาชิกเครือข่าย และพันธมิตร

แกนนำเครือข่าย คือ บุคคล กลุ่ม หรือหน่วยงานที่มีบทบาทในการริเริ่มเครือข่าย และมีบทบาทในการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมต่างๆของเครือข่าย รวมถึงมีบทบาทในการกระจายข้อมูลข่าวสารไปสู่สมาชิก และมีส่วนสำคัญในการริเริ่มประเด็นต่างๆในการรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง การจัดการกระบวนการต่างๆในการระดมสมองหรือรับฟังความคิดเห็นจากสมาชิก การแสวงหา

แนวทางในการผลักดันให้เกิดกระบวนการตัดสินใจของเครือข่ายในเรื่องต่างๆ โดยพบว่ากลุ่มที่เป็นแกนนำของโครงการสวนผักคนเมือง ประกอบด้วย มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย) และโครงการสวนผักคนเมือง

มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย) เป็นองค์กรพัฒนาเอกชน ที่ทำงานด้านวิชาการ และบูรณาการความรู้ด้านเกษตรกรรมยั่งยืน เพื่อนำไปสู่การพึ่งพาตนเองและคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนในชุมชน โดยมีวัตถุประสงค์ในการส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยและพัฒนา รวมทั้งงานศึกษาด้านนโยบายที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรมยั่งยืน และเผยแพร่กิจกรรมที่เกี่ยวกับเกษตรกรรมยั่งยืน ตลอดจนเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างเกษตรกรกับผู้บริโภค รวมถึงการประสานความร่วมมือระหว่างองค์กรการเกษตร องค์กรพัฒนาเอกชน นักวิชาการ และหน่วยงานรัฐที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน ตลอดจนการพัฒนา เสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันและองค์กรที่ทำงานเกี่ยวกับเกษตรกรรมยั่งยืนในประเทศไทย

จากการสัมภาษณ์ พบว่า มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย) ได้เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมืองขึ้น โดยได้ริเริ่มก่อตั้งโครงการสวนผักคนเมืองขึ้น ในปี 2553 ร่วมกับเครือข่ายต่างๆ เพื่อรณรงค์ส่งเสริมการทำเกษตรในเมือง การปลูกผักไร้สารเคมีของคนเมือง โดยมีสุภา ใยเมือง เป็นผู้อำนวยการมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย) และเป็นผู้รับผิดชอบโครงการสวนผักคนเมือง

มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน ทำงานหลายงานในเรื่องของการส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน เช่น ทำงานต่างจังหวัดก็มี เป็นพวกเครือข่ายเกษตรในต่างจังหวัดที่มูลนิธิทำงานด้วย โดยสวนผักคนเมืองเป็นหนึ่งในงานที่ทางมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืนทำ...โดยโครงการสวนผักคนเมืองได้ริเริ่มโดยมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน โดยร่วมมือกับเครือข่าย อาทิ มูลนิธิศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนาที่ก็มาร่วม แล้วก็ศูนย์อบรมเกษตรในเมือง คุณนคร คุณชูเกียรติ มาทำงานนี้ร่วมกัน (นางศิริ โกมลพันธุ์,สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

ผลการศึกษา พบว่า มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน ได้มีบทบาทเชิงการสื่อสาร โดยเป็นคนควบคุมข้อมูล (Gatekeeper) ในเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง เนื่องจากมีบทบาทในการดำเนินงานของโครงการสวนผักคนเมือง โดยเป็นผู้กำหนดนโยบายการดำเนินงานของโครงการสวนผักคนเมือง การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของเครือข่าย รวมถึงมีความสามารถในการควบคุมการกระจายข้อมูล ข่าวสารหรือการหมุนเวียนข้อมูลระหว่างสมาชิกต่างๆในเครือข่าย หรือระหว่างแกนนำกับสมาชิกเครือข่าย ตลอดจนระหว่างคนขอบข่ายกับสมาชิกในเครือข่าย ว่าข้อมูล ข่าวสารใดใน

โครงการที่ควรแพร่ไปยังสมาชิกเครือข่าย โดยเมื่อพิจารณาแล้วจะส่งไปยังโครงการสวนผักคนเมือง ในการดำเนินการต่อไป

โครงการสวนผักคนเมืองอยู่ภายใต้มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน ดำเนินงานโดยมูลนิธิ ซึ่งตัวมูลนิธิมีแผนงานใหญ่อยู่ 3 แผนงาน 1.แผนงานด้านความมั่นคงทางอาหาร 2.แผนงานเครือข่ายเกษตรกรรมทางเลือก และ 3. แผนงานสวนผักคนเมือง โดยโครงการสวนผักคนเมือง เป็นโครงการภายใต้มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน... (นาถศิริ โกมลพันธุ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

โครงการสวนผักคนเมือง ได้มีทีมงานในการบริหารโครงการสวนผักคนเมืองในด้านต่างๆ โดยถือได้ว่าเป็นฝ่ายบริหารของโครงการสวนผักคนเมือง ซึ่งมีบทบาทในการทำหน้าที่ในการนำนโยบายต่างๆจากมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืนมาปฏิบัติ และดำเนินงาน โดยมี นาถศิริ โกมลพันธุ์ เจ้าหน้าที่ฝ่ายข้อมูลและการสื่อสาร ยศวดี ลือตระกูลเศรษฐ์ เป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายออกแบบ และวางคณางค์ นิมิตต์ตา เป็นผู้ประสานงานโครงการ ซึ่งทีมงานโครงการสวนผักคนเมืองได้มีหน้าที่ในการบริหาร อาทิเช่น การสรุปการดำเนินงานของโครงการสวนผักคนเมือง การดำเนินงานในการรณรงค์ และรับผิดชอบการจัดกิจกรรมต่างๆของโครงการสวนผักคนเมือง รวมถึงมีหน้าที่ประสานงานกับเครือข่ายๆต่าง การประเมินผลศูนย์อบรมเกษตรในเมือง หน่วยอบรมเคลื่อนที่ และสมาชิกโครงการขนาดเล็ก

การทำงานของโครงการ ก็จะมี ผู้ประสานงาน ก็คือ พี่ปุ๋ย วรวงคณางค์ และก็เจ้าหน้าที่ฝ่ายข้อมูลและการสื่อสาร ก็คือ พี่อาร์ต นาถศิริ แล้วก็พี่แทค ฝ่ายออกแบบ และก็จะมีส่วนการเงิน ดูแลงบประมาณโครงการ ซึ่งก็จะทำหน้าที่ดูแลและดำเนินงานโครงการสวนผักคนเมือง เช่นการจัดกิจกรรม การประสานงานร่วมกับเครือข่ายต่างๆ การประเมินศูนย์อบรม การประเมินสมาชิกโครงการ (นาถศิริ โกมลพันธุ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

ผลการศึกษา พบว่า โครงการสวนผักคนเมือง ซึ่งประกอบไปด้วยทีมงานในการบริหารโครงการ ได้มีบทบาทเชิงการสื่อสารเป็นดาวเด่น (Star) คือ เป็นตัวเชื่อมกับคนอื่นๆในกลุ่มต่างๆของเครือข่ายเป็นจำนวนมาก โดยทำหน้าที่ในการส่งต่อข้อมูล และรับข้อมูลเพื่อมากระจายต่อในเครือข่าย โดยมีผู้ประสานงานโครงการสวนผักคนเมือง ได้แก่ วรวงคณางค์ นิมิตต์ตา มีบทบาทการสื่อสารเป็นสะพาน (Bridge) ทำหน้าที่ในการติดต่อประสานงาน เช่น เมื่อมีการจัดกิจกรรมของโครงการสวนผักคนเมือง เพื่อให้เกิดการร่วมมือกันของบุคคล กลุ่ม หรือหน่วยงานในเครือข่าย เพื่อให้การดำเนินงานของโครงการสวนผักคนเมืองเป็นไปอย่างราบรื่น และนอกจากนี้ยังเป็นผู้ให้ข้อมูล

โครงการ รวมถึงเป็นที่ปรึกษาและให้ข้อเสนอแนะต่างๆแก่บุคคล กลุ่ม หรือหน่วยงานที่เข้าร่วมเป็น เครือข่าย

จริงๆแล้วเวลาทำงานที่เป็นเหมือนหัวหน้าโครงการ ประสานงานจัดการทุกอย่าง ยกเว้น เรื่องการเขียนรณรงค์สื่อสาร หรือการจัดกิจกรรม เราก็มีหน้าที่หลักในการประสานงาน กับเครือข่าย สมาชิกทั้งหมด การประสานงานกระจายข่าวทุกอย่างก็จะเป็นหน้าที่ของพี่ ...ซึ่งในการทำงานเราก็จะยืดหยุ่นสูงนะ มันทำให้เราประสานงานกันง่าย...อย่างสมาชิก โครงการเราก็จะมีการไปเยี่ยม ไปดู ไปประเมิน หรือมีกิจกรรมเราก็จะประสานงานไป หรือสมาชิกมีอะไรขาดเหลือ เราก็จะติดต่อประสานงานให้ (วารสารคนงาค่ นั้มหัดถา ,สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

สมาชิกเครือข่าย คือ บุคคล กลุ่ม หรือหน่วยงานที่ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของ เครือข่ายในด้านการกระทำกิจกรรมต่างๆ การร่วมเสนอความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ต่างๆ โดยสมาชิกโครงการสวนผักคนเมืองประกอบไปด้วย มูลนิธิศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนา ศูนย์เรียนรู้ เกษตรในเมืองบ้านเจ้าชายผัก ศูนย์เรียนรู้เกษตรในเมืองศูนย์สุวรรณภูมิ ศูนย์อบรมบ้านเรียนรู้ใส่ใจ ศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic Way ศูนย์อบรมปลูกกล้วยสไต้คนเมือง บ้านป้อมเอง และ สมาชิกโครงการขนาดเล็ก

มูลนิธิศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนา เป็นองค์กรพัฒนาเอกชน มุ่งเน้นการเผยแพร่และ รณรงค์เรื่องสุขภาพ ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ด้วยการใช้สื่อเพื่อให้ความรู้ โดยมีประสบการณ์ ใน การเผยแพร่ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับเรื่องการทำเกษตรในเมือง การปลูกผักไร้สารเคมี และการพึ่งตนเอง สำหรับคนในเมือง รวมถึงประสบการณ์ในการผลิตสื่อ ได้แก่ วารสารเกษตรกรรมธรรมชาติ โดยมูลนิธิ ศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนา ได้เข้ามามีบทบาทเป็นสมาชิกเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง ซึ่งมี คมสัน หุ ตะแพทย์ เป็นผู้ทำหน้าที่สื่อสาร โดยมีบทบาทเป็นกรรมการที่ปรึกษาโครงการสวนผักคนเมือง ในการ ให้คำปรึกษา วางแผนการดำเนินงานของโครงการสวนผักคนเมือง เพื่อกำหนดทิศทางโครงการสวน ผักคนเมือง และมีบทบาทเป็นวิทยากรให้กับโครงการสวนผักคนเมือง นอกจากนี้แล้วยังมีบทบาทใน การจัดตั้งศูนย์อบรมสวนผักบ้านคุณตา เพื่อทำการสื่อสารการถ่ายทอดความรู้เรื่องการทำเกษตรใน เมือง การปลูกผักไร้สารเคมี และการพึ่งตนเองให้แก่สาธารณชนและผู้เข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้ แล้วยังมีบทบาทในการดำเนินงานของหน่วยอบรมเคลื่อนที่ (Mobile unit) ให้กับโครงการสวนผักคน เมือง ซึ่งมีหน้าที่ในการอบรมการทำเกษตรในเมืองให้แก่สมาชิกโครงการขนาดเล็ก ตลอดจนมีบทบาท ในการจัดกิจกรรมรณรงค์ร่วมกันกับโครงการสวนผักคนเมือง และมีบทบาทในการประเมินผล ผู้เข้าร่วมกิจกรรมกับศูนย์อบรมสวนผักบ้านคุณตาเพื่อส่งให้กับโครงการสวนผักคนเมือง

บทบาทที่ร่วมกับโครงการสวนผักคนเมืองที่เป็นตัวบุคคลก็ส่วนหนึ่ง บทบาทของตัวองค์กรซึ่งก็คือมูลนิธิศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนาและสวนผักบ้านคุณตา ก็มีส่วนสำคัญในโครงการสวนผักคนเมือง ส่วนสำคัญก็คืออะไรที่เราทำก็คือ 1.เราเปิดศูนย์อบรม เพื่อรองรับสำหรับคนทั่วไปที่จะเข้ามาแล้วอยากจะอบรม1วัน เราก็ทำหน้าที่เป็นส่วนหนึ่งของศูนย์อบรม 2.เราทำหน้าที่เป็นหน่วยอบรมเคลื่อนที่ ให้กับโครงการสวนผักคนเมือง...ทางมูลนิธิศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนา ซึ่งมีความพร้อมในหลายเรื่องมากกว่า เราก็เลยรับผิดชอบที่จะเป็นหน่วยMobile unitเคลื่อนที่ให้กับสวนผักคนเมืองมาตั้งแต่ต้น แล้วบทบาทที่3ที่เราได้เข้าร่วมโครงการนี้ก็คือเวลาที่มีการรณรงค์เผยแพร่ในรูปแบบต่างๆ เช่น การจะจัดงานทำกิจกรรมต่างๆ หรือมีคนจากหน่วยงานอื่นๆติดต่อมาผ่านโครงการสวนผักคนเมือง ส่วนหนึ่งเราก็จะเข้าไปร่วม และก็มียุทธศาสตร์ในการวางแผนงาน กำหนดทิศทางของโครงการสวนผักคนเมือง ก็มีบทบาททั้งในเชิงการทำกิจกรรม ลงมือทำกิจกรรมให้กับโครงการสวนผักคนเมือง (คมสัน หุตะแพทย์,สัมภาษณ์ 16 กันยายน 2558)

ศูนย์เรียนรู้เกษตรในเมืองบ้านเจ้าชายผัก ได้ริเริ่มโดย นคร ลิมปคุปตถาวร ซึ่งมีประสบการณ์ในการทำเกษตรในเมือง โดยได้เปิดจัดอบรมการปลูกผักไร้สารเคมีสำหรับคนเมือง ตั้งแต่ปี 2551 ซึ่งต่อมาได้รับการชักชวนจาก สุภา โยเมือง กรรมการมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย) ให้เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการสวนผักคนเมือง โดย นคร ลิมปคุปตถาวร ได้เป็นผู้ทำหน้าที่สื่อสาร โดยมีบทบาทเป็นกรรมการที่ปรึกษาโครงการสวนผักคนเมือง ในการให้คำปรึกษาและวางแผนการดำเนินงาน นอกจากนั้นแล้วยังมีบทบาทเป็นวิทยากรให้กับโครงการสวนผักคนเมือง และรับผิดชอบศูนย์เรียนรู้เกษตรในเมือง บ้านเจ้าชายผัก ในการดำเนินงานเป็นศูนย์อบรม จัดกิจกรรมอบรมเพื่อสื่อสารและถ่ายทอดข้อมูลให้แก่สาธารณชนและผู้เข้าร่วมกิจกรรม และการประเมินผลผู้เข้าร่วมกิจกรรมให้กับโครงการสวนผักคนเมือง ตลอดจนมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมร่วมกับโครงการสวนผักคนเมือง

สถานภาพปัจจุบันตอนนี้ นอกจากเป็นวิทยากรและศูนย์อบรมกับโครงการ ก็ยังเป็นกรรมการที่ปรึกษาโครงการสวนผักคนเมืองต้องมาคุยกันมาประชุมกัน...ให้คำแนะนำ กำหนดทิศทางบางอย่างว่าเราจะขยับไปทางไหน หรืออย่างเวลาจัดกิจกรรมเราก็มาช่วยกันทำ การจัดกิจกรรมใหญ่ๆของทางโครงการ เราก็มีส่วนอยู่หลายอย่าง เช่นคิด Comcept คิดงาน เช่น คิดชื่อ คิดConcept เช่น ปลูกเมืองปลูกชีวิต สโลแกนต่างๆ ผม

ก็มีส่วนช่วยริเริ่ม พวกแนวคิดต่างๆ... (นคร ลิมปคุปตถาวร, สัมภาษณ์ 17 สิงหาคม 2558)

ศูนย์เรียนรู้เกษตรในเมืองศูนย์สุวรรณภูมิ ได้ริเริ่มโดย ชูเกียรติ โกแมน ซึ่งมีประสบการณ์ด้านการทำเกษตรในเมือง โดยได้นำพื้นที่ว่างบริเวณรอบบ้านมาดัดแปลงเป็นสวนผักเพื่อปลูกผักเพื่อบริโภคในครัวเรือน รวมถึงจำหน่ายและแจกจ่ายให้เพื่อนและชุมชนโดยรอบ โดยได้เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการสวนผักคนเมือง จากการได้รับการชักชวนจาก สุภา ไยมือง กรรมการมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย) โดย ชูเกียรติ โกแมน ได้มีบทบาทผู้ทำหน้าที่สื่อสาร ในการเป็นกรรมการที่ปรึกษาให้กับโครงการสวนผักคนเมือง และมีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานโครงการสวนผักคนเมือง รวมถึงการทำหน้าที่เป็นวิทยากรประจำโครงการสวนผักคนเมือง นอกจากนั้นแล้วยังได้ก่อตั้งศูนย์อบรมเกษตรในเมือง ศูนย์สุวรรณภูมิขึ้น เพื่อเป็นศูนย์อบรมเกษตรในเมืองให้กับโครงการสวนผักคนเมืองในการถ่ายทอดความรู้ด้านการปลูกผักไร้สารเคมีและการทำเกษตรในเมืองให้แก่สาธารณชนและผู้เข้าร่วมกิจกรรม และมีบทบาทในการจัดกิจกรรมร่วมกับโครงการสวนผักคนเมือง

ก็เป็นคณะทำงานของสวนผักคนเมือง รับบทบาทเป็นวิทยากรของโครงการ เป็นศูนย์อบรมของโครงการด้วย ทุกกิจกรรมของโครงการเราก็จะเข้าไปมีส่วนร่วม รวมถึงงานประชุมวางแผน เขียนโครงการปีต่อไป เราก็เป็นคณะทำงาน แต่เวลากำหนดแผนหรือจะทำอะไรเราก็จะมีการประชุมกัน (ชูเกียรติ โกแมน , สัมภาษณ์, 19 กรกฎาคม 2558)

ศูนย์อบรมบ้านเรียนรู้ใส่ใจ ริเริ่มโดย ชรินา ง่วนสำอางค์ ซึ่งได้ทำหน้าที่เป็นผู้สื่อสาร ซึ่งได้รับการชักชวนให้เข้าร่วมกับโครงการสวนผักคนเมืองจาก ชูเกียรติ โกแมน โดยได้จัดตั้งเป็นศูนย์อบรมของทางโครงการสวนผักคนเมือง ซึ่งศูนย์อบรมบ้านเรียนรู้ใส่ใจ ได้เป็นศูนย์อบรมที่ทำหน้าที่สื่อสารเรื่องสุขภาพ การบริโภค การปลูกผักไร้สารเคมี และความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวของคนเมือง และมีบทบาทในการจัดกิจกรรมร่วมกันกับโครงการสวนผักคนเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ เด็ก และครอบครัว

“การทำงานร่วมกับสวนผักคนเมือง นอกจากเป็นศูนย์อบรม เราก็มีการมาร่วมจัดกิจกรรมด้วยเป็นบางงาน ศูนย์เราก็จะเน้นการบริโภค การเปลี่ยนแปลงตัวเอง ผ่านกระบวนการปลูกผัก เราเหมือนเป็นจุดเริ่มต้นให้แก่คนที่เข้ามาสนใจเรื่องนี้...” (ชรินา ง่วนสำอางค์, สัมภาษณ์ 10 กันยายน 2558)

ศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic Way ริเริ่มโดย พอทิพย์ เพชรโปรี ซึ่งประกอบอาชีพเป็นครูและเจ้าของร้านอาหารมังสวิรัตมาก่อน โดยได้นำที่ดินว่างเปล่าซึ่งเคยเป็นอู่รถประจำทางมาตัดแปลงเป็นสวนผักเพื่อนำมาใช้บริโภคภายในครัวเรือนและเพื่อใช้ประกอบอาหารภายในร้านอาหาร ซึ่งแรกเริ่มได้สมัครเข้าร่วมเป็นโครงการขนาดเล็กของโครงการสวนผักคนเมือง ซึ่งได้มีการจัดกิจกรรมอบรมการทำเกษตรในเมือง และการพึ่งพิงตนเองของคนเมือง โดยต่อมาได้รับการผลักดันให้จัดตั้งเป็นศูนย์อบรมเกษตรในเมืองของโครงการสวนผักคนเมือง โดยมีบทบาทเป็นผู้ทำการสื่อสารและถ่ายทอดข้อมูลการทำเกษตรในเมืองและการพึ่งพิงตนเองให้แก่สาธารณชนและผู้เข้าร่วมกิจกรรม และมีบทบาทในการจัดการกิจกรรมร่วมกับโครงการสวนผักคนเมืองและเครือข่าย และมีบทบาทในการริเริ่มหน่วยอบรมเคลื่อนที่ Truck Farm กับโครงการสวนผักคนเมือง

นอกจากมีส่วนร่วมเป็นศูนย์อบรมแล้ว บางครั้งเวลาโครงการมีการอบรมหรือมีงานเทศกาล อย่างเทศกาลสวนผัก เราก็จะได้รับการเชิญให้ไปจัดงาน เป็นวิทยากร นอกจากนี้ป่าหน้อยก็ยังมีส่วนร่วมช่วยคิดโครงการ อย่างTruckFarm ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ไปให้ความรู้กับเด็กๆ ถึงสถานที่ ตามโรงเรียน ตามชุมชน กิจกรรมTruckFarm ก็เริ่มมา 3 ครั้ง (วิโรจน์ ปลอดภัย,สัมภาษณ์ 15 สิงหาคม 2558)

ศูนย์อบรมปลูกง่าย ๆ สไตล์คนเมือง บ้านป้อมเอง ริเริ่มโดย ศิริกุล ชื่อต่อชาติ ซึ่งได้สมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกโครงการขนาดเล็กกับโครงการสวนผักคนเมือง ก่อนได้รับการผลักดันให้เป็นศูนย์อบรมเกษตรในเมือง ในปี 2557 โดยได้มีบทบาทเป็นผู้ทำการสื่อสารและถ่ายทอดความรู้ด้านการทำเกษตรในเมืองและการพึ่งพิงตนเองให้แก่สาธารณชนและผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยได้มีบทบาทเป็นวิทยากรประจำโครงการสวนผักคนเมือง และร่วมจัดกิจกรรมร่วมกับโครงการสวนผักคนเมืองและเครือข่าย

“มีบทบาทในการเป็นศูนย์อบรม เป็นวิทยากรประจำศูนย์อบรม แล้วก็ร่วมงานกับโครงการสวนผักคนเมือง เป็นวิทยากรกับทางโครงการ ร่วมออกงานร่วมกัน” (ศิริกุล ชื่อต่อชาติ ,สัมภาษณ์ 3 กันยายน 2558)

สมาชิกโครงการขนาดเล็ก ได้ริเริ่มโดยมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย) ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เพื่อเชิญชวนกลุ่มบุคคล ชุมชน หน่วยงาน หรือองค์กรต่างๆ ที่อยู่ในพื้นที่เป้าหมาย เสนอโครงการขนาดเล็กเข้ามาร่วมเป็นสมาชิกโครงการขนาดเล็กของโครงการสวนผักคนเมือง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนและสร้างให้เกิดพื้นที่ต้นแบบการทำเกษตรในเมือง และขยายพื้นที่โครงการสวนผักคนเมืองที่มีกลุ่มคน ชุมชน หน่วยงาน ต่างๆ รวมตัวร่วมกันปลูกผักแบบไม่ใช้สารเคมี รวมถึงเพื่อให้คนปลูกผักในเมืองมีความรู้ความเข้าใจ

และตระหนักถึงความสำคัญของเกษตรกรในเมืองที่มีบทบาทสำคัญของการสร้างความมั่นคงทางอาหารของคนเมือง และการพัฒนาที่เชื่อมโยงกับมิติต่างๆ เพื่อสร้างเครือข่ายคนปลูกผักเพื่อให้เกิดพลวัต ความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตคนเมืองตามวัตถุประสงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง ซึ่งในแต่ละปีจะมีเป้าหมายในการสนับสนุนจำนวน 30 โครงการ โดยมีกรอบระยะเวลาในการดำเนินโครงการ 12 เดือน ซึ่งจากการเปิดรับสมัครโครงการขนาดเล็กให้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง สมาชิกโครงการขนาดเล็กบางโครงการได้เข้ามามีบทบาทในโครงการสวนผักคนเมือง โดยถือได้ว่าเป็นสมาชิกเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง ซึ่งมีการแลกเปลี่ยนข้อความรู้ระหว่างกัน การเข้ามาจัดกิจกรรมร่วมกันกับโครงการสวนผักคนเมือง และการเข้ามามีบทบาทเป็นวิทยากรให้แก่โครงการสวนผักคนเมือง อาทิเช่น โครงการสวนผักโรงรถ ฟาร์มลุงรีย์ โครงการสวนผักบำบัดศรัทธาพร...พรรณไม้ Shortcut Organic โครงการผักปลูกเด็ก โรงเรียนบ้านเจียรดับ โครงการเพาะผักเพราะรัก จากมีน้อย อนุบาลบ้านพลอยภูมิ เป็นต้น

จากการศึกษา พบว่า สมาชิกเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง ได้มี**กลุ่มย่อย (Subgroups)** ที่มีการติดต่อสื่อสารกัน ซึ่งได้แก่ หน่วยอบรมเคลื่อนที่ Truck Farm ซึ่งได้มีการรวบรวมเครือข่ายซึ่งเป็นสมาชิกเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมืองเข้าด้วยกัน ในการจัดกิจกรรมให้ความรู้ด้านการปลูกผัก การกินผัก กับเด็ก โดยได้เคลื่อนที่ไปจัดกิจกรรมตามชุมชน โรงเรียน โดยหน่วยอบรมเคลื่อนที่ Truck Farm ประกอบไปด้วย ศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic Way โครงการสวนผักโรงรถ ฟาร์มลุงรีย์ Shortcut Organic และ ศูนย์อบรมปลูกง่ายๆสไตล์คนเมือง บ้านป้อมเอง ซึ่งได้มีการสื่อสารและร่วมจัดกิจกรรมร่วมกันภายใต้การเป็นหน่วยอบรมเคลื่อนที่ Truck Farm โดยมีศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic Way เป็นตัวกลางในการติดต่อสื่อสาร

นอกจากนี้แล้ว สมาชิกเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง ได้มี**กลุ่มย่อย (Cliques)** ที่สมาชิกเครือข่ายได้มีการติดต่อสื่อสารถึงกันหมด ซึ่งได้แก่ มูลนิธิศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนา ศูนย์เรียนรู้เกษตรในเมืองบ้านเจ้าชายผัก ศูนย์เรียนรู้เกษตรในเมืองศูนย์สุวรรณภูมิ ศูนย์อบรมบ้านเรียนรู้ใส่ใจ ศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic Way และศูนย์อบรมปลูกง่ายๆสไตล์คนเมือง บ้านป้อมเอง ซึ่งได้มีการปฏิสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน

พันธมิตร คือ บุคคล กลุ่ม หรือหน่วยงานที่มีได้เป็นส่วนหนึ่งของเครือข่าย แต่มีส่วนในการช่วยสนับสนุนเครือข่ายในเรื่องต่างๆ เช่น การแลกเปลี่ยนข้อมูล การสนับสนุนด้านนโยบาย กิจกรรม และงบประมาณกับโครงการสวนผักคนเมือง โดยพันธมิตรโครงการสวนผักคนเมือง ประกอบด้วย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สวนเกษตรลาดฟ้า สำนักงาน

เขตหลักสี่ โครงการกินเปลี่ยนโลก เครือข่ายเขียวสวยหอม (สวนผักฮักเมือง) เชียงใหม่ และ เครือข่ายสวนผักคนเมืองหาดใหญ่ (มูลนิธิชุมชนสงขลา)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เป็นหน่วยงานของรัฐที่มีใช้ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ โดยมีนายกรัฐมนตรียเป็นประธานกองทุน จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ พ.ศ. 2544 โดยมีหน้าที่ริเริ่ม ผลักดัน กระตุ้น สนับสนุน และร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ในสังคม ในการขับเคลื่อนกระบวนการสร้างเสริมสุขภาพ เพื่อให้คนไทยมีสุขภาพดี โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้เข้ามาเป็นพันธมิตรกับโครงการสวนผักคนเมือง โดยมีบทบาทในการสนับสนุนเงินทุนในการขับเคลื่อนโครงการสวนผักคนเมือง นอกจากนี้แล้วยังมีส่วนสำคัญในการสื่อสารเรื่องการทำเกษตรในเมืองและการปลูกผักไร้สารเคมีกับเครือข่ายต่างๆ ภายนอก

“อย่างสสส. เขาก็จะมีบทบาทในการเข้ามาสนับสนุน เขาก็สนับสนุนในเรื่องของงบประมาณเป็นหลักในการสนับสนุนการทำงานของเรา ซึ่งเขาก็เปิดโอกาสให้ภาคีเครือข่ายได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ หรืองานต่างๆ ของเขาฟรี หรือเวลาอย่างเราจัดงานเขาก็มีมาช่วย ” (นาถศิริ โกลลพันธุ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

“หลังจากการที่เราจัดงานที่งานสมุนไพรมหาชาติ สสส. เขาก็ติดต่อมาให้เราไปพูดคุย... ซึ่งโครงการสวนผักคนเมืองก็สอดคล้องกับแหล่งทุนก็คือสสส. ซึ่งเขาให้ทุน เขาก็มาเชิญเราเขาไปคุยเพื่อร่วมกันพูดคุยว่าจะมีโครงการนี้เนาะ ทำแนวทางอย่างไร จะสนับสนุนอะไร ” (นคร ลิมปคุปตถาวร, สัมภาษณ์ 17 สิงหาคม 2558)

สวนเกษตรดาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่ ได้มีการริเริ่ม ศูนย์การเรียนรู้ห้องเรียนธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ สวนเกษตรดาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่ โดยได้เริ่มจากเหล่าข้าราชการของสำนักงานเขตหลักสี่ ได้แก่ ฝ่ายทำความสะอาดและฝ่ายเจ้าหน้าที่กลุ่มงานปลูกฯ โดยได้มีแนวคิดที่จะปลูกผักปลอดไร้สารเคมีเพื่อรับประทานเอง ซึ่งจากการปลูกผักเล็กๆ น้อยๆ เพื่อบริโภค ได้ขยายขยายมาใช้พื้นที่ในส่วนของดาดฟ้าชั้น 9 อาคารสำนักงานเขตหลักสี่ มาใช้เป็นพื้นที่เพาะปลูกและจัดอบรมให้แก่สาธารณชน โดยได้มี เพ็ญศรี โตสะอาด เป็นวิทยากรประจำศูนย์การเรียนรู้ และจินตนา ทองผุด เป็นผู้ประสานงาน ซึ่งทำหน้าที่สื่อสารและถ่ายทอดข้อมูลการทำเกษตรในเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเทคนิคการทำเกษตรบนพื้นปูน การทำเกษตรบนพื้นที่ดาดฟ้าอาคาร และการปลูกผักไร้สารเคมี ซึ่งนอกจากการอบรมให้ความรู้แล้ว ยังมีการสาธิตให้ดู พร้อมทั้งให้ร่วมลงมือปฏิบัติจริงในบางขั้นตอน โดยเฉพาะเรื่องการเพาะกล้า ย้ายกล้า และการปลูกแปลง โดยสวนเกษตรดาดฟ้าสำนักงานเขตหลักสี่ ได้เป็นพันธมิตรกับโครงการสวนผักคนเมือง ในการจัดกิจกรรมร่วมกับโครงการสวนผักคนเมือง

เมืองในการจัดอบรมเรื่องการทำเกษตรในเมือง เช่น การจัดกิจกรรมทัวร์สวนผัก ทัวร์สวนผัก : ดาดฟ้าเขียว กินได้ นอกจากนี้สวนเกษตรดาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่ยังมีส่วนสำคัญในการสื่อสาร เพื่อขับเคลื่อนเรื่องการทำเกษตรในเมืองและการปลูกผักไร้สารเคมีกับเครือข่ายต่างๆภายนอก และร่วมแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ต่างๆกับโครงการสวนผักคนเมือง

แรกเริ่มเราเริ่มจากการนำพื้นที่รกร้างมาทำสวนผักที่สำนักงานเขตหลักสี่ ก่อนที่จะย้ายขึ้นมาทำบนดาดฟ้า ... เราเริ่มเปิดอบรมเมื่อปี 2547 แต่เริ่มทำมาตั้งแต่ปี 2544 โดยเปิดอบรมฟรี ให้แก่คนทั่วไป หน่วยงาน หรืออย่างคนที่มาทำธุระขอเอกสารที่เขตเขาก็จะขึ้นมาดูมาเยี่ยมชมและ ด้วยนโยบายของกทม.ที่ต้องการสร้างพื้นที่สีเขียว ให้เป็นปอดของคนกรุงเทพฯด้วยเราก็เลยต้องการที่จะเผยแพร่ความรู้ตรงนี้สู่ประชาชน...อย่างโครงการสวนผักคนเมืองเขาก็พาคนมาดูบ่อยมาอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตร เราก็เป็นวิทยากร เราก็ดูจุดประสงค์ว่าเขาต้องการเรียนรู้อะไร แล้วเราก็จัดเนื้อหาที่จะอบรมให้ตรงกับที่เขาต้องการ (เพ็ญศรี โตสะอาด, สัมภาษณ์ 18 กรกฎาคม 2558)

โครงการกินเปลี่ยนโลก ได้เริ่มขึ้นในปี 2552 ซึ่งมาจากการรวมตัวกันของ มูลนิธิชีววิถี เครือข่ายเกษตรทางเลือก ชุมชนคนรักป่า และ สถาบันต้นกล้า ซึ่งเป็นองค์กรทำงานด้านอาหาร ท้องถิ่น เกษตรกรรมอินทรีย์ และด้านงานรณรงค์ประเด็นบริโภค ด้วยความมุ่งหวังที่จะร่วมกันสร้างวัฒนธรรม อาหารช้า หรือ อาหารแบบสโลว์ฟู้ด (slow food) ให้แผ่ขยายไปในสังคมไทย ซึ่งเป็นเสมือนการคืนกลับสู่พื้นฐานเดิมที่เคยกินและอยู่ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ซึ่งโครงการกินเปลี่ยนโลกได้ถือว่าเป็นพันธมิตรของโครงการสวนผักคนเมืองตั้งแต่เริ่มก่อตั้งโครงการ เนื่องจากทำงานขับเคลื่อนรณรงค์ในประเด็นใกล้เคียงกัน จึงได้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ระหว่างกัน รวมถึงมีการจัดกิจกรรมร่วมกันกับโครงการสวนผักคนเมืองอยู่เสมอ เพื่อสื่อสารถ่ายทอดประเด็นเรื่องความมั่นคงทางอาหารและการบริโภคแก่สาธารณชนและเครือข่ายต่างๆภายนอก

กินเปลี่ยนโลกก็ทำงานด้วยกันกับสวนผักคนเมืองตลอดนะ เหมือนกับว่าเราทำงานที่เดียวกันแต่คนละเรื่อง คือเราก็อยู่ในเครือข่ายเดียวกัน ทำงานเหมือนกันแต่คนละเรื่อง คนละประเด็น เวลามีกิจกรรมเราจะอยู่ด้วยกันตลอด อย่างกินเปลี่ยนโลกจัดกิจกรรมงานมหกรรมกินเปลี่ยนโลก เราก็ชวนสวนผักคนเมืองมาออกงานร่วมกัน มาร่วมออกกิจกรรมด้วยกัน เพราะจุดร่วมกันของเราคือเรื่องความมั่นคงทางอาหาร คือประเด็นหลักใหญ่ใจความของมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน มูลนิธิชีววิถี ซึ่งเป็นHeadใหญ่ของเรา และสวนผักคนเมือง ได้ทำงานขับเคลื่อนเรื่องความมั่นคงทางอาหาร ก็คืออาหารที่เรา กินมันมาจากระบบการเกษตรแบบไหน ระบบเกษตรที่เกษตรกรทำอยู่ในขณะนี้มันมา

จากไหน คนกินรูรีเปลา ก็เป็นส่วนหนึ่งที่เรามาทำงานร่วมกัน (แก้วตา ธีมอิน, สัมภาษณ์ 10 กันยายน 2558)

นอกจากพันธมิตรที่กล่าวมาในข้างต้นโครงการสวนผักคนเมืองยังได้มีพันธมิตรที่อยู่ในเครือข่าย ได้แก่ เครือข่ายเขียวสวยหอม (สวนผักฮักเมือง) เชียงใหม่ และ เครือข่ายสวนผักคนเมืองหาดใหญ่ (มูลนิธิชุมชนสงขลา) ซึ่งเป็นพันธมิตรที่ทำงานเคลื่อนไหวณรงค์ขับเคลื่อนเรื่องเกษตรในเมืองในต่างจังหวัด ซึ่งมีส่วนช่วยในการประชาสัมพันธ์และขับเคลื่อนเรื่องเกษตรในเมืองในวงกว้างมากยิ่งขึ้น โดยมีความสัมพันธ์ในรูปแบบของการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและเรียนรู้เรื่องการทำเกษตรในเมืองระหว่างกัน

เราก็มีพันธมิตรในต่างจังหวัดที่ทำเรื่องนี้ ก็มีเครือข่ายเขียวสวยหอม (สวนผักฮักเมือง) ที่เชียงใหม่ และ เครือข่ายสวนผักคนเมืองหาดใหญ่ (มูลนิธิชุมชนสงขลา) แต่ว่าแต่ละคนก็กระจายออกไปแล้วทำงานเกี่ยวกับสวนผักตามศักยภาพของตนเอง ซึ่งเขียวสวยหอมและสวนผักคนเมืองหาดใหญ่ ก็เป็นพันธมิตรที่เรียนรู้งานร่วมกัน อย่างเขียวสวยหอมเขาทำงานเรื่องเมืองไม่ได้ทำงานเรื่องสวนผัก แต่เขาก็มาเห็นเรื่องสวนผักคนเมืองของเรา เขาก็สนใจ เขาก็มาเรียนรู้งานกับเรา เราก็พาไปดูงานตามที่ต่างๆ เพื่อให้เขาไปเคลื่อนที่เชียงใหม่ ในชื่อว่าสวนผักฮักเมือง เครือข่ายสวนผักคนเมืองหาดใหญ่ เราชู้จักเขาจากการจัดประกวดซึ่งเขาก็ส่งผลงานเข้ามา เราก็คิดว่าเขาน่าจะทำอะไรได้ เขาก็เลยไปเคลื่อนไหวเรื่องนี้ที่หาดใหญ่ ซึ่งการเป็นพันธมิตรกันตรงนี้ก็ทำให้เรื่องนี้ขยายในวงกว้างมากขึ้น ขยายจากกรุงเทพฯออกไป (นาถศิริ โกมลพันธุ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

นอกจากนี้ยังมีบทบาทการสื่อสารของเครือข่าย ได้แก่ คนขอบข่าย (Boundary spanning) และ ผู้ปลีควิว (Isolate role)

คนขอบข่าย (Boundary spanning)

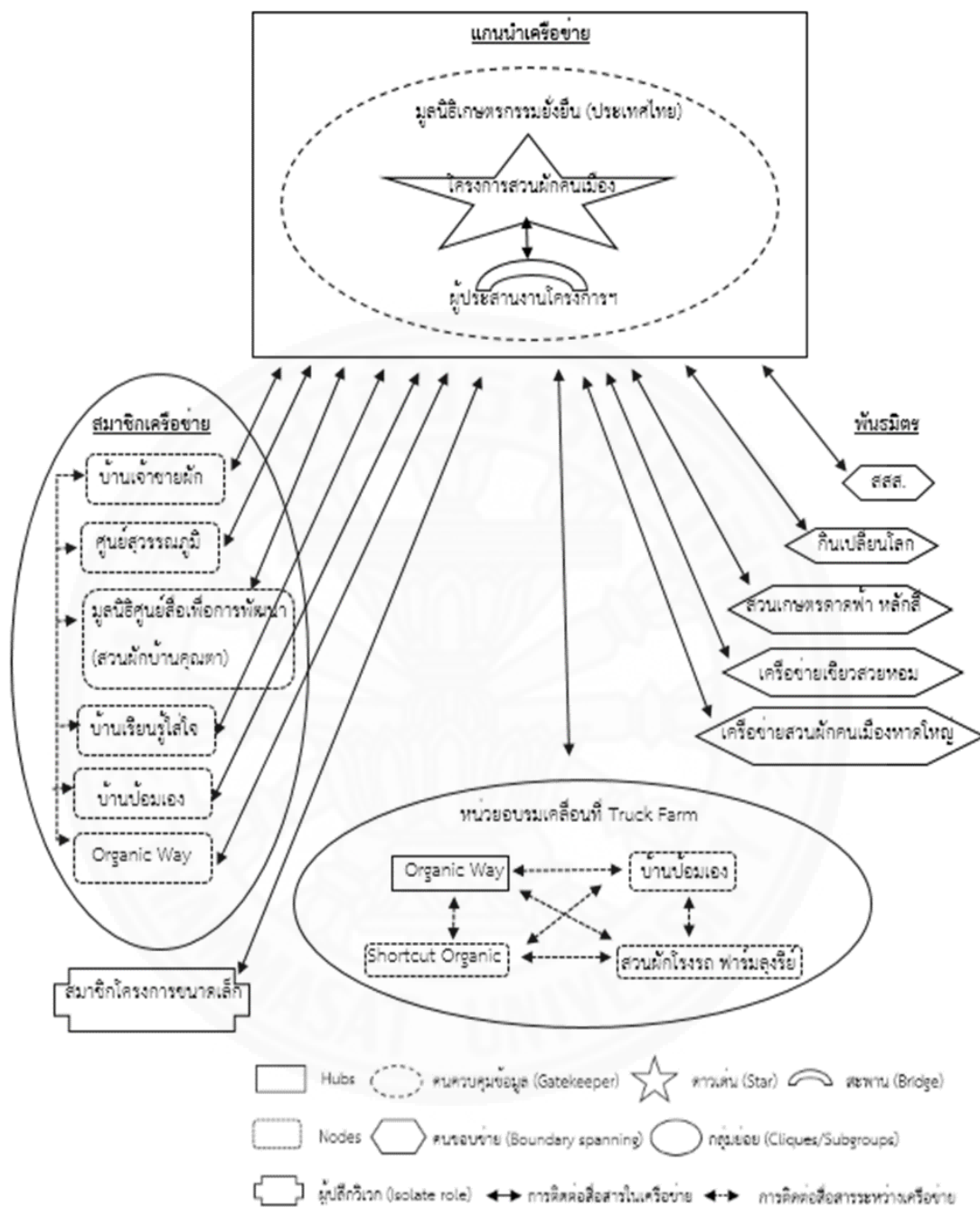
จากการศึกษา พบว่า ได้มีกลุ่ม บุคคล หรือหน่วยงาน ซึ่งมีการสื่อสารเชื่อมต่อระหว่างเครือข่ายตน กับสังคมภายนอก อันทำให้เกิดการหมุนเวียนหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลภายในเครือข่ายกับข้อมูลอื่นๆ เพื่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูล รวมถึงสร้างเครือข่ายและพันธมิตรใหม่ๆ ให้แก่โครงการสวนผักคนเมือง โดยคนขอบข่าย (Boundary spanning) ของโครงการสวนผักคนเมือง ได้แก่ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สวนเกษตรลาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่ โครงการกินเปลี่ยนโลก เครือข่ายเขียวสวยหอม (สวนผักฮักเมือง) เชียงใหม่ และ เครือข่ายสวนผัก

คนเมืองหาดใหญ่ (มูลนิธิชุมชนสงขลา) ซึ่งเป็นคนขอบข่าย (Boundary spanning) ในการทำหน้าที่สื่อสารเพื่อเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารไปสู่ภายนอก และนำข้อมูลที่ได้จากภายนอกมาแลกเปลี่ยนในเครือข่าย เพื่อให้เกิดประเด็นใหม่ๆ

ผู้ปลีกวิเวก (Isolate role)

จากการศึกษา พบว่า ได้มีกลุ่ม บุคคล หรือหน่วยงาน ที่มีบทบาทเชิงการสื่อสารที่เก็บตัว ไม่ค่อยสูงส่ง หรือติดต่อกับสมาชิกคนอื่นๆในเครือข่าย ซึ่งได้แก่ สมาชิกโครงการขนาดเล็ก ซึ่งได้มีการติดต่อกับโครงการสวนผักคนเมืองเท่านั้น ยกเว้นโครงการสวนผักโรงรถฟาร์ม ลุงรีย์ และ Shortcut Organicที่ได้มีการติดต่อสื่อสารกับหน่วยอบรมเคลื่อนที่ Truck Farm

จริงๆแล้วสมาชิกโครงการขนาดเล็กของสวนผักคนเมือง ในบางครั้งจะมีการติดต่อสวนผักคนเมืองให้ไปอบรม แต่อาจจะไม่ได้ชัดเจนนัก อาจจะพูดได้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกโครงการกับศูนย์อบรม เป็นความสัมพันธ์เชิงความรู้ สมาชิกโครงการอาจจะมีการติดต่อสวนผักบ้านคุณตาไปอบรมด้วยโดยผ่านตัวโครงการสวนผักคนเมืองอีกที (นาถศิริ โกมลพันธุ์,สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)



ภาพที่ 4.57 ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง

ลักษณะทิศทางในการสื่อสารและทิศทางการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารใน เครือข่าย

จากแผนภาพ แสดงให้เห็นถึงลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ตามแนวคิดเกี่ยวกับเครือข่ายการสื่อสาร พบว่า **ทิศทางในการสื่อสาร (Direction)** ของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมืองมีทิศทางในการสื่อสารในแนวระนาบ (Horizontal communication) ในลักษณะสองทาง (Two-way communication) คือ เป็นการสื่อสารในลักษณะที่โครงการสวนผักคนเมืองและสมาชิกเครือข่ายทุกเครือข่ายที่เข้ามาประสานงานกับโครงการสวนผักคนเมือง ในการรณรงค์เผยแพร่การทำเกษตรในเมือง อาทิเช่น มูลนิธิศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนา ศูนย์อบรมเกษตรในเมือง และสมาชิกโครงการขนาดเล็ก ฯลฯ โดยทุกเครือข่ายมีสถานภาพ ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ไม่ได้มีการสั่งการลงมาจากเครือข่ายใดเครือข่ายหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่มีการสื่อสารภายในเครือข่ายอย่างเท่าเทียมกัน มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่างๆระหว่างกัน

นอกจากนี้แล้ว ทิศทางการสื่อสารภายในระหว่างบุคคลในโครงการสวนผักคนเมือง ได้มีทิศทางในการสื่อสารในแนวระนาบ (Horizontal communication) คือสมาชิกได้มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยได้มีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินงานต่างๆในโครงการสวนผักคนเมือง

ในส่วนของ**ทิศทางการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารในเครือข่าย**ของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง พบว่า มีทิศทางการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารในเครือข่าย ดังนี้

เครือข่ายการสื่อสารแบบวงล้อ (The wheel network)

จากการศึกษา พบว่า การสื่อสารแบบวงล้อ (The wheel network) เป็นการสื่อสารส่วนใหญ่ของโครงการสวนผักคนเมือง คือ โครงการสวนผักคนเมืองเป็นศูนย์กลางการสื่อสารที่เป็นตัวเชื่อมกับกลุ่มต่างๆของเครือข่ายจำนวนมาก โดยมีบทบาทการสื่อสารเป็นดาวเด่น (Star) คือทำหน้าที่ในการส่งต่อข้อมูลและรับข้อมูลเพื่อมากระจายต่อในเครือข่าย ซึ่งมีผู้ประสานงานโครงการสวนผักคนเมือง เป็นสะพาน (Bridge) มีบทบาทในการเป็นตัวเชื่อมกับสมาชิกกลุ่มอื่นๆในเครือข่าย และทำหน้าที่ประสานงานกับบุคคลในกลุ่มอื่นๆเวลาที่มีการจัดงานหรือจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างเครือข่าย นอกจากนี้แล้วในส่วนของมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน(ประเทศไทย)ได้มีบทบาทในเชิงการสื่อสารเป็นคนควบคุมข้อมูล ซึ่งมีบทบาทในการตัดสินใจในการกระจายข้อมูลข่าวสารระหว่างสมาชิกต่างๆในเครือข่าย โดยจะเป็นคนพิจารณาและตัดสินใจว่าจะติดต่อสื่อสารกับสมาชิกเครือข่ายหรือพันธมิตรใดบ้างที่จะมาทำกิจกรรมร่วมกัน โดยจะติดต่อไปยังสมาชิกเครือข่ายหรือพันธมิตรที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมเท่านั้น ซึ่งเมื่อตัดสินใจและพิจารณาแล้วจะส่งข้อมูลมายังโครงการสวนผักคนเมืองและผู้ประสานงานโครงการสวนผักคนเมือง ให้กระจายข่าวและประสานงานกับเครือข่ายต่อไป โดยมี

ลักษณะการแพร่กระจายข้อมูล (Information diffusion) ในลักษณะการแพร่กระจายจากโครงการสวนผักคนเมืองไปสู่เครือข่ายต่างๆ โดยการสื่อสารแบบวงล้อ (The wheel network) แกนนำเครือข่ายจะอยู่ตรงกลางและเป็นผู้มีอำนาจอย่างแท้จริงในการแก้ไขปัญหา

เครือข่ายการสื่อสารแบบทุกช่องทาง (The all channel network)

จากการศึกษา พบว่า ในเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง พบกลุ่มย่อย (subgroups) ได้แก่ หน่วยอบรมเคลื่อนที่ Truck Farm ซึ่ง ประกอบไปด้วย ศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic Way โครงการสวนผักโรงรถ ฟาร์มลุงรีย์ Shortcut Organic และ ศูนย์อบรมปลูกกล้วยสไตล์คนเมือง บ้านป้อมเอง ซึ่งได้มีการสื่อสารและร่วมจัดกิจกรรมร่วมกันภายใต้การเป็นหน่วยอบรมเคลื่อนที่ Truck Farm โดยได้มีทิศทางไหลเวียนของข้อมูล ในลักษณะการสื่อสารแบบทุกช่องทาง (The all channel network) คือ สมาชิกกลุ่มย่อยทั้ง 4 กลุ่ม สามารถติดต่อสื่อสารกันได้โดยตรง ไม่ต้องผ่านตัวกลางหรือสมาชิกคนอื่น ๆ ทั้งในการรับและส่งข่าวสาร โดยไม่ต้องผ่านโครงการสวนผักคนเมือง โดยมีศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic Way มีลักษณะเป็น Hubs คือเป็นหน่วยงานที่กระจายข้อมูล ไปยังจุดอื่นๆ ซึ่งมี โครงการสวนผักโรงรถ ฟาร์มลุงรีย์ Shortcut Organic และ ศูนย์อบรมปลูกกล้วยสไตล์คนเมือง บ้านป้อมเอง เป็น Nodes คือเป็นหน่วยงานหรือจุดต่างๆ ในกลุ่มย่อยที่มีการติดต่อสื่อสารกันตัวเอง ซึ่งการติดต่อสื่อสารกันของกลุ่มย่อยอบรมเคลื่อนที่ Truck Farm จะเกิดขึ้นปีละประมาณ 3-4 ครั้ง เมื่อมีการจัดกิจกรรม

เครือข่ายการสื่อสารแบบวงกลม (The circle network)

จากการศึกษา พบว่า ในเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง พบกลุ่มย่อย (Cliques) ซึ่ง ประกอบไปด้วย มูลนิธิศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนา ศูนย์เรียนรู้เกษตรในเมืองบ้านเจ้าชายผัก ศูนย์เรียนรู้เกษตรในเมืองศูนย์สุวรรณภูมิ ศูนย์อบรมบ้านเรียนรู้ใส่ใจ ศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic Way และ ศูนย์อบรมปลูกกล้วยสไตล์คนเมือง บ้านป้อมเอง ซึ่งได้มีการสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน ซึ่งมีทิศทางไหลเวียนของข้อมูล ในลักษณะการสื่อสารแบบวงกลม (The circle network) สมาชิกในกลุ่มทุกคนมีสถานะเท่าเทียมกัน สามารถติดต่อกับสมาชิกที่อยู่ถัดจากตนได้ทั้ง 2 ข้าง โดยพบว่าสมาชิกในกลุ่มได้มีการติดต่อสื่อสารกันเอง โดยไม่ผ่านศูนย์กลาง และไม่ต้องผ่านโครงการสวนผักคนเมือง ซึ่งการติดต่อสื่อสารกันของกลุ่มย่อย จะเกิดขึ้นทุกครั้งที่มีการจัดกิจกรรมร่วมกัน

แต่อย่างไรก็ตามเมื่อโครงการสวนผักคนเมือง ได้ทำการติดต่อสื่อสารไปยังเครือข่ายอื่นๆ โดยตรงการสื่อสารแบบทุกช่องทาง (The all channel network) และการสื่อสารแบบวงกลม

(The circle network) ของกลุ่มย่อย(Cliques/subgroups) จะเปลี่ยนเป็นการสื่อสารแบบวงล้อ (The wheel network)

2.รูปแบบความร่วมมือของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง

จากการศึกษา พบว่า เครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง ไม่ว่าจะ เป็นกลุ่ม หน่วยงาน หรือองค์กรที่เข้ามาประสานงานร่วมกันกับโครงการสวนผักคนเมืองในการรณรงค์ส่งเสริม การทำเกษตรในเมือง การปลูกผักไร้สารเคมี การพึ่งตนเองของคนเมืองตามวัตถุประสงค์และ เป้าหมายของโครงการสวนผักคนเมือง ซึ่งในแต่ละเครือข่ายที่เข้ามาประสานงานร่วมกันต่างมี ศักยภาพ ความรู้ ความพร้อมในด้านต่างๆที่แตกต่างกันที่ช่วยสนับสนุน ส่งเสริมการดำเนินงานของ โครงการสวนผักคนเมืองให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ได้วางเอาไว้ โดยเครือข่าย ได้เข้ามาร่วมสนับสนุนการดำเนินงานของโครงการสวนผักคนเมืองในรูปแบบที่แตกต่างกัน ดังนี้

การร่วมมือกันแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และข้อมูลเชิงวิชาการ

จากการศึกษา พบว่า เครือข่ายต่างๆของโครงการสวนผักคนเมือง ได้มีการร่วมมือ กันแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน โดยแต่ละเครือข่ายมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ในเรื่องต่างๆ ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.6

การร่วมมือของเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และข้อมูลเชิงวิชาการในด้านต่างๆ

เครือข่าย	การแลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้
ศูนย์เรียนรู้เกษตรในเมือง บ้านเจ้าชายผัก ศูนย์เรียนรู้เกษตรในเมือง ศูนย์สุวรรณภูมิ พร...พรรณไม้ สวนเกษตรตาตฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่	-องค์ความรู้ด้านการทำเกษตรในเมือง การปลูก ผักไร้สารเคมี และวิธีการ เทคนิคในการ เพาะปลูก สำหรับคนเมือง
มูลนิธิศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนา (ศูนย์อบรมสวนผักบ้านคุณตา)	- ความรู้ด้านการรณรงค์และการผลิตสื่อ -ข้อมูลด้านวิชาการ งานวิจัยในด้านต่างๆที่ เกี่ยวข้อง เช่น งานวิจัยด้านสารเคมีในผักที่นิยม ของคนเมือง

ตารางที่ 4.6

การร่วมมือของเครือข่ายในการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และข้อมูลเชิงวิชาการในด้านต่างๆ (ต่อ)

เครือข่าย	การแลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้
ศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic Way	-องค์ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก -องค์ความรู้เรื่องการพึ่งตนเอง -องค์ความรู้ด้านการทำเกษตรในเมือง การปลูกผักไร้สารเคมี
ศูนย์อบรมปลูกง่ายๆสไตล์คนเมือง บ้านป้อมเอง	-องค์ความรู้เรื่องการพึ่งตนเอง -องค์ความรู้ด้านการทำเกษตรในเมือง การปลูกผักไร้สารเคมี
ศูนย์อบรมบ้านเรียนรู้ใส่ใจ	-องค์ความรู้ด้านการดูแลรักษาสุขภาพ -องค์ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก
โครงการกินเปลี่ยนโลก	- ข้อมูลด้านวิชาการและงานวิจัย เกี่ยวกับสารเคมีในผัก ความมั่นคงทางอาหาร ระบบการผลิตอาหาร ฯลฯ -องค์ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก
Shortcut Organic	- องค์ความรู้ด้านการประกอบอาหาร
โครงการสวนผักบำบัดศรัทธา	- องค์ความรู้ด้านสวนผักบำบัด
โครงการสวนผักโรงรถ ฟาร์มลุงรีย์	- องค์ความรู้ด้านการเพาะเลี้ยงไส้เดือน
โครงการสวนผักพุทธธรรม์ปันยิ้ม โครงการผักปลูกเด็ก โรงเรียนบ้านเจียรดับ โครงการเพาะผัก เพราะรัก จากมีน้อย อนุบาลบ้านพลอยภูมิ หน่วยอบรมเคลื่อนที่ Truck Farm	-องค์ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก

จากการสัมภาษณ์ พบว่า เครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมืองในแต่ละกลุ่ม หน่วยงาน หรือองค์กรต่างมีองค์ความรู้และข้อมูลที่แตกต่างกัน ซึ่งทำให้มีการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และข้อมูลต่างๆที่หลากหลาย และยังช่วยให้สามารถรับรู้ได้ว่าในปัจจุบันในเครือข่ายมีใครที่สนใจในเรื่องใดบ้างมีองค์ความรู้ด้านใดที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ โดยนำมาซึ่งการพัฒนาและสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ๆขึ้นมาเพื่อใช้ในการสร้างประเด็นในการรณรงค์และขับเคลื่อนการรณรงค์ไปในทิศทางที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น โดยการแลกเปลี่ยนความรู้จะเกิดขึ้นจากการจัดงานหรือจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างเครือข่าย ซึ่งโครงการสวนผักคนเมืองจะทำการเก็บข้อมูลต่างๆเพื่อใช้ในการวางแผนรณรงค์ต่อไป และกระจายความรู้ไปยังเครือข่ายต่างๆ โดยเครือข่ายสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปพัฒนากลุ่ม องค์กร หรือหน่วยงานของตนเองได้อีกด้วย

“เราก็มีการแลกเปลี่ยนเทคนิคต่างๆกัน อย่างเช่นเวลาไปออกงานร่วมกัน เราก็ไปดูว่าศูนย์ต่างๆมีเทคนิคอะไรใหม่ๆบ้าง เพราะอย่างช่วงที่เราออกงานมหกรรม เหมือนการรวมการนำเสนอเทคนิคใหม่ๆเราก็จะแลกเปลี่ยนกันช่วงนั้น เราก็ได้นำความรู้ตรงกันมาพัฒนาศูนย์เรา” (วิโรจน์ ปลอดสันเทียะ,สัมภาษณ์ 15 สิงหาคม 2558)

“ทุกครั้งที่เราเจอกันเราก็จะมีการแลกเปลี่ยนแนวคิดกัน แล้วก็พัฒนาเป็นเครือข่าย ซึ่งก็เป็นข้อดี เช่น บางทีเราถนัดอะไรหรือไม่ถนัด เราก็สามารถแนะนำให้ได้ไปเรียนรู้กับศูนย์เรียนรู้อื่นๆได้” (ชรีนา ง่วนสำอางค์,สัมภาษณ์ 10 กันยายน 2558)

“แต่ละเครือข่ายก็มีความรู้ ความสามารถ ความถนัดที่แตกต่างกัน อย่างที่นี้เราก็มีประสบการณ์การผลิตสื่อมาก่อน หรืออย่างกินเปลี่ยนโลกเขาก็มีชุดข้อมูลของเขา ซึ่งเวลาเราไปออกงานเราก็ได้เรียนรู้กัน เราก็ได้เรียนรู้จากเพื่อนๆที่เขาอาจจะทำมาก่อน เห็นเขาทำเราก็เอามาทำบ้าง” (คมสัน หุตะแพทย์,สัมภาษณ์ 16 กันยายน 2558)

“ข้อมูลต่างๆด้านการปลูกผัก เราก็ได้มาจากศูนย์อบรมฯ หรือโครงการต่างๆ ซึ่งเราก็นำข้อมูลตรงนี้มาเผยแพร่และพัฒนาประเด็นในการรณรงค์...” (นาถศิริ โกมลพันธุ์,สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

การร่วมมือกันแลกเปลี่ยนและระดมทรัพยากรระหว่างกัน

จากการศึกษา พบว่า เครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการร่วมมือกันในการแลกเปลี่ยนและระดมทรัพยากรตามศักยภาพที่ตนเองมีมาสนับสนุนระหว่างกัน เพื่อช่วยสนับสนุนและพัฒนาเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมืองให้มีประสิทธิภาพ ตลอดจนช่วยให้การรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมืองบรรลุเป้าหมายของโครงการ โดยในการแลกเปลี่ยนและระดมทรัพยากรนั้น

ได้เกิดขึ้นทั้งระหว่างโครงการสวนผักคนเมืองและเครือข่าย และระหว่างเครือข่ายกับเครือข่ายด้วยกันเอง โดยได้มีรูปแบบความร่วมมือในการสนับสนุนแลกเปลี่ยนและระดมทรัพยากรระหว่างกัน ดังนี้

สนับสนุนด้านเงินทุน

จากการสัมภาษณ์ พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้รับการสนับสนุนด้านเงินทุนในการดำเนินงานและจัดกิจกรรมต่างๆจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) อาทิเช่น การร่วมกันการสนับสนุนทุนโครงการขนาดเล็ก การสนับสนุนศูนย์อบรมและหน่วยอบรมเคลื่อนที่ การสนับสนุนการจัดกิจกรรมของโครงการสวนผักคนเมือง เป็นต้น

สสส.ได้สนับสนุนงบประมาณต่างๆกับเราในการดำเนินงาน เราก็ได้มีการสนับสนุนความรู้ ทำงานสนับสนุนศูนย์อบรมต่างๆ ซึ่งก็คือศูนย์อบรมที่เรามี เป็นศูนย์อบรมที่ได้รับทุนสนับสนุนจากโครงการ อีกส่วนหนึ่งก็คือสนับสนุนทุนขนาดเล็ก เพื่อให้เกิดต้นแบบที่เป็นรูปธรรม ที่มีหลากหลายรูปแบบ ให้กระจายอยู่ทั่วกรุงเทพฯและปริมณฑล โดยมีทุนขนาดเล็กให้ โครงการละไม่เกิน 35,000บาท (นางศิริ โคมลพันธุ์,สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

สนับสนุนด้านสถานที่

จากการสัมภาษณ์ พบว่า เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง ได้แก่ ศูนย์อบรมเกษตรในเมือง และสวนเกษตรตลาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่ ที่สนับสนุนสถานที่ในการจัดกิจกรรมอบรมปลูกผักไร้สารเคมีและการทำเกษตรในเมืองให้แก่สาธารณชนและผู้เข้าร่วมกิจกรรม รวมถึงการเป็นพื้นที่ต้นแบบให้สาธารณชนได้เข้ามาศึกษา โดยศูนย์อบรมเกษตรในเมือง ได้กระจายอยู่ในทั่วพื้นที่กรุงเทพมหานคร โดยสาธารณชนสามารถเข้าร่วมอบรมได้ตามศูนย์อบรมที่ตนเองสะดวก

“สวนผักคนเมืองเห็นว่า เราน่าจะเผยแพร่ความรู้ให้แก่คนเมืองคนอื่นๆได้บ้าง เขาก็เลยเสนอทางป้อมมาว่าอยากที่บ้านเราเป็นศูนย์เรียนรู้ได้ไหม ด้วยความที่เรามีศักยภาพ มีพื้นที่ เขาก็เลยอยากให้เราเป็นศูนย์อบรม” (ศิริกุล ชื่อต่อชาติ,สัมภาษณ์ 3 กันยายน 2558)

สนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์

จากการสัมภาษณ์ พบว่า เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง ได้มีการแลกเปลี่ยนวัสดุอุปกรณ์ หรือช่วยเหลือสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ระหว่างกัน เช่น การแลกเปลี่ยนต้นกล้า ต้นไม้ หรืออุปกรณ์ต่างๆในการเพาะปลูก เมื่อเครือข่ายขาดแคลนหรือไม่สามารถจัดหาได้สะดวก รวมถึงการช่วยเหลือในด้านวัสดุอุปกรณ์การตกแต่งสถานที่เมื่อมีการร่วมกันจัดกิจกรรมร่วมกัน

“อย่างเวลาเรามาจัดกิจกรรม ซึ่งพีจีบอยู่ศรีราชา ก็จะไม่สะดวกเอาอุปกรณ์มาเท่าไร เครือข่ายก็จะมาช่วยกัน อย่างพีต๋วย พรพรรณ ก็หาต้นไม้มาช่วยตกแต่ง หรือทางโครงการเขาก็จะช่วยจัดหา หาโต๊ะมาให้” (ญาติฯ จำรงค์ทอง, สัมภาษณ์ 26 มิถุนายน 2558)

สนับสนุนด้านบุคลากร

จากการสัมภาษณ์ พบว่า เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง ได้มีการร่วมมือกันในการแลกเปลี่ยนบุคลากรระหว่างกัน หรือร่วมเป็นวิทยากรให้กับโครงการสวนผักคนเมือง เช่น การแลกเปลี่ยนหรือสนับสนุนวิทยากรเมื่อเครือข่ายขาดแคลน หรือการแลกเปลี่ยนวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถในด้านนั้นๆ เพื่ออบรมในเรื่องที่เครือข่ายของตนไม่ถนัด

“เราก็มีการร่วมมือกันในด้านต่างๆ เช่น การขาดแคลนต้นกล้า ขาดแคลนวัสดุ ก็จะช่วยเหลือกันตลอด หรืออย่างเช่นขาดแคลนวิทยากรที่จะมาเป็นวิทยากร ที่นี้เวลาอบรมบางเรื่องเราก็ไม่ถนัด เขาก็จะมาช่วยกันเป็นวิทยากรให้...” (คมสัน หุตะแพทย์, สัมภาษณ์ 16 กันยายน 2558)

การร่วมมือกันผลักดันประเด็นใหม่ๆ

จากการสัมภาษณ์ พบว่า เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง ได้มีการร่วมมือกันผลักดันประเด็นใหม่ๆ ในมิติที่หลากหลายมากยิ่งขึ้นร่วมกับกลุ่ม องค์กร และหน่วยงานต่างๆ ผ่านการเข้าร่วมเป็นสมาชิกโครงการขนาดเล็ก โดยมีการร่วมมือกันผลักดันประเด็นต่างๆ เช่น สวนผักเพื่อการบำบัด สวนผักเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก สวนผักเพื่อการสร้างพื้นที่ความสัมพันธ์รูปแบบใหม่ของสังคม เพื่อผลักดันประเด็นต่างๆ เหล่านี้ไปในวงกว้างมากยิ่งขึ้น เพื่อให้ประเด็นในการรณรงค์มีความหลากหลายนอกเหนือจากการปลูกผักเพื่อบริโภคเพียงอย่างเดียว และช่วยให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้ง่ายยิ่งขึ้นและเป็นรูปธรรม

เราก็มีการสนับสนุนโครงการขนาดเล็ก เพื่อขยายพื้นที่และเครือข่ายในการทำสวนผัก ซึ่งก็พบว่าสมาชิกโครงการก็มีรูปแบบในการทำสวนผักที่แตกต่างกัน ซึ่งเราก็พบว่า เป็นประเด็นใหม่นะ ...พอเราทำๆ ไปก็เห็นว่า การปลูกผักไม่ได้เพียงแค่เป็นการปลูกเพื่อกินเฉยๆ อย่างเดียว แต่ไปเกี่ยวข้องกับหลายประเด็น เช่น การเรียนรู้ของเด็ก การบำบัด เราก็เลยพยายามให้เห็นว่ามันก็มีนะ สวนผักที่อยู่ในโรงพยาบาล หรือสวนผักในโรงเรียน ซึ่งเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก เราก็ร่วมกันผลักดัน หรือเป็นหน่วยสนับสนุนเขา (นาถศิริ โกมลพันธุ์, สัมภาษณ์ 3 เมษายน 2558)

การร่วมมือกันเผยแพร่ความรู้และประชาสัมพันธ์

จากการสัมภาษณ์ พบว่า เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง ได้มีส่วนร่วมในการเผยแพร่ความรู้และประชาสัมพันธ์เรื่องการทำเกษตรในเมือง การปลูกผักไร้สารเคมี และการพึ่งตนเองเป็นที่รู้จักในวงกว้างมากยิ่งขึ้น เช่น การจัดกิจกรรมร่วมกัน การจัดนิทรรศการ และการประชาสัมพันธ์เครือข่ายของตนผ่านสื่อช่องทางเครือข่ายหรือสื่อมวลชนต่างๆ เป็นต้น

อย่างที่เราช่วยทำประชาสัมพันธ์ โดยแต่ละศูนย์ก็ทำประชาสัมพันธ์ของตนเอง อย่างที่นี้ก็มีสื่อ มีFacebook หรือคนที่มาอบรมเขาก็ไปบอกต่อกันไป ซึ่งปากต่อปากมันก็สำคัญ ...อย่างเราจะจัดกิจกรรมของโครงการ เราก็จะบอกอีกทีนึง ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะประชาสัมพันธ์ในFacebook แล้วก็ส่งข่าวไปตามสื่อต่างๆ แล้วก็ส่งข้อมูลไปในเครือข่ายที่เขาเคยมาอบรมกับเราแล้ว ที่นี้ก็มีหลายพันคน ศูนย์อื่นๆอีก ก็ได้หลายคน เกิดการบอกต่อไปเรื่อยๆ ก็จะกลายเป็นกระจายข่าวต่อกันไปเรื่อย ซึ่งก็ช่วยประชาสัมพันธ์ออกไปหลายๆทาง (คมสัน หุตะแพทย์, สัมภาษณ์ 16 กันยายน 2558)

“เราก็ออกสื่อเยอะพอสมควร ก็เป็นกระบอกเสียงที่ดี... อย่างที่นี้เราทำเรื่องการปลูกผักให้เป็นเรื่องของคนรุ่นใหม่ เราก็จะช่วยขยายให้การปลูกผักมันเป็นเรื่องของคนรุ่นใหม่ เป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่น่าสนใจเรื่องเกษตร” (ชารีย์ บุญญวินิจ, สัมภาษณ์ 14 กันยายน 2558)

ดังนั้นแล้วในการศึกษารูปแบบความร่วมมือของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง พบว่า เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมืองได้มีรูปแบบความร่วมมือ 4 รูปแบบ ได้แก่ 1.รูปแบบความร่วมมือในการร่วมมือกันแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และข้อมูลเชิงวิชาการ 2.รูปแบบความร่วมมือในการร่วมมือกันแลกเปลี่ยนและระดมทรัพยากรระหว่างกัน 3.รูปแบบความร่วมมือในการร่วมมือกันผลักดันประเด็นใหม่ๆ และ 4.การร่วมมือกันเผยแพร่ความรู้และประชาสัมพันธ์ ซึ่งจากการศึกษาพบว่าในแต่ละเครือข่ายไม่ว่าจะเป็นกลุ่ม หน่วยงาน หรือองค์กรที่เข้ามาประสานงานร่วมกับโครงการสวนผักคนเมืองต่างได้มีการร่วมมือกันโดยได้มีการแลกเปลี่ยนและร่วมมือกันตามแต่ละประเด็นที่ถนัด เพื่อช่วยกันส่งเสริม สนับสนุน โครงการสวนผักคนเมืองในการรณรงค์ เผยแพร่ เรื่องการทำเกษตรในเมืองตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการสวนผักคนเมือง

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 3 : ปัจจัยในการเข้ามามีส่วนร่วมและกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็กของโครงการสวนผักคนเมืองเป็นอย่างไร

โครงการสวนผักคนเมืองได้มีวัตถุประสงค์ในการขยายพื้นที่ สร้างเครือข่ายคนปลูกผัก และกลุ่มคนทำเกษตรในเมืองให้เป็นรูปธรรม โดยการสร้างรูปธรรมของพื้นที่ผ่านการสนับสนุนโครงการขนาดเล็ก โดยการเปิดโอกาสให้กลุ่มบุคคล ชุมชน หน่วยงาน หรือองค์กรต่างๆ ที่อยู่ในพื้นที่ เป้าหมาย เสนอโครงการขนาดเล็กเพื่อร่วมกันรณรงค์ส่งเสริมการทำเกษตรในเมืองและร่วมสร้างสรรค์คุณภาพชีวิตด้านต่างๆของคนเมืองร่วมกันกับโครงการสวนผักคนเมือง โดยในการเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิกย่อมมีปัจจัยหลายอย่างในการตัดสินใจในการเข้าร่วม ตลอดจนการเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิกได้เกิดกระบวนการในการมีส่วนร่วมในด้านต่างๆ ดังนั้นแล้วผู้วิจัยจึงได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์สมาชิกโครงการขนาดเล็กของโครงการสวนผักคนเมือง เพื่อศึกษาปัจจัยในการเข้ามามีส่วนร่วมและกระบวนการมีส่วนร่วม โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ปัจจัยในการเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็ก

1. ปัจจัยในตัวบุคคล

จากการสัมภาษณ์ พบว่า กลุ่มบุคคล ชุมชน หน่วยงาน หรือองค์กรต่างๆ ที่ได้สมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกโครงการขนาดเล็ก เพื่อร่วมสนับสนุนและเสริมสร้างให้เกิดพื้นที่ต้นแบบการทำเกษตรในเมือง ได้มีปัจจัยมาจากแรงผลักดันที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลเอง โดยเป็นความต้องการ ความคาดหวัง และสำนึก ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนในการหันมาลงมือปลูกผักเพื่อบริโภคภายในครัวเรือนของตน เนื่องจากการปลูกผักเป็นเรื่องที่ตนได้ให้ความสนใจและเห็นถึงความสำคัญของการปลูกผักอยู่ก่อนแล้ว ตลอดจนสอดคล้องกับสิ่งที่ตนต้องการลงมือทำอยู่ก่อนแล้ว

เมื่อประมาณต้นปี54ปลายปี53 ก็เริ่มปลูกผัก จากการเข้าไปอบรมที่สวนผักบ้านคุณตา คือเราอยากจะไปปลูกผัก เราก็ไปอบรมเลย ไม่ได้มีสิ่งอะไรที่ทำให้เราคิดว่าต้องปลูกผัก แต่คือเราทำกับข้าว แล้วเรามีความรู้สึกว่า ถ้าเราปลูกผักเอง ผักบางอย่างมันน่าจะหยิบหาอะไรได้ง่ายกว่าการไปซูเปอร์มาร์เก็ต เราก็เลยไปอบรมที่สวนผักบ้านคุณตา สุขุมวิท 62... (ศิริกุล ชื่อต่อชาติ,สัมภาษณ์ 3 กันยายน 2558)

“จุดเริ่มต้นก็คือเมื่อคุณพ่อเสียชีวิต ก็เลยตั้งปณิธานว่าจะกินเจตลอดชีวิต และเมื่อเรากินเจตลอดชีวิต เราก็ต้องกินผักเยอะ ซึ่งปกติเราก็เป็นคนชอบปลูกต้นไม้อยู่แล้ว ก็คิดว่าเราน่าจะลองปลูกผักปลอดสารพิษกินเอง ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เราตัดสินใจขอทุนกับโครงการ” (พรพรรณ แววสิงห์งาม,สัมภาษณ์ 26 มิถุนายน 2558)

“ปัจจัยหลักคือเป็นสิ่งที่เราตั้งใจจะทำอยู่แล้ว แล้วมันสอดคล้องกัน ...เผอิญว่าเรา
ได้ไปรู้เรื่องการจัดกิจกรรมโครงการขนาดเล็ก ซึ่งเผอิญว่ามันตรงกับสิ่งที่เราจะทำอยู่แล้ว ก็คือการ
พึ่งตนเอง แล้วเราก็ถนัดในเรื่องของกระบวนการเรียนรู้ของเด็กด้วย เราก็เลยตั้งใจเข้าร่วมโครงการ...”
(จิตรา หิรัญพฤกษ์, สัมภาษณ์ 20 สิงหาคม 2558)

2. ปัจจัยสภาพแวดล้อม

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ปัจจัยที่ทำให้สมาชิกโครงการขนาดเล็ก ได้ตัดสินใจในการเข้า
ร่วมเป็นสมาชิกโครงการขนาดเล็กกับโครงการสวนผักคนเมือง เนื่องมาจากสภาพแวดล้อมจากวิถีชีวิต
ในกรุงเทพมหานคร เช่น ปัญหาจากการทำงานประจำ ปัญหาการจราจร ที่ทำให้ตนเองต้องการ
ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต เพื่อหาทางออกจากปัญหาที่กำลังเผชิญ โดยการหันมาทำเกษตรในเมือง
ผนวกกับโครงการสวนผักคนเมืองที่ได้เปิดรับสมัครโครงการขนาดเล็ก จึงทำให้เกิดการตัดสินใจในการ
เข้าร่วมเป็นสมาชิกโครงการขนาดเล็ก เพื่อต้องการปรับเปลี่ยนชีวิตของตนเองและต้องการนำเสนอการ
ทำเกษตรในเมืองให้แก่สาธารณชน

เริ่มต้นจากที่ผมอยู่บ้าน ผมก็เลยอยากอยู่บ้านอย่างมีคุณภาพ ผมไม่ชอบออกไป
เดินทาง ผมก็เคยทำงานประจำมาแล้ว แล้วก็พบว่าชีวิตมันช่างทรมาณเหลือเกิน ต้อง
ออกไปเจอรถติดตอนเช้า ก็คือคนที่พยายามจะหนีไปต่างจังหวัดคนนึงนั่นแหละ แต่ว่า
เราหนีไปไหนไม่ได้ ...ผมก็เลยต้องการอยู่ในกรุงเทพฯ ได้อย่างมีความสุข อยากใช้ชีวิตที่
เป็นพ่อครัว อยากทำอาหารก็ได้ทำ อยากทำเกษตรก็ได้ทำ อยากออกแบบงานก็ได้
ออกแบบ เราก็เลยลองรวบรวมทุกอย่างให้เข้ากัน และเราอยากลองเอาโมเดลนี้มาขยายให้
คนอื่นเห็น... (ชารีย์ บุญญวินิจ, สัมภาษณ์ 14 กันยายน 2558)

3. ปัจจัยผลักดันจากเพื่อนและเจ้าหน้าที่โครงการ

จากการสัมภาษณ์ พบว่า สมาชิกโครงการขนาดเล็กได้มีปัจจัยที่มาจากผลักดัน
จากบุคคลรอบข้าง อาทิเช่น เพื่อนและเจ้าหน้าที่โครงการ ที่ได้มีการชักชวนและเป็นแรงกระตุ้นให้
สมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกโครงการขนาดเล็กกับโครงการสวนผักคนเมือง

...เริ่มหาข้อมูล จนไปเจอสวนผักคนเมือง เขาประกาศอบรมปลูกผักฟรี เราก็เลยไป
อบรมที่ศูนย์เรียนรู้เกษตรในเมือง ของพี่ชูเกียรติ ซึ่งถือได้ว่าเขาเป็นจุดเปลี่ยนให้พี่
เริ่มต้นมีความรู้เรื่องการปลูกผัก พี่ แล้วเขาก็แนะนำว่าโครงการสวนผักคนเมือง มี
โครงการปลูกผักนะ เราก็เลยเข้าไปขอทุนปลูกผัก ขอทุนเป็นโครงการขนาดเล็กในปี2

เราเลยได้เข้ามาอยู่ในโครงการสวนผักคนเมือง” (กรรณิกา เจริญชัย, สัมภาษณ์ 14 กรกฎาคม 2558)

“มีเพื่อนในกลุ่มเฟซบุ๊กเขาเห็นเราปลูกผักก็เลยชวน ซึ่งเพื่อนได้เป็นสมาชิกโครงการสวนผักคนเมืองอยู่ก่อนแล้ว แต่เรายังไม่ได้เป็น เราก็เข้าไปดู สวนผักคนเมืองเขาก็จะมีเว็บไซต์ในการประชาสัมพันธ์ของเขา เพื่อนเขาก็เป็นสมาชิกอยู่ เขาก็เลยมาชวนเราให้ลองสมัครดู...” (ศิริกุล ชื่อต่อชาติ, สัมภาษณ์ 3 กันยายน 2558)

“มีผู้แนะนำ ซึ่งก็คุณหน่อย organic way ผู้ทำศูนย์เรียนรู้ ผู้เป็นผู้ใหญ่ในวงการ ก็แนะนำว่า ‘ซารีย์เธอต้องปลูกผักนะ เธอเลี้ยงไส้เดือนอย่างเดียวไม่ได้หรอก เธอจะคุยกับใครเขาไม่รู้เรื่องนะ’ เราก็เลยร่างโครงการสวนผักโรงรถขึ้นมา”(ซารีย์ บุญญวินิจ, สัมภาษณ์ 14 กันยายน 2558)

“...เราเป็นครูคอมพิวเตอร์ ก็จะอยู่ในส่วนของงานพื้นฐานอาชีพ ซึ่งจะมีเกษตรเข้าไปอยู่ในบทเรียน เราก็เลยจับเกษตรมาบูรณาการกับคอมพิวเตอร์ก่อน ทีนี้เริ่มสนุก เริ่มได้ผลดีได้รับคำแนะนำจากเพื่อนๆ เราก็เลยเสนอโครงการกับทางโรงเรียน แล้วก็สมัครเป็นสมาชิกโครงการขนาดเล็กกับสวนผักคนเมือง”(ศิโรจน์ ชนันทวาริ, สัมภาษณ์ 10 กันยายน 2558)

“...เราก็ได้ไปเจอพี่สุภา พี่สุภาที่เล่าว่าเราก็มีทุนให้ พี่สุภาที่เลยชวนให้เราเขียนโครงการไปสมัครดู ซึ่งตอนนั้นโครงการเค้าก็ใกล้จะปิดรับสมัครแล้วนะ ซึ่งเป็นปีแรกที่ทางโครงการรับสมัคร” (พรพรรณ แววสิงห์งาม, สัมภาษณ์ 26 มิถุนายน 2558)

4. เงินทุนสนับสนุน

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้เข้าร่วมเป็นสมาชิกโครงการขนาดเล็กกับโครงการสวนผักคนเมือง ได้มีปัจจัยในการตัดสินใจ ได้แก่ การให้เงินทุนในการสนับสนุนโครงการขนาดเล็กจากโครงการสวนผักคนเมือง เนื่องจากมองว่าเงินทุนได้เป็นปัจจัยในการช่วยเหลือและสนับสนุนในการดำเนินโครงการขนาดเล็กของตน ในการซื้อวัสดุอุปกรณ์ และการเป็นเงินทุนในการจัดกิจกรรม

...โครงการมีทุนสนับสนุน เราก็คิดว่าก็ดีนะ ดีกว่าเอาเงินเราเองที่ต้องไปซื้อวัสดุอุปกรณ์มาปลูก เหมือนได้เงินมาซื้ออุปกรณ์ ซึ่งทำให้เรารู้สึกว่าไม่ได้เสียหายอะไร แล้วเราก็ปลูกอยู่แล้วด้วย แต่เพิ่งมาเริ่มต้นเพราะเงินทุนก้อนนี้ ซึ่งเงินทุนก็ไม่ได้มากมาย ที่เราเอามาใช้กับการปลูกผัก ซึ่งก็ช่วยให้เราเบาเงินในกระเป๋าเราไปได้ส่วนหนึ่ง จากการที่เราต้องซื้อดิน ซื้อปุ๋ยคอก (ศิริกุล ชื่อต่อชาติ, สัมภาษณ์ 3 กันยายน 2558)

“คือเราปลูกผักอยู่แล้ว แล้วเราเห็นว่า มีหน่วยงานที่สนับสนุน แล้วมีความรู้ที่ น่าสนใจ เราก็เลยมองว่าเป็นสิ่งที่ดีที่เราจะได้ขยาย เราเลยคิดที่จะเข้าร่วมโครงการ แล้วประกอบ กับโรงเรียนของเราเป็นแนวที่มุ่งเน้นธรรมชาติอยู่แล้ว สอดคล้องกัน เราเลยสนใจที่จะขอ ทุน” (ภัทรพร นิยมไทย, สัมภาษณ์ 10 กันยายน 2558)

5. การหากิจกรรมเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม

จากการสัมภาษณ์ พบว่า ผู้เข้าร่วมเป็นสมาชิกโครงการขนาดเล็ก ได้มีปัจจัยในการ เข้าร่วมโครงการขนาดเล็ก เนื่องจากความต้องการหากิจกรรมเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม เช่น การหา กิจกรรมเพื่อช่วยบำบัดสำหรับผู้ป่วยจิตเวช หรือ การหากิจกรรมเพื่อใช้ในการเปลี่ยนแปลงพื้นที่รกร้าง การหากิจกรรมเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก ผ่านการทำกิจกรรมปลูกผักหรือการทำ เกษตรในเมือง ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้สมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกโครงการขนาดเล็ก กับโครงการสวนผักคนเมือง

น่าจะเมื่อซัก 3-4 ปีที่แล้ว ปี2554 พี่จ๊อบทำงานอยู่โรงพยาบาลอ่าวอุดม ทำงานแผนกจิต เวช แล้วพี่จ๊อบจบพยาบาลด้านสุขภาพจิตและจิตเวช และมีโอกาสได้ดูแลผู้ป่วยด้านจิต เวช แล้วก็อยากหาวิธีการที่จะช่วยบำบัดคนไข้ ให้เขาช่วยตัวเองได้มากที่สุด พี่งยาให้ได้ น้อยที่สุด ลดผลข้างเคียง แล้วก็ได้มาเจอเว็บไซต์สวนผักคนเมือง เขาประกาศรับสมัคร โครงการขนาดเล็ก เราก็คิดว่ามันน่าสนใจและเราก็คิดว่า การปลูกผัก น่าจะเป็นอะไรที่ ง่าย ถ้าปลูกแล้วมันล้มเหลวก็ไม่ใช่ไร เราก็ปลูกใหม่ได้ ไม่เสียหาย สมมติว่าอย่างคนไข้ บางคนถ้าทำงานเกิดการผิดพลาด มันเกิดผลกระทบหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นการที่ เจ้านายไม่ยอมรับ ซึ่งมันเกิดการยอมรับได้ยากกว่า คนไข้หลายคนมาแล้วให้เราฟังว่า อย่างพอเราทำอะไรผิดพลาด พ่อแม่พี่น้องเพื่อนฝูงคนในบ้านหรือที่ทำงานก็จะไม่ให้ทำ ซึ่งเรามองว่าการปลูกผักตรงนี้น่าจะเป็นกิจกรรมที่ง่าย(ญาดา จำรงค์ทอง, สัมภาษณ์ 26 มิถุนายน 2558)

“เราคิดว่าเราจะทำอย่างไรให้พื้นที่ที่มันแยกจากการเป็นอู่รถเมล์ทำให้มันเกิด ประโยชน์ ประโยชน์ของเราไม่ได้เน้นเรื่องเงิน แต่เน้นเรื่องราวเกี่ยวกับการปลูกผัก เพราะว่าสิ่งสำคัญ เลยคือเรากินผัก แล้วก็เรามองว่าเรื่องผักมันก็มีต้นแบบ เช่น สำนักงานเขตหลักสี่ก็ทำแล้ว ทำไมเราจะ ทำไม่ได้...” (พอทิพย์ เพชรปรี, สัมภาษณ์ 15 สิงหาคม 2558)

จากการศึกษา พบว่า ปัจจัยในการเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็ก ทั้ง 5 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยในตัวบุคคล ปัจจัยสภาพแวดล้อม ปัจจัยผลักดันจากเพื่อนและเจ้าหน้าที่

โครงการ เงินทุนสนับสนุน และการหากิจกรรมเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม พบว่าองค์ประกอบที่มีส่วนในการผลักดันให้กลุ่มบุคคลมีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมเป็นสมาชิกโครงการขนาดเล็กมากที่สุด คือ ปัจจัยผลักดันจากเพื่อนและเจ้าหน้าที่ในการผลักดันให้สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการสวนผักคนเมือง ตลอดจนพบว่าปัจจัยในตัวบุคคลและเงินทุนสนับสนุนเป็นองค์ประกอบในการตัดสินใจรองลงมาที่ทำให้กลุ่มบุคคลตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิกโครงการขนาดเล็ก

ตารางที่ 4.7

ปัจจัยในการเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็ก

สมาชิกโครงการขนาดเล็ก	ปัจจัยในตัวบุคคล	ปัจจัยสภาพแวดล้อม	ปัจจัยผลักดันจากเพื่อนและเจ้าหน้าที่โครงการ	เงินทุนสนับสนุน	การหากิจกรรมเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม
ศูนย์อบรมปลูกง่าย ๆ สไตล์คนเมือง บ้านป้อมเอง	✓		✓	✓	
ศูนย์อบรม Organic Way		✓			✓
Shortcut Organic	✓		✓		
โครงการสวนผักบำบัดศรัทธา				✓	✓
พร...พรรณไม้	✓		✓		

ตารางที่ 4.7

ปัจจัยในการเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็ก (ต่อ)

สมาชิกโครงการขนาดเล็ก	ปัจจัยในส่วนบุคคล	ปัจจัยสภาพแวดล้อม	ปัจจัยผลักดันจากเพื่อนและเจ้าหน้าที่โครงการ	เงินทุนสนับสนุน	การหากิจกรรมเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม
โครงการสวนผักทูลหารักษ์ปันยิ้ม	✓				
โครงการสวนผักโรงรถฟาร์มลูกรีย์		✓	✓	✓	
โครงการผักปลูกเด็กโรงเรียนบ้านเจียรดับ			✓		
โครงการเพาะผักเพราะรักจากมีน้อยอนุบาลบ้านพลอยภูมิ			✓	✓	✓

กระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็ก

จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการเปิดโอกาสให้ กลุ่ม ชุมชน และองค์กร ได้เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการสวนผักคนเมือง ในการเสนอโครงการขนาดเล็ก เพื่อร่วมกันสร้างพื้นที่ต้นแบบการทำเกษตรในเมืองและการรณรงค์ส่งเสริมการปลูกผักไร้สารเคมีและการทำเกษตรในเมือง โดยสมาชิกโครงการขนาดเล็กได้เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการสวนผักคนเมืองในด้านต่างๆดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Participation in planning)

จากการสัมภาษณ์ พบว่า สมาชิกโครงการขนาดเล็ก ได้แก่ ศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic Way ที่ได้เข้ามาเป็นศูนย์อบรมเกษตรในเมืองกับโครงการสวนผักคนเมือง ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานของหน่วยอบรมเคลื่อนที่ Truck Farm ซึ่งศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic Way ได้เข้ามามีส่วนในการทำหน้าที่ริเริ่ม วางแผน ปฏิบัติงาน ติดต่อประสานงาน และการกำหนดกิจกรรมต่างๆ เพื่อจัดกิจกรรมเคลื่อนที่ไปตามชุมชนและโรงเรียนต่างๆ โดยมีกลุ่มเป้าหมายเป็นเด็ก เพื่อส่งเสริมการทำกิจกรรมสวนผักกับกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก

นอกจากนี้แล้วสมาชิกโครงการขนาดเล็กทุกโครงการสามารถวางแผนกิจกรรมของโครงการตนเองได้ในทุกๆขั้นตอน ดังนั้นแล้วจะเห็นได้ว่าโครงการสวนผักคนเมืองได้เปิดโอกาสให้สมาชิกโครงการขนาดเล็กในการวางแผนหรือจัดกิจกรรมต่างๆ แม้ว่าจะไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนนโยบายและการดำเนินงานของโครงการสวนผักคนเมืองทั้งหมด แต่ก็ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนหรือริเริ่มกิจกรรมต่างๆของทางโครงการสวนผักคนเมืองในบางกิจกรรมหรือวางแผนกิจกรรมของโครงการตนเอง เพื่อร่วมกันส่งเสริมการทำเกษตรในเมืองตามเป้าหมายของทางโครงการสวนผักคนเมือง

โครงการสวนผักคนเมืองค่อนข้างในอิสระในการทำงาน ในการวางแผนตามแบบของเรา เขาไม่ได้มีการมาออกคำสั่ง ว่าเราต้องทำแบบนี้หรือต้องทำอะไร แต่ละเครือข่ายคิดว่าตัวเองมีอะไรเด่น คิดว่าตัวเองจะเอาเรื่องผักไม่เชื่อมกับอะไรได้ โจทย์แค่นั้นเองนะ... อย่างป่าหน้อยถนัดเรื่องเด็ก ก็เหมือนว่าเราก็ช่วยกันคิด แล้วก็เสนอเรื่องการทำกิจกรรมกับเด็ก ก็เป็นทีมกำลังดี ซึ่งทำTruck Farm ขึ้นมา โครงการสวนผักคนเมืองเขาก็ให้ทุนมาสนับสนุนเรา (วิตดา มิ่งมหากุล,สัมภาษณ์ 26 มิถุนายน 2558)

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Participation in implementation)

จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ พบว่า สมาชิกโครงการขนาดเล็กได้เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการสวนผักคนเมือง จากการเสนอโครงการขนาดเล็ก เพื่อมาร่วมกันปลูกผักและทำกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับประเด็นต่างๆ โดยแต่ละโครงการต่างได้มีการจัดกิจกรรมของตนเองเพื่อส่งเสริมการทำเกษตรในเมืองในมิติต่างๆ เช่น การทำสวนผักบำบัด, สวนผักกับกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก สวนผักกับการพึ่งพิงตนเอง ฯลฯ ซึ่งจากการทำกิจกรรมต่างๆนั้นสมาชิกโครงการขนาดเล็กได้สร้างสรรค์กิจกรรมต่างๆด้วยตัวเอง จนเกิดการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆที่หลากหลาย ตลอดจนได้เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการสวนผักคนเมืองในด้านต่างๆ ได้แก่

- การเป็นวิทยากร

จากการสัมภาษณ์ พบว่า สมาชิกโครงการขนาดเล็กในบางโครงการได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นวิทยากรเพื่อเผยแพร่องค์ความรู้และประสบการณ์จากการทำโครงการขนาดเล็กในด้านต่างๆตามความถนัด เช่น เรื่องการเพาะเลี้ยงไส้เดือน การทำกิจกรรมสวนผักกับเด็ก การปลูกผักเพื่อพึ่งพิงตนเอง เพื่อส่งเสริมให้สาธารณชนได้รับความรู้ด้านการปลูกผักในหลากหลายมิติ โดยได้มีโอกาสเข้าไปร่วมเป็นวิทยากรให้กับโครงการสวนผักคนเมืองในงานต่างๆ เช่น การเป็นวิทยากรให้หน่วยอบรมเคลื่อนที่ Truck Farm การเป็นวิทยากรในงานเทศกาลสวนผักคนเมือง เป็นต้น

“เราก็มีส่วนร่วมเป็นวิทยากรในการให้ความรู้ด้านการเพาะเลี้ยงไส้เดือนเป็นหลัก มีส่วนร่วมกับทริคฟาร์ม แล้วก็กิจกรรมต่างๆของโครงการ โดยมีหน้าที่ในการถ่ายทอดเรื่องเพาะเลี้ยงไส้เดือนเป็นหลัก เพื่อไปทำให้แปลงผักขนาดย่อมสำเร็จ ซึ่งปุ๋ยก็เป็นปัจจัยสำคัญในการปลูกผัก” (ชา รีย์ บุญญวินิจ,สัมภาษณ์ 14 กันยายน 2558)

“...ผมก็มาเป็นวิทยากรในประเด็นเรื่องห้องเรียนในสวนผัก เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนเรื่องการปลูกผักกับเด็ก” (ศิริโรจน์ ชนนทวารี,สัมภาษณ์ 10 กันยายน 2558)

“เวลาเขามีงานอะไรก็แล้วแต่ เขาก็จะให้เราไปนำเสนอเรื่องการปรุงดินก่อน หลังจากนั้นพอมีสาน เช่น งานสมุนไพรมหาชาติ ที่สวนผักคนเมืองไปร่วมจัด ป้อมก็จะไป ไปเผยแพร่ให้ความรู้เสียมากกว่า” (ศิริกุล ชื่อต่อชาติ,สัมภาษณ์ 3 กันยายน 2558)

- การจัดนิทรรศการและจัดกิจกรรม

จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ พบว่า สมาชิกโครงการขนาดเล็กในบางโครงการได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดนิทรรศการและกิจกรรมต่างๆร่วมกับโครงการสวนผักคนเมือง เช่น การมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมสวนผักบำบัด การจัดกิจกรรมสวนผักกับเด็กในเทศกาล

สวนผักคนเมือง หรือการร่วมจัดกิจกรรม Truck Farm เป็นต้น โดยเป็นกิจกรรมต่างๆที่ทางสมาชิกโครงการขนาดเล็กได้คิดสร้างสรรค์ขึ้นมาเองจากประสบการณ์การทำโครงการขนาดเล็ก

“เราก็ส่วนร่วมกับโครงการเราก็มีเป็นสมาชิกโครงการขนาดเล็ก ก็มีการจัดกิจกรรมต่างๆที่โรงเรียน แล้วก็อย่างการจัดบูธนิทรรศการออกงานเทศกาลสวนผักคนเมือง...” (ศิโรจน์ ชนนทวารี, สัมภาษณ์ 10 กันยายน 2558)

“พอหลังจากของบได้เราก็มีการทำกิจกรรมอยู่ตลอด ก็จะเป็น เช่น งานมหกรรมสุขภาพและอาหารวิถีไท ที่เมืองทองธานี กิจกรรมTruckFarm เราก็เข้าไปช่วย แทบจะทุกกิจกรรม” (ชารีย์ บุญญวินิจ, สัมภาษณ์ 14 กันยายน 2558)

- การเป็นศูนย์อบรมเกษตรกรในเมือง

จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ พบว่า สมาชิกโครงการขนาดเล็ก ได้แก่ ศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic Way และศูนย์อบรมปลูกกล้วยสไตล์คนเมือง บ้านป้อมเอง ที่ได้เคยเป็นสมาชิกโครงการขนาดเล็กมาก่อน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นศูนย์อบรมเกษตรกรในเมืองให้แก่โครงการสวนผักคนเมือง เพื่อเปิดอบรมให้แก่เกษตรกรที่สนใจได้เข้ามาเรียนรู้การทำเกษตรในเมือง และการพึ่งพิงตนเอง

3. การมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ (Participation in utilization) และการมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ (Participation in benefit-sharing)

จากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ พบว่า สมาชิกโครงการขนาดเล็ก ได้มีการเข้าร่วมอบรมและปฐมนิเทศก่อนเริ่มดำเนินโครงการ รวมถึงได้มีหน่วยอบรมเคลื่อนที่(Mobile unit)ที่ได้เข้าไปอบรมและให้ข้อมูลต่างๆในเรื่องของการปลูกผักไร้สารเคมี โดยสมาชิกโครงการขนาดเล็กต่างได้นำเอาข้อมูลต่างๆจากการอบรมและการนำประสบการณ์จากการเข้าร่วมการจัดงานร่วมกับโครงการสวนผักคนเมือง และการแลกเปลี่ยนกับศูนย์อบรมเกษตรกรในเมืองของโครงการสวนผักคนเมือง นำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนการจัดกิจกรรมโดยนำไปประยุกต์ใช้ในโครงการของตนเอง รวมถึงนำความรู้ที่ได้มาพัฒนาศักยภาพของตนเอง

“เราก็เริ่มจากแรกเลย ไปสมัครเรียนกับพี่ป้อม ศูนย์อบรมปลูกกล้วยสไตล์คนเมือง เป็นรุ่นแรกเลย เราไปเรียนมาเป็นคอร์ส4ครั้งเลย เรียนทุกอย่าง ทั้งกระบวนการปรุงดิน รวมไปถึงการกิน ทุกๆอย่าง เราก็ได้เรียนรู้มาจากพี่ป้อม แล้วก็มาทำจริง” (ศิโรจน์ ชนนทวารี, สัมภาษณ์ 10 กันยายน 2558)

“การร่วมงานกันก็ทำให้เราได้เรียนรู้แล้ว คือแค่เรามองคนอื่นเจริญเติบโตเราก็เก่งขึ้นแล้ว เรามองดูว่าทำยังไง” (ชารีย์ บุญญวินิจ, สัมภาษณ์ 14 กันยายน 2558)

“จริงๆแล้วเราได้ประโยชน์ตั้งแต่ยังไม่ได้รับคัดเลือกเลย เขาก็มีการคิดในขั้นต้นแล้วก็จะมีการเชิญโครงการไปแลกเปลี่ยนกัน ก็มีการแลกเปลี่ยนตัวกระบวนการ ประสบการณ์สำหรับคนที่เคยทำกิจกรรมสำหรับเด็ก เช่น บางคนก็เป็นครูในโรงเรียน บางคนก็ทำกิจกรรมกับศูนย์เด็กเล็ก” (จิตรา หิรัญพฤกษ์, สัมภาษณ์ 20 สิงหาคม 2558)

“เรารู้สึกว่าเราได้พัฒนาตนเอง เราได้ความรู้ใหม่ๆ มันทำให้เราได้อัปเดตตัวเองเราก็ต้องไปหาข้อมูลต่างๆ รู้เรื่องนี้ลึกมากขึ้น ซึ่งมันก็ช่วยพัฒนาศักยภาพของเรา” (ญาดา จำรงค์ทอง, สัมภาษณ์ 26 มิถุนายน 2558)

นอกจากนี้แล้วสมาชิกโครงการยังได้มีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ อย่างเช่น การสร้างความน่าเชื่อถือและช่วยประชาสัมพันธ์โครงการขนาดเล็กของสมาชิก ให้เป็นที่รู้จักและยอมรับในวงกว้างมากยิ่งขึ้น

“คือทำให้เราขึ้นมาเป็นฟาร์มบนดิน ซึ่งฟาร์มบนดินจะทำให้คนที่มาเขาไม่กลัว ก็มีตราสสส. มีชื่อโครงการสวนผักคนเมือง ซึ่งดูสะอาดและดูน่าเชื่อถือ เป็นทางการ คนเชื่อใจว่าโครงการสวนผักคนเมืองเป็นโครงการที่มีคุณภาพ” (ชารีย์ บุญญวินิจ, สัมภาษณ์ 14 กันยายน 2558)

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in evaluation)

จากการสัมภาษณ์ พบว่า สมาชิกโครงการขนาดเล็กได้มีการประเมินผลผู้เข้าร่วมกิจกรรมและผลจากการจัดกิจกรรมของโครงการขนาดเล็ก เพื่อนำเสนอผลการดำเนินงานของโครงการขนาดเล็กกับโครงการสวนผักคนเมือง เพื่อนำข้อมูลต่างๆที่ได้ไปพัฒนา วางแผนและปรับปรุงการดำเนินงานของโครงการขนาดเล็กและโครงการสวนผักคนเมืองต่อไปในอนาคต

นอกจากนี้แล้วยังพบว่าโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการติดตามผลและประเมินผลการดำเนินงานของโครงการขนาดเล็ก เพื่อสอบถามถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของสมาชิกโครงการขนาดเล็ก

“เราก็มีการประเมินตัวของเราเอง ติดตามผลผู้เข้าร่วมกิจกรรม...เราก็มีการเขียนสรุปให้ตอนส่งโครงการ หรือโครงการสวนผักคนเมืองเขาก็มีมาประเมินเราอีกทีด้วย เขาก็จะมาดูการดำเนินงานของเรา แต่เขาก็จะมาดูว่าเราขาดเหลืออะไร ประมาณนั้น”(ชารีย์ บุญญวินิจ, สัมภาษณ์ 14 กันยายน 2558)

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “เครือข่าย ขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลยุทธ์การสื่อสารและขั้นตอนการรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารและรูปแบบความร่วมมือของเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง และปัจจัยในการเข้ามามีส่วนร่วมและกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็กของโครงการสวนผักคนเมือง

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ข้อมูลทั้งหมดได้มาจากการเก็บข้อมูลด้วยวิธีต่างๆ ได้แก่ การศึกษาจากเอกสาร (Document Study) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation)

จากการเก็บข้อมูลด้วยวิธีดังกล่าว ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยด้วยการนำข้อมูลมาตอบปัญหานำวิจัยหลัก 3 ข้อ ได้แก่

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 1 : โครงการสวนผักคนเมืองมีขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสารเป็นอย่างไร

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 2 : โครงการสวนผักคนเมืองมีลักษณะเครือข่ายการสื่อสารและรูปแบบความร่วมมือของเครือข่ายเป็นอย่างไร

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 3 : ปัจจัยในการเข้ามามีส่วนร่วมและกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็กของโครงการสวนผักคนเมืองเป็นอย่างไร

5.1 สรุปผลการวิจัย

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 1 : โครงการสวนผักคนเมืองมีขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสารเป็นอย่างไร

ขั้นตอนการรณรงค์

ขั้นตอนการรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง ประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอนด้วยกัน ได้แก่

ชั้นวางแผนโครงการ

โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการวางแผนโครงการในการรณรงค์ทั้งหมด 9 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูล

โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการศึกษาข้อมูลในการนำมาใช้วางแผนรณรงค์ โดยแหล่งข้อมูลส่วนใหญ่ที่ได้มาจาก 4 ส่วน ได้แก่ 1.ข้อมูลจากการทำวิจัย 2.ข้อมูลจากการทำกิจกรรมโครงการขนาดเล็ก 3.ข้อมูลจากการทำงานภาคเกษตรของมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน(ประเทศไทย) 4.ข้อมูลจากเครือข่ายและผู้เชี่ยวชาญด้านการทำเกษตรในเมืองและการรณรงค์ และ 5.ข้อมูลจากการศึกษาเอกสาร และตำราวิชาการต่างประเทศ โดยข้อมูลต่างๆจะนำมาใช้ในการวางแผนการรณรงค์ กำหนดประเด็นในการสื่อสารและการผลิตสื่อ การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการรณรงค์ และแลกเปลี่ยนข้อมูลกันระหว่างเครือข่าย

2. การกำหนดเป้าหมาย

โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการกำหนดเป้าหมายในการรณรงค์เพื่อใช้เป็นกรอบในการดำเนินงาน โดยได้มีเป้าหมาย คือ การมุ่งยกระดับการพึ่งตนเองด้านอาหารของคนเมือง และผนวกเรื่องการปลูกผักแบบไม่ใช้สารเคมีและการพึ่งตนเองด้านอื่นๆ สร้างความตระหนักถึงบทบาทของเกษตรในเมืองในฐานะที่มีส่วนช่วยพัฒนาระบบอาหารและวิถีชีวิตทางเลือกที่เกื้อกูลธรรมชาติของคนเมือง การสร้างสัมพันธ์ระหว่างคนเมืองกับชนบทและธรรมชาติ ตลอดจนมุ่งสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบายของเมืองที่ให้ความสำคัญกับเกษตรในเมืองในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเมือง และขยายไปสู่นโยบายของเมืองต่างๆในประเทศต่อไป โดยการกำหนดเป้าหมายของโครงการสวนผักคนเมืองสามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วนด้วยกัน ได้แก่ 1.การกำหนดเป้าหมายในระดับบุคคลที่มุ่งเปลี่ยนแปลงทัศนคติ พฤติกรรม โดยการให้ความรู้เรื่องเกษตรในเมืองแก่กลุ่มเป้าหมาย และ 2.การกำหนดเป้าหมายในระดับนโยบาย ที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบายของเมืองที่ให้ความสำคัญกับเกษตรในเมืองในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเมือง โดยทางโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการทำงานร่วมกับเครือข่ายเพื่อเคลื่อนไหวไปในระดับนโยบาย เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐ ที่ช่วยเข้ามาขับเคลื่อนเรื่องเกษตรในเมืองร่วมกับโครงการสวนผักคนเมือง

นอกจากนี้ในการกำหนดเป้าหมายของทางโครงการสวนผักคนเมือง ได้กำหนดเอาไว้เพื่อเป็นกรอบในการดำเนินงานของทางโครงการและศูนย์อบรมเกษตรในเมืองของทางโครงการสวนผักคนเมืองอีกด้วย

3. การกำหนดวัตถุประสงค์

โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงานของทางโครงการ เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย โดยได้มีวัตถุประสงค์ 4 ข้อด้วยกัน ได้แก่ 1.ขยายพื้นที่และกลุ่มคนทำเกษตรในเมืองให้เห็นเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น 2.สนับสนุนและสร้างแหล่งเรียนรู้ให้มีรูปแบบและหลักสูตรที่หลากหลายสอดคล้องกับวิถีคนเมือง 3.สร้างเครือข่ายคนปลูกผักเพื่อให้เกิดพลวัตความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตคนเมือง 4.รณรงค์ส่งเสริมการปลูกผักโดยไม่ใช้สารเคมีและสร้างความคิดเรื่องการพึ่งตนเอง การบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อมและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในสังคมของคนเมือง

4. การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย

โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการกำหนดกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มด้วยกัน ได้แก่ 1.กลุ่มเป้าหมายหลักของโครงการสวนผักคนเมืองที่ได้มีการกำหนดตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ ได้แก่ สาธารณชน ชุมชน หน่วยงานต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เขตเมืองหรือมีวิถีชีวิตแบบเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มคนชนชั้นกลาง และ กลุ่มคนรายได้น้อยในเมือง ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ทางโครงการสวนผักคนเมืองต้องการที่จะสร้างความรู้ ความเข้าใจ ในการตระหนักถึงความสำคัญของการทำเกษตรในเมือง เพื่อต้องการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย 2.การกำหนดกลุ่มเป้าหมายตามการจัดกิจกรรมต่างๆของทางโครงการ ซึ่งจะกำหนดตามวัตถุประสงค์ในการจัดงานในแต่ละครั้ง โดยในการกำหนดกลุ่มเป้าหมายตามการจัดกิจกรรมที่มีประเด็นและวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน เพื่อต้องการหาแนวร่วมหรือกลุ่มเป้าหมายที่สนใจในประเด็นใหม่ๆ เพื่อเป็นการเปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายหลากหลายกลุ่มสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้ตามความสนใจ ตลอดจนการกำหนดกลุ่มเป้าหมายในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกโครงการขนาดเล็กเพื่อขยายเครือข่าย 3.การกำหนดกลุ่มเป้าหมายตามแต่วัตถุประสงค์และความถนัดของศูนย์อบรมเกษตรในเมืองและหน่วยอบรมเคลื่อนที่

5. การกำหนดวิธีการประเมินผล

โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการกำหนดวิธีการประเมินผล โดยกำหนดให้มีการประเมินผล 3 ส่วนด้วยกัน ได้แก่ 1.กำหนดให้มีการประเมินผลในแต่ละกิจกรรมของโครงการ 2. กำหนดให้มีการประเมินผลของศูนย์อบรมเกษตรในเมืองและหน่วยอบรมเคลื่อนที่ 3.กำหนดให้มีการประเมินผลภาพรวมประจำปีของโครงการ โดยในการกำหนดการประเมินผลโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการกำหนดตัวชี้วัดเพื่อใช้ในการประเมินผล แบ่งออกเป็น ตัวชี้วัดด้านปริมาณ และตัวชี้วัดด้านคุณภาพ ซึ่งผลการประเมินที่ได้จะนำไปใช้ในการวางแผนและปรับปรุงการดำเนินงานต่อไป

6. การเตรียมสาร

โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการเตรียมสารเพื่อนำไปใช้ในการรณรงค์ โดยในการเตรียมสารของโครงการสวนผักคนเมืองประกอบไปด้วย การกำหนดประเด็นในการนำเสนอ และหลักการออกแบบสาร

- การกำหนดประเด็นในการนำเสนอ

ในการเตรียมสารเพื่อนำไปใช้ในการรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการประชุมในคณะทำงานของโครงการสวนผักคนเมือง เพื่อกำหนดประเด็นในการนำเสนอสาร โดยรวบรวมจากการศึกษาข้อมูลและการร่วมเสนอความคิดเห็นจากคณะทำงานในการกำหนดการนำเสนอประเด็นต่างๆที่ใช้ในการรณรงค์ โดยได้มีประเด็นหลักในการรณรงค์ ได้แก่ การทำเกษตรในเมืองและการปลูกผักโดยไม่ใช้สารเคมี รวมถึงการพึ่งตนเองของคนเมือง การบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อมและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในสังคม ซึ่งในแต่ละประเด็นที่นำเสนอจะมียุทธศาสตร์ในการนำเสนอที่แตกต่างกันออกไป นอกจากนั้นแล้วโครงการสวนผักคนเมืองยังได้มีการกำหนดประเด็นใหม่ๆขึ้นมาในแต่ละปี แต่ยังคงยึดตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการสวนผักคนเมืองที่ได้วางเอาไว้

- หลักการออกแบบสาร

การกำหนดหลักการออกแบบสารถือเป็นส่วนสำคัญในการเตรียมสารเพื่อนำไปใช้ในการรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง เพื่อให้สารออกมามีประสิทธิภาพมากที่สุด โดยโครงการสวนผักคนเมืองได้มีหลักการออกแบบสาร ได้แก่ 1.คำนึงถึงวัตถุประสงค์ในการจัดงานและลักษณะประชากรกลุ่มเป้าหมายเป็นหลัก 2.คำนึงถึงภาพลักษณ์และแนวคิดหลักของโครงการสวนผักคนเมือง 3.คำนึงถึงความเข้าใจของผู้รับสาร 4.คำนึงถึงความน่าเชื่อถือของข้อมูล

7. การผลิตสื่อ

โครงการสวนผักคนเมืองได้มีหลักการในการผลิตสื่อ ได้แก่ 1.การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย 2.การวิเคราะห์คุณสมบัติสื่อ 3.การประเมินค่าใช้จ่าย โดยทั้ง3ส่วนนี้ ได้ถือว่าเป็นหลักการสำคัญในการผลิตสื่อของโครงการสวนผักคนเมืองในการเลือกใช้สื่อเพื่อนำมาใช้ในการรณรงค์

8. การกำหนดตารางการรณรงค์และการจัดทำแผนปฏิบัติการ

ในแต่ละปีโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการกำหนดตารางในการรณรงค์ไว้อย่างคร่าวๆในการวางแผนการจัดกิจกรรม ซึ่งโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการกำหนดการจัดงานหรือจัดกิจกรรมใหญ่ของทางโครงการโดยเฉลี่ยปีละ2-3ครั้ง ตลอดจนศูนย์อบรมเกษตรในเมืองและหน่วย

อบรมเคลื่อนที่ในแต่ละแห่งก็จะมีตารางอบรมซึ่งกำหนดขึ้นตามความสะดวกของแต่ละศูนย์โดยเฉลี่ยจะมีการจัดกิจกรรมเดือนละ 1 ครั้ง นอกจากการกำหนดตารางการณรงค์ในแต่ละปี โครงการสวนผักคนเมืองยังได้มีการจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อใช้ในการกำหนดแนวทางและวางแผนในการณรงค์ในแต่ละกิจกรรม โดยแผนปฏิบัติการประกอบไปด้วย การกำหนดวัตถุประสงค์ของกิจกรรม การกำหนดประเด็นเนื้อหา การกำหนดกลุ่มเป้าหมายและสื่อที่ใช้ การกำหนดบุคลากรในการทำงาน เป็นต้น โดยแผนปฏิบัติการสามารถมีการปรับเปลี่ยน ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมกับกิจกรรม

9. การกำหนดงบประมาณ

งบประมาณในการดำเนินงานของโครงการสวนผักคนเมือง ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) โดยโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการจัดแบ่งงบประมาณเพื่อนำไปใช้ในด้านต่างๆของโครงการ ได้แก่ 1.ค่าใช้จ่ายในการจ้างบุคลากรในการทำงาน 2.ค่าใช้จ่ายในการสนับสนุนศูนย์อบรมเกษตรในเมืองและหน่วยอบรมเคลื่อนที่ 3.ค่าใช้จ่ายในการสนับสนุนทุนกิจกรรมโครงการขนาดเล็ก 4.ค่าใช้จ่ายในผลิตและสร้างสรรค์สื่อเพื่อใช้ในการณรงค์ โดยโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการขังงบประมาณในการสนับสนุนทุนกิจกรรมโครงการขนาดเล็กมากที่สุดเนื่องจากโครงการขนาดเล็กเป็นโครงการที่ช่วยขยายเครือข่ายคนปลูกผักในเมืองให้เกิดผลเป็นรูปธรรม โดยงบประมาณที่โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการใช้จ่ายมากเป็นอันดับ 2 ได้แก่ การผลิตและสร้างสรรค์สื่อเพื่อใช้ในการณรงค์

ขั้นการดำเนินการณรงค์

โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการดำเนินการณรงค์ตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ โดยได้มีการดำเนินการณรงค์ ซึ่งประกอบไปด้วย การหาแนวร่วม และการรักษากระแส

1. การหาแนวร่วม

ในการดำเนินการณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง โครงการได้มีการหาแนวร่วม โดยมีการชักชวนกลุ่มผู้มีประสบการณ์ด้านการทำเกษตรในเมืองและผู้มีประสบการณ์ด้านการณรงค์ อาทิเช่น มูลนิธิศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนา คณะทำงานกินเปลี่ยนโลก และศูนย์อบรมเกษตรในเมือง มาช่วยกันวางแผนการณรงค์และประชาสัมพันธ์โครงการ โดยการร่วมมือกันกับเครือข่ายต่างๆ เพื่อร่วมมือกันณรงค์ตามวัตถุประสงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง

2. การรักษากระแส

โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการจัดกิจกรรมต่างๆในการณรงค์ทุกๆปีตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่ได้วางเอาไว้ เพื่อรักษากระแสและเพื่อประชาสัมพันธ์โครงการให้เป็นที่

รู้จักมากขึ้น รวมถึงเพื่อเปิดโอกาสให้บุคคล กลุ่ม หรือองค์กรได้เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการ โดยโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการจัดกิจกรรมต่างๆอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงการออกงานร่วมกับเครือข่ายอื่นๆ ตลอดจนมีการนำเสนอประเด็นหรือนำเสนอรูปธรรมใหม่ๆเกี่ยวกับการปลูกผักเพื่อเชื่อมโยงกับมิติต่างๆเพื่อเพิ่มความน่าสนใจมากขึ้น นอกจากนี้แล้วโครงการสวนผักคนเมืองยังได้มีการนำเสนอข้อมูลข่าวสารของทางโครงการผ่านสื่อสังคมออนไลน์อย่าง Facebook และ Website ของทางโครงการเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้เข้าถึงข้อมูลและรับทราบข่าวสารจากทางโครงการอยู่เสมอ

ขั้นการประเมินผลและวิธีการติดตามผล

การประเมินผล

โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการติดตามการดำเนินงานและประเมินผล โดยสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเด็น ได้แก่ 1.การประเมินความรู้ ความพึงพอใจและการนำไปใช้ หลังจากการเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งศูนย์อบรมและหน่วยอบรมเคลื่อนที่จะเป็นผู้ติดตามและประเมินผลผู้เข้าร่วมกิจกรรม และ 2.การประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์อบรมเกษตรในเมือง หน่วยอบรมเคลื่อนที่ และสมาชิกโครงการขนาดเล็ก ซึ่งประเมินโดยทีมงานโครงการสวนผักคนเมือง

วิธีการติดตามผล

ศูนย์อบรมเกษตรในเมืองได้ใช้วิธีการในการติดตามผลผู้เข้าร่วมกิจกรรมจาก การโทรศัพท์สอบถามผู้เข้าร่วมอบรมหลังจากได้รับการอบรม และการติดตามผลจากการสื่อสารผ่าน Facebook ระหว่างวิทยากรและผู้เข้าร่วมกิจกรรม รวมถึงการประเมินผลจากการจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้ที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมได้มาทำกิจกรรมร่วมกันอีกครั้ง เพื่อประเมินถึงความรู้ ความเข้าใจ ปัญหาและอุปสรรค และการนำความรู้ที่ได้จากการอบรมไปใช้ลงมือปฏิบัติ

กลยุทธ์การสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง

โครงการสวนผักคนเมืองเป็นแนวทางในการสื่อสารที่โครงการสวนผักคนเมืองได้กำหนดขึ้นเพื่อในการรณรงค์ โดยประกอบไปด้วย 3 กลยุทธ์ด้วยกัน ได้แก่ กลยุทธ์เกี่ยวกับผู้ส่งสาร กลยุทธ์ด้านสาร และกลยุทธ์การใช้สื่อ

กลยุทธ์เกี่ยวกับผู้ส่งสาร

กลยุทธ์เกี่ยวกับผู้ส่งสารของโครงการสวนผักคนเมือง เป็นกลยุทธ์ที่วิทยากรโครงการสวนผักคนเมืองนำมาใช้สื่อสารกับผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยมีแนวทางในการสื่อสาร ได้แก่

1. การสร้างความน่าเชื่อถือ โดยการใช้วิทยากรที่มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ในด้านต่างๆ และการใช้วิทยากรที่มีพื้นฐานร่วมกันกับผู้เข้าร่วมกิจกรรม

2. การสร้างความเป็นเพื่อนและความไว้วางใจ โดยมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้เข้าร่วมกิจกรรม และเป็นทีปรีक्षाให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรม

3. มีการเตรียมตัวและวางแผนก่อนการจัดกิจกรรม โดยวิทยากรมีการวางแผนและแบ่งหน้าที่กันก่อนการจัดกิจกรรม มีการวิเคราะห์ผู้รับสารเพื่อออกแบบสารให้เหมาะสมกับผู้เข้าร่วมกิจกรรม

4. การใช้ทักษะในการสื่อสารและเทคนิคในการโน้มน้าวใจ โดยการใช้วิทยากรที่มีทักษะในการสื่อสารดี การใช้ทักษะเฉพาะตัวของวิทยากร และมีการใช้ทักษะในการโน้มน้าวใจและกระตุ้นความรู้สึก

กลยุทธ์ด้านสาร

กลยุทธ์ด้านสารของทางโครงการสวนผักคนเมือง เป็นแนวทางในการนำเสนอสารที่ทางโครงการสวนผักคนเมืองได้นำมาใช้เพื่อโน้มน้าวใจผู้รับสาร ซึ่งได้แก่สาธารณชนและผู้เข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการสวนผักคนเมือง โดยผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ กลยุทธ์ด้านสารของทีมงานโครงการสวนผักคนเมือง และ กลยุทธ์ด้านสารของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง

กลยุทธ์ด้านสารของทีมงานโครงการสวนผักคนเมือง

กลยุทธ์ด้านสารที่ทีมงานสวนผักคนเมืองได้นำมาใช้ในการนำเสนอสาร ซึ่งในการนำเสนอสารของทีมงานโครงการสวนผักคนเมืองจะเน้นการนำเสนอสารแนวทางเชิงบวก (Positive approach) เป็นส่วนใหญ่ โดยได้กำหนดประเด็นในการนำเสนอสารให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง ได้แก่

การสื่อสารประเด็นเรื่องการทำเกษตรในเมืองและการปลูกผักโดยไม่ใช้สารเคมี

ทีมงานโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการสื่อสารในประเด็นเรื่องการทำเกษตรในเมืองและการปลูกผักโดยไม่ใช้สารเคมี โดยมีแนวทางในการกำหนดเนื้อหาสารที่นำเสนอและวิธีการนำเสนอสาร ดังนี้

(1) เนื้อหาสารที่นำเสนอ

ทีมงานโครงการสวนผักคนเมืองได้มีแนวทางในการกำหนดเนื้อหาสารในประเด็นเรื่องการทำเกษตรในเมือง โดยได้มีแนวทางในการนำเสนอ ได้แก่ การถ่ายทอดเทคนิคและวิธีการใหม่ๆ การนำเสนอเรื่องง่าย ใกล้ตัว และเป็นรูปธรรม การนำเสนอเรื่องราวจากต่างประเทศ การนำเสนอข้อเท็จจริง เอกสารทางวิชาการ และผลการวิจัย

(2) วิธีการนำเสนอสาร

ทีมงานโครงการสวนผักคนเมืองได้มีแนวทางในการกำหนดวิธีการนำเสนอสารในประเด็นเรื่องการทำเกษตรในเมือง โดยได้มีแนวทางในการนำเสนอ ได้แก่ การนำเสนอโดยใช้เหตุและผล การให้กำลังใจ การบอกประโยชน์ที่จะได้รับ

การสื่อสารประเด็นเรื่องการทำตนเองและการบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม

ทีมงานโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการสื่อสารในประเด็นเรื่องการทำตนเองและการบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม โดยมีแนวทางในการกำหนดเนื้อหาสารที่นำเสนอและวิธีการนำเสนอสาร ดังนี้

(1) เนื้อหาสารที่นำเสนอ

ทีมงานโครงการสวนผักคนเมืองได้มีแนวทางในการกำหนดเนื้อหาสารในประเด็นเรื่องการทำตนเองและการบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม โดยได้มีแนวทางในการนำเสนอ ได้แก่ การถ่ายทอดเทคนิคและวิธีการใหม่ๆ และการนำเสนอข้อเท็จจริง

(2) วิธีการนำเสนอสาร

ทีมงานโครงการสวนผักคนเมืองได้มีแนวทางในการกำหนดวิธีการนำเสนอสารในประเด็นเรื่องการทำตนเองและการบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม โดยได้มีแนวทางในการนำเสนอ ได้แก่ การชี้ให้เห็นถึงผลกระทบ

นอกจากการนำเสนอสารในการให้ความรู้ในประเด็นต่างๆ โครงการสวนผักคนเมืองยังมีแนวทางในการนำเสนอสาร เพื่อเผยแพร่กิจกรรมและเชิญชวนให้สาธารณชนเข้าร่วม เพื่อให้สาธารณชนได้รับทราบถึงการจัดกิจกรรมต่างๆของทางโครงการสวนผักคนเมืองและเครือข่าย และเพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายได้เข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมของทางโครงการและเครือข่าย โดยมีการกำหนดเนื้อหาสารที่นำเสนอ ได้แก่ การนำเสนอข้อเท็จจริง และมีวิธีการนำเสนอสาร ได้แก่ การเน้นข้อความสะดุดหู สะดุดตา และนำเสนอรูปธรรม

กลยุทธ์ด้านสารของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง

ในแต่ละเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการนำเสนอสารในแนวทางที่แตกต่างกันออกไป เพื่อให้เหมาะสมกับแต่ละกิจกรรมและความถนัดของแต่ละเครือข่าย โดยแต่ละเครือข่ายได้มีการเลือกกลยุทธ์ด้านสารให้เหมาะสมกับประเด็นในการสื่อสาร ได้แก่

การสื่อสารประเด็นความรู้ด้านการทำเกษตรในเมืองและการปลูกผักโดยไม่ใช้สารเคมี

เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการสื่อสารในประเด็นเรื่องการทำเกษตรในเมืองและการปลูกผักโดยไม่ใช้สารเคมี โดยมีแนวทางในการกำหนดเนื้อหาสาระที่นำเสนอและวิธีการนำเสนอสาร ดังนี้

(1) เนื้อหาสาระที่นำเสนอ

เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมืองได้มีแนวทางในการกำหนดเนื้อหาสาระในประเด็นเรื่องการทำเกษตรในเมือง โดยได้มีแนวทางในการนำเสนอ ได้แก่ การนำเสนอเทคนิคและวิธีการใหม่ๆ การนำเสนอข้อเท็จจริง และการนำเสนอเรื่องง่ายและได้ผลเร็ว

(2) วิธีการนำเสนอสาร

เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมืองได้มีแนวทางในการกำหนดวิธีการนำเสนอสารในประเด็นเรื่องการทำเกษตรในเมือง โดยได้มีแนวทางในการนำเสนอ ได้แก่ การลงมือปฏิบัติ การเรียนรู้ที่มาที่ไป การชี้ให้เห็นถึงผลกระทบ และการนำเสนออุปสรรคผ่านการเยี่ยมชมและสำรวจพื้นที่จริง

การสื่อสารประเด็นเรื่องการทำฟาร์มและการบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม

เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการสื่อสารในประเด็นเรื่องการทำฟาร์มและการบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม โดยมีแนวทางในการกำหนดเนื้อหาสาระที่นำเสนอและวิธีการนำเสนอสาร ดังนี้

(1) เนื้อหาสาระที่นำเสนอ

เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมืองได้มีแนวทางในการกำหนดเนื้อหาสาระในประเด็นเรื่องการทำฟาร์มและการบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม โดยได้มีแนวทางในการนำเสนอ ได้แก่ การนำเสนอเทคนิคและวิธีการใหม่ๆ

(2) วิธีการนำเสนอสาร

เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมืองได้มีแนวทางในการกำหนดวิธีการนำเสนอสารในประเด็นเรื่องการทำฟาร์มและการบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม โดยได้มีแนวทางในการนำเสนอ ได้แก่ การนำเสนออุปสรรค การชี้ให้เห็นถึงผลกระทบ และการตั้งคำถาม

นอกจากการนำเสนอสารในการให้ความรู้ในประเด็นต่างๆ เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมืองยังมีแนวทางในการนำเสนอสารเพื่อเผยแพร่กิจกรรมและเชิญชวนให้สาธารณชนเข้าร่วม โดยมี

การกำหนดเนื้อหาสาระที่นำเสนอ ได้แก่ การนำเสนอข้อเท็จจริง การเน้นข้อความสะดุดหู สะดุดตา การนำเสนอเอกลักษณ์ และการนำเสนอรูปธรรม

กลยุทธ์การใช้สื่อ

กลยุทธ์การใช้สื่อของทางโครงการสวนผักคนเมือง เป็นแนวทางในการกำหนดช่องทางในการสื่อสาร เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย โดยการเลือกใช้สื่อต่างๆ ในการถ่ายทอดความรู้ และประชาสัมพันธ์โครงการสวนผักคนเมือง แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ กลยุทธ์การใช้สื่อของทีมงานโครงการสวนผักคนเมือง และ กลยุทธ์การใช้สื่อของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง

กลยุทธ์การใช้สื่อของทีมงานโครงการสวนผักคนเมือง

ทีมงานโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการเลือกช่องทางในการสื่อสารโดยการเลือกใช้สื่อต่างๆ ในการถ่ายทอดข้อมูลความรู้และประชาสัมพันธ์โครงการสวนผักคนเมืองให้เป็นที่รู้จักผ่านสื่อต่างๆดังต่อไปนี้

สื่อที่ใช้ในถ่ายทอดความรู้

1. สื่อบุคคล ได้แก่ สื่อบุคคลที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง และสื่อบุคคลที่มีประสบการณ์ตรง
2. สื่อเฉพาะกิจ ได้แก่ หนังสือ คู่มือ สื่ออินโฟกราฟิก (infographics)
3. สื่อกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมของสวนผักคนเมืองในงานมหกรรมอาหารและสุขภาพวิถีไท กิจกรรมทัวร์สวนผักคนเมือง เทศกาลสวนผักคนเมือง และกิจกรรมการจัดประกวด
4. สื่อใหม่ ได้แก่ เว็บไซต์ของโครงการสวนผักคนเมือง Facebook Fanpage ของทางโครงการสวนผักคนเมือง และช่อง Youtube ของทางโครงการสวนผักคนเมือง

สื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์

1. สื่อเฉพาะกิจ ได้แก่ แผ่นพับ โปสเตอร์ป้าย(Standy) ป้ายธงร้อยเชือก ตัวการ์ตูน เสื้อ และการจัดนิทรรศการ
2. สื่อมวลชน ซึ่งเป็นการเขียนจดหมายข่าวจากทีมงานโครงการสวนผักคนเมืองไปยังสื่อมวลชนต่างๆโดยเน้นสื่อสิ่งพิมพ์เป็นหลัก นอกจากนี้แล้วโครงการสวนผักคนเมืองยังได้รับความสนใจจากสื่อมวลชน เช่น นิตยสาร สื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุ ที่มาติดต่อขอสัมภาษณ์และถ่ายทำการดำเนินงานของโครงการสวนผักคนเมือง เพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์และแนะนำโครงการให้เป็นที่รู้จัก

3. สื่อใหม่ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์ผ่านเว็บไซต์ของโครงการสวนผักคนเมือง และ Facebook fanpage ของทางโครงการสวนผักคนเมือง

กลยุทธ์การใช้สื่อของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง

เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการเลือกใช้สื่อในแต่ละประเภทที่แตกต่างกันตามความถนัดและศักยภาพของเครือข่ายในการถ่ายทอดข้อมูลความรู้การทำเกษตรในเมืองและประชาสัมพันธ์ข่าวสารการจัดกิจกรรมของเครือข่ายโดยได้เลือกใช้สื่อต่างๆดังนี้

สื่อที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้

1. สื่อบุคคล ได้แก่ สื่อบุคคลที่มีความรู้และประสบการณ์ สื่อบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และสื่อบุคคลที่มีอิทธิพลทางความคิด
2. สื่อกิจกรรม เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการจัดกิจกรรมเพื่อเผยแพร่เทคนิค ความรู้ ข้อมูล ในด้านต่างๆไปสู่ผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยมีการจัดกิจกรรมที่หลากหลายและสอดคล้องกับเป้าหมายของโครงการสวนผักคนเมืองเพื่อสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมาย โดยแต่ละเครือข่ายต่างได้มีการจัดกิจกรรมต่างๆขึ้นเป็นประจำ อาทิเช่น กิจกรรมอบรมปลูกผัก กิจกรรมเกี่ยวกับการพึ่งตนเอง กิจกรรมเรียนรู้การปรุงอาหาร เป็นต้น โดยบางเครือข่ายได้มีการจัดกิจกรรมเพิ่มเติมในรูปแบบใหม่ๆที่หลากหลายเพื่อเพิ่มความน่าสนใจ ตลอดจนบางเครือข่ายได้มีการจัดกิจกรรมร่วมกับเครือข่ายหรือองค์กร หน่วยงานอื่นๆ
3. สื่อเฉพาะกิจ ได้แก่ คู่มือและเอกสาร แผ่นพับ และสื่ออินโฟกราฟิก (infographics)
4. สื่อมวลชน โดยเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง ได้แก่ ศูนย์อบรมสวนผักบ้านคุณตา ได้มีจัดทำวารสารเกษตรกรรมธรรมชาติ เพื่อส่งเสริมการเกษตรในแนวทางเกษตรกรรมธรรมชาติ เกษตรอินทรีย์ เกษตรยั่งยืน โดยได้มีการนำเสนอเรื่องราวของบุคคลในเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมืองและการดำเนินงานของโครงการสวนผักคนเมือง เพื่อถ่ายทอดไปยังสาธารณชน

สื่อที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์

1. สื่อเฉพาะกิจ ได้แก่ การจัดนิทรรศการ และโปสเตอร์
2. สื่อมวลชน โดยเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมืองในบางเครือข่าย ได้มีการถ่ายทอดข้อมูลความรู้และประชาสัมพันธ์โครงการสวนผักคนเมืองให้เป็นที่รู้จักผ่านสื่อมวลชน อาทิ เช่น มีการเขียนหนังสือเพื่อถ่ายทอดความรู้ด้านการทำเกษตรในเมือง และการเพาะเลี้ยงไส้เดือน

ร่วมกับสำนักพิมพ์บ้านและสวน นอกจากนี้เครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง เช่น ศูนย์อบรมเกษตรกรในเมือง หรือสมาชิกโครงการขนาดเล็กบางโครงการ ยังได้รับความสนใจจากสื่อมวลชนต่างๆ อย่างเช่น สื่อโทรทัศน์ ที่มาติดต่อขอสัมภาษณ์และถ่ายทำการดำเนินงานของเครือข่าย เพื่อช่วยประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักอีกด้วย

3. สื่อใหม่ ได้แก่ Facebook เว็บไซต์ ของแต่ละเครือข่าย ตลอดจนบางโครงการ ได้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านเฟซบุ๊กส่วนบุคคล ซึ่งพบว่าสื่อใหม่ได้เป็นช่องทางให้เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมืองได้เป็นที่รู้จักจากสาธารณชนรวมถึงสื่อมวลชนเพิ่มขึ้น

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 2 : โครงการสวนผักคนเมืองมีลักษณะเครือข่ายการสื่อสารและรูปแบบความร่วมมือของเครือข่ายเป็นอย่างไร

ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง

องค์ประกอบและบทบาทเชิงการสื่อสารของบุคคลในเครือข่าย

องค์ประกอบของเครือข่าย ประกอบไปด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ แกนนำเครือข่าย สมาชิกเครือข่าย และพันธมิตร ดังนี้

1. แกนนำเครือข่าย คือ บุคคล กลุ่ม หรือหน่วยงานที่มีบทบาทในการริเริ่มเครือข่าย และมีบทบาทในการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของเครือข่าย รวมถึงมีบทบาทในการกระจายข้อมูลข่าวสารไปสู่สมาชิก และมีส่วนสำคัญในการริเริ่มประเด็นต่างๆ ในการรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง การจัดการกระบวนการต่างๆ ในการระดมสมองหรือรับฟังความคิดเห็นจากสมาชิก การแสวงหาแนวทางในการผลักดันให้เกิดกระบวนการตัดสินใจของเครือข่ายในเรื่องต่างๆ โดยพบว่ากลุ่มที่เป็นแกนนำของโครงการสวนผักคนเมือง ประกอบด้วย มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย) และ โครงการสวนผักคนเมือง

- มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย) ได้มีบทบาทเชิงการสื่อสาร โดยเป็นคนควบคุมข้อมูล (Gatekeeper) เนื่องจากมีบทบาทในการดำเนินงานของโครงการสวนผักคนเมือง โดยเป็นผู้กำหนดนโยบายการดำเนินงานของโครงการสวนผักคนเมือง การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของเครือข่าย รวมถึงมีความสามารถในการควบคุมการกระจายข้อมูล ข่าวสารหรือการหมุนเวียนข้อมูล

- โครงการสวนผักคนเมือง ซึ่งประกอบไปด้วยทีมงานในการบริหารโครงการ ได้มีบทบาทเชิงการสื่อสารเป็นดาวเด่น (Star) เป็นตัวเชื่อมกับคนอื่นๆ ในกลุ่มต่างๆ ของเครือข่ายเป็น

จำนวนมาก โดยทำหน้าที่ในการส่งต่อข้อมูล และรับข้อมูลเพื่อมากระจายต่อในเครือข่าย โดยมีผู้ประสานงานโครงการสวนผักคนเมือง ได้แก่ วราภรณ์ นิมิตต์ถา มีบทบาทการสื่อสารเป็นสะพาน (Bridge) ทำหน้าที่ในการติดต่อประสานงาน

2. สมาชิกเครือข่าย คือ บุคคล กลุ่ม หรือหน่วยงานที่ได้เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายในด้านการกระทำกิจกรรมต่างๆ การร่วมเสนอความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่างๆ โดยสมาชิกโครงการสวนผักคนเมืองประกอบไปด้วย มูลนิธิศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนา ศูนย์เรียนรู้เกษตรในเมืองบ้านเจ้าชายผัก ศูนย์เรียนรู้เกษตรในเมืองศูนย์สุวรรณภูมิ ศูนย์อบรมบ้านเรียนรู้ใส่ใจ ศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic Way ศูนย์อบรมปลูกกล้วยๆสไตล์คนเมือง บ้านป้อมเอง และสมาชิกโครงการขนาดเล็ก

- สมาชิกเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง ได้มี กลุ่มย่อย (Subgroups) ที่มีการติดต่อสื่อสารกัน ซึ่งได้แก่ หน่วยอบรมเคลื่อนที่ Truck Farm ซึ่งมี ศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic Way เป็นตัวกลางในการติดต่อสื่อสาร (Hub) และ มีโครงการสวนผักโรงรถ ฟาร์มลุงรีย์ Shortcut Organic และ ศูนย์อบรมปลูกกล้วยๆสไตล์คนเมือง บ้านป้อมเอง เป็นจุดต่างๆในการเชื่อมต่อ (Nodes) โดยมีการติดต่อสื่อสารอย่างทั่วถึง นอกจากนี้แล้วโครงการสวนผักคนเมือง ได้มี กลุ่มย่อย (Cliques) ที่สมาชิกเครือข่ายได้มีการติดต่อสื่อสารถึงกันหมด ซึ่งได้แก่ สมาชิกเครือข่ายที่ทำหน้าที่เป็นศูนย์อบรมให้แก่โครงการสวนผักคนเมือง ซึ่งได้มีการปฏิสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน

- สมาชิกโครงการขนาดเล็ก ได้มีที่บทบาทเชิงการสื่อสารเป็นผู้ปลีกวิเวก (Isolate role) ที่เก็บตัว ไม่ค่อยสูงส่ง หรือติดต่อกับสมาชิกคนอื่นๆในเครือข่าย ซึ่งได้มีการติดต่อกับโครงการสวนผักคนเมืองเท่านั้น ยกเว้นโครงการสวนผักโรงรถฟาร์ม ลุงรีย์ และ Shortcut Organic ที่ได้มีการติดต่อสื่อสารกับหน่วยอบรมเคลื่อนที่ Truck Farm

3. พันธมิตร คือ บุคคล กลุ่ม หรือหน่วยงานที่มีได้เป็นส่วนหนึ่งของเครือข่าย แต่มีส่วนในการช่วยสนับสนุนเครือข่ายในเรื่องต่างๆ เช่น การแลกเปลี่ยนข้อมูล การสนับสนุนด้านนโยบาย กิจกรรม และงบประมาณกับโครงการสวนผักคนเมือง โดยพันธมิตรโครงการสวนผักคนเมืองประกอบด้วย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สวนเกษตรลาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่ และโครงการกินเปลี่ยนโลก

- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สวนเกษตรลาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่ และโครงการกินเปลี่ยนโลก มีบทบาทเชิงการสื่อสารเป็นคนขอข่าย ที่มีการสื่อสารเชื่อมต่อระหว่างเครือข่ายตนกับสังคมภายนอก อันทำให้เกิดการหมุนเวียนหรือแลกเปลี่ยน

ข้อมูลภายในเครือข่ายกับข้อมูลอื่นๆ เพื่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูล รวมถึงสร้างเครือข่ายและพันธมิตรใหม่ๆ ให้แก่โครงการสวนผักคนเมือง นอกจากนี้แล้วโครงการสวนผักคนเมืองยังได้มีพันธมิตรที่อยู่ในเครือข่าย ได้แก่ เครือข่ายเขียวสวยหอม (สวนผักฮักเมือง) เชียงใหม่ และ เครือข่ายสวนผักคนเมืองหาดใหญ่ (มูลนิธิชุมชนสงขลา) ซึ่งเป็นพันธมิตรที่ทำงานเคลื่อนไหวณรงค์ขับเคลื่อนเรื่องเกษตรในเมืองในต่างจังหวัด ซึ่งมีความสัมพันธ์ในรูปแบบของการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและเรียนรู้เรื่องการทำเกษตรในเมืองระหว่างกัน

ลักษณะทิศทางในการสื่อสารและทิศทางการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารในเครือข่าย

ทิศทางในการสื่อสาร

ทิศทางในการสื่อสาร (Direction) ของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมืองมีทิศทางในการสื่อสารในแนวระนาบ (Horizontal communication) ในลักษณะสองทาง (Two-way communication) คือ เป็นการสื่อสารในลักษณะที่โครงการสวนผักคนเมืองและสมาชิกเครือข่ายทุกเครือข่ายที่เข้ามาประสานงานกับโครงการสวนผักคนเมือง ในการรณรงค์เผยแพร่การทำเกษตรในเมือง มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ไม่ได้มีการสั่งการลงมาจากเครือข่ายใดเครือข่ายหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่มีการสื่อสารภายในเครือข่ายอย่างเท่าเทียมกัน มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารต่างๆ ระหว่างกัน นอกจากนี้ทิศทางการสื่อสารภายในระหว่างบุคคลในโครงการสวนผักคนเมือง ได้มีทิศทางในการสื่อสารในแนวระนาบ (Horizontal communication) คือสมาชิกได้ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยได้มีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินงานต่างๆ ในโครงการสวนผักคนเมือง

ทิศทางการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารในเครือข่าย

- เครือข่ายการสื่อสารแบบวงล้อ (The wheel network) เป็นการสื่อสารส่วนใหญ่ของโครงการสวนผักคนเมือง คือ โครงการสวนผักคนเมืองเป็นศูนย์กลางการสื่อสาร ที่เป็นตัวเชื่อมกับกลุ่มต่างๆ ของเครือข่ายจำนวนมาก
- เครือข่ายการสื่อสารแบบทุกช่องทาง (The all channel network) เป็นการสื่อสารของกลุ่มย่อย (subgroups) ได้แก่ หน่วยอบรมเคลื่อนที่ Truck Farm โดยสมาชิกกลุ่มย่อยทั้ง 4 กลุ่ม สามารถติดต่อสื่อสารกันได้โดยตรง ไม่ต้องผ่านตัวกลางหรือสมาชิกคนอื่นๆ ทั้งในการรับและส่งข่าวสาร โดยไม่ต้องผ่านโครงการสวนผักคนเมือง ซึ่งมีศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic Way มีลักษณะเป็น Hubs คือเป็นหน่วยงานที่กระจายข้อมูล

- เครือข่ายการสื่อสารแบบวงกลม (The circle network) เป็นการสื่อสารของกลุ่มย่อย ได้แก่ กลุ่มย่อย (Cliques) ซึ่งประกอบไปด้วย มุลินิธิศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนา ศูนย์เรียนรู้เกษตรในเมืองบ้านเจ้าชายผัก ศูนย์เรียนรู้เกษตรในเมืองศูนย์สุวรรณภูมิ ศูนย์อบรมบ้านเรียนรู้ใส่ใจ ศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic Way และศูนย์อบรมปลูกกล้วยสไต้คนเมือง บ้านป้อมเอง ซึ่งได้มีการสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน โดยสมาชิกในกลุ่มทุกคนมีสถานะเท่าเทียมกัน สามารถติดต่อกับสมาชิกที่อยู่ถัดจากตนได้ทั้ง 2 ข้าง โดยพบว่าสมาชิกในกลุ่มได้มีการติดต่อสื่อสารกันเอง โดยไม่ผ่านศูนย์กลาง และไม่ต้องผ่านโครงการสวนผักคนเมือง

รูปแบบความร่วมมือของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง

ในแต่ละเครือข่ายที่เข้ามาประสานงานร่วมกันกับโครงการสวนผักคนเมืองได้มีเข้ามาสนับสนุนการดำเนินงานของโครงการสวนผักคนเมืองในรูปแบบที่แตกต่างกัน ดังนี้

1. การร่วมมือกันแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และข้อมูลเชิงวิชาการ ได้แก่ การสนับสนุนความรู้ด้านการทำเกษตรในเมือง ข้อมูลด้านวิชาการ และองค์ความรู้ในด้านต่างๆ ที่กลุ่มหรือหน่วยงานของตนมีความถนัด

2. การร่วมมือกันแลกเปลี่ยนและระดมทรัพยากรระหว่างกัน ได้แก่ การสนับสนุนด้านเงินทุน การสนับสนุนด้านสถานที่ และการสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์

3. การร่วมมือกันผลักดันประเด็นใหม่ๆ เครือข่ายที่เข้าร่วม เช่น สมาชิกโครงการขนาดเล็ก ได้มีการสร้างสรรค์ประเด็นใหม่ๆ โดยการร่วมมือกันผลักดันประเด็นต่างๆ เช่น สวนผักเพื่อการบำบัด สวนผักเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก สวนผักเพื่อการสร้างพื้นที่ความสัมพันธ์รูปแบบใหม่ของสังคม เพื่อผลักดันประเด็นต่างๆ เหล่านี้ไปในวงกว้างมากยิ่งขึ้น

4. การร่วมมือกันเผยแพร่ความรู้และประชาสัมพันธ์ ได้แก่ การจัดกิจกรรมร่วมกัน การจัดนิทรรศการ และการประชาสัมพันธ์เครือข่ายของตนผ่านสื่อของทางเครือข่ายหรือสื่อมวลชนต่างๆ

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 3 : ปัจจัยในการเข้ามามีส่วนร่วมและกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็กของโครงการสวนผักคนเมืองเป็นอย่างไร

ปัจจัยในการเข้ามามีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็ก

สมาชิกโครงการขนาดเล็กได้มีปัจจัยหลายอย่างในการตัดสินใจในการเข้าร่วมกับโครงการสวนผักคนเมือง ดังนี้

1. ปัจจัยในตัวบุคคล ซึ่งเป็นความต้องการและความสนใจในเรื่องของการปลูกผักหรือการทำเกษตรในเมืองอยู่ก่อนแล้ว
2. ปัจจัยสภาพแวดล้อม ได้แก่ สภาพแวดล้อมในกรุงเทพฯ เช่น ปัญหาจากการทำงานประจำ ปัญหาการจราจร ที่ทำให้ตนเองต้องการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต
3. ปัจจัยผลักดันจากเพื่อนและเจ้าหน้าที่โครงการ สมาชิกโครงการขนาดเล็กได้ตัดสินใจเข้าร่วมเนื่องจากเพื่อนและเจ้าหน้าที่โครงการได้มีการชักชวน
4. เงินทุนสนับสนุน สมาชิกโครงการขนาดเล็กมองว่าเงินทุนเป็นปัจจัยสำคัญในการตัดสินใจเข้าร่วม เนื่องจากเงินทุนได้เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเหลือและสนับสนุนในการดำเนินโครงการขนาดเล็กของตน ในการเริ่มต้นปลูกผักหรือทำกิจกรรมต่างๆ
5. การหากิจกรรมเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม สมาชิกโครงการขนาดเล็กได้มีปัจจัยในการเข้าร่วมโครงการขนาดเล็กเนื่องจากความต้องการหากิจกรรมเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม เช่นการหา กิจกรรมเพื่อช่วยบำบัดสำหรับผู้ป่วยจิตเวช หรือ การหากิจกรรมเพื่อใช้ในการเปลี่ยนแปลงพื้นที่กรรร้าง

จากปัจจัยทั้ง 5 ประการ พบว่า ปัจจัยมีส่วนในการผลักดันให้กลุ่มบุคคลมีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมเป็นสมาชิกโครงการขนาดเล็กมากที่สุด คือ ปัจจัยผลักดันจากเพื่อนและเจ้าหน้าที่ในการผลักดันให้สมาชิกได้เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการสวนผักคนเมือง ตลอดจนพบว่าปัจจัยในตัวบุคคลและเงินทุนสนับสนุนเป็นองค์ประกอบในการตัดสินใจรองลงมาที่ทำให้กลุ่มบุคคลตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิกโครงการขนาดเล็ก

กระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็ก

โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการเปิดโอกาสให้ กลุ่ม ชุมชน และองค์กร ได้เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการสวนผักคนเมือง ในการเสนอโครงการขนาดเล็ก โดยสมาชิกโครงการขนาดเล็กได้เข้ามามีส่วนร่วม ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Participation in planning) อาทิ ศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic Way ที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานของหน่วยอบรมเคลื่อนที่ Truck Farm และโครงการขนาดเล็กทุกโครงการได้มีอิสระในการวางแผนการดำเนินงานและกิจกรรมของตัวเอง
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Participation in implementation) ได้แก่ การเป็นวิทยากร การจัดนิทรรศการและจัดกิจกรรม และการเป็นศูนย์อบรมเกษตรในเมือง

3. การมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ (Participation in utilization)และการมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ (Participation in benefit-sharing) อาทิ การนำความรู้ที่ได้จากการอบรม การแลกเปลี่ยนภายในเครือข่าย นำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนการจัดกิจกรรมโดยนำไปประยุกต์ใช้ในโครงการของตนเอง และช่วยพัฒนาศักยภาพของตน ตลอดจนได้รับความน่าเชื่อถือและช่วยให้โครงการขนาดเล็กของตนเป็นที่รู้จัก

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in evaluation) ได้แก่ การประเมินผลผู้เข้าร่วมกิจกรรมและผลจากการจัดกิจกรรมของโครงการขนาดเล็ก

5.2 อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยเรื่อง “เครือข่าย ขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง” จะอภิปรายตามประเด็นปัญหานำวิจัยเป็นหลัก ซึ่งสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 1 : ขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมืองเป็นอย่างไร

โครงการสวนผักคนเมืองเป็นโครงการรณรงค์ที่มุ่งสนับสนุน ส่งเสริม ให้คนเมืองปลูกผักไร้สารเคมี และสร้างแนวคิดเรื่องการพึ่งตนเอง การบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อมและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในสังคม โดยเป็นโครงการที่มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายชัดเจนในการรณรงค์เพื่อสื่อสารให้สาธารณชนได้มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของการทำเกษตรในเมือง โดยอาศัยกลยุทธ์การสื่อสารในการรณรงค์ในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและตระหนักถึงความสำคัญของการทำเกษตรในเมือง ซึ่งโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2553-ปัจจุบัน โดยมีความพยายามที่จะสะท้อนให้กลุ่มเป้าหมายได้เห็นถึงความสำคัญของการทำเกษตรในเมือง ตลอดจนได้มีการขยายกลุ่มเป้าหมายและเครือข่ายออกไปอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตคนเมืองในวงกว้าง และขยายพื้นที่และกลุ่มคนทำเกษตรในเมืองให้เป็นรูปธรรมเพิ่มมากขึ้นผ่านกิจกรรมโครงการขนาดเล็ก นอกจากนี้แล้วยังได้มีการขับเคลื่อนในประเด็นต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการทำเกษตรในเมืองอย่างต่อเนื่องในทุกๆปีและได้มีการเปิดประเด็นใหม่ๆ อาทิเช่น สวนผักกับการเรียนรู้ของเด็ก สวนผักบำบัด เป็นต้น เพื่อขับเคลื่อนการรณรงค์ไปในทิศทางตามที่ได้วางแผนไว้ในแต่ละปี และเพื่อขยายกลุ่มเป้าหมายออกไปในวงกว้างมากยิ่งขึ้นเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่ได้วางเอาไว้ ซึ่งได้ส่งผลให้โครงการสวนผักคนเมืองได้เป็นที่

รู้จักในวงกว้างและทำให้ประเด็นเรื่องการทำเกษตรในเมืองได้รับความสนใจจากสาธารณชนมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Raice and Atkin (อ้างถึงใน ปาริชาติ สถาปัตตานนท์, 2551, น.21) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การรณรงค์ด้านการสื่อสารสาธารณะ เป็นความพยายามที่สะท้อนให้เห็นวัตถุประสงค์ในการให้ข้อมูล โน้มน้าวใจและจูงใจในการเปลี่ยนแปลงเชิงพฤติกรรมให้เกิดขึ้นกับคนกลุ่มใหญ่ที่มีการระบุไว้ค่อนข้างชัดเจน และมักเป็นไปเพื่อประโยชน์ในด้านที่ไม่ใช่การค้าแต่เป็นประโยชน์ต่อบุคคลและสังคมวงกว้าง

ดังนั้นแล้วผู้วิจัยจึงตั้งข้อสังเกตได้ว่านอกจากโครงการสวนผักคนเมืองจะมีการรณรงค์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งมีระยะเวลาในการรณรงค์ยาวนานอย่างค่อยเป็นค่อยไป โดยการให้ข้อมูล โน้มน้าวใจและจูงใจให้กลุ่มเป้าหมายได้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและตระหนักถึงความสำคัญของการทำเกษตรในเมือง โครงการสวนผักคนเมืองยังได้มีกลยุทธ์ต่างๆในการรณรงค์เพื่อส่งเสริมการทำเกษตรในเมือง โดยมีการวางแผนงานในแต่ละปีเพื่อขับเคลื่อนการรณรงค์ไปในทิศทางต่างๆที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้น เพื่อเป็นการขยายกลุ่มเป้าหมายตามประเด็นต่างๆที่ทางโครงการได้ศึกษาและวางแผนไว้ เช่น สวนผักกับการเรียนรู้ของเด็ก สวนผักบำบัด สวนผักกับการสร้างความสัมพันธ์ เป็นต้น นอกจากนี้แล้วโครงการสวนผักคนเมืองยังได้มีการขยายเครือข่ายผ่านการเปิดรับสมาชิกโครงการขนาดเล็กในทุกๆปี เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการ และเพื่อเป็นการสร้างรูปธรรมที่สามารถเห็นผลได้จริง ซึ่งส่งผลให้การรณรงค์ของโครงการเป็นการรณรงค์ที่มีความต่อเนื่องและยั่งยืน

ขั้นตอนการรณรงค์

จากผลการศึกษา พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้มีขั้นตอนการรณรงค์ ประกอบไปด้วย 3 ขั้นตอนด้วยกันได้แก่ 1.ขั้นวางแผนโครงการ 2.ขั้นการดำเนินการรณรงค์ และ 3.ขั้นการประเมินผล

1. ขั้นวางแผน โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการวางแผนโครงการในการรณรงค์ได้แก่

(1) การศึกษาข้อมูล โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการศึกษา ค้นคว้า และรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริงต่างๆที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ในการวางแผนและประเมินสถานการณ์ในการรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง โดยได้มีทีมงานโครงการสวนผักคนเมืองและคณะทำงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทางโครงการเป็นผู้ร่วมค้นคว้าข้อมูล ซึ่งแหล่งข้อมูลมาจาก 5 แหล่งด้วยกัน ได้แก่ 1.การทำวิจัยในประเด็นที่ทางโครงการต้องการข้อมูลมายืนยัน ได้แก่ การวิจัยเรื่องความมั่นคงทางอาหารและการพึ่งตนเองของคนเมือง ซึ่งการทำวิจัยของโครงการสวนผักคนเมืองนั้น เป็นการทำให้วิจัยเพื่อหาข้อมูลเพื่อนำมาใช้ในการวางแผนและสร้างประเด็นในการรณรงค์ รวมถึงการขยายผลเชิงนโยบายต่อไป

เท่านั้น 2.การศึกษาข้อมูลจากการทำกิจกรรมโครงการขนาดเล็กที่ทีมงานได้มีการไปประเมินผลและเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำผลที่ได้มาใช้ในการวางแผน รวมถึงพัฒนาปรับปรุงการทำกิจกรรมโครงการขนาดเล็ก และนำองค์ความรู้ที่ได้จากการทำโครงการขนาดเล็กของสมาชิกมาใช้ในการสร้างประเด็นในการรณรงค์ต่อ ซึ่งพบว่าในการทำโครงการขนาดเล็กนั้น ได้มีองค์ความรู้เกิดขึ้นในด้านต่างๆ เช่น องค์ความรู้เรื่องสวนผักกับเด็ก สวนผักกับการสร้างความสัมพันธ์ สวนผักบำบัด เป็นต้น 3.การทำงานภาคเกษตรของมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน(ประเทศไทย) ซึ่งได้มีประสบการณ์ด้านการรณรงค์เรื่องการทำเกษตร รวมถึงมีชุดข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการรณรงค์ด้านเกษตรยั่งยืนและเกษตรในเมืองอยู่ก่อนแล้ว 4.ข้อมูลการวิจัยจากเครือข่ายและผู้เชี่ยวชาญด้านการทำเกษตรในเมืองและการรณรงค์ โดยได้รวบรวมข้อมูล องค์ความรู้ต่างๆ จากเครือข่ายที่เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการสวนผักคนเมือง ซึ่งในแต่ละเครือข่ายที่เข้าร่วม ล้วนแล้วแต่เป็นเครือข่ายที่มีประสบการณ์ด้านการรณรงค์และการทำเกษตรในเมืองอยู่ก่อนแล้ว เช่น มูลนิธิศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนา และโครงการกินเปลี่ยนโลก เป็นต้น และ5.การศึกษาจากเอกสาร และตำราวิชาการต่างประเทศ

ดังนั้นแล้วในการศึกษาข้อมูลของโครงการสวนผักคนเมืองนั้นได้เป็นการศึกษาข้อมูลเพื่อรวบรวมข้อเท็จจริงและองค์ความรู้ต่างๆที่เกี่ยวข้อง โดยนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาสังเคราะห์เพื่อนำมาใช้ในการวางแผนรณรงค์ สอดคล้องกับ เกศินี จุฑาวิจิตร(2548) ที่กล่าวถึงการศึกษาข้อมูลในการรณรงค์ ไว้ว่า เป็นการศึกษาค้นคว้าข้อเท็จจริงต่างๆที่เกี่ยวข้องและวิเคราะห์ถึงปัญหาที่กำลังรณรงค์ ซึ่งการศึกษาข้อมูลทำได้โดยการวิจัย การสัมภาษณ์เจาะลึก การสังเกตพฤติกรรม การจัดเสวนากลุ่ม เป็นต้น นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของชรัมพร จิตต์โกศล(2543) ที่พบว่า โครงการลดอุบัติเหตุทางการจราจรของเครือข่ายอุบัติเหตุ ในชั้นการวิจัยและรับฟัง ได้มีการหาข้อมูลจากองค์กรด้านวิจัย ตำราเอกสารและจากอินเทอร์เน็ต และการวิจัยมีเพียงการวิจัยของบางเครือข่าย ตลอดจนสอดคล้องกับ พรดี สะสมบัติ(2548) ที่พบว่า กระบวนการสื่อสารของกลุ่มนมแม่ในการรณรงค์ต่อสาธารณชน ได้มีขั้นตอนในการวิจัย โดยกลุ่มนมแม่มีการใช้การวิจัยโดยศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และวิจัยกับกลุ่มเป้าหมายและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนงานรณรงค์ต่อไปให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนั้นแล้วผู้วิจัยจึงตั้งข้อสังเกตได้ว่าการศึกษาข้อมูลได้เป็นองค์ประกอบสำคัญในการวางแผนรณรงค์ ซึ่งสามารถศึกษาข้อมูลได้จากการทำวิจัย การศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการรวบรวมข้อมูลจากเครือข่ายหรือองค์กรที่มาร่วมและให้การสนับสนุน ซึ่งในบางเครือข่ายได้มีชุดข้อมูลอยู่ก่อนแล้ว โดยโครงการสวนผักคนเมืองได้เปิดโอกาสให้นำข้อมูลและงานวิจัยของแต่ละเครือข่ายมาแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน เนื่องจากเครือข่ายต่างๆที่เข้าร่วมมีมือกับโครงการสวนผักคนเมืองต่างมีชุดความรู้และข้อมูลด้านการทำเกษตรในเมืองอยู่ก่อนแล้ว ซึ่งทำให้การรวบรวม

ข้อมูลในการวางแผนรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมืองเป็นไปอย่างสะดวกมากยิ่งขึ้น เนื่องจากสามารถนำชุดข้อมูลจากเครือข่ายนำมาใช้ในการวางแผนการรณรงค์

2. การกำหนดเป้าหมาย โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการกำหนดเป้าหมายหลักเพื่อใช้เป็นกรอบในการดำเนินงาน โดยมีเป้าหมายคือ การสร้างจิตสำนึก สร้างความตระหนักและปรับเปลี่ยนความคิด พฤติกรรม ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบายของเมืองในการให้ความสำคัญกับการทำเกษตรในเมือง เพื่อให้เกิดการพึ่งตนเองด้านอาหารของคนเมืองและการพึ่งตนเองด้านอื่นๆ ซึ่งในการกำหนดเป้าหมายของโครงการสวนผักคนเมืองสามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วนด้วยกันได้แก่ การกำหนดเป้าหมายในระดับบุคคล และการกำหนดเป้าหมายในระดับนโยบาย โดยในการกำหนดเป้าหมายในระดับบุคคลของโครงการสวนผักคนเมือง สอดคล้องกับ ปารีชาติ สถาปัตยานท์และคณะ (2546) ที่ได้กล่าวไว้ว่า เป้าหมายเปรียบเสมือนสภาพที่นักรณรงค์อยากให้เกิด ซึ่งเป้าหมายการรณรงค์ระดับบุคคล แบ่งออกได้เป็น 4 ด้าน คือ การกระตุ้นให้เกิดการตื่นกลัวต่อสภาพปัญหา การปรับเปลี่ยนทัศนคติในทางที่เหมาะสม การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในทางที่พึงประสงค์ และสร้างสำนึกหรือความภูมิใจให้กับบุคคล โดยเป้าหมายของการรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมืองนั้นได้มุ่งปรับเปลี่ยนทัศนคติและสร้างความตระหนักในเรื่องของการทำเกษตรในเมืองและการพึ่งพิงตนเองปรับเปลี่ยนแนวคิด เกิดจิตสำนึกใหม่ให้กลับมาเป็นการพึ่งพาตัวเอง และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการลงมือปลูกผักไร้สารเคมีและการทำการเกษตรในเมืองเพื่อพึ่งตนเองด้านอาหาร นอกจากการกำหนดเป้าหมายในระดับบุคคลยังพบว่าโครงการสวนผักคนเมืองยังได้มีเป้าหมายในระดับนโยบายในการมุ่งสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบายของเมืองที่ให้ความสำคัญกับเกษตรในเมืองอีกด้วย ซึ่งเป็นเป้าหมายที่ทางโครงการสวนผักคนเมืองต้องการให้เกิดขึ้นในเรื่องของการยกระดับเรื่องเกษตรในเมืองให้เป็นนโยบายในการพัฒนาเมือง ซึ่งจะเห็นได้ว่าโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการทำงานร่วมกับเครือข่ายต่างๆ เพื่อผลักดันเรื่องเกษตรในเมือง อาทิเช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เป็นต้น สอดคล้องกับ กิตติ กันภัย (2543) ที่กล่าวว่า การรณรงค์เป็นการกระทำที่ต้องมีเป้าประสงค์ โดยผลที่ได้จากการรณรงค์มีตั้งแต่ผลกระทบระดับความนึกคิดของปัจเจกบุคคล ไปจนถึงการเปลี่ยนแปลงในระดับโครงสร้างทางสังคม ดังนั้นแล้วผู้วิจัยจึงตั้งข้อสังเกตว่า ในการกำหนดเป้าหมายของการรณรงค์เป็นขั้นตอนสำคัญของการวางแผนในการระบุถึงกรอบเป้าหมายของโครงการเพื่อเป็นการกำหนดทิศทางหรือเป้าประสงค์ที่ทางโครงการต้องการที่จะไปให้ถึง โดยในการกำหนดเป้าหมายของการรณรงค์นั้นสามารถกำหนดได้ตั้งแต่ระดับบุคคลในการเปลี่ยนแปลงความคิด พฤติกรรม ไปจนถึงระดับนโยบายเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคม

3. การกำหนดวัตถุประสงค์ โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์ 4 ข้อ ได้แก่ 1.ขยายพื้นที่และกลุ่มคนทำเกษตรในเมืองให้เห็นเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

โดยเฉพาะในเขตเมืองชั้นใน และพื้นที่ชุมชนเมืองในจังหวัดภาคกลาง 2.สนับสนุนและสร้างแหล่งเรียนรู้ให้มีรูปแบบและหลักสูตรที่หลากหลายสอดคล้องกับวิถีคนเมือง อันจะนำไปสู่การเกิดนวัตกรรมใหม่ๆ 3.สร้างเครือข่ายคนปลูกผักเพื่อให้เกิดพลวัตความเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตคนเมือง และ4. รมรงค์ส่งเสริมการปลูกผักโดยไม่ใช้สารเคมีและสร้างความคิดเรื่องการพึ่งตนเอง การบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อมและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในสังคมของคนเมือง ซึ่งจากวัตถุประสงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง จะเห็นได้ว่าโครงการได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์โดยสามารถแบ่งออกเป็น2ประเด็นด้วยกัน ได้แก่ การรณรงค์ส่งเสริมการทำเกษตรในเมืองและประเด็นอื่นๆที่เกี่ยวข้องและการสร้างรูปธรรมผ่านการสนับสนุนแหล่งเรียนรู้และการสร้างเครือข่ายคนปลูกผักในเมือง สอดคล้องกับ Rogers and Storey (อ้างถึงใน กิตติ กันภัย,2543) ที่ได้กล่าวว่า วัตถุประสงค์ของการรณรงค์สามารถแบ่งได้เป็น3ระดับ ได้แก่ เพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสาร (to inform) เพื่อโน้มน้าวใจให้กระทำตาม (to persuade) และ เพื่อระดมการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ผู้รับสาร (to mobilize overt behavior change) แต่อย่างไรก็ตามพบว่า การกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการเพิ่มเติมจากการกำหนดวัตถุประสงค์ของ Rogers and Storey คือ นอกจากการแจ้งข้อมูลข่าวสาร โน้มน้าวใจและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม พบว่าโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์ในการสนับสนุนและสร้างแหล่งเรียนรู้ให้เกิดขึ้น โดยการสนับสนุนกลุ่มผู้ที่ทำเกษตรในเมืองอยู่ก่อนแล้วให้ได้มีบทบาทในการถ่ายทอดหรือสื่อสารรณรงค์เรื่องการทำเกษตรในเมือง ตลอดจนการขยายเครือข่ายคนปลูกผักในเมืองเพื่อให้เกิดรูปธรรมมากยิ่งขึ้นผ่านการทำโครงการขนาดเล็ก ซึ่งได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายให้เกิดผลเป็นรูปธรรม และสามารถนำกลุ่มผู้ที่ทำเกษตรในเมืองอยู่ก่อนแล้วได้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ด้านการทำเกษตรในเมืองอีกด้วย

4. การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย กลุ่มเป้าหมายของโครงการสวนผักคนเมือง แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1.กลุ่มเป้าหมายหลักของโครงการสวนผักคนเมืองที่ได้มีการกำหนดตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ ได้แก่ สาธารณชน ชุมชน หน่วยงานต่างๆ ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เขตเมืองหรือมีวิถีชีวิตแบบเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กลุ่มคนชนชั้นกลาง และ กลุ่มคนรายได้น้อยในเมือง 2.การกำหนดกลุ่มเป้าหมายตามการจัดกิจกรรมต่างๆของทางโครงการ ซึ่งจะกำหนดตามวัตถุประสงค์ในการจัดงานในแต่ละครั้ง เช่น การจัดกิจกรรมเปิดรับสมัครโครงการขนาดเล็ก ที่โครงการได้มีการระบุคุณสมบัติผู้สมัคร เพื่อให้ตรงตามเป้าหมายที่ทางโครงการต้องการ เป็นต้น 3. การกำหนดกลุ่มเป้าหมายตามความถนัดของศูนย์อบรมเกษตรในเมืองและหน่วยอบรมเคลื่อนที่ โดยการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง สอดคล้องกับ เกศินี จุฑาวิจิตร (2548) ที่กล่าวไว้ว่าการกำหนดกลุ่มเป้าหมายของโครงการ คือการกำหนดกลุ่มบุคคลที่โครงการต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทัศนคติและพฤติกรรม อีกทั้งยังสอดคล้องกับปารีชาติ สถาปิตานนท์และคณะ

(2546) ที่พบว่า กลุ่มเป้าหมายในการรณรงค์ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มเป้าหมายที่รณรงค์ ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และกลุ่มเป้าหมายที่รณรงค์ต้องการให้เป็นแนวร่วม โดยกลุ่มเป้าหมายของทางโครงการที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคือกลุ่มคนเมือง ได้แก่กลุ่มคนเมืองชนชั้นกลางและกลุ่มคนรายได้น้อย ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่ทางโครงการสวนผักคนเมืองต้องการที่จะสร้างความรู้ ความเข้าใจในการตระหนักถึงความสำคัญของการทำเกษตรในเมือง เนื่องจากกลุ่มคนเมืองโดยเฉพาะกลุ่มคนชั้นกลางเป็นกลุ่มที่มีความตื่นตัวและมีจิตสำนึกในเรื่องของสิ่งแวดล้อม และกลุ่มคนรายได้น้อยที่ได้รับผลกระทบจากเรื่องอาหาร ดังนั้นแล้วโครงการสวนผักคนเมืองจึงได้เห็นถึงความสำคัญของกลุ่มเป้าหมายทั้ง 2 กลุ่มในการรณรงค์ส่งเสริมเรื่องการทำเกษตรในเมือง นอกจากนี้แล้วในการกำหนดกลุ่มเป้าหมายโครงการสวนผักคนเมืองยังได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายตามแต่ละกิจกรรมและการกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการให้เข้าร่วมเป็นสมาชิกโครงการขนาดเล็ก เพื่อต้องการขยายเครือข่ายและหาแนวร่วมในการรณรงค์

5. การกำหนดวิธีการประเมินผล โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการกำหนดการประเมินผลออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1.กำหนดให้มีการประเมินผลในแต่ละกิจกรรมของโครงการ 2. กำหนดให้มีการประเมินผลของศูนย์อบรมเกษตรในเมืองและหน่วยอบรมเคลื่อนที่ 3.กำหนดให้มีการประเมินผลภาพรวมประจำปีของโครงการ ซึ่งโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการกำหนดตัวชี้วัดเพื่อใช้ในการประเมินผล แบ่งออกเป็น ตัวชี้วัดด้านปริมาณ และตัวชี้วัดด้านคุณภาพ โดยโครงการสวนผักคนเมืองได้ให้ความสำคัญกับการประเมินผลเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากโครงการสวนผักคนเมืองต้องการนำผลการประเมินที่ได้ นำไปใช้ในการวางแผนและปรับปรุงการดำเนินงานต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับเกศินี จุฑาวิจิตร (2548) ที่กล่าวไว้ว่า การกำหนดการประเมินผลสามารถกำหนดได้ตามวัตถุประสงค์ ตามระยะเวลาที่แน่นอน และวิธีเฉพาะสำหรับการตรวจสอบกระบวนการ ซึ่งการประเมินผลจะเป็นตัววัดความสำเร็จของโครงการตามวัตถุประสงค์และยังสามารถนำเอาผลที่ได้มาเป็นแนวทางในการปรับปรุงงานด้วย เช่นเดียวกับโครงการสวนผักคนเมืองที่ได้มีการกำหนดการประเมินผลตามวิธีเฉพาะสำหรับการตรวจสอบกระบวนการ ได้แก่การตรวจสอบกิจกรรม ว่าเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่ การตรวจสอบการดำเนินงานของศูนย์อบรมเกษตรในเมืองและหน่วยอบรมเคลื่อนที่ โดยการกำหนดเปอร์เซ็นต์ในการติดตามผลผู้เข้าร่วมกิจกรรม รวมถึงมีการกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนเพื่อประเมินผลภาพรวมของโครงการในแต่ละปี ซึ่งโครงการสวนผักคนเมืองจะมีการกำหนดตัวชี้วัดผล ได้แก่ ตัวชี้วัดเชิงปริมาณและตัวชี้วัดเชิงคุณภาพเพื่อเป็นเกณฑ์ในการประเมินผล

6. การเตรียมสาร โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการเตรียมสารเพื่อนำไปใช้ในการรณรงค์ ได้แก่ การกำหนดประเด็นในการนำเสนอ และหลักการออกแบบสาร

การกำหนดประเด็นในการนำเสนอ พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการกำหนดประเด็นในการนำเสนอสาร โดยรวบรวมจากการศึกษาข้อมูลและการร่วมเสนอความคิดเห็นจากคณะทำงานในการกำหนดการนำเสนอประเด็นต่างๆที่ใช้ในการรณรงค์ โดยได้มีประเด็นหลักในการรณรงค์ ได้แก่ การทำเกษตรในเมืองและการปลูกผักโดยไม่ใช้สารเคมี รวมถึงการพึ่งตนเองของคนเมือง การบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อมและการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของคนในสังคมตามวัตถุประสงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง นอกจากนี้ทางโครงการสวนผักคนเมืองยังได้มีการกำหนดประเด็นใหม่ๆขึ้นมาในแต่ละปีเพื่อสร้างประเด็นใหม่ๆในการรณรงค์เพื่อขยายกลุ่มเป้าหมายให้หลากหลายมากยิ่งขึ้น เช่น ประเด็นสวนผักกับการเรียนรู้ของเด็ก สวนผักบำบัด เป็นต้น โดยในการกำหนดประเด็นในการนำเสนอพบว่ามีโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการกำหนดตามวัตถุประสงค์และกลุ่มเป้าหมายที่ทางโครงการสวนผักคนเมืองได้วางเอาไว้ ซึ่งในการนำเสนอประเด็นต่าง ๆ นั้นโครงการจะใช้กลยุทธ์การสื่อสารที่แตกต่างกันไป เพื่อให้สอดคล้องและเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

หลักการออกแบบสาร พบว่า โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการหลักการออกแบบสารเพื่อใช้ในการรณรงค์ ได้แก่ 1.คำนึงถึงวัตถุประสงค์ในการจัดงานและลักษณะประชากรของกลุ่มเป้าหมายเป็นหลัก เพื่อให้สารมีความสอดคล้องกับลักษณะทางประชากรของกลุ่มเป้าหมายและแนวคิดของงาน 2.คำนึงถึงภาพลักษณ์และแนวคิดหลักของโครงการสวนผักคนเมือง โดยรักษาภาพลักษณ์และแนวคิดของโครงการที่เน้นการปลูกผักโดยไม่ใช้สารเคมีและการพึ่งตนเองของคนเมืองเป็นสำคัญ 3.คำนึงถึงความเข้าใจของผู้รับสาร โดยเน้นการถ่ายทอดสารที่มีความเข้าใจง่ายและไม่ซับซ้อน 4.คำนึงถึงความน่าเชื่อถือของข้อมูล โดยไม่มีการปรับแต่งหรือลดทอนเนื้อหาที่มีความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อมูลทางวิชาการ ซึ่งหลักการในการออกแบบสารนั้นได้เป็นส่วนสำคัญในการเตรียมสารเพื่อใช้ในการรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมืองซึ่งทีมงานของโครงการสวนผักคนเมืองจำเป็นต้องใช้ในการพิจารณาก่อนออกแบบสารเพื่อนำเสนอไปสู่กลุ่มเป้าหมายทุกครั้ง สอดคล้องกับ ฌรงค์ สมพงษ์(2535) ที่ได้กล่าวถึงลักษณะการวิเคราะห์ผู้รับสารเพื่อให้รู้จักลักษณะทางประชากรศาสตร์ ลักษณะทางจิตวิทยา และลักษณะทางภูมิประเทศ ความรู้ที่เกี่ยวข้องและสื่อที่มีอยู่เพื่อนำมาใช้ในการวางแผนสื่อสาร ตลอดจนสอดคล้องกับ Atkin (อ้างถึงใน ปาริชาติ สถาปิตานนท์ ,2551) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การออกแบบสารมักเน้นการนำเสนอเกี่ยวกับความเชื่อถือ ความมีเสน่ห์และการเข้าใจง่าย ผ่านจุดจับใจต่างๆ โดยผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตว่าหลักการออกแบบสาร ได้มีองค์ประกอบที่สำคัญคือ การคำนึงถึงวัตถุประสงค์และกลุ่มเป้าหมาย ความเข้าใจของผู้รับสาร ความน่าเชื่อถือ นอกจากนี้ยังพบว่าสิ่งสำคัญที่ทางโครงการสวนผักคนเมืองได้นำมาเป็นหลักการออกแบบสารก็คือการคำนึงถึงภาพลักษณ์และแนวคิดหลักของโครงการสวนผักคนเมืองที่จะต้องคงไว้ในในการออกแบบสารทุกครั้งเพื่อให้โครงการมีภาพลักษณ์และแนวคิดในการรณรงค์ที่ชัดเจน

7. การผลิตสื่อ โครงการสวนผักคนเมืองได้มีหลักการในการผลิตสื่อ ได้แก่ 1.การวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย เพื่อดูพฤติกรรมและความสะดวกในการเข้าถึงสื่อของกลุ่มเป้าหมาย 2.การวิเคราะห์คุณสมบัติสื่อ เพื่อดูว่าสื่อแต่ละชนิดมีประสิทธิผลอย่างไร สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายหรือไม่ 3.การประเมินค่าใช้จ่าย เพื่อให้เหมาะสมกับงบประมาณของโครงการ ซึ่งการวางแผนในการผลิตสื่อ นั้นถือได้ว่าเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญที่ทางโครงการสวนผักคนเมืองได้นำมาใช้ในการวางแผนทุกครั้งก่อนการผลิตสื่อเพื่อนำไปใช้รณรงค์เพื่อให้สื่อที่ทางโครงการเลือกใช้มีประสิทธิผลมากที่สุดและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย สอดคล้องกับ วิทยากร ท่อแก้ว (อ้างถึงใน อดิพล เอื้อจรัสพันธุ์, 2553) ที่ได้กล่าวถึงการวิเคราะห์สื่อ ซึ่งมักต้องพิจารณาจากความสะดวกในการเข้าถึงของกลุ่มเป้าหมาย ความสามารถหรือประสิทธิผลของสื่อที่จะไปถึงผู้รับ และประสิทธิผลในการชักจูง รวมถึงความน่าเชื่อถือ ตลอดจนสอดคล้องกับจิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์ (2544) ที่กล่าวว่า การเลือกใช้สื่อ เป็นกลยุทธ์ของการวางแผนในการประชาสัมพันธ์เพื่อที่จะเข้าถึงประชาชนเป้าหมาย เมื่อทราบว่าคุณสมบัติของสื่อคือใครแล้ว การหาวิธีการและการวางแผนการใช้สื่อที่เหมาะสม จึงเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงเช่นเดียวกับโครงการสวนผักคนเมืองที่ได้มีการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมาย นอกจากนี้แล้วยังพบว่าโครงการสวนผักคนเมืองได้มีหลักการในการผลิตสื่อเพิ่มเติมคือการประเมินค่าใช้จ่ายเพื่อให้เหมาะสมกับงบประมาณของโครงการ

8. การกำหนดตารางการรณรงค์และการจัดทำแผนปฏิบัติการ โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการกำหนดตารางในการรณรงค์ไว้อย่างคร่าวๆในการวางแผนการจัดกิจกรรม รวมถึงศูนย์อบรมเกษตรในเมืองและหน่วยอบรมเคลื่อนที่ในแต่ละแห่งก็จะมีกำหนดตารางการรณรงค์ขึ้นตามความสะดวกของแต่ละศูนย์โดยเฉลี่ยจะมีการจัดกิจกรรมเดือนละ 1 ครั้ง ตลอดจนโครงการได้มีการจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อใช้ในการกำหนดแนวทางและวางแผนในการรณรงค์ในแต่ละกิจกรรม โดยแผนปฏิบัติการประกอบไปด้วย การกำหนดวัตถุประสงค์ของกิจกรรม การกำหนดประเด็นเนื้อหา การกำหนดกลุ่มเป้าหมายและสื่อที่ใช้ การกำหนดบุคลากรในการทำงาน เป็นต้น โดยแผนปฏิบัติการสามารถมีการปรับเปลี่ยน ยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสมกับกิจกรรม สอดคล้องกับ เกศินี จุฑาวิจิตร (2548) ที่กล่าวไว้ว่าการเขียนแผนปฏิบัติการก่อนที่จะเริ่มดำเนินการ โดยการกำหนดเนื้อหา และข้อมูลเฉพาะการรณรงค์ การกำหนดกิจกรรม สื่อต่างๆเพื่อให้มีความต่อเนื่องกัน ส่งผลกระทบซึ่งกันและกัน และสัมพันธ์กับช่วงระยะเวลา การเขียนแผนปฏิบัติการนี้อาจจัดอยู่ในรูปของปฏิทินการปฏิบัติงานหรือตารางการรณรงค์

9. การกำหนดงบประมาณ งบประมาณในการดำเนินงานของโครงการสวนผักคนเมือง ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) โดยโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการจัดแบ่งงบประมาณตามแผนงานเพื่อนำไปใช้ในด้านต่างๆของ

โครงการ ได้แก่ 1.ค่าใช้จ่ายในการจ้างบุคลากรในการทำงาน 2.ค่าใช้จ่ายในการสนับสนุนศูนย์อบรมเกษตรกรในเมืองและหน่วยอบรมเคลื่อนที่ 3.ค่าใช้จ่ายในการสนับสนุนกิจกรรมโครงการขนาดเล็ก 4. ค่าใช้จ่ายในการผลิตและสร้างสรรค์สื่อในการรณรงค์ โดยพบว่าโครงการสวนผักคนเมืองได้ใช้งบประมาณในการสนับสนุนกิจกรรมโครงการขนาดเล็กมากที่สุดเนื่องจากโครงการขนาดเล็กเป็นโครงการที่ช่วยขยายเครือข่ายคนปลูกผักในเมืองให้เกิดผลเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน ตลอดจนสามารถเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาในมิติอื่นๆ โดยในการจัดสรรงบประมาณพบว่าสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชรัมพร จิตต์โกศล (2547) ที่พบว่า โครงการลดอุบัติเหตุทางจราจรของเครือข่ายลดอุบัติเหตุ ได้มีการสนับสนุนงบประมาณดำเนินงานจากสสส. โดยได้มีการนำงบต่างมาจัดสรรเป็นค่าใช้จ่ายในส่วนต่างๆ ของทางโครงการ เช่นเดียวกับโครงการสวนผักคนเมือง ตลอดจนสอดคล้องกับ เกศินี จุฑาวิจิตร (2548) ที่กล่าวไว้ว่า หน่วยงานหรือองค์กรที่ทำการรณรงค์จะต้องมีการประเมินค่าใช้จ่ายหรืองบประมาณด้วย เพื่อมิให้เกิดปัญหาในภายหลัง เช่น งบประมาณไม่เพียงพอ เป็นต้น การกำหนดงบประมาณ ยังหมายรวมถึงการจัดสรรอัตรากำลังหรือบุคลากรต่างๆที่จะใช้ดำเนินการด้วย

ในขั้นตอนวางแผนของโครงการสวนผักคนเมือง ได้มีการวางแผนทั้งหมด 9 ขั้นตอนด้วยกัน ได้แก่ 1.การศึกษาข้อมูล 2.การกำหนดเป้าหมาย 3.การกำหนดวัตถุประสงค์ 4.การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย 5.การกำหนดวิธีการประเมินผล 6.การเตรียมสาร 7.การผลิตสื่อ 8.การกำหนดตารางการรณรงค์และการจัดทำแผนปฏิบัติการ 9.การกำหนดงบประมาณ ซึ่งพบว่าในขั้นตอนวางแผนของโครงการสวนผักคนเมือง แตกต่างกับ เกศินี จุฑาวิจิตร (2548) ที่ได้สรุปแนวทางการวางแผนโครงการ ไว้ 8 ขั้นตอนด้วยกัน ซึ่งพบว่าในขั้นตอนการวางแผนของโครงการสวนผักคนเมือง ได้มีขั้นตอนการกำหนดเป้าหมายเพิ่มเติมเข้ามา เนื่องจากโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการกำหนดเป้าหมาย เพื่อให้ทีมงานโครงการและเครือข่ายได้ใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานร่วมกัน ดังนั้นแล้วผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตว่าในขั้นตอนวางแผนของโครงการรณรงค์นั้น สามารถยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับรูปแบบของโครงการได้ โดยโครงการสวนผักคนเมืองได้เป็นโครงการที่มีการทำงานร่วมกับเครือข่าย การกำหนดเป้าหมายเพื่อเป็นกรอบในการดำเนินงานร่วมกันจึงถือได้ว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ควรกำหนดไว้เพื่อให้ทีมงานและเครือข่ายได้ยึดถือเป็นเป้าหมายในการดำเนินงาน เพื่อให้มีการทำงานที่มีความสอดคล้องต่อกัน

ขั้นตอนการดำเนินการรณรงค์

โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการดำเนินการรณรงค์ ได้แก่ การหาแนวร่วม และการรักษากระแส ซึ่งสอดคล้องกับเกศินี จุฑาวิจิตร (2548) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การดำเนินการรณรงค์เป็นขั้นตอนในการลงมือปฏิบัติการตามตารางการรณรงค์ โดยการดำเนินการรณรงค์ ควรจะต้องจุด

ประกายความสนใจและใช้กิจกรรมต่างๆผสานกันไปตามที่ได้วางแผนไว้ ซึ่งประกอบไปด้วยการสร้าง กระแส การประกาศจุดยืน การรักษากระแส และการปิดโครงการ ซึ่งพบความแตกต่างกับโครงการ สวนผักคนเมือง คือ โครงการสวนผักคนเมืองได้มีขั้นตอนการดำเนินการรณรงค์ คือ การหาแนวร่วมและ การรักษากระแส เพียงเท่านั้น โดยไม่มีสร้างกระแส การประกาศจุดยืน หรือการปิดโครงการ เนื่องมาจากโครงการสวนผักคนเมืองเป็นโครงการรณรงค์แบบต่อเนื่อง ที่ได้มีระยะเวลาในการ ดำเนินการเป็นเวลายาวนานและค่อยเป็นค่อยไป ซึ่งอาศัยการรักษากระแสอย่างต่อเนื่องและการหา แนวร่วมมากกว่า แต่อย่างไรก็ตามพบว่าแม้ว่าโครงการสวนผักคนเมืองจะไม่มี การประกาศจุดยืนหรือ การสร้างกระแส แต่ก็พบว่าทางโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการกำหนดจุดยืนหรือเป้าหมายของทาง โครงการอย่างชัดเจนอยู่ก่อนแล้วถึงการเป็นโครงการที่ส่งเสริมรณรงค์เรื่องเกษตรในเมือง ตลอดจนมี การประชาสัมพันธ์โครงการผ่านสื่อต่างๆของโครงการ รวมถึงสื่อมวลชนอยู่เสมอเพื่อสื่อสารไปยัง กลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความสนใจ รับทราบและตระหนักถึงความสำคัญของการทำ เกษตรในเมือง สอดคล้องกับบุษบา สุธีธร (อ้างถึงใน ทิพารัตน์ เต็นชัยประดิษฐ์, 2539) ที่ได้กล่าวว่า โครงการรณรงค์แบบต่อเนื่อง โครงการประเภทนี้จะมีการกำหนดวัตถุประสงค์ให้กลุ่มเป้าหมายมี พฤติกรรมไปในแนวทางที่ต้องการอย่างค่อยเป็นค่อยไป ด้วยการสร้างการรับรู้และความสนใจให้ เกิดขึ้นในกลุ่มเป้าหมายก่อนแล้วจึงค่อยสร้างความต้องการให้เกิดขึ้นในการที่จะเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมไปในแนวทางที่ต้องการ

1. การหาแนวร่วม โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการ “หาแนวร่วม” ในการ ดำเนินงานของโครงการสวนผักคนเมือง โดยมีการชักชวนกลุ่มผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการทำเกษตรใน เมืองอยู่ก่อนแล้วและผู้ที่มีประสบการณ์ด้านการรณรงค์ อาทิเช่น มูลนิธิศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนา คณะทำงานกินเปลี่ยนโลก และศูนย์อบรมเกษตรในเมือง มาช่วยกันวางแผนการรณรงค์และ ประชาสัมพันธ์โครงการ รวมถึงการร่วมมือกันกับเครือข่ายต่างๆมาช่วยกันรณรงค์หรือร่วมกันจัดงาน หรือกิจกรรมด้านต่างๆร่วมกับโครงการสวนผักคนเมือง ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดการระดมพลังทาง สังคม ที่ปารีชาติ สถาปิตานนท์ (2551) ได้กล่าวไว้ว่า การระดมพลังทางสังคม ซึ่งเป็นการแสวงหา แนวทางในการร่วมมือกับพันธมิตรในทุกระดับอย่างมียุทธศาสตร์ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการจัดกิจกรรม สนับสนุนที่หลากหลาย และเพื่อกระตุ้นให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับรู้เกี่ยวกับการเพิ่มพลังต่างๆในการควบคุม และจัดการสภาวะแวดล้อมโดยตรง ซึ่งการระดมพลังทางสังคมมุ่งเน้นการพัฒนาสัมพันธ์ภาพกับ พันมิตร ซึ่งพันธมิตรต่างๆมักทำหน้าที่ในการกระตุ้นให้เกิดการแพร่ขยายของแนวคิดออกไปในวง กว้างและในขณะเดียวกันก็กระตุ้นให้เกิดบรรยากาศที่เอื้อต่อการยอมรับแนวคิดใหม่อย่างชัดเจน

2. การรักษากระแส ในการรักษากระแสของโครงการสวนผักคนเมืองนั้น ได้เป็น ขั้นตอนในการสื่อสารไปสู่สาธารณชนหรือกลุ่มเป้าหมาย โดยการจัดกิจกรรมต่างๆตามตารางการ

รณรงค์ที่ได้กำหนดไว้ เพื่อรักษากระแสและเพื่อประชาสัมพันธ์โครงการให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น โดยโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการจัดกิจกรรมหรือออกงานต่างๆอย่างสม่ำเสมอ อาทิเช่น การจัดเทศกาลสวนผักคนเมือง การจัดกิจกรรมทัวร์สวนผัก การจัดกิจกรรมเสวนาและการจัดกิจกรรมประกวด เป็นต้น นอกจากนี้แล้วโครงการสวนผักคนเมืองยังได้มีการนำเสนอข้อมูลข่าวสารของทางโครงการผ่านสื่อต่างๆของทางโครงการสวนผักคนเมือง เช่น การนำเสนอข้อมูลผ่านสื่อใหม่ เช่น Facebook Fanpage และ เว็บไซต์ของโครงการสวนผักคนเมือง เป็นต้น เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายรับทราบข่าวสารของทางโครงการอย่างสม่ำเสมอ เพื่อรักษากระแสการรณรงค์ของโครงการให้อยู่ในความสนใจของกลุ่มเป้าหมายและสาธารณชน สอดคล้องกับ เกศินี จุฑาวิจิตร (2548) ที่กล่าวถึงการรักษากระแส ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของขั้นตอนของการจัดกิจกรรมต่างๆตามที่ได้วางแผนไว้เพื่อมุ่งให้ความรู้ เปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายและเพื่อรักษาความสนใจของประชาชนที่เป็นแนวร่วม อันจะไม่ทำให้ข่าวคราวในเรื่องนี้เงียบหายไป

ขั้นการประเมินผลและวิธีการติดตามผล

โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการติดตามประเมินผล โดยได้มีการประเมินความรู้ ความพึงพอใจและการนำไปใช้ของผู้เข้าร่วมกิจกรรมหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งศูนย์อบรมและหน่วยอบรมเคลื่อนที่ที่จะเป็นผู้ติดตาม เพื่อประเมินผลถึงความรู้ ความเข้าใจและประโยชน์ที่ได้รับ รวมถึงความพึงพอใจในกิจกรรม การนำไปใช้ ตลอดจนปัญหาอุปสรรคที่เจอ เพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงการดำเนินงานของทางศูนย์อบรม รวมถึงเพื่อสำรวจความรู้ ความเข้าใจ และการนำไปใช้ของผู้เข้าร่วมกิจกรรม นอกจากนี้แล้วทางโครงการสวนผักคนเมืองยังมีทีมงานในการการประเมินผล การดำเนินงานของศูนย์อบรมเกษตรในเมือง หน่วยอบรมเคลื่อนที่ และสมาชิกโครงการขนาดเล็กอีกด้วย ซึ่งผลที่ได้จะนำไปใช้วางแผนการรณรงค์และปรับปรุง พัฒนาการรณรงค์ให้ดียิ่งขึ้น โดยในการติดตามประเมินผล โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการติดตามผลผู้เข้าร่วมกิจกรรมจากการโทรศัพท์สอบถามผู้เข้าร่วมอบรมหลังจากได้รับการอบรม และการติดตามผลจากการสื่อสารผ่าน Facebook ระหว่างวิทยากรและผู้เข้าร่วมกิจกรรม รวมถึงการประเมินผลจากการจัดกิจกรรมเพื่อให้ผู้ที่เคยเข้าร่วมกิจกรรมได้มาทำกิจกรรมร่วมกันอีกครั้ง สอดคล้องกับ จิตรภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์ (2544) ที่กล่าวไว้ว่า การประเมินผลเป็นความต้องการของผู้วางแผนและผู้ปฏิบัติหน้าที่หรือนำแผนไปปฏิบัติ เพื่อทราบผลลัพธ์ที่ได้และการบรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ในแผนหรือโครงการนั้น ข้อมูลที่ได้จากการประเมินผลจะเป็นผลดีต่อการดำเนินงานของแผนและโครงการในคราวต่อไป ซึ่งเชื่อมโยงไปถึงขั้นการหาข้อมูล การกำหนดกิจกรรม และการนำแผนไปสู่การปฏิบัติ การประเมินผลทำให้ผู้ปฏิบัติได้ทราบว่าการทำงานแต่ละกิจกรรมนั้นได้ส่งผลดีหรือผลเสียอย่างไร ควรจะมีการปรับปรุงแก้ไขการทำงานให้ดีขึ้นอย่างไร จึงจะเหมาะสมกับความต้องการและความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับเกศินี จุฑาวิจิตร (2548) ที่กล่าวว่า การติดตามผลและประเมินผล จะทำให้โครงการรณรงค์ทราบว่ามีปัญหาหรืออุปสรรคข้อขัดข้องประการใดเกิดขึ้นบ้างระหว่างการดำเนินงาน และทราบว่าผลการดำเนินงานเป็นอย่างไร บรรลุตามวัตถุประสงค์หรือไม่ เพราะเหตุใด ซึ่งผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่าในการประเมินผลของโครงการสวนผักคนเมืองจะมีการติดตามผลทุกครั้งหลังจากการจัดกิจกรรม โดยจะนำผลการประเมินมาสรุปผลเพื่อวางแผนการรณรงค์ในปีต่อไป แต่อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่าในการประเมินผลของโครงการสวนผักคนเมืองนั้น ไม่ได้มีการประเมินผลผู้เข้าร่วมกิจกรรมก่อนอบรม ซึ่งอาจจะไม่ได้ผลที่แท้จริง ส่วนในการประเมินผลศูนย์อบรม หน่วยอบรมเคลื่อนที่ และสมาชิกโครงการขนาดเล็ก พบว่าเป็นการประเมินผลในด้านปัญหาและอุปสรรคเท่านั้น แต่ได้มีข้อดีจากการติดตามผลก็คือการได้ทราบถึงข้อมูล ความรู้ ใหม่ๆที่ได้จากการทำโครงการขนาดเล็ก ศูนย์อบรมเกษตรในเมืองและหน่วยอบรมเคลื่อนที่ ซึ่งสามารถนำไปพัฒนาวางแผนและขยายประเด็นในการรณรงค์ต่อไปได้

กลยุทธ์การสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง

โครงการสวนผักคนเมืองเป็นแนวทางในการสื่อสารที่โครงการสวนผักคนเมืองได้กำหนดขึ้นเพื่อในการรณรงค์ โดยประกอบไปด้วย 3 กลยุทธ์ด้วยกัน ได้แก่ กลยุทธ์เกี่ยวกับผู้ส่งสาร กลยุทธ์ด้านสาร และกลยุทธ์การใช้สื่อ

กลยุทธ์เกี่ยวกับผู้ส่งสาร

กลยุทธ์เกี่ยวกับผู้ส่งสารได้ถือว่าเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญที่ทางโครงการสวนผักคนเมืองได้นำมาใช้สื่อสารกับกลุ่มเป้าหมาย โดยโครงการได้มีการคัดเลือกวิทยากรมาทำการสื่อสารและให้ความรู้ในด้านการทำเกษตรในเมือง การปลูกผักไร้สารเคมี และการพึ่งพาตนเอง ซึ่งวิทยากรของโครงการได้มีบทบาทในฐานะผู้ส่งสารและมีอิทธิพลต่อผู้รับสารเป็นอย่างมาก ดังนั้นแล้วโครงการสวนผักคนเมืองจึงได้ใช้วิทยากรที่มีความรู้ ความสามารถ มีประสบการณ์ในด้านต่างๆ การใช้วิทยากรที่มีพื้นฐานร่วมกันกับผู้เข้าร่วมกิจกรรม รวมถึงมีการใช้วิทยากรที่มีทักษะในการสื่อสารดี การใช้ทักษะเฉพาะตัวของวิทยากร และมีการใช้ทักษะในการโน้มน้าวใจและกระตุ้นความรู้สึกกับผู้รับสาร ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางในการสร้างความเชื่อถือของผู้ส่งสาร ที่ อรวรรณ ปิลันธน์โอวาท (2554) ได้กล่าวไว้ว่า การสร้างความน่าเชื่อถือของผู้รับสาร จะประกอบไปด้วย การมีความสามารถหรือเป็นผู้ชำนาญ เช่น การมีความรู้ ไหวพริบ มีประสบการณ์ทำงาน ได้รับการฝึกฝน เกี่ยวกับเรื่องนั้นๆเป็นอย่างดี และมีทักษะในการสื่อสารที่ดี ไม่ว่าจะเป็นการพูด การรับฟัง และการโน้มน้าวใจ

นอกจากนี้แล้วในกลยุทธ์ของผู้ส่งสารของโครงการสวนผักคนเมือง วิทยากรจะมีการสร้างความเป็นเพื่อนและความไว้วางใจ โดยมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้เข้าร่วม

กิจกรรม และเป็นທີ່ปรึกษาให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรม สอดคล้องกับเบอร์โล และคณะ(อ้างถึงใน อรรถวรรณ ปิรันธน์โอวาท,2554) ที่กล่าวไว้ว่า ปัจจัย 3 ประการที่ผู้รับสารมักใช้ในการตัดสินใจความ น่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร ได้แก่

1. ปัจจัยในการสร้างความอบอุ่นใจ (Safety factor) ผู้ส่งสารที่มีลักษณะด้านนี้ได้ ต้องมีคุณสมบัติ ได้แก่ ใจดี เข้ากับคนได้ง่าย มีความเป็นเพื่อน ร่าเริง เป็นต้น
2. ปัจจัยที่เป็นคุณสมบัติของผู้ส่งสาร (qualification factor) ส่วนใหญ่ปัจจัยนี้จะ เน้นความรู้ ความชำนาญ ประสบการณ์ของผู้ส่งสาร
3. ปัจจัยด้านพลวัตของผู้ส่งสาร (dynamism factor) ซึ่งเป็นปัจจัยที่แสดงความ คล่องแคล่ว กระตือรือร้น ความไม่เฉื่อยชาของผู้ส่งสาร

นอกจากนี้ยังพบว่าในวิทยาการโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการเตรียมตัวและ วางแผนก่อนการจัดกิจกรรม โดยวิทยาการจะมีการวางแผนและแบ่งหน้าที่กันก่อนการจัดกิจกรรม และมีการวิเคราะห์ผู้รับสารเพื่อออกแบบสารให้เหมาะสมกับผู้เข้าร่วมกิจกรรม สอดคล้องกับงานวิจัย ของ อติพล เอื้อจรัสพันธุ์(2553) ที่พบว่า ในการสถาบันพัฒนาการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัด สุพรรณบุรี ได้มีการวิเคราะห์ผู้รับสารเพื่อออกแบบสารให้เหมาะสมกับผู้เข้าร่วมกิจกรรม เพื่อที่จะได้ รู้จักลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้รับสาร ซึ่งจะช่วยให้สามารถคาดคะเนพฤติกรรม เลือก ช่องทางการสื่อสารและกำหนดเนื้อหาในการอบรมได้ตรงกับความสนใจและความต้องการของผู้รับ สารแต่ละกลุ่ม เช่นเดียวกับวิทยาการโครงการสวนผักคนเมือง ที่ได้มีการวิเคราะห์ผู้รับสาร โดยได้มีการ ชักถามประวัติ ความสนใจ หรือการให้กรอกรายละเอียดส่วนตัวก่อนเข้ารับการอบรม ซึ่งวิทยาการจะ วิเคราะห์ข้อมูลของผู้รับสารก่อนเสมอเพื่อวางแผนการสื่อสารให้เหมาะสม

กลยุทธ์ด้านสาร

กลยุทธ์ด้านสารของทางโครงการสวนผักคนเมือง เป็นกลยุทธ์ที่ทางโครงการสวน ผักคนเมืองได้นำมาใช้เพื่อโน้มน้าวใจผู้รับสาร ซึ่งได้แก่สาธารณชนและผู้เข้าร่วมกิจกรรมกับโครงการ สวนผักคนเมือง โดยกลยุทธ์ด้านสารของโครงการสวนผักคนเมือง ได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ กล ยุทธ์ด้านสารที่นำเสนอโดยทีมงานโครงการสวนผักคนเมือง และกลยุทธ์ด้านสารที่นำเสนอโดย เครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง โดยโครงการสวนผักคนเมืองได้เน้นการนำเสนอสารในแนวทางเชิง บวกเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากการนำเสนอสารเชิงบวกนั้นช่วยสร้างให้เกิดแรงบันดาลใจ ซึ่งทำให้ผู้รับ สารเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทิศทางที่พึงประสงค์ โดยพบว่าโครงการสวนผักคนเมืองไม่ได้ ใช้การนำเสนอสารในแนวทางเชิงลบ แต่จะเน้นการตักเตือนและให้ความรู้มากกว่า เนื่องจากโครงการ สวนผักคนเมืองต้องการให้กำลังใจ ชี้แนะ และให้ความรู้แก่ผู้รับสารมากกว่าทำให้เกิดความหวาดกลัว

เนื่องจากวัตถุประสงค์ของโครงการสวนผักคนเมืองต้องการมุ่งส่งเสริมการทำเกษตรในเมือง การพึ่งพาตนเองและการบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญ โดยโครงการสวนผักคนเมืองได้มีกลยุทธ์ในการนำเสนอสารตามประเด็นต่างๆในการสื่อสาร เช่น การสื่อสารประเด็นเรื่องการทำเกษตรในเมืองและการปลูกผักโดยไม่ใช้สารเคมี การสื่อสารประเด็นเรื่องการพึ่งตนเองและการบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม และการนำเสนอสารเพื่อเผยแพร่กิจกรรมและเชิญชวนให้สาธารณชนเข้าร่วม ซึ่งในแต่ละประเด็นในการนำเสนอ ผู้ส่งสารได้มีการกำหนดแนวทางในการนำเสนอที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ละประเด็นในการนำเสนอ ได้แก่ กำหนดเนื้อหาสารในประเด็นเรื่องการทำเกษตรในเมืองและการพึ่งตนเอง โดยได้มีแนวทางในการนำเสนอ ได้แก่ การนำเสนอเนื้อหาสารเกี่ยวกับการทำเกษตรในเมือง โดยการถ่ายทอดเทคนิคและวิธีการใหม่ๆ การนำเสนอเรื่องง่าย ใกล้เคียง และเป็นรูปธรรม การนำเสนอเรื่องราวจากต่างประเทศ การนำเสนอข้อเท็จจริง เอกสารทางวิชาการ และผลการวิจัย การนำเสนอเรื่องง่ายและได้ผลเร็ว เป็นต้น หรือการกำหนดวิธีการนำเสนอ เช่น วิธีการนำเสนอสารโดยใช้เหตุและผล การให้กำลังใจ การบอกประโยชน์ที่จะได้รับจากการทำเกษตรในเมือง การชี้ให้เห็นถึงผลกระทบ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ Atkin (อ้างถึงใน ปาริชาติ สถาปัตตานนท์, 2551) ที่กล่าวไว้ว่า สารรณรงค์ที่ประสบความสำเร็จมักมีเนื้อหาที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1. การสร้างความตระหนัก ด้วยการกระตุ้นให้สนใจแสวงหาข้อมูลต่างๆ
2. การให้การแนะนำแนวปฏิบัติ ด้วยการให้ข้อมูลต่างๆเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติตน (how to do it) เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้รับความรู้และทักษะต่างๆในการปฏิบัติตน
3. การโน้มน้าวใจ โดยเน้นการปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมผ่านทาง การให้ความรู้ต่างๆและการตอกย้ำสารด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อกระตุ้นให้เกิดการปฏิบัติตนอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการใช้จุดจับใจเชิงแรงกระตุ้นด้านบวกและลบ ซึ่งพบว่าสารที่สามารถโน้มน้าวใจได้สูงมักเน้นการใช้การที่โน้มน้าวใจ และการสนับสนุนจากคนกลางที่น่าเชื่อถือ หรือหลักฐานต่างๆที่ตอกย้ำการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของฆโนทัย บุญพิง (2550) ที่พบว่า กลยุทธ์ด้านสารของโครงการอนุรักษ์พันธุ์เต่าทะเล กองทัพเรือ ประกอบด้วย การนำเสนอข้อเท็จจริง การใช้หลักเหตุและผล การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ความเป็นเอกลักษณ์ การชี้ให้เห็นผลกระทบ การบอกแนวทางในการอนุรักษ์ และการบอกประโยชน์ที่จะได้รับ กลยุทธ์ด้านสารของภาคีเครือข่ายประกอบด้วย การนำเสนอข้อเท็จจริง การใช้หลักเหตุและผล การชี้ให้เห็นผลกระทบ การบอกประโยชน์ที่จะได้รับ การมีส่วนร่วม การนำเสนอสารจากบุคคลที่มีชื่อเสียงในสังคม การผูกโยงกับหลักศาสนา การโน้มน้าวใจโดยใช้อารมณ์ การนำเสนอสารที่เน้นข้อความสะดุดหู ความเป็นเอกลักษณ์

การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม การบอกแนวทางในการอนุรักษ์ และการนำเสนอสิ่งแปลกใหม่ และสอดคล้องกับพรดี สะสมบัติ (2548) ที่พบว่า กลยุทธ์การใช้สารของกลุ่มนมแม่ ซึ่งได้แก่ กลยุทธ์การนำเสนอสารที่เป็นข้อเท็จจริง เสนอความเป็นเหตุเป็นผล ใช้กลุ่มอ้างอิงหรือบุคคลที่มีชื่อเสียง นำเสนอสารที่เน้นข้อความสะดุดหู นำเสนอสารที่ให้อำนาจ และสารที่เป็นการสร้างสัญลักษณ์ร่วม ซึ่งจากงานวิจัยที่พบความสอดคล้องกันในกลยุทธ์ด้านสาร ซึ่งผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตได้ว่า ในการใช้กลยุทธ์ด้านสารของโครงการณรงค์ในแต่ละโครงการนั้นจะมีความแตกต่างกันตามความเหมาะสมกับประเด็นต่างๆที่ต้องการสื่อสาร ดังนั้นแล้วโครงการรณรงค์ต่างๆย่อมมีกลยุทธ์ด้านสารที่หลากหลายแนวทางแตกต่างกันไป สอดคล้องกับ Atkin (อ้างถึงใน ปารีชาติ สถาปิตานนท์, 2551) ที่กล่าวไว้ว่านักรณรงค์อาจใช้วิธีการสื่อสารในการกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับจังหวะเวลาและกลุ่มเป้าหมาย

ตลอดจนยังพบว่าในกลยุทธ์ด้านสารของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง ได้มีแนวทางในการนำเสนอสาร ได้แก่ การลงมือปฏิบัติ การเรียนรู้ที่มาจากประสบการณ์ และการนำเสนอรูปธรรมผ่านการเยี่ยมชมและสำรวจพื้นที่จริง สอดคล้องกับ ประมะ สตะเวทิน (2527) ที่กล่าวถึง การสาธิต (Demonstration) ซึ่งเป็นเงื่อนไขแห่งประสิทธิผลของการสื่อสารเพื่อการพัฒนาสังคม ไว้ว่า การที่จะทำให้ประชาชนเข้าใจและยอมรับการเปลี่ยนแปลงนั้นจำเป็นต้องอาศัยการสาธิตให้เห็นได้จริงจัง หรืออาศัยบุคคลที่เปลี่ยนแปลงแล้วเป็นตัวอย่าง เพราะคนเรานั้นมักจะเชื่อสิ่งที่ตนเห็นมากกว่าสิ่งที่ได้ยินได้ฟัง เสมือนกับคำพังเพยของไทยว่า “สิบปากว่าไม่เท่าตาเห็น” ซึ่งสอดคล้องกับกลยุทธ์การนำเสนอรูปธรรมผ่านการเยี่ยมชมและสำรวจพื้นที่จริงของของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมืองที่ได้มีการนำเสนอโดยมีการพาผู้เข้าร่วมกิจกรรมทำการสำรวจ เยี่ยมชมและสัมผัส พื้นที่ในการเพาะปลูกในบริเวณศูนย์อบรม เพื่อให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เห็นถึงรูปแบบการเพาะปลูกในพื้นที่จริง ที่ได้ผลจริงเป็นรูปธรรม เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้เห็นตัวอย่างในการเพาะปลูก และเพื่อเสริมสร้างแรงบันดาลใจตลอดจนสอดคล้องกับ ประมะ สตะเวทิน (2527) ที่กล่าวถึง การปฏิบัติ (Pracetice) การที่คนเราจะสามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ความเชื่อและพฤติกรรมของตนได้นั้นจะต้องมีประสบการณ์ที่ดีต่อสิ่งใหม่นั้นเสียก่อน กล่าวคือคนเราจะต้องมีโอกาสได้ทดลองกระทำสิ่งนั้นๆเสียก่อนและหากกระทำแล้วเกิดผลดี คนจึงจะยอมรับสื่อนั้นไปปฏิบัติต่อไป เช่นเดียวกับโครงการสวนผักคนเมืองที่ได้เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้มีการลงมือปฏิบัติในขั้นตอนต่างๆของการปลูกผักด้วยตัวเองทุกครั้งที่มีกิจกรรม

กลยุทธ์การใช้สื่อ

โครงการสวนผักคนเมืองและเครือข่าย ได้มีการเลือกช่องทางในการสื่อสารโดยการเลือกใช้สื่อต่างๆในการถ่ายทอดข้อมูลความรู้และประชาสัมพันธ์โครงการสวนผักคนเมืองให้เป็นที่รู้จัก

โดยมีการเลือกใช้สื่อต่างๆ ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อเฉพาะกิจ สื่อกิจกรรม สื่อมวลชน และสื่อใหม่ โดยโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการเลือกใช้สื่อที่หลากหลายเพื่อให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งสื่อที่ทางโครงการสวนผักคนเมืองได้ให้ความสำคัญมากที่สุด ได้แก่ สื่อกิจกรรม เนื่องจากต้องการให้กลุ่มเป้าหมายได้ลงมือปฏิบัติจริงและเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ส่วนสื่อที่ทำให้โครงการเป็นที่รู้จักและเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในวงกว้างมากที่สุด ได้แก่ สื่อมวลชน ซึ่งทางโครงการได้รับการติดต่อจากสื่อมวลชนในการช่วยประชาสัมพันธ์โครงการให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น ตลอดจนโครงการยังมีการส่งจดหมายข่าวไปยังนิตยสารและหนังสือพิมพ์เพื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารของโครงการอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ Atkin (อ้างถึงใน ปารีชาติ สถาปัตตานนท์, 2551) ที่พบว่า นักบรรณรค์ส่วนใหญ่มักนิยมใช้สื่อโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ และสื่อสิ่งพิมพ์ในลักษณะต่างๆ โดยเฉพาะสื่อดิจิทัล ข่าวสำหรับสื่อมวลชน แผ่นพับ นอกจากนี้ยังนิยมใช้สื่อต่างๆ ในระดับย่อย เช่น แผ่นป้าย โปสเตอร์ สไลด์ หรือใช้สื่อสาระบบเท็งต่างๆ อาทิ ดนตรี การสอดแทรกในรายการ การตูน ตลอดจนใช้สื่อใหม่ที่สามารถกระตุ้นปฏิสัมพันธ์สองทาง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของฆโนทัย บุญพัก (2550) ที่พบว่าโครงการอนุรักษ์พันธุ์เต่าทะเล กองทัพเรือ ได้มีการใช้ช่องทางการสื่อสาร ประกอบด้วย สื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อกิจกรรม สื่อเฉพาะกิจ และสื่อใหม่ สอดคล้องกับพรดี ทรัพย์สมบัติ (2548) ที่พบว่าช่องทางการสื่อสารของ “กลุ่มนมแม่” ประกอบด้วย สื่อบุคคล สื่อมวลชน สื่อกิจกรรม สื่อเฉพาะกิจ หรือสื่อรณรงค์ และสื่อพิเศษ ตลอดจนสอดคล้องกับนนทญา หงษ์รัตน์ (2550) ที่พบว่ากลยุทธ์การใช้สื่อ ประกอบด้วยกลยุทธ์ การใช้สื่อบุคคล กลยุทธ์การใช้สื่อมวลชน กลยุทธ์การใช้สื่อเฉพาะกิจ และกลยุทธ์การใช้สื่อแบบบูรณาการ แต่อย่างไรก็ตามพบว่าในกลยุทธ์การสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมืองและเครือข่ายในการสื่อสารผ่านทางสื่อมวลชนของโครงการสวนผักคนเมืองนั้น เป็นการติดต่อเข้ามาจากสื่อมวลชนเอง

ปัญหาคำวิจัยข้อที่ 2 : โครงการสวนผักคนเมืองมีลักษณะเครือข่ายการสื่อสารและรูปแบบความร่วมมือของเครือข่ายเป็นอย่างไร

ลักษณะเครือข่ายการสื่อสาร

องค์ประกอบและบทบาทเชิงการสื่อสารของบุคคลในเครือข่าย

ลักษณะเครือข่ายการสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง สามารถแบ่งบทบาทเบื้องต้นออกเป็น 3 กลุ่มด้วยกัน ได้แก่ แกนนำเครือข่าย สมาชิกเครือข่าย และพันธมิตร สอดคล้องกับ แนวคิดการวิเคราะห์เครือข่ายการสื่อสาร ของ ปารีชาติ สถาปัตตานนท์ (อ้างถึงใน ฆโนทัย บุญพัก, 2550) ที่ได้มีการระบุบทบาทเบื้องต้นของบุคคลในเครือข่าย ได้แก่ แกนนำเครือข่าย สมาชิกเครือข่าย และพันธมิตร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ผกาภาศ ธนพัฒน์พงศ์ (2545) ที่พบว่าเครือข่ายมักจะมีกลุ่มคน 3 ประเภท คือ กลุ่มแกนนำ กลุ่มสมาชิก และกลุ่มพันธมิตรเป็นองค์ประกอบ

ของเครือข่ายแทบทุกเครือข่าย ซึ่งเครือข่ายเป็นรูปแบบการติดต่อสื่อสารที่มนุษย์ใช้กันอยู่เป็นประจำ คือ การสื่อสารระหว่างบุคคลหรือกลุ่มคนในชีวิตประจำวัน แต่เมื่อมนุษย์มารวมกลุ่มกันเป็นเครือข่าย ซึ่งจะมีสถานะทางสังคมเกิดขึ้น ซึ่งจำเป็นที่ต้องมีผู้ริเริ่มหรือแกนนำเครือข่ายเกิดขึ้นเพื่อดำเนินการ อย่างใดอย่างหนึ่งก่อนเสมอ จากนั้นค่อยๆสร้างเครือข่ายขององค์กร โดยมักจะมีกลุ่มคนที่ให้ความสนใจและต้องการรวมกลุ่มเพื่อร่วมกันกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลายอย่าง ซึ่งเรียกว่าสมาชิกเครือข่าย รวมทั้งกลุ่มคนที่คอยสนับสนุนช่วยเหลือ ตลอดจนเป็นแนวร่วมให้กับองค์กรเพื่อให้องค์กรมีพลังมากยิ่งขึ้นที่เรียกว่าพันธมิตร ดังนั้นแล้วองค์ประกอบของเครือข่ายจึงมักจะต้องมีกลุ่มคน 3 กลุ่มนี้เป็นองค์ประกอบอยู่ด้วยเสมอ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ฮโนทัย บุญฟัก (2550) ที่พบว่า เครือข่ายโครงการอนุรักษ์พันธุ์เต่าทะเล กองทัพเรือ ประกอบไปด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแกนนำเครือข่าย กลุ่มภาคีเครือข่าย และ กลุ่มพันธมิตร และสอดคล้องกับ บอดิพล เอื้อจรัสพันธ์ (2553) ที่พบว่า ลักษณะภาคีเครือข่ายของสถาบันพัฒนาการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี มูลนิธิสิทธิธรรมธรรมชาติ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ แกนนำเครือข่าย สมาชิกเครือข่าย และพันธมิตร ดังนั้นแล้วผู้วิจัยจึงตั้งข้อสังเกตได้ว่า ในการรวมตัวเป็นเครือข่าย จะประกอบไปด้วย 1.แกนนำเครือข่าย ซึ่งเป็นผู้ขับเคลื่อนและริเริ่มโครงการ โดยทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานหลักของเครือข่าย ในการรณรงค์หรือริเริ่มประเด็นต่างๆ 2. สมาชิกเครือข่าย ซึ่งเป็นกลุ่มคนที่เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายในการขับเคลื่อน และ 3. พันธมิตร ซึ่งเป็นผู้คอยสนับสนุนช่วยเหลือเครือข่าย ซึ่งองค์ประกอบได้ถือว่าเป็นส่วนสำคัญในการก่อตัวและพัฒนาเครือข่ายในการประสานงานร่วมกัน สอดคล้องกับ นฤมล นิราธร (2543) กล่าวถึงเครือข่ายว่า เป็นการทำงานที่เป็นรูปแบบความร่วมมือหรือการพึ่งพาอาศัยกันและกัน ดังนั้นเครือข่ายจึงหมายถึง รูปแบบการประสานงานกลุ่มของคน หรือองค์กร ที่สมัครใจแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน ช่วยเหลือกัน โดยการติดต่อสื่อสารอาจทำได้ทั้งการผ่านศูนย์กลางหรือแม่ข่ายและการติดต่อโดยตรงระหว่างกลุ่ม ซึ่งมีการจัดรูปแบบหรือจัดระเบียบที่ยังคงความอิสระ โดยมีรูปแบบการรวมตัวแบบหลวมๆตามความจำเป็น หรือเป็นโครงสร้างที่มีความชัดเจนซึ่งนอกจากคำว่าเครือข่าย ยังมีคำที่ใกล้เคียงที่ใช้ความหมายคล้ายคลึงกัน เช่น แนวร่วมเชิงกลยุทธ์ (strategic alliance) หุ้นส่วนในการทำงาน (partner) หรือคำในอดีต เช่น คำว่า การประสานงานระหว่างองค์กร (inter organizational coordination) ซึ่งสิ่งสำคัญในการทำงานแบบเครือข่าย คือ การแสวงหารูปแบบขององค์กรที่มีความยืดหยุ่น มีโครงสร้างแนวราบ มีความเป็นอิสระต่อกัน สามารถตอบสนองต่อโลกที่มีปัญหา มีความสลับซับซ้อน เปลี่ยนแปลง

แกนนำเครือข่าย

แกนนำเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง ประกอบด้วย มูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย) และ โครงการสวนผักคนเมือง ที่มีบทบาทในการริเริ่มเครือข่าย และมีบทบาทในการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมต่างๆของเครือข่าย รวมถึงมีบทบาทในการกระจายข้อมูลข่าวสารไปสู่สมาชิก และมีส่วนสำคัญในการริเริ่มประเด็นต่างๆในการรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง การจัดการกระบวนการต่างๆในการระดมสมองหรือรับฟังความคิดเห็นจากสมาชิก การแสวงหาแนวทางในการผลักดันให้เกิดกระบวนการตัดสินใจของเครือข่ายในเรื่องต่างๆ ซึ่งมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย) ได้มีบทบาทเชิงการสื่อสาร โดยเป็นคนควบคุมข้อมูล (Gatekeeper) เนื่องจากมีบทบาทในการดำเนินงานของโครงการสวนผักคนเมือง โดยเป็นผู้กำหนดนโยบายการดำเนินงานของโครงการสวนผักคนเมือง การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของเครือข่าย รวมถึงมีความสามารถในการควบคุมการกระจายข้อมูล ข่าวสารหรือการหมุนเวียนข้อมูล และโครงการสวนผักคนเมือง ได้มีบทบาทเชิงการสื่อสารเป็นดาวเด่น (Star) เป็นตัวเชื่อมกับคนอื่นๆในกลุ่มต่างๆของเครือข่ายเป็นจำนวนมาก โดยทำหน้าที่ในการส่งต่อข้อมูล และรับข้อมูลเพื่อมากระจายต่อในเครือข่าย โดยมีผู้ประสานงานโครงการสวนผักคนเมือง ได้แก่ วรางคนางค์ นิมิตต์ถา มีบทบาทการสื่อสารเป็นสะพาน (Bridge) ทำหน้าที่ในการติดต่อประสานงานกับเครือข่ายต่างๆในการจัดกิจกรรมร่วมกัน รวมถึงทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาให้กับเครือข่ายต่างๆ เมื่อสมาชิกเครือข่ายมีปัญหาหรือขาดเหลือในส่วนต่างๆ ซึ่งมีส่วนช่วยในการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายให้เกิดความแน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ ักงานวิจัยของ ผกามาศ ธนพัฒน์พงศ์ (2545) ที่พบว่า แกนนำมีบทบาทเป็นศูนย์กลางของเครือข่าย(Network Hubs) มีหน้าที่ในด้านการให้ความช่วยเหลือสมาชิกในการเป็นแหล่งข้อมูลและผู้เชี่ยวชาญด้านการเกษตร การประสานเชื่อมโยงระหว่างเครือข่าย การติดต่อสื่อสารกับหน่วยงานภายนอก และควบคุมการไหลของข่าวสารรวมทั้งการแพร่กระจายข่าวสารไปยังสมาชิกและบุคคลภายนอก

สมาชิกเครือข่าย

สมาชิกเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมืองนั้นมีบทบาทในการกระทำกิจกรรมต่างๆ การร่วมเสนอความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่างๆ เช่น การเป็นศูนย์อบรมเกษตรกรในเมือง การเป็นที่ปรึกษาโครงการสวนผักคนเมือง การริเริ่มกิจกรรมต่างๆ เป็นต้น โดยสมาชิกโครงการสวนผักคนเมืองประกอบไปด้วย มูลนิธิศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนา ศูนย์เรียนรู้เกษตรกรในเมืองบ้านเจ้าชายผัก ศูนย์เรียนรู้เกษตรกรในเมืองศูนย์สุวรรณภูมิ ศูนย์อบรมบ้านเรียนรู้ใส่ใจ ศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic Way ศูนย์อบรมปลูกกล้วยสไต้คนเมือง บ้านป้อมเอง และสมาชิกโครงการขนาดเล็ก โดยมีกลุ่มย่อยภายในเครือข่าย 2 กลุ่มย่อยด้วยกัน ได้แก่ กลุ่มย่อย (Subgroups) ที่มีการ

ติดต่อสื่อสารกัน ซึ่งได้แก่ หน่วยอบรมเคลื่อนที่ Truck Farm ซึ่งได้มีการรวบรวมเครือข่ายซึ่งเป็นสมาชิกเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมืองเข้าด้วยกัน ในการจัดกิจกรรมให้ความรู้ด้านการปลูกผักกับเด็ก โดยหน่วยอบรมเคลื่อนที่ Truck Farm ประกอบไปด้วย ศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic Way โครงการสวนผักโรงรถ ฟาร์มลู่รีรี่ Shortcut Organic และ ศูนย์อบรมปลูกง่าย ๆ สไตล์คนเมือง บ้านป้อมเอง ซึ่งได้มีการสื่อสารและร่วมจัดกิจกรรมร่วมกันภายใต้การเป็นหน่วยอบรมเคลื่อนที่ Truck Farm โดยมีศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic Way เป็นตัวกลางในการติดต่อสื่อสาร (Hubs) โดยมีทิศทางไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารในเครือข่ายแบบทุกช่องทาง (The all channel network) นอกจากนี้แล้ว สมาชิกเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง ได้มีกลุ่มย่อย (Cliques) ที่สมาชิกเครือข่ายได้มีการติดต่อสื่อสารถึงกันหมด ซึ่งได้แก่ มูลนิธิศูนย์สื่อเพื่อการพัฒนา ศูนย์เรียนรู้เกษตรในเมืองบ้านเจ้าชายผัก ศูนย์เรียนรู้เกษตรในเมืองศูนย์สุวรรณภูมิ ศูนย์อบรมบ้านเรียนรู้ใส่ใจ ศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic Way และศูนย์อบรมปลูกง่าย ๆ สไตล์คนเมือง บ้านป้อมเอง ซึ่งได้มีการปฏิสัมพันธ์และแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน โดยมีทิศทางไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารในเครือข่ายแบบวงกลม (The circle network) สอดคล้องกับ ปารีชาติ สถาปิตานนท์ (อ้างถึงใน ฆโนทัย บุญพัก, 2550) ที่กล่าวไว้ว่า สมาชิกเครือข่าย ได้แก่ บุคคลที่เป็นส่วนหนึ่งของเครือข่าย ทั้งในด้านการกระทำกิจกรรมต่างๆ การร่วมเสนอความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจต่างๆ ตลอดจนร่วมรับผิดชอบกับผลต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายหลังการตัดสินใจ โดยการที่บุคคลก้าวเข้ามาเป็นสมาชิกของเครือข่ายหนึ่งๆ มิได้หมายความว่า บุคคลไม่สามารถเป็นสมาชิกของเครือข่ายอื่นได้ แต่ในทางปฏิบัติ บุคคลหนึ่งๆ สามารถเป็นสมาชิกได้หลายเครือข่าย ขึ้นอยู่กับความสนใจ การแบ่งบทบาท หน้าที่ เวลา ตลอดจนความรู้สึกไว้วางใจของสมาชิกอื่นๆ ในเครือข่าย และสอดคล้องกับการค้นหากลุ่มบุคคลในเครือข่าย ที่ปารีชาติ สถาปิตานนท์ (อ้างถึงใน ฆโนทัย บุญพัก, 2550) ได้กล่าวไว้ว่า ในระบบสังคมหนึ่งๆ อาจมีความเป็นไปได้เล็กน้อยที่บุคคลจะแยกตัวเป็นอิสระ โดยไม่มีการติดต่อสื่อสาร หรือพบปะกับบุคคลอื่นๆ แต่ในทางปฏิบัติบุคคลมักมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ในลักษณะเป็นกลุ่มย่อยต่างๆ โดยนักวิชาการด้านการสื่อสารเรียกกลุ่มย่อยที่สมาชิกในกลุ่มทุกคนมีการติดต่อสื่อสารแบบถึงกันหมดว่า Clique ในขณะที่เรียกกลุ่มย่อยที่สมาชิกบางคนอาจทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการติดต่อสื่อสารกันในกลุ่มกว่า Subgroup ซึ่งผู้วิจัยได้เกิดข้อค้นพบเพิ่มเติมว่าสมาชิกเครือข่ายมีการติดต่อสื่อสารกันเป็นกลุ่มย่อยที่สมาชิกทุกคนสามารถรวมตัวกัน ติดต่อสื่อสารถึงกันเองได้ โดยไม่ต้องผ่านตัวกลาง และสมาชิกเครือข่ายสามารถเป็นสมาชิกได้หลายเครือข่าย ตลอดจนสมาชิกเครือข่ายอาจมีการรวมกลุ่มกันเองเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ และสื่อสารระหว่างกันได้อย่างอิสระ ซึ่งอาจเป็นสมาชิกกลุ่มย่อยได้มากกว่า 1 กลุ่ม และภายในกลุ่มย่อยสมาชิก (Node) สามารถติดต่อสื่อสารกันเองได้

นอกจากนี้ยังพบว่าสมาชิกเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง ได้แก่ สมาชิกโครงการขนาดเล็ก ซึ่งโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการจัดกิจกรรมเชิญชวนกลุ่มบุคคล ชุมชน หน่วยงาน หรือองค์กรต่างๆ ที่อยู่ในพื้นที่เป้าหมาย เสนอโครงการขนาดเล็กเข้ามาร่วมเป็นสมาชิกโครงการขนาดเล็กของโครงการสวนผักคนเมือง โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันเพื่อสนับสนุน ส่งเสริมการทำเกษตรในเมือง ตามวัตถุประสงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง โดยมีระยะเวลาในการดำเนินการ 1 ปี ซึ่งสมาชิกโครงการขนาดเล็กได้มีบทบาทในเครือข่าย เป็น ผู้ปลีควิว (Isolate role) คือ มีบทบาทเชิงการสื่อสารที่เก็บตัว ไม่ค่อยสูงส่ง หรือติดต่อกับสมาชิกคนอื่นๆ ในเครือข่าย ซึ่งจะมีการติดต่อกับโครงการสวนผักคนเมืองเท่านั้น ยกเว้นโครงการสวนผักโรงรถฟาร์ม ลุงรีย์ และ Shortcut Organic ที่ได้มีการติดต่อสื่อสารกับหน่วยอบรมเคลื่อนที่ Truck Farm สอดคล้องกับงานวิจัยของ อติพล เอื้อจรัสพันธุ์ (2553) ที่พบว่า ในเครือข่ายของสถาบันพัฒนาการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี มูลนิธิสิริกรรมธรรมชาติ สำนักตรวจบัญชีสหกรณ์ สุพรรณบุรี ได้มีบทบาททางการสื่อสาร เป็น ผู้ปลีควิว (Isolate role) คือ มีบทบาททางการสื่อสารที่มีลักษณะเก็บตัว ไม่สูงส่งหรือติดต่อกับสมาชิกเครือข่ายอื่นๆ ด้วยตัวเอง กล่าวคือถ้ามีการติดต่อสื่อสารในเครือข่ายจะมีการติดต่อสื่อสารกับสถาบันการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์โดยตรง

พันธมิตร

พันธมิตรของโครงการสวนผักคนเมือง ประกอบด้วย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สวนเกษตรลาดฟ้า สำนักงานเขตหลักสี่ และโครงการกินเปลี่ยนโลก ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีได้เป็นส่วนหนึ่งของเครือข่าย แต่มีส่วนในการช่วยสนับสนุนเครือข่ายในเรื่องต่างๆ เช่น การแลกเปลี่ยนข้อมูล การสนับสนุนด้านนโยบาย กิจกรรม และงบประมาณกับโครงการสวนผักคนเมือง ซึ่งมีบทบาทเชิงการสื่อสาร มีบทบาทเชิงการสื่อสารเป็นคอบข่าย (Boundary spanning) ที่มีการสื่อสารเชื่อมต่อระหว่างเครือข่ายตนกับสังคมภายนอก อันทำให้เกิดการหมุนเวียนหรือแลกเปลี่ยนข้อมูลภายในเครือข่ายกับข้อมูลอื่นๆ เพื่อสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูล รวมถึงสร้างเครือข่ายและพันธมิตรใหม่ๆ ให้แก่โครงการสวนผักคนเมือง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อติพล เอื้อจรัสพันธุ์ (2553) ที่พบว่า พันธมิตรของเครือข่ายของสถาบันพัฒนาการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี มูลนิธิสิริกรรมธรรมชาติ เป็นหน่วยงานภายนอกที่ไม่ได้เป็นภาคีเครือข่ายของสถาบันพัฒนาการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี มูลนิธิสิริกรรมธรรมชาติ แต่มีส่วนช่วยสนับสนุนเครือข่ายในเรื่องต่างๆ หลังจากได้ติดต่อกับเครือข่ายของสถาบันฯ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างสถาบันฯ และภายนอก

ลักษณะทิศทางในการสื่อสาร

สำหรับทิศทางเครือข่ายการสื่อสารของเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมือง ได้มีทิศทางในการสื่อสาร (Direction) ในแนวระนาบ (Horizontal communication) ในลักษณะสองทาง (Two-way communication) คือ เป็นการสื่อสารในลักษณะที่โครงการสวนผักคนเมืองและสมาชิกเครือข่ายทุกเครือข่ายที่เข้ามาประสานงานกับโครงการสวนผักคนเมือง ในการรณรงค์เผยแพร่การทำเกษตรในเมือง มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยเครือข่ายที่เข้าร่วมกับโครงการสวนผักคนเมืองต่างเห็นถึงความสำคัญของการรณรงค์เรื่องการทำเกษตรในเมืองและการพึ่งพิงตนเองร่วมกัน เกิดการระดมความคิดเห็นและช่วยกันสร้างสรรค์ความรู้ ตลอดจนจัดกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ผกามาศ ธนพัฒน์พงศ์ (2545) ที่พบว่าลักษณะเครือข่ายการสื่อสารเป็นแนวระนาบหรือแนวนอน (Horizontal Communication) เนื่องจากกลุ่มต่างๆ ในเครือข่ายมีระดับเท่าเทียมกัน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ อติพล เอื้อจรัสพันธ์ (2553) ที่พบว่า เครือข่ายการสื่อสารของสถาบันพัฒนาการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์มีทิศทางในการสื่อสารในแนวระนาบ (Horizontal Communication) คือสถาบันพัฒนาการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ มูลนิธิเกษตรกรรมธรรมชาติ สมาชิกเครือข่ายและพันธมิตร มีสถานะภาพ ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน และไม่ได้มีการสั่งการลงมาจากเครือข่ายใดเครือข่ายหนึ่ง และมีการสื่อสารแบบสองทาง (Two-Way Communication) นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับปาริชาติ สถาปัตตานนท์ (2543) ที่กล่าวถึงการสื่อสารในแนวระนาบ (Horizontal Communication) และการสื่อสารแบบสองทาง (Two-Way Communication) ระหว่างบุคคลโดยที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมิได้แสดงออกซึ่งอำนาจที่เหนือกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง หรือการสั่งการเพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติตาม แต่เป็นการสื่อสารในลักษณะของกระบวนการหารือร่วมกัน แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและความหมายร่วมกัน ตลอดจนการร่วมฟังความคิดเห็นของกันและกัน ซึ่งผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตได้ว่าเครือข่ายโครงการสวนผักคนเมืองถึงแม้จะมีโครงสร้างการดำเนินงาน แต่อย่างไรก็ตามพบว่าเครือข่ายสมาชิก และพันธมิตร ต่างมีความสนิทสนมกันแบบเพื่อน พี่ น้อง ซึ่งทำให้เครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมืองมีการดำเนินงานที่คล่องตัว เกิดการพัฒนาาร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน และการร่วมมือกันสร้างสรรค์กิจกรรมในการรณรงค์ในรูปแบบใหม่ๆ ที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

ทิศทางการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารในเครือข่าย

ทิศทางการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารในเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง มี 3 แบบด้วยกัน ได้แก่ เครือข่ายการสื่อสารแบบวงล้อ (The wheel network) ซึ่งเป็นการสื่อสารส่วนใหญ่ของโครงการสวนผักคนเมือง คือ โครงการสวนผักคนเมืองเป็นศูนย์กลางการสื่อสาร ที่เป็น

ตัวเชื่อมกับกลุ่มต่างๆของเครือข่ายจำนวนมาก และเครือข่ายการสื่อสารแบบทุกช่องทาง (The all chanel network) เป็นการสื่อสารของกลุ่มย่อย (subgroups) ได้แก่ หน่วยอบรมเคลื่อนที่ Truck Farm โดยสมาชิกกลุ่มย่อยทั้ง 4 กลุ่ม สามารถติดต่อสื่อสารกันได้โดยตรง ซึ่งมีศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic Way มีลักษณะเป็นHubs คือเป็นหน่วยงานที่กระจายข้อมูล และเครือข่ายการสื่อสารแบบวงกลม (The circle network) เป็นการสื่อสารของกลุ่มย่อย ได้แก่ กลุ่มย่อย (Cliques) ศูนย์อบรมเกษตรในเมืองทั้ง 6 แห่งซึ่งได้มีการสื่อสารและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน โดยสมาชิกในกลุ่มทุกคนมีสถานะเท่าเทียมกัน และสามารถติดต่อกับสมาชิกที่อยู่ถัดจากตนได้ทั้ง 2ข้าง โดยไม่ผ่านศูนย์กลาง และไม่ต้องผ่านโครงการสวนผักคนเมือง สอดคล้องกับไขนัทย์ บุญพิง (2550) ที่พบว่า การสื่อสารแบบวงล้อ (Wheel Network) เป็นการสื่อสารส่วนใหญ่ของเครือข่ายโครงการอนุรักษ์พันธุ์เต่าทะเล กองทัพเรือ โดยผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตได้ว่าการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารในเครือข่าย มักจะมีทิศทางการไหลเวียนเครือข่ายการสื่อสารแบบวงล้อ (The wheel network) ซึ่งเนื่องจากแต่ละเครือข่ายต่างจะต้องมีแกนนำหรือศูนย์กลางในการตัดสินใจหรือกำหนดทิศทางต่างๆในเครือข่าย ดังนั้นแล้วการสื่อสารในเครือข่ายจึงมีทิศทางการไหลเวียนเครือข่ายการสื่อสารแบบวงล้อ (The wheel network)เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับ Harold J.Leavitt (อ้างถึงใน วินิจ เกตุขำ,2522) ที่พบว่าเครือข่ายการสื่อสารแบบวงล้อ (The wheel network) มีลักษณะเป็นเครือข่ายการสื่อสารที่สมาชิกศูนย์กลางจะเป็นผู้รับข่าวสารจากสมาชิกคนใดคนหนึ่ง แล้วส่งต่อไปยังสมาชิกคนอื่นๆ ซึ่งบุคคลที่อยู่ตรงกลางจะเป็นผู้มีอำนาจอย่างแท้จริงในการตัดสินใจแก้ไขปัญหา และส่งผลข้อมูลกลับไปยังสมาชิก

รูปแบบความร่วมมือของเครือข่าย

รูปแบบความร่วมมือของเครือข่ายของโครงการสวนผักคนเมือง ที่เข้ามาประสานงานร่วมกับโครงการสวนผักคนเมือง ได้มีรูปแบบความร่วมมือที่แตกต่างกัน ซึ่งในแต่ละเครือข่ายที่เข้ามาประสานงานร่วมกันต่างมีศักยภาพ ความรู้ ความพร้อมในด้านต่างๆที่ช่วยสนับสนุนส่งเสริมการดำเนินงานของโครงการสวนผักคนเมือง ซึ่งประกอบไปด้วย 1.รูปแบบความร่วมมือในการร่วมมือกันแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และข้อมูลเชิงวิชาการ 2.รูปแบบความร่วมมือในการร่วมมือกันแลกเปลี่ยนและระดมทรัพยากรระหว่างกัน ได้แก่ การสนับสนุนด้านเงินทุน การสนับสนุนด้านสถานที่ และการสนับสนุนด้านวัสดุอุปกรณ์ 3.รูปแบบความร่วมมือในการร่วมมือกันผลักดันประเด็นใหม่ๆ โดยการร่วมมือกันผลักดันประเด็นต่างๆ เช่น สวนผักเพื่อการบำบัด สวนผักเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก สวนผักเพื่อการสร้างพื้นที่ความสัมพันธ์รูปแบบใหม่ของสังคม และ4.รูปแบบความร่วมมือในการร่วมมือกันเผยแพร่ความรู้และประชาสัมพันธ์ ได้แก่ การจัดกิจกรรมร่วมกัน การจัดนิทรรศการ และการประชาสัมพันธ์เครือข่ายของตนผ่านสื่อช่องทางเครือข่ายหรือสื่อมวลชนต่างๆ

สอดคล้องกับ สมพันธ์ เตชะอธิกและคณะ (อ้างถึงใน ปารีชาติ วลัยเสถียร,2543) ที่ได้จำแนกประเภทของเครือข่าย ได้แก่ 1.เครือข่ายความคิด เป็นเครือข่ายที่เน้นการทำงานด้านความคิด ความรู้ หรือเทคนิคต่างๆเพื่อเผยแพร่และแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ของเครือข่ายกับคนอื่นๆ 2. เครือข่ายกิจกรรม เป็นเครือข่ายที่เน้นการช่วยเหลือ ร่วมมือกันทำกิจกรรม มีสมาชิกคอยช่วยเหลือ ร่วมมือกัน และ3.เครือข่ายสนับสนุนทุน และสอดคล้องกับเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2543,น.84-89) ได้กล่าวถึง การใช้ประโยชน์เครือข่ายว่า เครือข่ายที่จัดตั้งขึ้นแต่ละกลุ่ม ต่างมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของตนเอง อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาในเชิงมหภาค (macro view) แล้ว เครือข่ายแต่ละกลุ่มสามารถจะดำเนินบทบาทหลักๆได้ ดังที่จะนำเสนอต่อไปนี้ ยิ่งเครือข่ายใดที่สามารถเล่นบทบาทเหล่านี้ได้ครบถ้วน เครือข่ายนั้นก็จะมีพลังในการเคลื่อนไหว และมีอิทธิพลต่อสังคมในวงกว้างมากขึ้นเท่านั้น ได้แก่ 1.การใช้เครือข่ายเพื่อเป็นเวทีกลางประสานงานร่วมกัน 2.ใช้เครือข่ายเพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนสารสนเทศและความรู้ 3.การใช้เครือข่ายเพื่อเป็นเวทีแลกเปลี่ยนและระดมทรัพยากร 4. การใช้เครือข่ายเพื่อเป็นเวทีร่วมสร้างสรรค์และพัฒนาความรู้ใหม่ๆ และ5.การใช้เครือข่ายเพื่อเป็นเวทีสร้างกระแสผลักดันประเด็นใหม่ๆ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กัทสนันท์ บัญพิท (2550) ที่พบว่า รูปแบบความร่วมมือของแต่ละภาคีเครือข่ายที่เข้ามาร่วมดำเนินการอนุรักษ์เต่าทะเล กับโครงการอนุรักษ์พันธุ์เต่าทะเล กองทัพเรือ จะมีรูปแบบความร่วมมือที่หลากหลาย และแตกต่างกัน ซึ่งแบ่งเป็นรูปแบบสนับสนุนและรูปแบบกระทำ โดยมีรูปแบบความร่วมมือในด้านข้อมูล รูปแบบความร่วมมือในเรื่องของการขับเคลื่อนกิจกรรมและรูปแบบความร่วมมือในด้านของระบบสนับสนุน

ปัญหานำวิจัยข้อที่ 3 : ปัจจัยในการเข้ามามีส่วนร่วมและกระบวนการมีส่วนร่วมของสมาชิกโครงการขนาดเล็กของโครงการสวนผักคนเมืองเป็นอย่างไร

ปัจจัยในการเข้ามามีส่วนร่วม

โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการเปิดโอกาสให้กลุ่มบุคคล ชุมชน หน่วยงาน หรือองค์กรต่างๆ ได้เสนอโครงการขนาดเล็กเพื่อร่วมกันรณรงค์ส่งเสริมการทำเกษตรในเมืองและร่วมสร้างสรรค์คุณภาพชีวิตด้านต่างๆของคนเมืองกับโครงการสวนผักคนเมือง โดยโครงการสวนผักคนเมืองยังมีวัตถุประสงค์ในการขยายพื้นที่ สร้างเครือข่ายคนปลูกผัก และกลุ่มคนทำเกษตรในเมืองให้เป็นรูปธรรม โดยการสร้างรูปธรรมของพื้นที่ผ่านการสนับสนุนโครงการขนาดเล็ก ซึ่งในการเข้าร่วมของกลุ่มบุคคล ชุมชน หน่วยงาน หรือองค์กรต่างๆในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกโครงการขนาดเล็ก ได้มีปัจจัยต่างๆได้แก่ 1.ปัจจัยในตัวบุคคล ซึ่งเป็นความต้องการและความสนใจในเรื่องของการปลูกผักหรือการทำเกษตรในเมืองอยู่ก่อนแล้ว 2.ปัจจัยสภาพแวดล้อม ได้แก่ สภาพแวดล้อมในกรุงเทพฯ เช่น ปัญหาจากการทำงานประจำ ปัญหาการจราจร 3.ปัจจัยผลักดันจากเพื่อนและเจ้าหน้าที่โครงการ

สมาชิกโครงการขนาดเล็กได้ตัดสินใจเข้าร่วมเนื่องจากเพื่อนและเจ้าหน้าที่โครงการได้มีการชักชวน 4. เงินทุนสนับสนุน และ 5. การหากิจกรรมเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมจากการศึกษา โดยปัจจัยที่มีส่วนในการผลักดันให้กลุ่มบุคคลมีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมเป็นสมาชิกโครงการขนาดเล็กมากที่สุด คือ ปัจจัยผลักดันจากเพื่อนและเจ้าหน้าที่ รองลงมาได้แก่ปัจจัยในตัวบุคคลและเงินทุนสนับสนุนที่เป็นองค์ประกอบในการตัดสินใจให้กลุ่มบุคคลตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิกโครงการขนาดเล็ก สอดคล้องกับงานวิจัยของ ใจทิพย์ สอนดี (2543) ที่พบว่าปัจจัยการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ปัจจัยภายใน ได้แก่ ความเชื่อและความศรัทธา ความรู้สึกที่สอดคล้องตรงใจ และปัจจัยภายนอก ได้แก่ การเชิญชวน แรงกดดัน คุณลักษณะเฉพาะของโครงการ สอดคล้องวารจกณา วัฒนโย (2540) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ 1. ปัจจัยในตัวบุคคล ซึ่งเป็นแรงผลักดันจูงใจที่เกิดขึ้นในตัวบุคคลเอง 2. ปัจจัยสภาพแวดล้อม 3. ปัจจัยผลักดันจากบุคคลอื่นๆ และ 4. รางวัลตอบแทน ผู้วิจัยจึงตั้งข้อสังเกตได้ว่า ในการเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการรณรงค์ต่างๆ บุคคลย่อมมีปัจจัยต่างๆ เป็นองค์ประกอบในการตัดสินใจเข้าร่วมหลายปัจจัยด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยภายใน ซึ่งมาจากความต้องการหรือความสนใจที่สอดคล้องกัน ตลอดจนปัจจัยต่างๆ จากภายนอกเช่น การได้รับผลตอบแทน การผลักดันจากเพื่อน ฯลฯ ที่ส่งผลให้บุคคลตัดสินใจเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการรณรงค์ ดังนั้นแล้วในการจัดกิจกรรมเพื่อเชิญชวนให้กลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมกับโครงการ การทราบถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเข้าร่วม สามารถช่วยกำหนดแนวทางในการสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายได้เป็นอย่างดี

กระบวนการมีส่วนร่วม

สมาชิกโครงการขนาดเล็กได้เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการสวนผักคนเมืองได้แก่ 1. การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Participation in planning) เช่น ศูนย์อบรมบ้านสวนเรียนรู้ Organic Way ที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนการดำเนินงานของหน่วยอบรมเคลื่อนที่ Truck Farm และโครงการขนาดเล็กทุกโครงการได้มีอิสระในการวางแผนการดำเนินงานและกิจกรรมของตัวเอง 2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Participation in implementation) ได้แก่ การเป็นวิทยากร การจัดนิทรรศการและจัดกิจกรรม และการเป็นศูนย์อบรมเกษตรในเมือง 3. การมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ (Participation in utilization) และการมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ (Participation in benefit-sharing) อาทิ การนำความรู้ที่ได้จากการอบรม การแลกเปลี่ยนภายในเครือข่าย นำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนการจัดกิจกรรมโดยนำไปประยุกต์ใช้ในโครงการของตนเอง และช่วยพัฒนาศักยภาพของตน ตลอดจนได้รับความน่าเชื่อถือและช่วยให้โครงการขนาดเล็กของตนเป็นที่รู้จัก และ 4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in evaluation) ได้แก่ การประเมินผลผู้เข้าร่วมกิจกรรมและผลจากการจัดกิจกรรมของโครงการขนาดเล็ก สอดคล้องกับใจทิพย์ สอนดี (2543) ที่

พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนที่เข้าร่วมในโครงการ ได้แก่ ประชาชนจะมีส่วนร่วมในฐานะผู้ปฏิบัติการในขั้นตอนต่างๆ ได้แก่ การเตรียมการ การดำเนินการ โดยกลุ่มองค์กรพัฒนาเอกชนมีบทบาทเป็นผู้ให้การสนับสนุนด้านต่างๆ เช่น ข้อมูลทางวิชาการ การจัดการ และหน่วยงานอื่นๆ ได้แก่ คณะกรรมการจากภาครัฐ นักวิชาการ องค์กรธุรกิจ พระสงฆ์ มีบทบาทเป็นผู้สนับสนุนในฐานะภาคีร่วมกันในการทำงาน สอดคล้องกับ ปารีชาติ สถาปิตานนท์(2549)ที่กล่าวถึง กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ประกอบไปด้วยภารกิจสำคัญ 5 ประการ ดังนี้ 1.การมีส่วนร่วมในการวางแผน (Participation in planning) อันได้แก่ การที่ประชาชนมีบทบาทในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนโครงการ 2.การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม (Participation in implementation) อันได้แก่ การสนับสนุนด้านทรัพยากรต่างๆและการประสานความร่วมมือในการจัดกิจกรรม 3.การมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์ (Participation in utilization) 4.การมีส่วนร่วมในการได้รับผลประโยชน์ (Participation in benefit-sharing) และ5.การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in evaluation)

แต่อย่างไรก็ตามพบว่า สมาชิกโครงการขนาดเล็กของโครงการสวนผักคนเมืองได้เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการสวนผักคนเมืองโดยการเข้ามาสมัครเข้าร่วมโครงการขนาดเล็ก โดยมีเป้าหมายการดำเนินงานเพื่อมุ่งยกระดับและผลักดันประเด็นเรื่องการทำเกษตรในเมือง ซึ่งพบว่าสมาชิกโครงการขนาดเล็กหลายโครงการได้เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการสวนผักคนเมืองในด้านต่างๆร่วมกับโครงการสวนผักคนเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆร่วมกับโครงการ รวมถึงการริเริ่ม วางแผนกิจกรรม การช่วยเหลือและสนับสนุนโครงการในด้านต่างๆ สอดคล้องกับ ประสบสุข ตีอินทร์ (2531) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง ความร่วมมือของประชาชนไม่ว่าของปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกัน และเข้าร่วมรับผิดชอบหรือเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมเพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ต้องการ โดยกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์กร เพื่อให้บรรลุถึงการเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์

5.3 ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ในขั้นตอนการรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมืองพบว่าในขั้นวางแผนโครงการในการศึกษาข้อมูล ควรมีการจัดทำวิจัยอย่างเป็นทางการของโครงการสวนผักคนเมืองเอง โดยควรศึกษาให้ครอบคลุมทั้งประเด็นของกลุ่มเป้าหมาย สาร และสื่อต่างๆที่นำมาใช้ในการรณรงค์ เช่น การวิจัยความรู้ ทักษะคติ และพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายในเรื่องของการทำเกษตรในเมืองและการพึ่งพิงตนเอง รวมถึงการวิจัยและประเมินผลเรื่องข้อจำกัดและอุปสรรคของการทำเกษตรในเมืองของ

กลุ่มเป้าหมาย พฤติกรรมการเปิดรับสื่อ ข่าวสารด้านการทำเกษตรในเมือง เป็นต้น เพื่อนำผลวิจัยที่ได้มาใช้ในการวางแผนดำเนินโครงการ ปรับปรุงพัฒนาโครงการในการรณรงค์และแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุด ตลอดจนผลการวิจัยที่ได้ควรนำมาเผยแพร่ให้เครือข่ายได้ทราบ เพื่อสามารถนำข้อมูลต่างๆเหล่านี้ไปพัฒนาและวางแผนการดำเนินงานได้ รวมถึงเป็นข้อมูลให้กับผู้ที่สนใจในเรื่องของการทำเกษตรในเมือง

2. กลยุทธ์การสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมืองพบว่ากลยุทธ์ด้านการใช้สื่อของโครงการสวนผักคนเมืองในส่วนของการจัดกิจกรรมและการประชาสัมพันธ์ของทางโครงการสวนผักคนเมือง ควรมีการจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง ซึ่งพบว่าในการจัดกิจกรรมอบรมของทางศูนย์อบรมและหน่วยอบรมเคลื่อนที่ ในบางศูนย์อบรมขาดการจัดกิจกรรมอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้แล้วยังพบว่าในการจัดกิจกรรมอบรมในบางครั้งขาดการประชาสัมพันธ์ในวงกว้าง ซึ่งอาจทำให้กลุ่มเป้าหมายไม่สามารถรับทราบถึงการจัดกิจกรรมของทางศูนย์อบรมได้ ดังนั้นแล้วโครงการสวนผักคนเมืองควรจะขยายช่องทางในการประชาสัมพันธ์ในการจัดกิจกรรมของทางโครงการมากยิ่งขึ้น เช่น การประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมของศูนย์อบรมเกษตรในเมือง หน่วยอบรมเคลื่อนที่ และการจัดกิจกรรมของสมาชิกโครงการขนาดเล็ก ผ่านทางสื่อต่างๆของทางโครงการที่ใช้ในการประชาสัมพันธ์หรือการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อมวลชน เป็นต้น

3. โครงการสวนผักคนเมืองควรมีการขยายเครือข่ายหรือพันธมิตรให้มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งพันธมิตรด้านสื่อ เพื่อช่วยประชาสัมพันธ์โครงการ รวมถึงการร่วมรณรงค์ส่งเสริมแนวคิดเกษตรในเมืองให้เป็นที่รู้จักในวงกว้างมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้แล้วโครงการสวนผักคนเมืองควรขยายแนวร่วมหรือพันธมิตรที่เป็นองค์กร ภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อผลักดันและขับเคลื่อนเชิงนโยบาย ซึ่งเป็นเป้าหมายของทางโครงการ โดยโครงการสวนผักคนเมืองยังขาดการขับเคลื่อนเชิงนโยบายอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการขาดการประชาสัมพันธ์ในวงกว้างและการขับเคลื่อนเชิงนโยบาย ได้ส่งผลให้เรื่องการทำเกษตรในเมืองหรือเรื่องที่ทางโครงการรณรงค์อยู่ในเฉพาะกลุ่มคนที่สนใจเท่านั้น

4. จากการที่โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการเปิดโอกาสให้กลุ่มบุคคล ชุมชน หน่วยงาน หรือองค์กรต่างๆ ที่อยู่ในพื้นที่เป้าหมาย เสนอโครงการขนาดเล็กเพื่อร่วมกันรณรงค์เรื่องการทำเกษตรในเมือง โดยจากการเข้าร่วมเป็นสมาชิกโครงการขนาดเล็ก ทำให้สมาชิกโครงการขนาดเล็กได้เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการสวนผักคนเมืองในด้านต่างๆ แต่อย่างไรก็ตามพบว่าหลายโครงการที่เมื่อสิ้นสุดโครงการก็ได้ล้มเลิกและไม่ได้มีการดำเนินงานต่อ ตลอดจนบางโครงการไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมกับทางโครงการสวนผักคนเมือง ดังนั้นแล้วผู้วิจัยเห็นว่าในทางโครงการสวนผักคนเมือง ควรมีการเปิดโอกาสให้สมาชิกโครงการขนาดเล็กทั้งที่อยู่ในระยะเวลาดำเนินการหรือแม้ว่าจะสิ้นสุด

โครงการแล้วสามารถเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการสวนผักคนเมืองอย่างต่อเนื่อง โดยดึงเอาศักยภาพด้านต่างๆของสมาชิกมาใช้ในการพัฒนาโครงการ นอกจากนั้นแล้วควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกโครงการขนาดเล็กที่สิ้นสุดโครงการได้ดำเนินการต่อเพื่อร่วมกันส่งเสริมและรณรงค์ด้านการทำเกษตรในเมืองต่อไป

5. ในการรณรงค์ของโครงการสวนผักคนเมือง โครงการสวนผักคนเมืองได้มีการดำเนินงานในการรณรงค์ประกอบไปด้วยทีมงานของโครงการสวนผักคนเมืองและเครือข่าย ซึ่งพบว่าโครงการสวนผักคนเมืองได้มีการทำงานร่วมกันกับเครือข่ายที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการทำเกษตรในเมืองและการรณรงค์เพื่อมาร่วมมือกันขับเคลื่อนเรื่องเกษตรในเมือง โดยเครือข่ายที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมได้มีการร่วมมือ แลกเปลี่ยน องค์ความรู้ ทรัพยากร รวมถึงการร่วมมือกันผลักดันประเด็นใหม่ๆ และมีส่วนช่วยในการประชาสัมพันธ์โครงการ ตลอดจนช่วยสร้างแหล่งเรียนรู้และพื้นที่ต้นแบบที่เป็นรูปธรรมในการทำเกษตรในเมือง เพื่อขับเคลื่อนและร่วมมือกันให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการสวนผักคนเมือง นอกจากนี้แล้วโครงการยังเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกได้เข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการโดยการเป็นสมาชิกโครงการอีกด้วย ซึ่งการเปิดโอกาสให้กับบุคคลภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมนั้นได้ก่อให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นแล้วจะเห็นได้ว่าการดำเนินงานรณรงค์นั้น การหาแนวร่วมหรือเครือข่ายมาประสานงานร่วมกันถือได้ว่ามีส่วนสำคัญในการสร้างประสิทธิภาพในการรณรงค์ได้ไม่น้อย ดังนั้นแล้วการสร้างเครือข่ายในการรณรงค์จึงถือได้ว่าเป็นแนวทางที่น่าสนใจให้แก่โครงการรณรงค์อื่นๆสามารถนำไปพิจารณาและปรับใช้ในการดำเนินงานรณรงค์ของโครงการของตนได้

5.4 ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับเครือข่าย ขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมืองซึ่งเป็นโครงการที่ริเริ่มโดยมูลนิธิเกษตรกรรมยั่งยืน (ประเทศไทย) ซึ่งเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีการดำเนินงานส่งเสริมรณรงค์ในเรื่องการทำเกษตรในเมือง การพึ่งพิงตนเองของคนเมือง ซึ่งในการศึกษาได้มุ่งศึกษาถึงเครือข่าย กลยุทธ์การสื่อสารและขั้นตอนการรณรงค์ เพื่อเป็นประโยชน์ต่อโครงการรณรงค์อื่นๆที่สามารถนำแนวทางในการรณรงค์ โดยเฉพาะเรื่องของเครือข่าย กลยุทธ์การสื่อสารและขั้นตอนการรณรงค์ไปประยุกต์ใช้ ดังนั้นแล้วในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไปจึงควรศึกษาถึงโครงการรณรงค์ขององค์กรพัฒนาเอกชนในโครงการอื่นๆต่อไป เพื่อให้ทราบถึงแนวทางในการรณรงค์ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น เพื่อนำผลที่ได้มาใช้ในการพัฒนาโครงการรณรงค์ในประเทศต่อไป รวมถึงเพื่อค้นหาแนวทางในการพัฒนาโครงการรณรงค์ โดยเฉพาะ

อย่างยิ่งการพัฒนาเครือข่าย กลยุทธ์การสื่อสาร และขั้นตอนการรณรงค์ที่แต่ละโครงการนำมาใช้ในการรณรงค์

2. การศึกษาในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ศึกษาถึงเครือข่าย ขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมือง ดังนั้นแล้วไม่สามารถรับรู้ถึงผลของการสื่อสารเหล่านั้นได้ หากมีการศึกษาวิจัยต่อไปควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณที่มุ่งศึกษาไปที่กลุ่มเป้าหมายหรือผู้รับสาร เพื่อให้ทราบถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการสื่อสาร เพื่อนำไปปรับปรุง พัฒนา การรณรงค์และกลยุทธ์ในการสื่อสารของโครงการต่อไป

3. การศึกษาในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับเครือข่าย ขั้นตอนการรณรงค์และกลยุทธ์การสื่อสารของโครงการสวนผักคนเมืองซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการรณรงค์ สนับสนุน ส่งเสริม ให้คนเมืองปลูกผักไร้สารเคมี และการสร้างแนวคิดเรื่องการพึ่งตนเอง การบริโภคที่เกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม และการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในสังคม ซึ่งถือได้ว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวคิดเกษตรในเมืองที่เริ่มได้รับความสนใจจากสื่อมวลชนต่างๆ ดังนั้นแล้วการศึกษาการปรากฏของประเด็นเรื่องเกษตรในเมืองในสื่อมวลชน นับได้ว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษาวิจัย เพื่อให้เห็นถึงพัฒนาการ การรับรู้ และความสนใจในเรื่องการทำเกษตรในเมืองในประเทศไทยต่อไป ซึ่งสื่อมวลชนถือได้ว่าเป็นสื่อในการจุดประเด็นในด้านต่างๆได้เป็นอย่างดี หากศึกษาถึงการปรากฏของประเด็นเรื่องการทำเกษตรในเมืองในสื่อมวลชน จะช่วยให้เห็นภาพการเติบโตด้านการทำเกษตรในเมืองในประเทศไทยได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

4. ในการศึกษาครั้งนี้พบว่าสื่อใหม่ได้เป็นช่องทางสำคัญในการรณรงค์ในปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ่ายทอดและสื่อสารไปยังกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งทำได้สะดวก รวดเร็ว และมีการสื่อสารที่เป็นการสื่อสารสองทาง ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ข้อมูลข่าวสารระหว่างกัน รวมถึงการสร้างชุมชนออนไลน์และการรวมกลุ่มทางสังคม ซึ่งพบว่าในปัจจุบันได้มีกลุ่มคนที่มีความสนใจเกี่ยวกับเรื่องการทำเกษตรในเมือง การปลูกผักไร้สารเคมีรวมตัวกันเป็นชุมชนออนไลน์แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันผ่านสื่อสังคมออนไลน์อย่าง Facebook อาทิ กลุ่มเมื่อคนเมืองอยากปลูกผัก กลุ่ม Heart Core Organic ซึ่งถือได้ว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษาครั้งต่อไป

รายการอ้างอิง

หนังสือและบทความในหนังสือ

- กาญจนา แก้วเทพ. (2538). เครื่องมือการทำงานแนววัฒนธรรมชุมชน. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2548). *ก้าวต่อไปของการสื่อสารเพื่อการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- กาญจนา แก้วเทพ, กิตติ กันภัย, ปาริชาติ สถาปิตานนท์. (2543). *มองสื่อใหม่ มองสังคมใหม่*. กรุงเทพฯ: บริษัท เอ็ดดิสันเพรสโปรดักส์ จำกัด.
- เกศินี จุฑาวิจิตร. (2548). *การสื่อสารเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). *การจัดการเครือข่าย: กลยุทธ์สำคัญสู่ความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษา*. กรุงเทพฯ: ชัคเชส มีเดีย.
- จิตราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์. (2544). *ยุทธวิธีการประชาสัมพันธ์*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณรงค์ สมพงษ์. (2530). *สื่อเพื่องานส่งเสริมเผยแพร่*. กรุงเทพฯ: ฝ่ายสื่อการศึกษา สำนักส่งเสริมและฝึกอบรมมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นฤมล นิราทร. (2543). การสร้างเครือข่ายการทำงาน: ข้อควรพิจารณาบางประการ. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปรมะ สตะเวทิน. (2527). *หลักนิเทศศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร. (2543). *กระบวนการและเทคนิคการทำงานของนักพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ปาริชาติ วลัยเสถียร (บรรณาธิการ). (2547). *เครือข่าย: ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ*. กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์, กิตติ กันภัย, พัฒนพงษ์ จาติเกตุ, และปิยะนารถ จาติเกตุ. (2546). *การสื่อสารสุขภาพ ศักยภาพของสื่อมวลชนในการสร้างเสริมสุขภาพ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.

- ปารีชาติ สถาปัตตานนท์และคณะ. (2549). *การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ปารีชาติ สถาปัตตานนท์. (2551). *การสื่อสารประเด็นสาธารณะและการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปิยะพงษ์ บุชบงก์. (2555). *ปลูกเมือง ปลูกชีวิต แนวคิดและแนวทางการพัฒนาเกษตรในเมือง*. กรุงเทพฯ: บริษัท พิมพ์ดี จำกัด.
- พีชนี เขยจรรยา, เมตตา วิวัฒนานุกูล, และ ถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์. (2541). *แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์*. กรุงเทพฯ: บริษัทเฮลโล่การพิมพ์จำกัด.
- ยุบล เป็ญจรงค์กิจและคณะ. (2534). *ปริบทการสื่อสาร*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิทยากร ท่อแก้ว. (2549). *วิชาชีพนิเทศศาสตร์*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วินิจ เกตุขำ. (2522). *กระบวนการกลุ่ม*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- เสถียร เขยประทับ. (2533). *การสื่อสารและการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสนีย์ แดงวัง. (2523). *ทฤษฎีปัญหาและกรณีศึกษาของกรมประชาสัมพันธ์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ข่าวพาณิชย์.
- อรรวรรณ ปิณฑน์โอวาท. (2554). *การสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บทความหนังสือพิมพ์

- มิเชล โอบามา ปลูกผักในทำเนียบ. (21 มีนาคม 2552).คมชัดลึกออนไลน์. สืบค้นจาก <http://www.komchadluek.net/detail/20090321/6250/มิเชลโอบามาปลูกผักในทำเนียบขาว.html>

วิทยานิพนธ์

- ฉโนทัย บุญฝึก. (2550). *เครือข่ายและกระบวนการสื่อสารของโครงการอนุรักษ์พันธุ์เต่าทะเล กองทัพเรือ*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะนิเทศศาสตร์, สาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ.

- ใจทิพย์ สอนดี. (2543). *กลยุทธ์การสื่อสารในโครงการบวชป่าชุมชน*. (วิทยานพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะนิเทศศาสตร์, สาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ.
- ชรัมพร จิตต์โกศล. (2543). *กระบวนการประชาสัมพันธ์องค์กรโครงการลดอุบัติเหตุทางการจราจร
ของเครือข่ายลดอุบัติเหตุ*. (วิทยานพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
คณะนิเทศศาสตร์, สาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ.
- ณฐา สุวันทรัตน์. (2555). *การเลือกใช้สื่อและการออกแบบสารเพื่อการเคลื่อนไหวทางสังคมของ
โครงการบักทรี*. (วิทยานพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะนิเทศ
ศาสตร์, สาขาวิชานิเทศศาสตร์.
- ณัฐณิชา ศรีมาเสริม. (2547). *การรณรงค์เพื่อลดการบริโภคผลิตภัณฑ์เสริมอาหารในชุมชน
ศาลายา*. (วิทยานพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะนิเทศ
ศาสตร์, สาขาวิชานิเทศศาสตร์.
- ทิพรัตน์ เด่นชัยประดิษฐ์. (2539). *การศึกษากลยุทธ์และประสิทธิผลของโครงการประชาสัมพันธ์เพื่อ
ลดอุบัติเหตุจราจรจากการดื่มสุรา*. (วิทยานพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, คณะนิเทศศาสตร์, สาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ.
- นิลุบล แสนอาทิตย์. (2547). *กระบวนการสื่อสารในการอนุรักษ์แม่น้ำของตำบลไหล่น่าน อำเภอเวียง
สา จังหวัดน่าน*. (วิทยานพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะนิเทศ
ศาสตร์, สาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ.
- นิตากร วินิจฉัยภาค. (2530). *ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในกิจกรรมสหกรณ์
การเกษตร*. (วิทยานพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, คณะ
รัฐศาสตร์, สาขาพัฒนาสังคม.
- นนทญา หงษ์รัตน์. (2550). *กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรในโรงเรียน
ชาวนา จังหวัดสุพรรณบุรี*. (วิทยานพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
คณะนิเทศศาสตร์, สาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ.
- ประสพสุข ดีอินทร์. (2521). *การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านใน
ภาคเหนือ*. (วิทยานพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยมหิดล, คณะสังคมศาสตร์และ
มนุษยศาสตร์.

- ผกา มาศ ธนพัฒน์พงศ์. (2545). *การวิเคราะห์เครือข่ายการสื่อสารเพื่อการพัฒนาการเกษตรของชมรมสื่อมวลชนเกษตรแห่งประเทศไทย*. (วิทยานพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะนิเทศศาสตร์, สาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ.
- พรดี สะสมบัติ. (2548). *กระบวนการสื่อสารในการรณรงค์เรื่องการเลี้ยงลูกด้วยนมมารดาของ "กลุ่มนมแม่"*. (วิทยานพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะนิเทศศาสตร์, สาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ.
- วรางคณา วัฒนโย. (2540). *แนวทางการจัดทำแผนพัฒนาชุมชนโดยวิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน: กรณีศึกษา สุขาภิบาลเจ้าเจ็ด จังหวัดพระนครศรีอยุธยา*. (วิทยานพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย, สาขาวิชาการวางแผนเมือง.
- ทริสุดา ปันทวนันท์. (2544). *การสื่อสารและเครือข่ายการรณรงค์ "เมาไม่ขับ"*. (วิทยานพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะนิเทศศาสตร์, สาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ.
- สิริพรรณ ศรีบุญลือ. (2549). *กลยุทธ์การสื่อสารการรณรงค์โครงการร่วมใจเพื่อลดอันตรายจากควันบุหรี่มือสอง*. (วิทยานพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, คณะนิเทศศาสตร์, สาขาวิชานิเทศศาสตร์พัฒนาการ.
- อดิพล เอื้อจรัสพันธ์. (2553). *เครือข่ายและกลยุทธ์การสื่อสารของสถาบันพัฒนาการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี มูลนิธิกิจกรรมธรรมชาติ*. (วิทยานพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, สาขาสื่อสารมวลชน.

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

- โครงการสวนผักคนเมือง. (18 ธันวาคม 2557). แนวคิดเรื่องบทบาทและความสำคัญของเกษตรในเมือง. สืบค้นจาก
http://www.thaicityfarm.com/autopagev4/show_page.php?topic_id=399&auto_id=39&TopicPk=
- โครงการสวนผักคนเมือง. (2 กุมภาพันธ์ 2555). สัมมนาวิชาการและมหกรรมเกษตรในเมือง : “ปลูกเมือง ปลูกชีวิต”. สืบค้นจาก
http://www.thaicityfarm.com/autopagev4/show_page.php?topic_id=398&auto_id=47&TopicPk=

ปิยะพงษ์ บุษบงก์. (25 พฤษภาคม 2556). 'เปลี่ยนโลก-เปลี่ยนวิธีคิด 'เลิกเถอะแยกชนบทกับเมือง'
สืบค้นจาก [http://www.komchadluek.net/detail/20130525/159294/ปิยะพงษ์
เปลี่ยนโลกเปลี่ยนวิธีคิด.html](http://www.komchadluek.net/detail/20130525/159294/ปิยะพงษ์เปลี่ยนโลกเปลี่ยนวิธีคิด.html)

Books

- Cultlip, S. M., Center A. H., & Broom, G. M. (1999). *Effective Public Relation*. Newjersy: Prentice-Hall International.
- Flay, B. R. & Cook, T. D. (1981). Evaluation mass media prevention campaign In Rice, R. E., & Jaisley W. J. (Eds.), *Public communication campaigns*. California: Sage.
- Paisley, W. J., & Atkin, C. K. (2001). Public communication campaigns-The American Experience In Rice, R. E., & Atkin, C. K. (Eds.), *Public communication campaigns*. California: Sage.
- Rogers, E. M., & Kincaid D. L. (1981). *Communication networks: toward a new paradigm for research*. New York: Free Press.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ	นางสาวภุริดา เชนวงศ์ดีสงคราม
วันเดือนปีเกิด	1 ตุลาคม พ.ศ. 2532
วุฒิการศึกษา	ศิลปศาสตรบัณฑิต (เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีการศึกษา 2554

